

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN BİLİM DALI**

**KREDİ RİSKİ YÖNETİM ARACI OLARAK KREDİ TEMERRÜT
SWAPİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sebahat Ceren ODABAŞ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kürşat YALÇINER**

Ankara-2014

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
FİNANSMAN BİLİM DALI**

**KREDİ RİSKİ YÖNETİM ARACI OLARAK KREDİ TEMERRÜT
SWAPİ VE TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Sebahat Ceren ODABAŞ**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Kürşat YALÇINER**

Ankara-2014

ONAY

Sebahat Ceren ODABAŞ tarafından hazırlanan "Kredi Riski Yönetim Aracı Olarak Kredi Temerrüt Swapı ve Türk Bankacılık Sisteminde Bir Uygulama" başlıklı bu çalışma, 14.02.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından İşletme Anabilim, Finansman Bilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.


Prof. Dr. Ahmet AKSOY(Başkan)


Prof. Dr. Kürşat YALÇINER


Prof. Dr. Mehmet ARSLAN

ÖZET

ODABAŞ, Sebahat Ceren, Kredi Riski Yönetim Aracı Olarak Kredi Temerrüt Swapı ve Türk Bankacılık Sisteminde Bir Uygulama, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2014.

Bankalar faaliyetlerini sürdürürken, faaliyetlerin yapısından kaynaklanan pek çok riske maruz kalmaktadırlar. Özellikle son yıllardaki finansal serbestleşme, finansal kurumlar arasındaki rekabetin artması, kredi piyasalarının gelişmesi sonucunda risk yönetiminin önemi artmış, kredi türev piyasaları genişlemiş ve yeni finansal enstrümanların kullanılmaya başlanması ile risk yönetimi daha karmaşık bir hale gelmiştir.

Etkin bir risk yönetiminin en önemli bileşenlerinden biri kredi riskinin doğru yönetilmesidir. Günümüzde kredi riskini doğru yönetemeyen bankalar finansal sıkıntılar ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenler ile kredi riskinden korunma yöntemlerine olan talep artmış ve yeni kredi türevleri türetilmiştir. Kredi türevlerinin başlıcalarından birisi Kredi Temerrüt Swapları-CDS'dir.

Bu çalışmada Türk bankacılık sisteminin geçirdiği süreç ve günümüzde içinde olduğu, kredi riski yönetimi açısından ne seviyede olduğu tespit edilmiş ve uygulama kısmında, kredi riski yönetimi, özellikle de Kredi Temerrüt Swapı kullanımı açısından bankacılık sisteminin durumu ortaya koyulmuştur.

Anahtar Sözcükler:

1. Risk
2. Risk yönetimi
3. Kredi riski
4. Kredi türevi
5. Kredi Temerrüt Swapı (CDS)

ABSTRACT

ODABAŞ, Sebahat Ceren, Credit Default Swap as Credit Risk Management Instrument and an Application in the Turkish Banking System, Master Thesis, Ankara, 2014.

While banks are maintaining their operations, they expose to various types of risks which become from their operational structure. Especially, the financial liberalization in recent years, growing rivalry between the financial institutions, developing credit markets are resulted with the increased importance of risk management, broaden derivative markets and the risk management become more complicated with the usage of new financial instruments.

One of the most important components of the effective risk management is correct management of credit risk. Today, the banks which are not able to make the correct management of credit risk are facing with financial problems. For these reasons, the demand for the methods of avoiding credit risk is increased and new credit derivatives are developed. One of the leading credit derivatives is Credit Default Swaps-CDS's.

In this study, the current process of the Turkish banking system and the level of the credit risk management in the system are determined and in the application section, credit risk management, especially the picture of the banking system is expressed in terms of the Credit Default Swap.

Keywords:

1. Risk
2. Risk management
3. Credit risk
4. Credit derivative
5. Credit Default Swap (CDS)

ÖNSÖZ

Tez çalışmalarım sırasında benden hiçbir desteğini esirgemeyen çok kıymetli hocam Sayın Prof. Dr. Kürşat YALÇINER' ve aileme teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
KISALTMALAR	viii
TABLolar LİSTESİ	ix
GRAFİKLER LİSTESİ	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA RİSK KAVRAMI VE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

1.1. BANKA KAVRAMI VE TANIMI	4
1.2. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.2.1. Dünya’da Bankacılığın Tarihsel Gelişimi.....	6
1.2.2. Türkiye’de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi	8
1.2.2.1. Osmanlı Devletinde Bankacılık.....	9
1.2.2.2. Türkiye’de 1980 Öncesi Bankacılık	10
1.2.2.3. 1980-2000 Yılları Arasında Türkiye’de Bankacılık.....	12
1.2.2.4. 2000-2010 Yılları Arasında Türkiye’de Bankacılık.....	16
1.2.2.5. Bankacılık Sektöründe Mevcut Durum	19
1.3. BANKACILIK FAALİYETLERİ	23
1.4. BANKA İŞLETMELERİNİN KARŞILAŞTIĞI RİSKLER	25
1.4.1. Bilanço Riski	27
1.4.2. Karlılık Riski	28
1.4.3. Sermaye Yeterliliği Riski	28
1.4.4. Piyasa Riski	30
1.4.5. Faiz Oranı Riski	31
1.4.6. Likidite Riski.....	33
1.4.7. Kur Riski	35

1.4.8. Operasyonel Risk	36
1.4.9. Kredi Riski.....	36
1.4.9.1. Kredi Kavramı, Tanımı ve Unsurları	36
1.4.9.2. Kredi Riski Kavramı ve Kredi Riskinin Tanımı	39
1.4.9.3. Kredi Riskinin Çeşitleri.....	40
1.4.9.3.1. Esas Kredi Riski	41
1.4.9.3.2. Yazılma Riski.....	41
1.4.9.3.3. Yerleşme Riski	42
1.4.9.3.4. Dökümantasyon Riski.....	42
1.4.9.3.5. Olay Riski	42
1.4.9.3.6. Operasyon Riski	42
1.4.9.4. Kredi Riskinin Kaynakları.....	43
1.4.9.4.1. Banka İçi Risk Kaynakları.....	43
1.4.9.4.2. Banka Dışı Risk Kaynakları	44
1.4.9.5. Kredi Riskinin Yönetimi.....	45
1.4.9.6. Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler	49
1.4.9.6.1. Kredi Riski Konusunda Uygun Ortamın Oluşturulması	50
1.4.9.6.2. Güvenilir Kredi Verme İşlevinin Bulunması.....	50
1.4.9.6.3. Kredilerin Uygun Yönetimi, Ölçümü ve İzlenmesi.....	51
1.4.9.6.4. Kredi Riskinin Uygun Kontrolünün Yapılması	52
1.4.9.6.5. Gözetim ve Denetim Otoritesinin Rolü	52
1.4.9.7. Kredi Risk Yönetiminde Uygulanan Politikalar.....	53
1.4.9.7.1. Kredi Riskini Önlemeye Yönelik Politikalar	53
1.4.9.7.2. Kredi Riskinin Etkilerini Karşılama Yönelik Politikalar..	59
1.4.9.8. Basel Standartları Çerçevesinde Kredi Riski Yönetimi	59
1.4.9.8.1. BIS ve Basel'in Gelişim Süreci	59
1.4.9.8.2. Basel Düzenlemeleri	61
1.4.9.8.2.1. Basel-I.....	61
1.4.9.8.2.2. Basel-II.....	62
1.4.9.8.2.2.1. Basel-II'ye Genel Bakış.....	63
1.4.9.8.2.2.2. Basel-II'de Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımları	68
1.4.9.8.2.2.3. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Farklılıklar	68

1.4.9.8.2.4. Basel-III	70
------------------------------	----

İKİNCİ BÖLÜM

KREDİ TÜREVİ KAVRAMI, KREDİ TÜREVLERİNE DAYALI FİNANSAL UYGULAMALAR VE ÜRÜNLER

2.1. KREDİ TÜREVİ KAVRAMI VE TANIMI	74
2.2. KREDİ RISKİNİN TRANSFERİNDE KULLANILAN ARAÇLAR	78
2.3. KREDİ TÜREVLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ	82
2.4. KREDİ TÜREVLERİNİN ÇEŞİTLERİ.....	82
2.4.1. Kredi Spread Opsiyonu-CSO.....	83
2.4.2. Toplam Getiri Swabı (Total Return Swap-TRS).....	85
2.4.3 Krediye Bağlı Tahviller (Credit Linked Notes-CLN).....	86
2.4.4. Kredi Temerrüt Swabı (Credit Default Swap-CDS)	88
2.4.4.1. Kredi Temerrüt Swabı Kavramı	88
2.4.4.2. Kredi Temerrüt Swaplarına İlişkin Terimler ve Açıklamaları ...	92
2.4.4.2.1. Temerrüt Halleri.....	94
2.4.4.2.1.1. İflas	95
2.4.4.2.1.2. Ödemenin Gerçekleştirilmemesi	96
2.4.4.2.1.3. Borcun Hızlandırılmış Ödemesi.....	97
2.4.4.2.1.4. Borcun Reddi/Moratoryum	97
2.4.4.2.1.5. Yeniden Yapılandırma.....	98
2.4.4.2.1.6. Yükümlülüğün Temerrüdü/Koruma Satan Tarafın Temerrüde Düşmesi.....	99
2.4.4.2.2. Temerrüt Ödemesi Şekilleri	99
2.4.4.3. Kredi Temerrüt Swaplarının İşleyişi	102
2.4.4.4. Kredi Temerrüt Swapı Uygulama Örneği.....	103
2.4.4.5. Ülke Kredi Riski Göstergesi Olarak CDS	105
2.5. KREDİ TÜREVLERİNİN KULLANIM ALANLARI	109
2.5.1. Birleşme ve Satın Alma İşlemlerinde Kredi Riskinden Korunma..	109
2.5.2. Yabancı Para Konvertibilite Riskinden Korunma	110
2.5.3. Dinamik Kredi Riskinden Korunma	110
2.5.4. Kaldıraçlı Pozisyonlar Yaratılması	111

2.5.5. Yatırım Getirilerinin Arttırılması	112
2.5.6. Kredi Arbitrağı Fırsatlarından Yararlanma.....	112
2.5.7. Sentetik Varlıklar Yaratma	113
2.6.1. Kredi Riski.....	117
2.6.2. Likidite Riski.....	119
2.6.3. Piyasa Riski	120
2.6.4. Operasyonel Risk	121

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMA HAKKINDA	122
3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	122
3.1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	123
3.1.3. Araştırmanın Varsayımları	123
3.2. Araştırmanın Yöntemi.....	124
3.2.1. Araştırmanın Modeli.....	124
3.2.2. Araştırmanın Örnekleme	124
3.2.3. Veri Toplama Araçları	124
3.3. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALIZI VE	
 DEĞERLENDİRİLMESİ.....	125
3.4. İSTATİSTİKİ ANALİZLER	141
SONUÇ	172
KAYNAKÇA	180
EKLER.....	193
EK 1: Anket Formu	193

KISALTMALAR

a.g.e.	: adı geçen eser
a.g.m.	: adı geçen makale
BIS	: Bank of International Settlements (Uluslar arası Ödemeler Bankası)
CDS	: Kredi Temerrüt Swapı (Credit Default Swap)
CLN	: Krediyeye Bağlı Tahvil (Credit Linked Note)
CSO	: Kredi Spread Opsiyonu (Credit Spread Opsion)
DİBS	: Devlet İç Borçlanma Senedi
GEGP	: Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı
MÖ	: Milattan Önce
OPEC	: Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (Organization of Petrol Exporting Countries)
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
TMSF	: Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu
TRS	: Toplam Getiri Swabı (Total Return Swap)

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türk Bankacılık Sektöründeki Banka Sayıları	21
Tablo 2: Basel-I'e Göre Kredi Riski Ağırlıkları	62
Tablo 3: Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler İçin Hesaplama Yöntemleri	66
Tablo 4: Basel-I ve Basel-II'nin Karşılaştırılması	70
Tablo 5: Kredi Riski Transfer Araçları	79
Tablo 6: B Şirketinin Faiz Swapı Nakit Akımları	90
Tablo 7: Ankete Katılan Banka Türü Sayıları	125
Tablo 8: Bankacılık Sektörü Risklerinin Önem Derecesi Sıralaması	126
Tablo 9: Kredi Riski Yönetimi Amacı İle Yöntem Kullanımı	128
Tablo 10: Kredi Riskinden Korunmak İçin Kullanılan Yöntemlerin Sıralaması	128
Tablo 11: Bankalar Açısından En Likit Kredi Türevi	130
Tablo 12: Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler İle İlgili Bilgi Sahipliği	130
Tablo 13: Bankalarda Kredi Temerrüt Swapı-CDS Kullanımı	131
Tablo 14: Kredi Temerrüt Swaplarının-CDS'lerin Bankalarca Kullanılmama Nedenleri	131
Tablo 15: Bankalarda CDS'in (Kredi Temerrüt Swapları) Kullanım Amaçları	132
Tablo 16: Kredi Temerrüt Swapları-CDS'lerin Riskinden Korunmak İçin Kullanıldığı Kredi Çeşidi	133
Tablo 17: Kredi Temerrüt Swaplarında-CDS'lerde Temerrüt Halinin Gerçekleşmesinin Nedenleri	134
Tablo 18: Bankalarca Kullanılan Kredi Temerrüt Swapları'nda-CDS'lerde Temerrüt Halinde Yapılan Ödeme Şekli	135
Tablo 19: Kredi Riski Yönetiminin Öneminin Artış Nedenleri	136
Tablo 20: Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler	137
Tablo 21: Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler ve Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerinin Maliyet Kıyaslaması	138

Tablo 22: Kredi Temerrüt Swapları'nın-CDS'lerin Ülke Kredi Riski Göstergesi Olarak Kullanımı İle İlgili Bilgi Sahipliği.....	138
Tablo 23: Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminden Kıyaslaması	139
Tablo 24: Kredi Temerrüt Swap-CDS Primi'nin Düzenli Takibi.....	139
Tablo 25: Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS Primi İle İlgili Beklenti...	140
Tablo 26: Banka Türleri ile Bankacılık Sektörü Riskleri Çapraz Tablosu...	141
Tablo 27: Banka Türleri ile Bankacılık Sektörü Riskleri Sıralamalar Tablosu.....	142
Tablo 28: Banka Türü ile Likit Kredi Türevleri Çapraz Tablosu	143
Tablo 29: Banka Türü ile Likit Kredi Türevleri Sıralamalar Tablosu.....	144
Tablo 30: Banka Türleri ile Kredi Riski Yönetiminin Önemini Artıran Nedenler Çapraz Tablosu.....	145
Tablo 31: Banka Türleri ile Kredi Riski Yönetiminin Önemini Artıran Nedenler Sıralamalar Tablosu	146
Tablo 32: Banka Türleri ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Çapraz Tablosu	147
Tablo 33: Banka Türleri ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Sıralamalar Tablosu.....	149
Tablo 34: Banka Türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Görüşü Çapraz Tablosu	150
Tablo 35: Banka Türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Görüşü Sıralamalar Tablosu.....	151
Tablo 36: Banka Türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Kıyaslaması Çapraz Tablosu	152
Tablo 37: Banka Türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Kıyaslaması Sıralamalar Tablosu.....	153
Tablo 38: Banka Türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS Primiyle İlgili Beklenti Çapraz Tablosu	154
Tablo 39: Banka Türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS Primiyle İlgili Beklenti Sıralamalar Tablosu.....	155
Tablo 40: CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri Çapraz Tablosu	156

Tablo 41: CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri Sıralamalar Tablosu.....	157
Tablo 42: CDS Kullanımı ile Likit Kredi Türevleri Çapraz Tablosu	158
Tablo 43: CDS Kullanımı ile Likit Kredi Türevleri Sıralamalar Tablosu.....	159
Tablo 44: CDS Kullanımı İle Günümüzde Kredi Riski Yönetiminin Önemini Arttıran Nedenler Çapraz Tablosu	160
Tablo 45: CDS Kullanımı İle Günümüzde Kredi Riski Yönetiminin Önemini Arttıran Nedenler Sıralamalar Tablosu	161
Tablo 46: CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Çapraz Tablosu	162
Tablo 47: CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Sıralamalar Tablosu.....	163
Tablo 48: CDS Kullanımı ile CDS'lerin Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerine İle Maliyet Kıyaslaması Çapraz Tablosu.....	164
Tablo 49: CDS Kullanımı ile CDS'lerin Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerine İle Maliyet Kıyaslaması Sıralamalar Tablosu	165
Tablo 50: CDS Kullanımı ile Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminin Kıyaslanması Çapraz Tablosu	166
Tablo 51: CDS Kullanımı ile Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminin Kıyaslanması Sıralamalar Tablosu.....	167
Tablo 52: CDS Kullanımı ile CDS Priminin Yönü İle İlgili Beklenti Çapraz Tablosu.....	168
Tablo 53: CDS Kullanımı ile CDS Priminin Yönü İle İlgili Beklenti Sıralamalar Tablosu.....	169
Tablo 54: Banka Türü ile CDS Kullanımı Çapraz Tablosu	170
Tablo 55: Banka Türü ile CDS Kullanımı Sıralamalar	171

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğü Dağılımı.....	20
Grafik 2: Bankacılık Sektörünün Aktif Kalemlerinin Gelişimi (%).....	22
Grafik 3: Bankacılık Sektörünün Pasif Kalemlerinin Gelişimi (%).....	23
Grafik 4: Genel Risk Yönetimi ve Kredi Riski Yönetimi Anlayışının Gelişimi.....	49

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Basel'e Göre Sermaye Yeterliliğinin Temelleri	64
Şekil 2: Basel II'ye Göre SYR Formülasyonu	65
Şekil 3: Toplam Getiri Swapı İş Akışı	86
Şekil 4: Krediye Bağlı Tahvillerde İş Akışı	88
Şekil 5: Faiz Swapı İşlemi	90
Şekil 6: Fiziki Teslimat Yapısı.....	101

GİRİŞ

Toplumların oluşmaya, insanların birbiri ile etkileşim haline geçmeye başladığı ilk zamanlardan itibaren ticaret, toplumsal hayatın en önemli parçalarından birisi olmuş, insan ihtiyaçları arttıkça ve çeşitlendikçe ticaret de gelişmiş ve boyut değiştirmiştir. Paranın icat edilmesinin ardından, takas ekonomisinden para ekonomisine geçilmiş, malın malla değişimi sona ererken malın bir bedel yani para ödenerek el değişimi esas hale gelmiştir.

Paranın ekonomik ve günlük hayatta bu kadar önemli bir hale gelmesi, parayı yönetecek kurumların, kuralların oluşturulmasını bir ihtiyaç haline getirmiş, önce bankaların faaliyetlerini gerçekleştiren kişiler, daha sonra ise banka benzeri kuruluşlar ve son olarak da bankalar ortaya çıkmıştır. İlk formlarında kendi kaynakları ile finansman faaliyeti sağlamaya çalışan bankaların artık günümüzde esas faaliyeti fon fazlası olan kişilerden atıl fonlarını bir bedel karşılığında alarak fon ihtiyacı olan kişilere yine bir bedel karşılığında iletmek olmuştur.

Ekonomiler geliştikçe, ülkeler arasındaki finansal sınırlılıklar kalktıkça, ilerleyen teknoloji sayesinde ve değişen ihtiyaçları karşılayabilmek amacı ile yeni finansal araçlar oluşturuldukça, para daha akışkan bir hale gelmiştir. Paranın akışkan hale gelmesi, belirsizliğe neden olmakta ve bu da gerek ekonomi gerekse faaliyeti özünde para yönetmek olan bankalar açısından büyük bir risk unsuru oluşturmaktadır.

Bankacılık temelinde bir risk alma işidir. Bankalar yaptıkları her işlem için bir risk almaktadır. Aldıkları bu risk karşılığında elde edecekleri sonuç ise, hissedar değerlerini maksimize ederken diğer yandan da gerek bireylerin gerekse ekonomik aktörlerin isteklerini karşılamak sureti ile karlılıklarını arttırmaktır. Bu amaçlara ulaşmaya çalışırken bankalar aynı zamanda iyi bir risk yönetimi sistemi oluşturmalıdır. Çünkü risk yönetiminde başarılı olamamaları halinde, yani gerek faaliyetleri dolayısı ile karşılaştıkları riskleri gerekse kendi faaliyetlerinden kaynaklanmayan, ekonominin kendi yapısından kaynaklanan dışsal riskleri doğru yönetememeleri halinde

bankalar, finansal başarısızlık, zarar ve iflas ile karşı karşıya kalabileceklerdir.

Gerek dünyada gerekse Türkiye’de son yıllarda yaşanan finansal istikrarsızlıklar ve ekonomik krizler, bütün finansal yapıyı ve aktörlerini olduğunu gibi bankaları da ciddi şekilde etkilemiştir. Bu gelişmelerin büyük bir bölümüne neden olarak etkin bir risk yönetiminin olmayışı gösterilebilmektedir.

Son dönemlerde ekonomilerde meydana gelen gelişmeler sonucu ön plana çıkan ve önem kazanan risk yönetiminin, özellikle gerçekleştirdiği her işlem için risk yüklenen bankalar açısından öncelikle odaklanması gereken bir olgu olduğu anlaşılmıştır. Çalışmanın ileriki bölümlerinde de görüleceği üzere bankaların karşı karşıya kaldığı riskler genel olarak bilanço riski, karlılık riski, sermaye yeterliliği riski, piyasa riski, faiz oranı riski, likidite riski, kur riski, operasyonel risk ve kur riskidir. Temel faaliyetleri olan kredi verme işlemi ile doğrudan ilişkili olduğu için, bankalar açısından yönetilmesi gereken en önemli risklerden birisi kredi riskidir. Kredi riskinin etkin şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarından birisidir.

Bankalar gibi finansal aracı kuruluşların kendilerini kredi riskine karşı daha etkin bir şekilde koruma istekleri, Basel’in risk ve getiri ilişkisini sadece sermaye yeterliliği anlamında değil ayrıca dinamik bir şekilde aktif pasif yönetimine geçmelerini zorunlu kılması, piyasada artan rekabet nedeni ile pazar paylarının azalması ve geleneksel ürünlerin karlılıklarının azalması gibi nedenlerle kredi türevleri ortaya çıkmıştır. Kredi türevlerinin işlem gördüğü kredi türev piyasaları esas itibari ile tezgah üstü piyasa olarak faaliyet göstermektedirler. Sentetik ürünlerde dahil olmak üzere çok çeşitli tür ve yapıda kredi türevi inşa etmek mümkündür fakat kuşkusuz ki kredi türevlerinin en önemlisi Kredi Temerrüt Swapları(CDS)’dir¹

¹ Haluk Tözüm, *Kredi Türevleri; Fiyatları, Trading, TMS’ye Göre Muhasebesi, Mevzuattaki Yeri, Küresel Krizdeki Rolü, Uygulama, Örnekler- Uygulamada CDS’ler, 1. Baskı*, Ankara: Dumat Ofset, Temmuz 2009, s. 13

Bu çalışmada Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları, Özel Sermayeli Mevduat Bankaları, Yabancı Sermayeli Bankalar ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları olmak üzere 4 şekilde ele alınmışlardır. Çalışmanın öncelikli amaçlarından birisi, kredi türev piyasalarında işlem gören bir ürün olan Kredi Temerrüt Swaplarının Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankalar arasında bilinirliğinin, kullanımının ölçülmesi ve bankalar arasında bu ürüne bakış açılarının tespit edilmesidir.

Bu çalışma 3 bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde bankacılığın ve bankacılık faaliyetlerinin tarihsel gelişiminden, bankaların faaliyette bulunurken karşılaştıkları risklerden bahsedilmiş, bu risklerin arasında en önemlilerinden birisi olan kredi riski kavramı daha detaylı ele alınmış; kredi riski yönetimine ilişkin ilkeler, yönetiminde uygulanan politikalardan bahsedilmiştir. Ayrıca Basel standartları çerçevesinde kredi riski yönetimi anlatılmış, Basel I ve Basel II birbiriyle kıyaslanmış ve Basel III anlatılmıştır.

İkinci bölümde kredi türevi kavramı ve kredi türevlerine dayalı finansal uygulamalar ve ürünler detaylı bir biçimde incelenmiştir. Kredi türevi kavramı açıklanmış, kredi riskinin transferinden kullanılan araçlar anlatılmış, bunlardan birisi olan kredi türevlerinin ortaya çıkış nedenleri ve çeşitlerine değinilmiştir. Kredi türelerinden birisi olan Kredi temerrüt swaplarına ilişkin kavramlar, Kredi Temerrüt Swaplarının işleyişi daha detaylı bir şekilde anlatılmış, bu ürüne ilişkin bir uygulama örneği verilmiş ve bu ürünün ülke riski açısından da bir gösterge olduğuna değinilmiştir. Daha sonra ise kredi türevlerinin kullanım alanları, kredi türevlerinin kendilerinden kaynaklanan risklere değinilmiştir.

Üçüncü ve son bölüm ise Türk bankacılık sektöründe kredi riski yönetiminde kullanılan araçları ve bu araçlar arasında kredi temerrüt swaplarının yerinin araştırıldığı bir anket uygulamasını içermektedir. Anket çalışmasından elde edilen sonuçlar doğrultusunda, Türk bankacılık sektörü ile ilgili bir değerlendirme yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

BANKACILIKTA RİSK KAVRAMI VE KREDİ RİSKİ YÖNETİMİ

1.1. BANKA KAVRAMI VE TANIMI

Finansal sistem ile ekonominin tümü arasındaki ilişki istikrarlı ve işleyen bir ekonomide performansın en önemli belirleyicilerindedir. Ekonomik birimlerin yaptıkları tasarruflardan oluşan fon fazlalarını verimli yatırım fırsatlarına sahip diğer birimlere aktaracak finansal sisteme gereksinim vardır. Finansal sistem karmaşık yapıya ve işlevlere sahip çok farklı tipte kurumun bir araya gelmesiyle oluşur. Bankalar, sigorta şirketleri, emeklilik fonları, hisse senedi ve tahvil piyasaları ve benzerleri kuruluşlar finansal sistemde yer alırlar. Finansal sistemin düzgün işleyişi, fon fazlalarının fon talep edenlere optimal biçimde, en düşük maliyetle ve en etkin şekilde akışını gerçekleştirerek ekonominin düzenli ve verimli çalışmasını sağlar. Bankacılık sektörü finansal sistem içerisinde finansal aracılık işlevini yerine getiren en önemli ve büyük aktördür. Bankalar kar amaçlı faaliyet gösteren aracı kuruluşlardır.²

Günümüzde ekonomik hayatın en temel taşlarından biri olan bankaların para-kredi, sermaye konularında önemli görev ve fonksiyonları bulunmaktadır. Ticari hayatta hem yurt içi hem de yurt dışı işlemlerin düzenli olarak yürütülebilmesi, bankaların bulunmadığı bir ortamda çok zordur. Bankalar; kişilerin tasarruflarını güvenle sakladıkları ve bu tasarruflardan gelir elde edebildikleri finansal kurumlardır.³ Bankalar sermaye, para ve kredi üzerine her çeşit işlemleri yapan ve düzenleyen özel ve tüzel kişilerin,

² Coşkun, M. Necat ve diğerleri, **Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği yayını, Şubat 2012, s. 1.

³ Mışkin F.S. , **The Economics of Money, Banking, and Financial Markets**, A.Wesley, U.S.A 2002, 6th edi.; Güray Küçükkocaoğlu, Finansal Pazarlar Ders Notları; Ticari Bankalar, Uluslar arası Bankacılık, Kıyı Bankacılığı Word Dosyası, (Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Estittüsü) www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcarsamba16.doc s. 6’dan, erişim (05.04.2013)

devletin ve işletmelerin bu alandaki her türlü ihtiyaçlarını karşılamak üzere çalışan iktisadi kuruluşlardır. ⁴

Türk bankacılık sisteminde, bankaların kuruluş amaçlarına göre değişen ve kanunlarla şekillenen farklı faaliyet alanları bulunmaktadır. Bu farklılığa rağmen bankaların yerine getirdikleri temel işlevler; “eldeki paranın muhafaza edilebileceği güvenli bir yer sağlamak, tedavüldeki paranın toplanması ve ödenmesi işlemlerini yerine getirmek, ticari senetleri iskonto veya tahsil etmek, iştiraklerde bulunmak, çek ve akreditif muameleleri yapmak, müşteri adına menkul kıymet alım satımı yapmak, kefalet ve teminat mektubu vermek, kiralık kasa hizmeti vermek, seyahat çeki ve kredi kartı gibi konularda danışmanlık yapmak, iş adamlarına banka referans mektubu vermek, BAĞKUR, S.S.K primi, vergi tahsil işlemlerini yapmak, elektrik, su, doğalgaz, PTT, ev kirası vb. işlemlerin tahsil ve tediyesini yapmak” şeklinde sıralanabilir.⁵

En temel işlevleri ellerinde fon fazlası olan kişi ve kuruluşlarla fon ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlar arasında aracılık yapmak olan bankalar, bu işlevlerini ellerindeki fazla fonu arz eden kesimden belirli bir bedel karşılığında –ki bu bedel faizdir- toplayıp, fon ihtiyacı olan kesime yine belirli bir bedel (faiz, komisyon v.b.) karşılığında aktararak yerine getirirler.

Tanımı konusunda tam olarak bir fikir birliği olmayan bankalar için Bankalar Kanunu’nda da bir tanım yapılmamış olup bunun yerine bankaların gerçekleştirebilecekleri faaliyetler sıralanmıştır. Bu faaliyetlere ileriki bölümlerde değinilecektir.

1.2. BANKACILIĞIN TARİHSEL GELİŞİMİ

Banka kelimesinin etimolojisi Antik Yunan’a dayanmaktadır. Banka (bank) terimi İtalyanca sıra veya tezgâh anlamına gelen banco kelimesinden

⁴ Türkiye Halkbankası A.Ş., Temel Bankacılık Ders Notları, Ankara, Mart 2012, s.8

⁵ Şakar, Hakan, **Genel Bankacılık Bilgileri**, İstanbul: Strata Yayıncılık, Temmuz 2000, s. 20

türemiştir. Antik Roma'da bankerlerin (moneylenders) tezgâhlarını kurarken kullandıkları sıranın adı "**bancu**"dur ve "**banco**" ile "**bank**" kelimeleri buradan türemiştir.⁶

Bankacılığın tarih boyunca göstermiş olduğu gelişme, para kavramındaki gelişmeyle sıkı sıkıya ilişkilidir. Diğer bir anlatımla, para kavramı ve bankacılıktaki gelişme karşılıklı etki suretiyle bugünkü düzeye ulaşmış denebilir.⁷

Bankacılık sistemini, bankaların yapısını, bankacılığın hangi süreçlerden geçtiğini ve şu an hangi aşamada olduğunu anlayabilmek için bankaların gerek dünyada gerekse Türkiye'deki tarihsel gelişimini genel olarak incelemek faydalı olacaktır.

1.2.1. Dünya'da Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

İlk bankacılık oluşumlarının M.Ö. 3500'lü yıllara dayandığı bilinmektedir. Bu tarihlerde Sümer ve Babil'de mabetlerde rahiplerin borç verdiğine dair belgeler bulunmuştur.

M.Ö. 2000'li yıllarda Eshunanca Krallığı'nda ilk bankacılık kanunları düzenlenmiş, faiz oranı %20 olarak hükme bağlanmıştır.⁸ Hammurabi Döneminde Hammurabi Kanunları'nda da bankacılığa ilişkin düzenlemelere yer verildiği; tapınaklarda yapılacak borç verme işlemleri, borcun tahsil yöntemleri, alınacak faiz oranları ile rehin, ipotek ve kefalet şekillerinin

⁶ Andreau, Jean, **Banking and Business in the Roman World**. New York: Cambridge University Press, 2003, s. 30, (e-kitap)

http://books.google.com.tr/books?id=ZnhaVqk6siEC&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false, erişim tarihi (05.04.2013)

⁷ Takan, Mehmet, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 242.

⁸ Türkiye Bankalar Birliği, Temel Bankacılık- Bankacılık Tarihcesi, <http://www.tbb-bes.org.tr> erişim (05.04.2013)

düzenlendiği bildirilmektedir.⁹ Ayrıca bu dönemde kredi senetleri killere 2 nüsha halinde yazılmıştır.¹⁰

Sümerler döneminde gelişme kaydeden bankacılık, Eski Yunan'da Trapezites adlı bankerler tarafından gerçekleştirilmiştir. İlk bankacılık krizi de site devletlerinden birisi olan Atina Sitesi'nde yaşanmıştır. Bazı borçların affedilmesi ve paranın borçlular lehine yeniden değerlendirilmesiyle problem çözülmüştür. İlk devlet bankalarının da Eski Yunan'da kurulması ise diğer bir ilginç noktadır. Bankerlerin çok yüksek faiz alması her sitenin bir devlet bankası kurmasına neden olmuştur.

Roma İmparatorluğu döneminde ticaretin büyümesiyle eş zamanlı olarak gelişen bankacılık, daha sonraları faizlerin aşırı yükselmesi sonucu Vatikan Kilisesi tarafından faizin yasaklanmasıyla gerileme içine girmiştir. Bir süre tefecilik işleri Yahudilerin eline geçmiştir.

13. Yüzyıldan itibaren Lombardların kontrolüne giren borç verme işlemleri Londra'ya kaymıştır. Lombardların giderek güçlenmesine paralel olarak bankacılık da gelişme göstermiştir. Çalıştıkları işyerlerine "**Banchum**" kendilerine ise "**Bancheri**" adı verilen bu kişiler, "**Banco**" adı verilen tahta bir sıra ve masayla pazarlarda faaliyet göstermişlerdir.¹¹ Bu tarihten sonra bankalar temel kurallarına kavuşmaya, yavaş yavaş standart bir hal almaya başlamışlardır. 17. Yüzyılın başlarından itibaren ise modern anlamda bankacılık oturmaya ve bugünkü şekliyle bankalar kurulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda 1609 yılında ilk modern banka olan Amsterdam Bankası kurulmuştur. 1637'de Venedik Bankası kurulmuş, çek ve banknot kullanımına başlanmıştır. 1694 yılında İngiltere, Fransa ile yaptığı savaşın finansmanı amacı ile ilk merkez bankası olan İngiltere Merkez Bankası'nı kurmuştur.¹²

⁹Tarlan, Selim, **Tarihte Bankacılık**, Ankara: Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını, 1986, s.7.

¹⁰Türkiye Bankalar Birliği, Temel Bankacılık- Bankacılık Tarihcesi, <http://www.tbb-bes.org.tr> erişim (05.04.2013)

¹¹ Eyüpgiller, Servet, **Bankalarda Denetim**, Ankara: Kısmet Matbaası, 1985, s. 6-8

¹² Türkiye Bankalar Birliği, Temel Bankacılık- Bankacılık Tarihcesi, <http://www.tbb-bes.org.tr> erişim (05.04.2013),

Bankalar, kuruluşundan 19. Yüzyıla kadar kendi kaynaklarını kullanarak borç veren ve faaliyetlerini gerçekleştiren kuruluşlardı. Ancak, 19. Yüzyıldan itibaren mevduat toplayarak, senet iskonto ederek ve sermaye piyasası ihraçlarına aracılık ederek kaynak kullandırmaya başladılar. Bu gelişmeler bankaların ekonomilerdeki önemini giderek arttırmış ve bankalar faaliyetlerine göre uzmanlaşmaya başlamıştır. 1930'lardaki Büyük Buhran'ın ardından yaşanan II. Dünya Savaşı'ndan sonra savaşta tahrip olan yerlerin yeniden imarının finansmanını sağlamak amacı ile kalkınma ve yatırım bankaları ön plana çıkmaya başlamıştır. 1970'lerin başlarındaki petrol krizinden sonra petrol ihraç eden ülkelerin kazançlarını bankalara yatırımlarıyla oluşan kaynaklar ve yine aynı dönemde Bretton Woods para sisteminin çökmesi nedenleri ile bankacılık sektöründe birçok değişim ve yenilik gerçekleşmiş ve yeni ürünler ile yeni finansman teknikleri ortaya çıkmıştır. 1980'lerde bilgisayar teknolojilerinin yaygınlaştığı bankacılıkta, 1990'lar internet bankacılığının ve elektronik bankacılık ürünlerinin hızla yayıldığı bir dönem olmuştur. Bu gelişmeler bankacılık sektöründe ölçek ekonomisini(maliyetler en aza indirildiği için) gündeme getirmiş ve dünyanın en büyük bankaları bile birleşmeye başlamıştır. 2000'li yıllar, bankacılığın yoğun rekabet içine gireceği, bireysel bankacılık hizmetlerinin ve elektronik para ve elektronik bankacılık hizmetlerinin önem kazanacağı bir dönem olacaktır.¹³

1.2.2. Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi

Türkiye'de diğer iktisadi ve sosyal yapıdaki tüm dönüşümlerinin olduğu gibi bankacılık sektörünün yapısal dönüşümü de Cumhuriyet Dönemi ile başlamıştır. Bankacılık sektörü, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine kadar iktisadi yaşam içerisinde kendine uygun, devamlılığını sağlayabilecek

¹³ John O'Hanlon and Maria Rocha, **Electronic Banking for Retail Customers**, London: Banking Technology Ltd., 1993, s. 58; Rabia Saliha Tutcuoğlu, Dünya'da ve Türkiye'de Bireysel Bankacılığın Gelişimi Nedenleri ve Bankacılık Sektörü Açısından Oluşturduğu Riskler, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Ocak 2012, s. 4-5'ten

bir ortam bulamamış, yavaş ve cılız bir biçimde gelişimini sürdürmüştür. Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından günümüze kadar geçen sürede ise bankacılık sektörünün yapısı ve gelişiminin, iktisadi gelişme, ekonominin genel yapısı ve iktisadi başarıdan oldukça etkilendiği görülmektedir.¹⁴

Çalışmada, yapısal anlamda kırılma noktaları da göz önüne alınarak Türkiye ekonomisi 5 ayrı dönem itibari ile incelenecektir.

1.2.2.1. Osmanlı Devletinde Bankacılık

Tanzimat Fermanı'nın ilânına kadar geçen dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nda modern bankalar ile benzerlik gösteren herhangi bir kuruma rastlanmamakla birlikte bankacılık benzeri faaliyetler gösteren, Osmanlı toplumuna ve Ortaçağa özgü kurumlara rastlanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu'nda ele alınan dönemde bankacılık benzeri faaliyetler gösteren kurumlar, sarraflar ve para vakıflarıdır ki sarraflar Ortaçağa özgü, para vakıfları ise Osmanlı toplumuna özgü kurumlardır.¹⁵

Osmanlı'nın iktisadi ve parasal tarihi açısından, 19. yüzyıl daha önceki devirlerden farklıdır. Konu dönem, dünya pazarları ile bütünleşmenin ve dış ticaretin hızlı gelişmesinin yaşandığı bir dönemdir. Bu süreç (bütünleşme ve dış ticaret) limanların ve demiryollarının inşası ve genellikle Avrupa sermayesi ile kurulan modern bankacılık kurumları ile şekillenmiştir.¹⁶

Osmanlı İmparatorluğu'nda bankalar ve bankacılığın ortaya çıkışı ve gelişimi, Batı toplumlarınıninkine farklılık göstermektedir. 1838'de imzalanan Balta Limanı Antlaşması korumacılığa son vermiş ve yabancı tüccarların ilk kez iç ticarete doğrudan katılması sonucunu doğurmuştur. Bu antlaşma zanaatkârların zaten kötü olan işlerini daha da kötüleştirmiş ve lonca sisteminde erozyona yol açmıştır. Kısa bir süre sonra İmparatorluk para

¹⁴ Coşkun , M. Necat ve diğerleri, a.g.e. , s. 3.

¹⁵ Er, Emrah, Banka Başarısızlıklarının Sağkalım Analizi ile Açıklanması: Türkiye Örneği (1989–2008), Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, s. 16

¹⁶ Pamuk, Şevket; "The Evolution of Financial Institutions in the Ottoman Empire, 1600-1914", **Financial History Review**, s. 20.

ekonomisi yoluna yönelmiş ve 1840'ta başarısız bir kâğıt para basma girişiminde bulunulmuştur. Artık takas ile değil de nakit parayla yapılabilen ithalâttaki artış kırsal alanda nakit paraya olan talebi de arttırmıştır. Devlet buna (1839'da iltizam sistemini kaldırıp vergi ödemelerinin nakit şeklinde yapılacağını öngörerek, en azından teoride) doğrudan vergi toplama yoluna giderek karşılık vermiştir.¹⁷

1847'de devletin de desteğiyle Osmanlı topraklarındaki ilk banka kurulmuş, fakat kısa süre sonra iflas etmiştir. Daha sonra İngiltere'nin desteği ile Ottoman Bank (Osmanlı Bankası) kurulmuştur. 7 yıl faaliyet gösteren banka kapanmış daha sonra 1863'te Fransızların %50 hisseye sahip olduğu ve devletin para basma ayrıcalığı verdiği Bank-ı Osmanî-i Şahane (Imperial Ottoman Bank) kurulmuştur.

1.2.2.2. Türkiye'de 1980 Öncesi Bankacılık

Türkiye'de bankacılık sektörünün Cumhuriyet Dönemi evrimi incelenirken genellikle 1980 öncesi dönemdeki gelişmeler alt dönem ayrımı yapılarak ele alınmaktadır. Gerçekte her alt dönemdeki bankacılık diğer bir alt döneme göre farklılık gösterse de 1923-1980 arası dönemin 1980 sonrası dönemle karşılaştırıldığında bir bütünlük arz ettiği söylenebilir. Finansal sistemin yeni gelişmeye başladığı bu dönemde devletin bankacılık etkinliklerine yoğun bir biçimde katıldığı ve kayıtlı düzenlemeler uyguladığı görülmektedir.¹⁸

1923-1932 döneminde, 1923'te İzmir'de toplanan Türkiye İktisat Kongresi'nde ele alınan kararlara uygun olarak, ekonomik kalkınmanın milli bankalarla gerçekleştirilebileceği kanaati hâkim olmuştur. Devlet bu dönemde milli bankacılığın gelişimini desteklemiştir.¹⁹ İzmir İktisat Kongresi'nde alınan kararlar uyarınca ekonomide temel sektörleri desteklemek ve finanse etmek

¹⁷ Feroz, Ahmad, The Making of Modern Turkey, Taylor & Francis e-Library: Routledge, s. 27, Er, Emrah, a.g.e., s.23'den

¹⁸ Coşkun, M. Necat ve diğerleri, a.g.e. , s. 4.

¹⁹ Akgüç, Öztin, **100 Soruda Türkiye'de Bankacılık**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1987, s. 19.

üzere 1924 yılında Türkiye İş Bankası, 1925 yılında Sınai ve Maadin Bankası ve 1927 yılında Emlak ve Eytam Bankası kurulmuştur. Bu bankalardan Türkiye İş Bankası'nın ticari krediler, Sınai ve Maadin Bankası'nın endüstri kredileri ve Emlak ve Eytam Bankası'nın konut kredileri üzerine yoğunlaşmaları öngörülmüştür. 1930'larda Merkez Bankası da dahil olmak üzere 6 devlet bankası daha kurulmuştur.²⁰ Türkiye Halkbankası A.Ş. ve Akbank da bu dönemde kurulan bankalar arasında yer almaktadır.²¹

1940'larda çok partili siyasi hayata geçiş ve özel sermaye birikiminin de oluşması sonucunda özel bankaların gelişimi için zemin oluşmuş ve 1945-1960 döneminde 30 adet özel banka faaliyete geçmiştir.²² Buna karşın bu 30 bankanın 14'ü tasfiye edilmiş veya faaliyetini durdurmuştur.²³ Bu 14 bankanın dördü 1959 yılında faaliyetlerini sona erdirmiştir. Türkiye ekonomisinde 1950'lerin sonunda yaşanan ekonomik bunalım ve bunun sonucunda uygulanan 1958 istikrar programının bankalar üzerindeki olumsuz etkisi, 1960'ların başında da devam etmiştir.²⁴

1960'larda planlı döneme geçiş sonrasında Beş Yıllık Planlar çerçevesinde çeşitli sektörleri desteklemek amacıyla yatırım ve kalkınma bankaları kurulmuştur. Bunlara örnek olarak 1960 yılında kurulan Turizm Bankası, 1963 yılında kurulan Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 yılında kurulan Devlet Yatırım Bankası, 1976 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası gösterilebilir.

Bu dönemde kurulan bankaların kendi özel yasaları bulunmakla beraber, kanunlarında açıkça belirtilmeyen hallerde Bankacılık Kanununa tabi idiler. Denetimler yine kendi özel kanunlarının el verdiği ölçüde Bankalar Yeminli Murakıpları tarafından yapılmaktaydı.²⁵

²⁰ Bakdur, Alper, Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Yayın no: DPT: 2678, Eylül 2003, s. 11

²¹ Türkiye Bankalar Birliği, Temel Bankacılık- Bankacılık Tarihçesi, <http://www.tbb-bes.org.tr> erişim (06.04.2013)

²² Bakdur, Alper, a.g.e., s. 11.

²³ Akgüç, Öztin, a.g.e., s. 48.

²⁴ Parasız, İlker, **Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi: 75. Yılda Paranın Serüveni**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları, 1998, s. 109.

²⁵ Bakdur, Alper, a.g.e., s. 11.

1.2.2.3. 1980-2000 Yılları Arasında Türkiye’de Bankacılık

Kalkınma planları ile ekonomiye yön verilen dönem bir iktisadi ve siyasal bunalım sonrasında başlamıştır. Planlardan beklenen, bunalımdan uzak bir iktisadi ve sosyal gelişme sağlamalarıdır. Ancak ekonomiye planlarla yön verilmesine karşın dönem, önceki dönemlerde yaşananlardan daha ağır bir bunalımla sona ermiştir. 1970’li yılların ortasından itibaren ekonomide ciddi bunalım göstergeleri ortaya çıkmaya başlamış, 1978-1979 yıllarında ise bunalım ağırlaşmıştır. Ekonomide plan uygulanması anlamını yitirmiştir. Yaşanılan bunalımın nedenleri başta üretim yapısı olmak üzere ekonominin iç ve dış değişimleriyle açıklanabilir. Planlı dönem içinde izlenen ithal ikameci sanayileşme stratejisi döviz kazanmaya değil, döviz tasarrufuna dayanmaktaydı. Ancak dönem içinde çelişkili biçimde döviz talebi artmış ve izlenen sanayileşme modeli işlemez duruma gelmiştir. Bunalımın derinleşmesinde bunalıma yol açan üretim yapısı gibi iç etmenlerin yanında, Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü’nün (OPEC) 1974 yılında petrol fiyatlarını beş katın üstünde artırması, Kıbrıs Barış Harekâtı ve Türkiye’nin yoğun iktisadi ilişkiler yürüttüğü ülkelerin içinde bulunduğu ağır bunalım gibi dış etmenler de etkili olmuştur.²⁶

1980 yılı itibari ile başlayan yeni dönemde bankacılık sektörüne ilişkin düzenlemelerin amacı, finansal serbestleşmeyi sağlamaktır. Bu dönemde zaman zaman geri dönüşler yaşansa da piyasa mekanizmasının düzenleyici etkilerini güçlendirmeye ve bankacılık kesiminde rekabeti sınırlayan koşulları bertaraf etmeye yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Finansal sistemde serbest piyasa koşulları oluşturulmaya çalışılırken bankaların etkinliklerini sağlıklı biçimde sürdürmelerini sağlamak; bankacılık kesimini ve tasarruf sahiplerini korumak için gözetim ve denetim sisteminde iyileştirmeler yapma yoluna gidilmiştir.²⁷ 1980 yılından sonra Türkiye ekonomisinde yapısal değişimler

²⁶ Coşkun, M. Necat ve diğerleri, a.g.e. , s. 14.

²⁷ Coşkun, M. Necat ve diğerleri, a.g.e. , s. 15.

gözlemlenmiştir.²⁸ 24 Ocak 1980 tarihinde alınan kararlar çerçevesinde ve 1 Temmuz 1980 tarihinde kredi ve mevduat faizlerinin serbest bırakılmasının ardından hızla gelişen bankerlik sistemi, 1982 yılında banker krizinin yaşanmasına neden olmuştur. Bunun üzerine 1 Ocak 1983'ten itibaren faizler yeniden kontrol altına alınmıştır. 1987'de yeniden serbest bırakılan faizlere, aşırı rekabetten dolayı aşırı artış nedeniyle 1989'da üst sınır konulmuştur.²⁹

1980 yılı öncesinde hükümetler, bankacılık sistemindeki banka sayısını kontrol altında tutarak mevcut kaynakların aktarılması konusunda söz sahibi olmak için genellikle banka kurulmasına ve yabancı bankaların Türkiye'de şube açmasına ilişkin başvuruları kolayca kabul etmemiş, böylece kesime yeni girişlerin sayısını sınırlı tutmuşlardır. Ancak 1980, 24 Ocak Kararları ile birlikte bankacılık kesiminde, gerek yeni yerli ticaret bankalarının kurulmasında kolaylıklar sağlanması gerekse de yabancı bankaların Türkiye'de şube açmalarının özendirilmesi yolu ile sistemdeki rekabetin artırılarak verimlilik artışının sağlanması ve kıt kaynakların daha verimli olarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.³⁰ Yani piyasa ekonomisine geçilen 1980'li yıllarda uygulamaya konulan reform niteliğindeki yapısal değişiklikler bankacılık sektörünün ve mali sektörün gelişmesini ve büyümesini sağlamıştır. Ne var ki 1990'lı yıllardaki gelişmeler bankacılık sektörünün mali bünyesinin önemli ölçüde bozulmasına neden olmuştur.³¹

1989 yılında yürürlüğe giren 32 Sayılı Karar'a bankacılık sektörünün hazırlıksız yakalanması, düzenlemeye uygun, etkin bir aktif pasif yönetimi gösterilmesine engel olmuştur.³² Son 15 yılda büyüme ve reel faiz oranlarında ortaya çıkan dalgalanma, kronik enflasyon, süregelen kamu açıkları ve ödemeler dengesi krizleri şeklinde görülen makro ekonomik istikrarsızlık, yüksek kredi, ülke ve döviz kuru risklerine neden olurken, vade

²⁸ Türkiye Bankalar Birliği, Temel Bankacılık- Bankacılık Tarihçesi, <http://www.tbb-bes.org.tr> erişim (07.04.2013)

²⁹ Parasız, İlker, a.g.e., s. 131

³⁰ Coşkun, M. Necat ve diğerleri, a.g.e. , s. 16.

³¹ Türkiye Bankalar Birliği, 2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi, Bankacılar Dergisi Sayı:42, İstanbul: Eylül 2002

³² Çolak, Ömer Faruk; "Finansal Serbestleşme Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü ve 1980 Sonrasındaki Gelişmeler", **Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi**, Sayı:30, Ankara: 2000, s. 107-108

yapılarının oldukça kısılmasını da beraberinde getirmiştir. Özellikle kamu borçlanması ve kronik enflasyon esasen yeterli büyüklük ve derinliğe sahip olmayan bankacılık sisteminin temel fonksiyonunu yerine getirmesini güçleştirmiştir.³³ Bunun sonucunda bankalar, likidite yönetiminin temel ilkelerini göz ardı etmişler ve temel gelir kaynakları olarak asıl faaliyet alanları olan bankacılık yerine açık pozisyondan elde edilen arbitraj gelirine yönelmişlerdir.³⁴

Tüm bunlara ilaveten bankacılık sistemi ile ilgili mevzuatta sık sık yapılan değişiklikler, uluslararası temel bankacılık ilkelerinden sapmalar, uluslararası muhasebe standartlarına göre farklılıklar, bağımsız denetim uygulamalarındaki sorunlar, saydamlığın sağlanamamış olması ve denetim sonuçlarının karar aşamasına geçirilememesi olumsuzluklara neden olan diğer önemli faktörlerdir.

İç dengelerin yanı sıra dış dengelerde de gerçekleşen bozulmalar ve giderek büyüyen makro dengesizliklerin sonucunda 1994 yılında ciddi bir kriz meydana gelmiştir. Bu gelişmeler mali sistemin de dikkati çeken bir hızla daralmasına yol açmıştır. Ekonomik faaliyetlerin yavaşlaması yanında TL'nin yabancı paralar karşısında hızlı değer kaybı, enflasyonist beklentiler nedeniyle ekonomik birimlerin nakit tercihlerinin artması, mali sektöre duyulan güvenin azalması nedeniyle kaynakların sektör dışına çıkması ve bankacılık sisteminin net dış borç ödemesi mali sistemin küçülmesinin başlıca nedenleri olmuştur.³⁵

Birçok bankanın krize açık pozisyonda yakalanması, bankalardan ve aracı kuruluşlardan bazılarının ödeme güçlüğü içine düşmesi, iflasların artmasına neden olmuştur. Mali sisteme olan güvenin yeniden kazanılması

³³ Tunaboylu Osman, "Enflasyonla Mücadele ve Banka Sisteminin Durumu", **Asomedy a Dergisi**, Ankara: Ocak 2001, s. 10

³⁴ Alper, C. Emre, Berument, M. Hakan, Malatyalı, N. Kamuran; "Enflasyonla Mücadele Programı ve Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, İstanbul: Mart-Nisan 2001, s. 42.

³⁵ Bankalarımız 1994, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 194, İstanbul: Mayıs 2005

için mevduatın tamamına devlet güvencesi getirilmiş, mevduatın %100'ü Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) kapsamına alınmıştır.³⁶

Mali sistemde krizin daha da derinleşmesini önlemek ve ekonomide istikrarı yeniden sağlamak üzere 5 Nisan kararları uygulamaya konulmuştur. Böylece bir yandan mali disiplinin tesisi sağlanıp kamu kesimi açığını küçülterek, mali sistemdeki küçülmenin önüne geçilirken, diğer yandan bankacılık sistemini doğrudan etkileyen kararlar alınmıştır. Kısa dönemde mevduatı cazip hale getirmek, bankaların kullanılabilir kaynaklarını arttırmak ve kaynak maliyetini azaltmak amacıyla likidite oranları yeniden belirlenmiştir. TL mevduata uygulanan munzam karşılık oranları düşürülmüş, disponibiliteler uygulaması kaldırılmıştır. Buna karşılık mevduat dışı kaynaklar disponibilitelere tabi tutulmuştur.³⁷

Hazine ve TCMB krizin ardından yayınladıkları sermaye yeterliliği ve net genel pozisyon tebliğleri ile bankacılık sektörünün uluslararası bankacılık kurallarına uyumu yönünde adımlar atmalarını sağladıkları gibi bankaların likidite yönetiminde uymaları gereken sınırları da çizmiştir.³⁸

1995-1999 döneminde, 1994 krizine yol açan ekonomik ve siyasi faktörlerde iyileşme yaşanmamış, dengesizlikler yapay tedbirlerle bastırılarak meydana gelebilecek krizler geçiştirilmeye çalışılmıştır. Bu süreçte yaşanan Asya, Rusya ve Brezilya krizleri ile Ağustos 1999'da yaşanan Marmara depreminin getirdiği ekonomik daralma etkisi, 1999 yılı sonunda Enflasyonu Düşürme (Dezenflasyon) Programı'nın yürürlüğe konulmasına neden olmuştur. Program, dengesizlikleri sürdürülemez katar artmış ekonomi ile uluslararası rekabet gücü azalmış reel sektör yapısını düzeltmeyi hedeflemiştir. Üç yıllık bir dönemi kapsayan dezenflasyon programı, henüz başlangıç aşamasındaki hatalar ve uygulama sürecindeki aksaklıklar nedeniyle kendisinden beklenen başarıya ulaşamamıştır.³⁹

³⁶ Doğukanlı,,Hatice, **Uluslar arası Finans**, Adana: Nodel Yayınları, 2001, s. 297

³⁷ Bankalarımız 1994, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 194, İstanbul: Mayıs 2005

³⁸ Çolak, Ömer Faruk; a.g.m. , s. 108.

³⁹ Ural, Mert, "Finansal Krizler ve Türkiye", Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:18, Sayı: 2003, s. 17

1.2.2.4. 2000-2010 Yılları Arasında Türkiye’de Bankacılık

1990’lı yıllarda giderek ağırlaşan iktisadi ve sosyal sorunlar bankacılık sektörünü olumsuz etkilediği gibi, bankacılık kesiminin yapısal, kurumsal ve yönetsel sorunları da iktisadi bunalımın derinleşmesine yol açmıştır. 1990’lı yıllarda sistemde yaşanan sorunların temel nedeninin kurumsal anlamda deregülasyon politikaları olduğu söylenebilir. Sektöre girişin kolaylaşması, mevduata uygulanan disonibilite oranları ile oynanması ve disonibilitenin Devlet İç Borçlanma Senetleri’ne (DİBS) yatırılması, tasarruf mevduatının tamamının sigorta kapsamına alınması, yabancı para cinsinden mevduat kabulünün sınırsız olması ve Hazineye, bütçe açıklarını ticari bankalara borçlanarak finanse etme olanağının verilmesi gibi uygulamalar bankacılık sektöründe krizlerin hazırlayıcısı olmuştur.⁴⁰

1999 yılının sonunda Enflasyonu Düşürme Programı’nın uygulanmaya başlamasıyla faiz oranları hızla düşmüş, enflasyon son 14 yıldır ilk defa yüzde 30’un altına gerilemiş, üretim ve iç talep canlanmaya başlamıştır. Ancak, TL’nin beklenenin üzerinde reel değer kazanması, iç talepte görülen hızlı canlanma, ham petrol, doğal gaz gibi enerji fiyatlarının artması ve Euro/Dolar paritesindeki gelişmeler sonucunda 2000 yılında cari işlemler açığı beklenenin üzerinde artmıştır.

Bunun yanında, yapısal reformlarda yavaşlama olması, kamu bankalarına ilişkin düzenlemelerde yaşanan sorunlar, politik belirsizlikler ve uluslararası sermayenin gelişen piyasalara daha tedirgin yaklaşması, 2000 yılının ikinci yarısında Türkiye’ye yabancı sermaye girişinin azalmasına yol açmıştır. Bu gelişmeler Kasım 2000’de kriz yaşanmasına neden olmuştur. Krizin ardından, finansal piyasalardaki riskler ve ekonominin krize karşı duyarlılığındaki artış, 2001 yılı Şubat ayında yeni bir krizin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.

⁴⁰ Çolak, Ömer Faruk, “Finansal Kriz ve Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı Üzerine Bir Eleştiri”, **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2/2001, s. 15-30

2000 yılı boyunca uygulanan “döviz kuru çapasına dayalı enflasyonu düşürme” programının arka arkaya yaşanan iki krizle çökmesinin ardından yeni bir istikrar programı, önceleri “Yeni Ulusal Program” daha sonra da “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı (GEGP)” olarak 15 Mayıs 2001’de kamuoyuna duyurulmuştur. 2001 yılı istikrar programının temel hedefleri; sürdürülemez boyutlara ulaşan kamu kesimi iç borç dinamiğinin ortadan kaldırılması, ekonominin dış desteğe muhtaç olmayacak biçimde sağlıklı bir yapıya kavuşturulması ve bu amaca uygun olarak, finansal piyasaların yeniden yapılandırılarak, bankacılık kesimine işlerlik kazandırılması olarak belirlenmiştir.⁴¹

2000 ve 2001 yıllarında yaşanan iki kriz sonrasında yapılan düzenlemeler, alınan tedbirler ile birlikte yapısal bir değişim yaşamıştır. Yaşanan krizlerin etkilerinin giderilmesi ve ekonomide istikrarın tekrar sağlanması amacıyla Mayıs 2001 tarihinde “Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı” uygulanmaya başlanmıştır. Programın beş temel unsuru şu şekildedir:

- Dalgalı kur sistemi içinde enflasyonla mücadelenin kararlı bir biçimde sürdürülmesi,
- Bankacılık sektörünün, kamu ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) bünyesindeki bankalar başta olmak üzere hızlı ve kapsamlı şekilde yeniden yapılandırılması ve böylece bankacılık kesimi ile reel sektör arasında sağlıklı ilişkiler kurulması,
- Kamu finansman dengesinin bir daha bozulmayacak şekilde güçlendirilmesi,
- Enflasyon hedefleri ile uyumlu bir gelirler politikasının sürdürülmesi,

⁴¹ Ural, Mert, a.g.m. , s. 18

- Bütün bunların etkin, esnek ve şeffaf bir yapıda gerçekleştirilmesini sağlayacak yapısal unsurların yasal altyapısının oluşturulması şeklinde belirlenmiştir.⁴²

2001 yılında yaşanan krizin ardından başlatılan bankacılık sektörü yeniden yapılandırma programının aşamaları; kamu bankalarının finansal ve operasyonel açıdan yapılandırılması, Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'ndaki (TMSF) bankaların sorunlarının en kısa sürede çözüme kavuşturulması, özel bankaların sağlıklı bir yapıya kavuşturulması, bankacılık sektöründe gözetim ve denetim etkinliğinin artırılması, sektörün daha rekabetçi bir yapıya kavuşturulması için yasal ve kurumsal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi olarak açıklanmıştır.

2002 yılında bir önceki yıl meydana gelen krizden olumsuz etkilenen bankacılık sektörünün sorunlarının çözümü ve bankaların sermayelerinin güçlendirilmesine yönelik olarak özel bir program uygulanmaya başlanmıştır. Program kapsamında özel bankalara sermaye desteğinin sağlanmasının yanında krizin de etkisiyle ödeme gücü olumsuz etkilenen, ekonomiye katma değer yarattığı düşünülen reel sektör firmalarının faaliyetlerini sürdürmeleri ve ödeme güçlerini yeniden kazanmaları için finansal yeniden yapılandırma programı başlatılmış, varlık yönetim şirketlerinin kurulması yönünde düzenlemeler yapılmıştır.⁴³

Haziran 1999 yılında çıkarılan Bankacılık Kanununun yerini, uygulamada ortaya çıkan sorunları gidermek ve yaşanan deneyimlerden çıkartılan sonuçlar neticesinde uluslararası bankacılık ölçütlerine uygun olarak 2005 yılında hazırlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu almıştır.⁴⁴

2005 yılından sonra istikrarlı ortam ve sürekli büyüme devam etmiş, bu durumun bankacılık sektörüne yansımaları da olumlu olmuştur. Türkiye finans sektörü ve içerisinde en büyük paya sahip olan bankacılık kesimi,

⁴² Erdönmez, Pelin Ataman, "Türkiye'de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma", **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 47/2003, s. 38.

⁴³ Türkiye Bankalar Birliği, 2002 Yılında Türk Bankacılık Sistemi, Bankacılar Dergisi, sayı 45, 2003.

⁴⁴ Şahin, Hüseyin, **Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, İstanbul: Ezgi Kitabevi, 2009, s. 496.

yapısal reformların da katkısıyla büyüme seyrini sürdürmüş, yabancı yatırımların tetiklediği rekabet ortamına rağmen karlılığını arttırmayı başarmıştır.⁴⁵

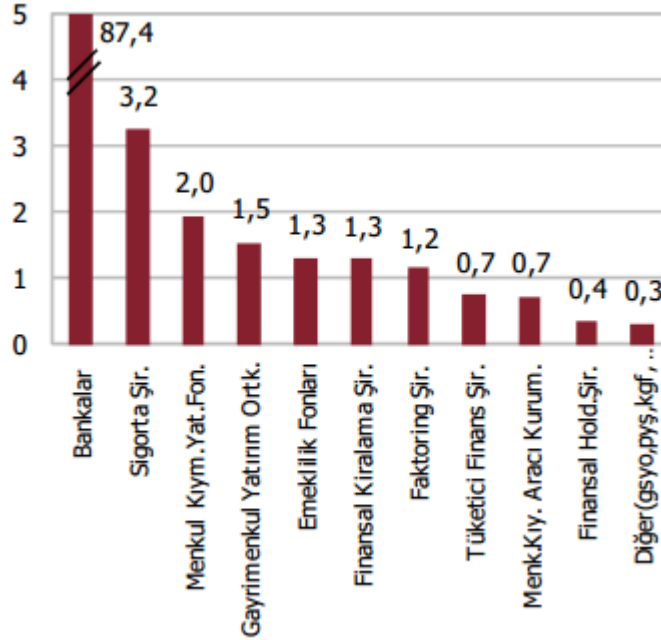
1.2.2.5. Bankacılık Sektöründe Mevcut Durum

Gerek yerel gerek global finansal piyasalar açısından bankacılık sektörünün yeri ve önemi tartışılmaz derecede büyüktür. Bankacılık sektörünün finansal sistem içerisindeki payı ülkeden ülkeye değişmekle birlikte Türkiye açısından baktığımızda bu payın oldukça büyük olduğunu söyleyebiliriz. 1980 sonrasında finansal sisteme banka dışı kurumların da entegre olması ile her ne kadar sistemde rekabet artsa ve sistem içerisinde bankaların payı azalsa da finansal sektör içerisinde bankacılık sektörünün toplam bilanço büyüklüğü her geçen yıl daha da büyümüştür. Aşağıdaki Grafik-1'de finansal sektörün bilanço büyüklüğünün dağılımı yer almaktadır.

Ağırlıklı olarak bankacılık sektöründen oluşan finans sektörü 2012 yılında da büyümesini sürdürmüştür. Ülkemiz finans sektörünün bilanço büyüklüğü 2011 yılı sonuna göre % 13,3 artarak 2012 yılı sonunda 1.568 Milyar Türk lirası'na ulaşmış; GSYİH'ye oranı ise % 110,7 olarak gerçekleşmiştir. Finansal sektörün % 87,4'ünü bankacılık sektörü oluşturmaktadır.⁴⁶

⁴⁵ BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Sayı:4, Aralık 2006

⁴⁶ TCMB, Finansal İstikrar Raporu, Mayıs 2013, Sayı: 16, s.35

Grafik 1: Finansal Sektörün Bilanço Büyüklüğü Dağılımı

Kaynak: TCMB Finansal İstikrar Raporu, Mayıs 2013, Sayı: 16, s.35

Bilanço büyüklüğü açısından finansal sektörün %87,4'ünü oluşturan bankaların türleri ve adetleri yıllar itibari ile aşağıdaki Tablo 1'de görülmektedir.

Haziran 2013 itibarıyla Türk Bankacılık Sektörü 49 banka, 11.445 adet şube ve 208.409 kişi ile faaliyet göstermektedir. Sektörde yıllık bazda şubeleşme hızı, genel olarak personel artış hızının üzerinde seyretmektedir. Yıllık şubeleşme hızı %6,8, istihdam artışı ise %5,3 düzeyindedir.⁴⁷

2013 Haziran itibari ile Türk Bankacılık sektöründe yer alan toplam 49 bankanın 32 adedi Mevduat Bankası, 13 adedi Kalkınma ve Yatırım Bankası, 4 adedi ise Katılım Bankasıdır. 32 adet Mevduat Bankasının 3 adedi Kamu Sermayeli, 12 adedi Özel Sermayeli, 16 adedi Yabancı Sermayelidir. 1 adet Mevduat Bankası ise Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na devrolmuştur.

⁴⁷ BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Haziran 2013, Sayı: 2013-3, sayfa:5

Tablo 1: Türk Bankacılık Sektöründeki Banka Sayıları

	2008	2009	2010	2011	2012	2013 Haz.
Mevduat Bankaları	32	32	32	31	32	32
Kamusal Sermayeli	3	3	3	3	3	3
Özel Sermayeli	11	11	11	11	12	12
Yabancı Sermayeli	17	17	17	16	16	16
Tas.Mevd.Sig.Fonu. Devr.	1	1	1	1	1	1
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13	13	13	13	13	13
Katılım Bankaları	4	4	4	4	4	4
Toplam	49	49	49	48	49	49
KAYNAK: Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2009-2013 Haziran Araştırması, Sayfa: 6						

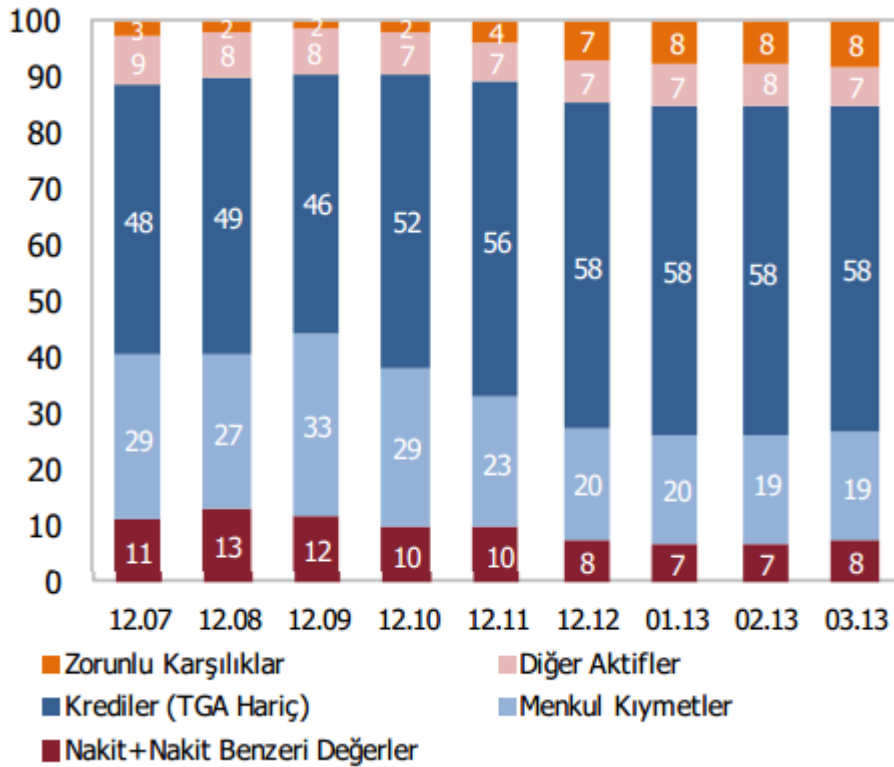
Bankacılık sektörünün **aktif toplamı** 2013 yılının ilk yarısında %11,5 artarak 1.528 Milyar TL seviyesine ulaşmıştır. 2012 yılı ortasından itibaren ekonomideki olumlu gelişmelere paralel Merkez Bankası'nın piyasalardaki likiditeyi artırıcı ve fonlama maliyetlerini düşürücü yaklaşımının yanı sıra Türkiye'ye yönelik risk algılarının iyileşmesi, sermaye girişlerinin hızlanması ve ekonomik büyüme potansiyelinin güçlenmesi sonucunda yılın son çeyreğinde ivme kazanan kredi büyümesi 2013 yılında da kredi notu artışı ve makro ekonomik konjonktürdeki olumlu havanın etkisi ile devam etmiştir. Mayıs ayı sonundan itibaren ise başta küresel belirsizliklerin yarattığı sermaye akımlarındaki oynaklığa bağlı olarak Türk Lirası'nda değer kaybı ve finansal piyasalarda dalgalanmalar yaşanmıştır. Bununla birlikte bu gelişmelerin sektörün aktif yapısında olumsuz bir etki yaratmadığı, başta kredi ve zorunlu karşılık hesaplarındaki artışın etkisiyle yılın ilk çeyreğinde %4,2 büyüyen bankacılık sektörünün büyüme hızının ikinci çeyrekte %7 ile devam ettiği görülmüştür.

Bankacılık sektörünün **toplam kredileri** 2013 yılının ilk çeyreğinde sergilediği %4,9'luk artışın ardından, ağırlıklı olarak kurumsal/ticari kredilerdeki artışın etkisi ile yılın ikinci çeyreğinde ivmelenecek %10,5 artış

göstermiştir. 2012 yılsonuna göre toplam 126,4 Milyar TL artan krediler Haziran 2013 itibarıyla 921,2 milyar TL seviyesine ulaşmıştır. Küresel piyasalardaki olumlu konjonktür ve ülke notunun yatırım yapılabilir seviyeye yükseltilmesi sonrasında, 2012 yılının son çeyreğinden itibaren şirketler kesimine kullanılan kredilerde yükseliş trendi başlamıştır. Mayıs 2013'te ikinci bir derecelendirme kuruluşu tarafından da ülke notunun yükseltilmesi ve TCMB'nin faiz indirimleri kredi talebini desteklemiş ve sektördeki kredi artışı ivme kazanmıştır.⁴⁸

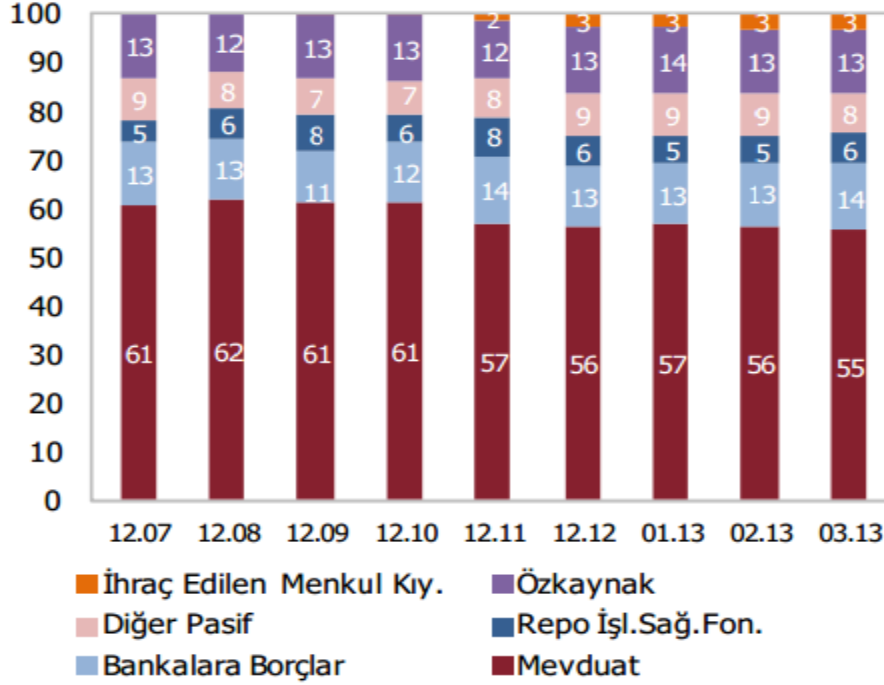
Bankacılık sektörünün toplam aktif ve pasif kalemlerinde meydana gelen değişiklik ile ilgili Grafik 2 ve Grafik 3 aşağıda yer almaktadır.

Grafik 2: Bankacılık Sektörünün Aktif Kalemlerinin Gelişimi (%)



Kaynak: TCMB Finansal İstikrar Raporu, Mayıs 2013, Sayı: 16, s.36

⁴⁸ BDDK, Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü, Haziran 2013, Sayı: 2013-3, sayfa:5

Grafik 3: Bankacılık Sektörünün Pasif Kalemlerinin Gelişimi (%)

Kaynak: TCMB Finansal İstikrar Raporu, Mayıs 2013, Sayı: 16, s.36

1.3. BANKACILIK FAALİYETLERİ

Finansal sistemin belki en büyük yapı taşı olan bankalara ait, üzerinde kesin olarak fikir birliğine varılmış bir tanım olmadığı, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nda da bankanın tam olarak bir tanımın yapılmadığı, bunun yerine bankaların gerçekleştirebilecekleri faaliyetlerin tanımlandığı daha önceki bölümlerde belirtilmişti.

Bankacılık Kanunu'nun 4. Maddesine göre; "Bankalar, diğer kanunlarda öngörülen hükümler saklı kalmak kaydıyla aşağıda belirtilen faaliyetleri gerçekleştirebilirler:

- Mevduat kabulü,
- Katılım fonu kabulü,
- Nakdî, gayri nakdi her cins ve surette kredi verme işlemleri,

- d) Nakdî ve kaydî ödeme ve fon transferi işlemleri, muhabir bankacılık veya çek hesaplarının kullanılması dahil her türlü ödeme ve tahsilat işlemleri,
- e) Çek ve diğer kambiyo senetlerinin iştirası işlemleri,
- f) Saklama hizmetleri,
- g) Kredi kartları, banka kartları ve seyahat çekleri gibi ödeme vasıtalarının ihracı ve bunlarla ilgili faaliyetlerin yürütülmesi işlemleri,
- h) Efektif dahil kambiyo işlemleri; para piyasası araçlarının alım ve satımı; kıymetli maden ve taşların alımı, satımı veya bunların emanete alınması işlemleri,
- i) Ekonomik ve finansal göstergelere, sermaye piyasası araçlarına, mala, kıymetli madenlere ve dövizde dayalı; vadeli işlem sözleşmelerinin, opsiyon sözleşmelerinin, birden fazla türev aracı içeren basit veya karmaşık yapıdaki finansal araçların alımı, satımı ve aracılık işlemleri,
- j) Sermaye piyasası araçlarının alım ve satımı ile geri alım veya tekrar satım taahhüdü işlemleri,
- k) Sermaye piyasası araçlarının ihraç veya halka arz yoluyla satışına aracılık işlemleri,
- l) Daha önce ihraç edilmiş olan sermaye piyasası araçlarının aracılık maksadıyla alım satımının yürütülmesi işlemleri,
- m) Başkaları lehine teminat, garanti ve sair yükümlülüklerin üstlenilmesi işlemleri gibi garanti işleri,
- n) Yatırım danışmanlığı işlemleri,
- o) Portföy işletmeciliği ve yönetimi,
- p) Hazine Müsteşarlığı ve/veya Merkez Bankası ve kuruluş birlikleri nezdinde oluşturulan bir sözleşme kapsamında üstlenilen

yükümlülükler çerçevesinde alım satım işlemlerine ilişkin piyasa yapıcılığı,

- q) Faktöring ve forfaiting işlemleri,
- r) Bankalar arası piyasada para alım satımı işlemlerine aracılık,
- s) Finansal kiralama işlemleri,
- t) Sigorta acenteliği ve bireysel emeklilik aracılık hizmetleri,
- u) Kurulca belirlenecek diğer faaliyetler.⁴⁹

Bankalar tanım içerisinde yer alan bu faaliyetlerden hangisi açısından karar alırlarsa alsınlar bir risk faktörü ortaya çıkmaktadır. Risk banka açısından herhangi bir faaliyeti yerine getirirken başarısız olmak ve değer kaybına uğramak anlamına gelmektedir. Bankaların, diğer ticari işletmelerde olduğu gibi temel amacı işletmenin piyasa değerini maksimize etmektir. Dolayısı ile bir banka işletmesi açısından risk istenmeyen bir unsurdur ve doğru yönetilmesi gerekmektedir.

Bundan sonraki bölümde bankaların faaliyette bulunurken karşılaştıkları risklere yer verilmiştir.

1.4. BANKA İŞLETMELERİNİN KARŞILAŞTIĞI RİSKLER

Bankacılığın felsefesi, gerçekleştirdikleri faaliyetler nedeniyle karşı karşıya kaldıkları riskleri, bankanın düzgün ve karlı bir işletme olarak varlığını sürdürebilmesi amacıyla yönetilmesi olarak ifade edilebilir. Daha açık bir ifade ile bankalar; risk almayan kuruluşlar olmayıp yönetilebilecek riskler olarak aldıkları bu riskler karşısında belli bir getiri elde etmeye çalışan kurumlardır.⁵⁰

⁴⁹ 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (R.G. 01.11.2005/25983)

⁵⁰ Bahar, Serdar, Kredi Risk Yönetimi Araçlarından Kredi Temerrüt Takasları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2008, s. 13

Risk kavramı hayatın her alanında karşımıza çıkmakla birlikte finans piyasalarında özellikle bankacılıkta özellikle önem addedilmesi gereken bir olgudur. Geniş bir çerçeve içinde bakıldığında, planların başarısız olma olasılığı, hatalı karar alma tehlikesi, zarar etme veya kar etmeme gibi durumları genel olarak “risk” diye adlandırmak mümkündür.⁵¹ Teknik anlamda risk, getirilere ilişkin olasılık değerlerinin ortalama değer etrafındaki dağılımı olarak ifade edilebilir.⁵²

Mevzuat açısından ise risk tanımı 1 Kasım 2006 tarihli Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelikte şu şekilde yapılmaktadır; “risk: bir işleme ya da faaliyete ilişkin bir parasal kaybın ortaya çıkması veya bir giderin ya da zararın oluşması halinde ekonomik faydanın azalması ihtimalini ifade eder.”⁵³

Risk kavramı bankacılık faaliyetleri ile iç içe bir kavramdır ve bankalar faaliyetlerini yürütürken aldıkları kararlarda mutlaka bir risk üstlenirler. Bankacılıkta risk, verilen bir kredinin veya girilen bir taahhüdün tahsilinde ya da yerine getirilmesinde başarısızlık ihtimalidir.⁵⁴ Aralarındaki ilişki de dikkate alınarak bankacılık açısından risk kavramı ve risk yönetimini daha iyi algılayabilmek için öncelikle bankaların faaliyetlerini sürdürürken karşılaştıkları risklere değinmekte fayda vardır.

Bankacılık sektöründe karşılaşılabilecek riskler, içsel ve dışsal riskler olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Sektörün kendi yapısından kaynaklanan risklere içsel riskler denilirken, sektörün dışındaki olaylardan meydana gelen risklere ise, dışsal riskler denilmektedir. İçsel ve dışsal risklerde, kendi aralarında alt kısımlara ayrılırlar.⁵⁵ Bankacılık sektöründe karşılaşılan riskler temel olarak şu şekilde sıralanabilir.

⁵¹ Bolak, Mehmet, **Risk ve Yönetimi**, İstanbul: Birsen Yayınevi, 2004, s.4.

⁵² Çıtak, Serdar, **Geleneksel Risk Yönetiminden Programlanmış Menkul Kıymet İşlemlerine**, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1999, s. 11.

⁵³ Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik (R.G. 01.11.2006/26333)

⁵⁴ Parlakkaya, Raif, **Finansal Türev Ürünler ile Mali Risk Yönetimi ve Muhasebe Uygulamaları**, 2. Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara: 2005, s. 5.

⁵⁵ Çelik, Faik; “Türk Bankacılığında Risk Yönetimi Yönetmeliği Dönemi ve Piyasa Riski Ölçüm Metotları”, **İktisat Dergisi**, Eylül 2001, s. 61

1.4.1. Bilanço Riski

Bankanın bilançosunda yer alan aktif ve pasifinin uyumsuz olması nedeniyle oluşabilecek risk çeşididir. Bu riskten korunmak için bankalar aktif-pasif yönetimini doğru yapmalıdırlar.

Bankaların temelde faaliyet ve finansman politikaları aktif pasif yönetiminden geçmektedir. Bir bankanın karını optimize etmek amacı ile, likidite ve emniyetini de göz önünde bulundurarak bilançosunun aktifini ve pasifini düzenlemesi ve değiştirmesi, aktif pasif yönetiminin uzmanlarca kabul görmüş tanımları arasındadır. Aktif ve pasif kalemlerin karşılıklı etkileşimleri, içinde buldukları piyasa koşulları ile birlikte göz önüne alındığında banka stratejilerine uygun aktif ve pasif kompozisyonunun belirlenmesi son derece önemlidir. Bu çerçevede uygulanan politikaların, net faiz gelirinin artırılması ile istikrarın korunması, faiz dışı gelirlerin kontrolü, kredilerin kalitesinin korunması, likidite ihtiyacının karşılanması, sermaye yeterliliğinin korunması ve vergi yükünün azaltılması konuları üzerine odaklanması gerekir.

Sonuç olarak bankalar en yüksek karı elde etmek için varlık ve kaynak yönetimi yapmakta bunu yaparken de temel dört şeyi göz önüne almaktadırlar. İlk olarak banka mevduat sahiplerine karşı olan yükümlülüklerini yerine getirebilmek için yeterli likit varlık bulundurmak zorundadır ve bunun için likidite yönetimi yapmaktadır. İkinci olarak varlık yönetimi yapan banka varlık farklılaştırmasına gitmeli ve geri ödenme riski düşük olan varlıklar olarak kabul edilebilir ölçüde düşük riske sahip olmalıdır. Üçüncü olarak bankacılık yönetim mekanizmasında, fonları en düşük maliyetle edinme güdüsü vardır. Son olarak da banka etkin sermaye yeterliliği yönetimi yapmalıdır.⁵⁶

⁵⁶ İşcan, Ayşen, Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi, T.C.M.B. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: 2003, s.49

1.4.2. Karlılık Riski

Karlılık, bir bankanın var olma sebebi olmasının yanı sıra bankanın üstlenebileceği riski ve/veya sermayesini arttırabilme kapasitesini gösteren önemli bir sonuçtur. Karlılık riski olarak tanımlanan kavram gerçekte, banka yönetiminin bankanın gelir kaynaklarını iyi belirleme, bankacılık faaliyetlerini yüksek getirili alanlara aktarabilme yeteneği ve esnekliğidir.

Bankalar karlı çalışıyor gibi görünmelerine rağmen bir bankanın karlılık riskinin ölçümünde, bankanın reel olarak yeterince kar edip etmediğine bakılır. Bu amaçla bankaların karlarının, aktif büyüklükleri ile; o karı elde etmek için sahip oldukları sermaye miktarı ve sektörün karlılık ortalaması ile bankaların durumunun karşılaştırılması gereklidir.

Bir bankanın karlılık riski yönetilirken, gelir ve gider kalemlerinin içeriği ve kalitesi dikkate alınması gereken en önemli kriterlerdir. Bankanın gelir ve gider kaynaklarının iyi analiz edilmiş olması gereklidir. Faiz dışı gelir ve giderler iyi belirlenmelidir. Gelir kaynaklarının sürekliliği sağlanmalı bunun yanı sıra maliyetlerin nasıl düşürüleceği ve fonların daha karlı alanlara nasıl aktarılacağı dikkatle araştırılmalıdır.⁵⁷

1.4.3. Sermaye Yeterliliği Riski

Bu risk, bankaların mevcut sermayeleri ile gerçekleşen risklerinden oluşan kayıplarını telafi edebilme gücünü ifade eder.⁵⁸

Bankacılık sektöründe, güven ve istikrarın korunması, ayrıca muhtemel tehlikelere karşı dayanıklılığın arttırılmasını temin için güçlü bir sermaye yapısı aranmaktadır. Son yıllarda bankacılık faaliyetlerinin artan bir hızla uluslararası alana yayılması sermaye yeterliliği kavramını ön plana

⁵⁷ Atan, Murat, Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, Gazi Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, Ankara; 2002 s.14

⁵⁸ Çelik Faik; a.g.m. , s. 61

çıkarmıştır. Öyle ki bankalar eskiden aktif büyüklüklerine göre sıralanırken bugün sermaye yeterliliği en önemli ölçüt haline gelmiştir.⁵⁹

Son 15 yılda yaşanan finansal krizler nedeniyle dikkatler büyük zarar gören bankalara yoğunlaşmış, ekonominin bu en önemli aktörlerinden olan kurumların finansal yapısını güçlendirmek ve güçlü kalmasını sağlamak amacıyla pek çok standart oluşturulmuştur. Bunlardan en önemlisi Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS) bünyesinde 1974 yılında kurulan Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi (Basel Committee on Banking Supervision) tarafından getirilen standartlardır. Komite bankacılıkla ilgili ilk standartlarını (Basel-I) 1988 yılında oluşturursa da gerek sektörde ortaya çıkan yeni finansal araçlar gerekse finansal sektörün yapısında meydana gelen değişiklikler nedeniyle standartlarında yaptığı revizyonlar sonrasında nihayet Haziran 2004'te Basel-II sermaye yeterliliği düzenlemesini yayınlamıştır.

Basel-II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncularını arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir. Günümüzde hızla değişen mali piyasalar, kapsamlı ve esnek bir sermaye yeterlilik çerçevesi gerektirmektedir. Basel Komitesi, bu amacın üç temel yapı ile gerçekleştirileceğine inanmaktadır; minimum sermaye gerekliliği, sermaye yeterliliğinin denetimi ve piyasa disiplini. Basel-II'nin ilk prensibi olan *Minimum Sermaye Yeterliliği* ile kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum sermaye gerekliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu, asgari yüzde 8 seviyesinde olmalıdır.⁶⁰

⁵⁹ Ökay, Esin, "Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz", *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi*, İstanbul: Aralık 2002, Sayı. 2, s. 48

⁶⁰ Türkiye Bankalar Birliği, Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları, *Bankacılar Dergisi*, Sayı:58, Eylül 2006, s. 6.

Sermayesi yetersiz bir bankanın karşılaştığı risk dört etkenden kaynaklanabilir. İlki, sermaye sabit kalırken aktiflerin artması, ikincisi aktiflerin sermayeden daha hızlı artması, üçüncüsü aktifler sabit kalırken sermayenin azalması ve sonuncusu ise sermayenin aktiflerden daha hızlı azalması durumudur. İlk iki durumda problem, bankanın büyümesi nedeni ile sermayenin yetersiz kalması sorunudur. Böyle bir banka, sermaye artırımına giderek, ya da riskli aktiflerin bir kısmını satarak yeterli sermaye oranını tekrar yakalayabilmektedir.

Son iki durumda bankanın karşılaştığı risk çok daha zorlu olmaktadır. Aktiflerin sabit kalarak sermayenin azalmasının nedeni zararlardır. Kötü yönetim, teknolojik gelişmelerin gerisinde kalma, pazar payının kaybı ve kredi riski, zararların temel nedenlerini oluşturmaktadır.⁶¹

Bu bölümde sermaye yeterliliğine addedilen önemi açıklayabilmek için kısaca değinilen Basel-II ve sermaye yeterliliği standart rasyosuna ileriki bölümlerde daha detaylı yer verilecektir.

1.4.4. Piyasa Riski

Piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini ifade etmektedir.⁶² Yani piyasa riski komplike bir kavram olup faiz oranı riski, döviz kuru riski ve hisse senedi fiyat değişimlerinden kaynaklanabilecek riskleri de içermektedir.

Piyasa riskini en aza indirmek, piyasa disiplinin sağlanmasıyla mümkündür. Piyasa disiplini; piyasadaki kurumlarla ilgili bilgilerin zamanında doğru ve şeffaf şekilde alınmasını içerir. Bankacılık sektöründe piyasa disiplinin sağlanmasıyla birlikte, piyasadaki ilgili birimler, çok daha sağlıklı

⁶¹ Çilli, Hüseyin; "Enflasyon, Bankalar ve Risk", **Türkiye Bankalar Birliği**, İstanbul: 1994, s. 10-16.

⁶² Türkiye Bankalar Birliği, Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları, Bankacılar Dergisi, Sayı:58, Eylül 2006, s. 6.

değerlendirmeler yapabilecekler ve böylece istenmeyen riskler en aza indirilebilecektir.⁶³

1.4.5. Faiz Oranı Riski

Faiz oranı riski, bir bankanın faiz oranlarında oluşan ters yönlü hareketlerin, o bankanın finansal durumunda yarattığı etkidir. Bankacılıkta bu riskin kabul edilmesi oldukça doğaldır ve bu durum karlılığın ve hisse değerindeki artışın önemli bir nedeni olabilir. Ancak, aşırı faiz oranı riski, banka gelirleri ve sermaye tabanı için büyük bir tehdit oluşturabilir. Faiz oranlarındaki değişimler, banka gelirlerini, bankanın net faiz gelirlerinde ve diğer faize duyarlı gelirlerinde ve faaliyet giderlerinde değişmelere yol açarak etkilemektedir. Faiz oranlarındaki değişimler, banka varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı araçlarının temel değerini de etkiler, çünkü gelecekteki nakit akımlarının bugünkü değeri (ve bazı durumlarda, nakit akımlarının kendisi) faiz oranları değiştikçe değişmektedir. Faiz oranını ihtiyatlı sınırlar dahilinde tutmaya çalışan etkili bir risk yönetimi bankaların güvenliği ve sağlamlığı açısından oldukça önemlidir.

Faiz oranı riskinin nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz;

- **Yeniden Fiyatlandırma Riski:** Finansal araçlar gibi bankalar da faiz riskiyle birçok şekilde karşılaşmaktadır. Faiz riskinin en çok tartışılan şekli, vadelerden (sabit orandan) ve bankanın varlıklarının, yükümlülüklerinin ve bilanço dışı (OBS) pozisyonlarının yeniden fiyatlandırılmasından (dalgalı orandan) kaynaklanan risk şeklindedir. Yeniden fiyatlandırmanın yol açtığı faiz oranlarındaki değişime bankanın gelirlerinde ve temel ekonomik değeri üzerindeki etkisi açısından büyük önem taşımaktadır.

⁶³ Erçel, Gazi, **Konuşmalar 1999-Bankacılıktaki Son Gelişmeler**, İstanbul: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (T.C.M.B.), İktisadi Kalkınma Vakfı-AKDANET, 2000, s. 135

- **Gelir Eğrisi Riski:** Fiyatlandırmalardaki uyumsuzluklar, bankanın gelir eğrisinin eğiminin ve şeklinin değişmesine yol açar. Bu risk, gelir eğrisindeki beklenmeyen değişmelerin bankanın gelirlerinde ya da temel ekonomik değerinde ters yönde etkiler oluşturmasıyla ortaya çıkar.
- **Temel Risk:** Diğer bir önemli faiz riski de, benzer fiyatlandırma şekilleriyle farklı araçlara uygulanan oranlar üzerinden kazanılan ya da geri ödemeler arasındaki negatif korelasyondan kaynaklanan risktir. Faiz oranları değiştiğinde, bu farklılıklar benzer vadeleri olan varlıklar, yükümlülükler ve bilanço dışı pozisyonlar arasında yer alan nakit akışlarında ve kazançlarda beklenmedik değişmelere hız kazandırabilir. Ayrıca nakit akışlarında ve kazançlarda beklenmedik değişmelere hız kazandırabilir.
- **Opsiyon Riski:** Opsiyon, sahibine herhangi bir tarihten itibaren belli süre içinde, belirli bir faiz üzerinden borçlanma ya da borç verme hakkıdır. Döviz opsiyonlarında olduğu gibi, burada da opsiyonu edinen opsiyon satıcısına bir prim ödenmektedir. Faiz oranları da borsa dışında ve içinde işlem gören opsiyonlar olarak ayrılabilirler. Yani borsa ve tezgahüstü piyasalar (OTC) olarak iki farklı piyasada alınıp satılırlar. Sabit faiz düzeninin, yerini değişken faize bırakmasıyla faiz riski ortaya çıkmıştır. Faiz opsiyonları, bu riski ortadan kaldırmak için geliştirilmiş türev ürünlerdendir. Özellikle bankalararası rekabette önemli bir avantaj oluşturduğundan, bankaların sıklıkla baş vurduğu bir opsiyon türüdür. Faiz opsiyonları ile ileriye yönelik faiz riski ortadan kaldırılarak, kar potansiyeli korunabilmektedir. Faiz opsiyonları riskten korunma yanında spekülasyon amacıyla da kullanılabilir.

Güvenilir (sağlam) faiz riski yönetimi; varlıkların, yükümlülüklerin ve bilanço dışı hesapların yönetiminde dört ana uygulamayı içerir:

- Uygun yönetim ve üst düzey yönetici idaresi,
- Yeterli risk yönetim politika ve prosedürleri,

- Uygun risk hesaplama ve izleme sistemleri,
- Aralıksız iç kontroller ve bağımsız denetim.

Bankanın, faiz riskini yönetirken hangi zorluklar içinde olduğu, varlık ve faaliyet durumunun ne olduğu, maruz kaldığı faiz riski etkisinin düzeyi kadar önemlidir. Yeterli faiz riski yönetimi uygulamalarının neler olabileceği konusu bankadan bankaya değişmektedir. Örneğin, daha az karmaşık yapıya sahip olan bankaların, günlük işlemlerinin ayrıntılarıyla ilgilenen üst düzey yöneticileri, faiz riski yönetimi süreçlerine nispeten güvenebilirler. Ancak daha karmaşık ve geniş boyutlu işlem hacmine sahip diğer organizasyonlar; finansal faaliyetlerini hayata geçirebilmek ve üst düzey yönetime izleyecekleri bilgileri ve gerçekleştirecekleri günlük işlemleri sağlayacak ve günlük işlemleri yönetebilecekleri daha ayrıntılı ve usulüne uygun bir faiz riski yönetimi oluştururlar. Üstelik bu bankalarda, oluşturulan daha karmaşık bir faiz riski yönetimi, yeterli iç kontrolleri ya da üst düzey yöneticilerce politikaların ve limitlerin tahmin edilmesine uygun olarak kullanılan bilgilerin bütünlüğünü oluşturan uygun yönetim mekanizmalarını sağlar. Risk yönetim sürecinde konuyla ilgili birim/bireyler, görevlerin dağıtımı ve menfaat çatışmalarının önlenmesinin sağlanması konusunda yeterince bağımsız olmalıdırlar.⁶⁴

1.4.6. Likidite Riski

Likidite en genel anlamıyla bir işletmenin vadesi gelen borcunu ödeyebilme gücünü, likidite riski ise; bir bankanın vadesi gelen mevduat ve diğer yükümlülüklerini karşılamaya yetecek düzeyde nakdinin bulunmaması riskini ifade etmektedir. Bir bankanın varlıkları borçlarını ödemeye yeterli olsa bile, varlıklar kısa sürede nakde çevrilemeyecek durumda ise likidite riski yüksektir.

⁶⁴ Türkiye Bankalar Birliği, Faiz Riski Yönetim Prensipleri
,www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/2risk.doc, (erişim 07.04.2013)

Özellikle ülkemizde ve benzer ülke piyasalarında bankalar daha çok kısa vadeli ve küçük tutarlarda fonları toplamakta, daha büyük tutarlarda ve uzun vadeli olarak bu fonları plase etmektedir. Bu nedenle de aktiflerin vade yapısı pasiflere göre daha uzun olmaktadır. Bankaların bu durumu likidite riskini her zaman taşımalarına neden olurken, likidite yönetimine büyük önem vermelerini zorunlu kılmaktadır.

Likidite riskini doğuran işlemler; vade uyumsuzluğu, aktif kalitesindeki bozulmalar, beklenmeyen kaynak çıkışları, karlılıktaki düşüş ve krizlerdir. Bir bankanın likidite yönetiminde kullanabileceği araçlar iç ve dış araçlar olarak ikiye ayrılabilir.

Banka içi likidite yönetim araçları olarak riskleri dengeleyici unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

- Riskin yansıtılması,
- Riskin yaygınlaştırılması (örneğin kredilere limit uygulayarak büyük montanlı kredi kullandırmamak, dolayısıyla geri dönmeme riskini azaltmak),
- Belli bir gruba (örneğin sektör) kullanılan kredilere sınırlamalar getirmek,
- Kredi vadelerinin kısa tutulması dolayısıyla likiditenin artırılması,
- Sabit kıymet türü yatırımların mümkün olduğunca az olması,
- Kaynakların mümkün olduğunca çeşitlendirilmesi (mevduatın yanı sıra tahvil çıkarma, varlığa dayalı menkul kıymet, yurtdışı borçlanma vb.).

Banka dışı likidite yönetim araçlarından ilki Merkez Bankası Açık Piyasa İşlemleri piyasasıdır. İkinci yöntem bankalar arası para piyasasından yararlanmaktır. İkincil para piyasası olarak ta adlandırılan bu piyasada bankalar kendi aralarında diğer bankalar için belirledikleri limitler çerçevesinde karşılıklı para alışverişinde bulunmaktadır.⁶⁵

⁶⁵ Babuşcu, Şenol, Bankalarda Risk Yönetimi, <http://www.senolbabuscu.com> (erişim: 08.04.2013)

1.4.7. Kur Riski

Ulusal paranın yabancı paralar karşısındaki değerine, fiyatına kur denir. Döviz kuru (kambiyo) riski yerli paranın yabancı paralar karşısında değer kazanması veya kaybetmesi durumunda ortaya çıkan bir risk türüdür. Diğer bir ifade ile bu risk döviz kurundaki değişimlerden dolayı gelirden meydana gelebilecek artış ve azalışı içermektedir.

Örneğin bir bankanın aktifinde 100 Milyon Dolar yabancı para cinsinden varlık ve pasifinde 80 Milyon Dolar yabancı para cinsinden yükümlülük bulunmaktadır. Burada bankanın varlıkları ve yükümlülükleri aynı para cinsindedir. Durumu daha da basitleştirmek için bankanın varlık ve yükümlülüklerinin vade yapısının da aynı olduğunu varsayalım. Bu durumda Dolar'ın TL karşısında değer kazanması banka bilançosu açısından olumlu bir gelişmedir. Aynı koşullarda fakat bankanın yabancı para cinsinden varlıklarının yükümlülüklerinden daha az olduğunu varsayarsak banka zarar etmektedir. Bizim örneklerimizde bankanın varlık ve yükümlülüklerinin vade yapıları aynı idi. Bankaların farklı vade yapılarında ve farklı para cinslerinden varlık ve yükümlülüklerinin olması döviz kuru riskinin hesaplanmasını daha karmaşık hale getirmektedir.⁶⁶

Yabancı para cinsinden varlıkların yabancı para cinsinden yükümlülüklere eşit olması durumuna "**kare pozisyon**" denir. Kur riski, banka bilançosunda yabancı para varlıkların yabancı para yükümlülüklerden az olması durumunda yüksektir. Bu duruma "**açık pozisyon**" denir. Tersi duruma ise "**kapalı pozisyon**" adı verilir. Bir bankanın döviz borçları ve döviz alacaklarından kaynaklanan pozisyonunun sebepleri şu şekilde sıralanabilir;

- Kredi verme faaliyeti,
- Yabancı sermaye sağlamaya yönelik faaliyetleri,
- Müşterileri adına yüklenilen taahhütler,
- Bankanın mali faaliyetleri
- Enflasyonun etkilerini arındırma çabaları.⁶⁷

⁶⁶ Saunders, Anthony, **Financial Institution Management**, McGraw-Hill Higher Education, Third Edition. s.172; Aloğlu, Ziya Tunç, Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri, T.C.M.B. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: Mart 2005, s. 37'den

⁶⁷ Akyüz, Meltem, Mali Başarısızlık Riskinin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir Deneme, Çukurova Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Adana: 1996, s. 82

Hedging, döviz ve para piyasalarında gelecekteki kur riski ve fiyat hareketlerinden korunmak için yapılan vadeli işlemlerdir ve firma için pek çok yöntemi vardır. Hedging, firma içi ve firma dışı yöntemler olmak üzere iki temel alanda gerçekleştirilebilir. Firma içi yöntemlerle hedging, firmanın kendi bünyesindeki kaynaklardan yararlanarak kur ve faiz riskini azaltmasını içermektedir. Bu yöntemler arasında bilanço manipülasyonu, faturalarda döviz cinsi seçimi, döviz girdileri ile çıktılarını aynı döviz cinsinden belirlemek gibi teknikler sayılabilir. Firma dışı hedging yöntemlerinde ise firmanın bir dış kurumdan (banka veya borsa aracı kuruluşundan) hizmet alması söz konusudur. Bu tür hedging yöntemleri arasında forward kontratlar, futures ve opsiyon kontratları ile döviz ve faiz swapları sayılabilir. Firma içi yöntemler, genel olarak bilanço içi, firma dışı yöntemler ise çoğunlukla bilanço dışı hedging yöntemleridir.⁶⁸

1.4.8. Operasyonel Risk

Yetersiz veya başarısız iç süreçler, insanlar ve sistemlerden ya da harici olaylardan kaynaklanan ve yasal riski de kapsayan zarar etme olasılığıdır.⁶⁹

1.4.9. Kredi Riski

1.4.9.1. Kredi Kavramı, Tanımı ve Unsurları

En basit finansal ilişkide bile taraflar arasında güven oluşması gerekmektedir ki kredi ilişkisinin en önemli unsuru güvendir. Kelime anlamı açısından baktığımızda bile bunu görmekteyiz. Kredi kelimesi Latince

⁶⁸ Aksel, H. Ayşe Eyyüboğlu, **Risk Yönetim Aracı Olarak Futures Piyasaları**, 1. Basım, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara, 1995, s. 22

⁶⁹ BDDK Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik 22.06.2012 tarih 28337 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

inanma, güven anlamına gelen “*credere*” sözcüğünden türemiştir.⁷⁰ Ayrıca kredi dilimizde mali itibar, güven, kredili alışveriş anlamlarında kullanılmaktadır.⁷¹

Krediler bankaların en önemli ve en büyük gelir kaynağını oluşturan aktifleridir. Bankacılıkta kullanılan kredi miktarına “risk” denilmektedir ki, buradan, kredinin kullanıldığı andan itibaren geri dönmeme olasılığı olduğunu anlamaktayız.⁷²

Bir bankanın, elde edeceği bilgiler sonucunda gerçek ya da tüzel kişilere yasaları, iç kurallarını ve kendi kaynaklarını göz önünde tutarak belli bir teminat karşılığında ya da teminatsız olarak para, teminat ya da kefalet verme şeklinde tanıdığı imkân ya da limit kredi olarak tanımlanmaktadır.⁷³

1 Kasım 2005 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 48. Maddesinde kredi türleri şu şekilde ifade edilmektedir;⁷⁴

“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.”

Sürekli olarak değinildiği üzere bir kredi ilişkisinin en önemli unsuru güvendir. Bu güvenin sağlanması için ise bankanın veya daha geniş bir

⁷⁰ Aras, Güler, **Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi**, Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları, Ankara: 1996, s. 3

⁷¹ Takan, Mehmet, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2001, s. 242.

⁷² Dinçer, Yeşim, **Kredilendirme Teknikleri**, T.B.B. Eğitim Seminer Notları, İstanbul: Nisan 2001, s. 3

⁷³ Parasız, İlker, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2005, s. 219.

⁷⁴ 19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu (R.G. 01.11.2005/25983)

tanımla kreditor kuruluşun kredi ilişkisine gireceği finansal aktör hakkında yeterince bilgi sahibi olması gerekmektedir.

Kreditor kuruluş kredi ilişkisine gireceği finansal aktörle ilgili olarak kredinin 5 K'sı da (karakter, kapasite, kapital, karşılık ve koşullar) denilen şu 5 faktörü iyi analiz etmiş ve bu konularda bilgi sahibi haline gelmiş olmalıdır;⁷⁵

- Müşterinin karakteri (müşterinin taahhütlerine bağlılığı, yükümlülüklerini yerine getirmedeki dürüstlüğü, iyi niyeti vb.),
- Müşterinin iş kapasitesi (müşterinin geçmişte gösterdiği başarı derecesi, müşterinin geçmişi ile ilgili bilgiler, müşterinin yetenekleri vb.),
- Müşterinin sermayesi ve mali yapısı (müşterinin mali durumu, ödeme gücü vb.),
- Müşterinin gösterdiği teminatlar (maddi teminat, kefalet, teminat mektubu vb.),
- Ekonominin ve sektörün içinde bulunduğu koşullar.

En önemli unsurunun güven olduğundan bahsettiğimiz kredinin 4 unsuru(zaman, risk, gelir, güven) vardır.⁷⁶

Zaman: Banka tarafından ödünç verilen paranın, belirli bir zaman sonra iade edilmesi gerekmektedir. Zamanın uzunluğuna göre ise ödünç alınan paranın bedeli yani faiz değişmekte ve gelecek belirsizleştiği için zaman uzadıkça risk artmaktadır.

Risk: Bankacılıkta risk ödünç verilen para tahsil edilene ve verilen garantiye konu taahhüt yerine getirilene kadar ortaya çıkma ihtimali olan tehlikeler bütünüdür. Bu durum kredinin zamanında ve eksiksiz geri

⁷⁵ Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO), Alacakların Yönetimi, Tüccarın El Kitabı Serisi-1, Kasım 2007, s. 15

⁷⁶ Temel, Halime, Basel-II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi, T.C. Yıldız Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2006, s. 6-7.

ödenmemesi, kredi sözleşmesinde belirtilen koşulların yerine getirilmemesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Gelir: Bankalar, sahip oldukları fonları ve çeşitli şekillerde elde ettikleri kaynakları ile faiz komisyon ve benzeri gelirler sağlamak zorundadırlar.

Güven: Nakit mal, teminat ve kefalet biçiminde veya herhangi bir şekilde verilen kredi belirli bir süre sonunda geri alınmak koşulu olduğu için bu ilişkide karşılıklı güvenin olması gerekmektedir. Kredi alan kişi ya da kurumun banka nezdinde bir itibarı olmalıdır ve güvenilebilir olmalıdır.

Kredi kavramına değindikten, tanımını yaptıktan, unsurlarını ve çeşitlerini inceledikten sonra, bundan sonraki bölümde kredi riski kavramı detaylı bir şekilde incelenecektir.

1.4.9.2. Kredi Riski Kavramı ve Kredi Riskinin Tanımı

Bankaların en temel işlevlerinin ellerinde fon fazlası olan kişi ve kuruluşlarla fon ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlar arasında aracılık yapmak olduğu önceki bölümlerde dile getirilmiştir. İşte bu en temel işlevleri nedeniyle ki bankaların karşılaştığı riskler açısından baktığımızda belki de bankacılık faaliyetleri ile en yakın ilişki kredi riski arasında bulunmaktadır. Çünkü bankaların finansal sistem içerisindeki en temel varoluş nedeni, en basit ifade ile fon fazlasını belirli bir bedel karşılığı toplayarak fon açığı olan kesime yine belirli bir bedel karşılığında aktarmak yani mevduat oluşturmak ve kredi kullandırmaktır.

Kredi riski ile ilgili pek çok tanım yapılabilmektedir. Genel anlamda kredi riski; herhangi bir tarafın karşı tarafa olan yükümlülüğünü yerine

getirmeme ihtimalinin oluşturduğu risk olarak ifade edilebilir.⁷⁷ Kredi riski, borçlunun ödeyememe durumuna bağlı olarak ortaya çıkan zarar riskidir.⁷⁸

Kredi riski, ödenmeme veya geç ödemededen dolayı net kâr ve özvarlığın piyasa değerindeki olası değişimdir.⁷⁹

Kredi riski, bankanın kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmamasını ifade eder.⁸⁰

Kredi riski, kredi veren tarafa hiç geri ödeme yapılmaması ya da borç alınan meblağdan daha düşük bir meblağın ödenmesi ya da taraflarca kararlaştırılan süreden daha uzun bir süre sonunda kredi verene ödemedede bulunulması riskidir.⁸¹

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu'nun 1.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliği'nin 3. Maddesinde ise "kredi riski: kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığını ifade etmektedir"⁸² ibaresi yer almaktadır.

1.4.9.3. Kredi Riskinin Çeşitleri

Kredi riski, özel kredi riski ve genel kredi riski olarak iki kısımda incelenebilir. Özel kredi, tek bir şahsa veya işletmeye verilen krediye ait riski ifade eder. Kredi verilen işletmenin özel ekonomik koşulları ve ait olduğu

⁷⁷ Erçel, Gazi, **Konuşmalar 1999-Türk Bankacılık Sistemi**, TCMB Yayınları, Ankara: Şubat 1999, s. 91.

⁷⁸ Anbar, Adem, "Bankalarda Kredi Riskli Yönetim Aracı olarak Teminatlı Borç Yükümlülükleri", **Finans- Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı: 490, yıl:42, Ocak 2005, s.84.

⁷⁹ Mandacı, Pınar Evrim, "Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** Cilt 5, Sayı:1, İzmir: 2003, s. 71.

⁸⁰ Türkiye Bankalar Birliği, Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları, Bankacılar Dergisi, Sayı:58, Eylül 2006, s. 6.

⁸¹ Standart&Poor's Yapısal Finans-Seküritizasyonla İlgili Terimler Sözlüğü, s. 11

⁸² Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik (R.G. 01.11.2006/26333)

endüstrinin içinde bulunduğu durumlar veya satın alınan menkul kıymetleri ihraç eden işletmelerin kendileri ve ait oldukları endüstrinin içinde bulunduğu özel koşullar nedeniyle maruz kalınan risktir. Genel kredi riski ise, piyasada bulunan tüm firmaları etkiler. Ekonomik kriz ve doğal afetler gibi bütün firmaların sorumluluklarını yerine getirmesini olumsuz yönde etkileyen bazı olaylar nedeniyle krediler hiç ödenmeyebilir veya ödemesi gecikebilir.⁸³

Bir banka veya firma için kredi riskini başlıklar halinde tanımlayacak olursak bunları esas kredi riski, yazılma riski, yerleşme riski, dokümantasyon riski, operasyonel risk, politik risk, olay riski olarak sıralayabiliriz.⁸⁴

1.4.9.3.1. Esas Kredi Riski

Esas kredi riski, bildiğimiz anlamdaki kredi riskidir. Bu risk borçlananın borç sözleşmesindeki şartlara uymamasından kaynaklanan risktir. Bu, borç veren için bir kayıpla sonuçlanabilir dolayısıyla borç veren kendini garantiye almak için borç sözleşmesi şartlarını sıkılaştırabilir. Kefalet, teminat vb. esas kredi riskini azaltmak için kullanılmaktadır.

1.4.9.3.2. Yazılma Riski

Finansal kıymetler bankalar tarafından ikincil piyasada alınıp satılmaktadır. Bu kıymetlerin ikincil piyasada işlem görmeleri sırasında alıcının kredi standartları ile uyuşmaması yazılma riski olarak tanımlanabilir.

⁸³ Parlakkaya, Raif, a.g.e. , s. 21.

⁸⁴ Kenneth J. Thygerson K.J, **Financial Markets and Institutions “A Managerial Approach”**, Harper Collins College Publishers, New York U.S.A. : 1992, s. 549-551, Özçelik, Osman, Bankacılıkta Risk Analizi, Yönetimi ve Riskten Korunma, Trakya Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Ocak 2006, s. 12-13'ten,

1.4.9.3.3. Yerleşme Riski

Yerleşme riski sözleşmenin taraflarından birinin sözleşmeyi tamamlamaktan kaçınması sonucu ortaya çıkar ve fiyat oynaklığından kaynaklanmaktadır. Fiyat oynaklığı arttıkça yerleşme riski de artmaktadır.

1.4.9.3.4. Dökümantasyon Riski

Dökümantasyon riski borç sözleşmesinin dökümantasyonunun iyi hazırlanmaması nedeniyle ortaya çıkan bir risk çeşididir. Bu riski azaltmanın yolu sözleşmelerin standardizasyonudur ve bu yolda çalışmalar devamlı yapılmalıdır.

1.4.9.3.5. Olay Riski

Olay riski ise mülkiyet, sermaye yapısı, kontrol ve ticari aktiviteler açısından firmada meydana gelen beklenmedik gelişmeler sonucu krediler için oluşan risk şeklinde tanımlanmaktadır.

1.4.9.3.6. Operasyon Riski

Kredi riski ile ilgili olarak operasyon riski, yönetim kaynaklı sorunlar nedeniyle kredi işlemlerinde zararlarla karşılaşılma riskidir. Bununla birlikte politik risk de kredi ile ilgili zararlara neden olabilmektedir. Ülkenin diğer ülkeler ile izlediği politikalar, ülkede geçerli kanunlar, düzenlemeler vb. piyasaları etkilediği gibi, bankalar için kredi ve borç sözleşmelerini de etkilemektedir ve bu da krediler ile ilgili olarak politik risk şeklinde tanımlanabilir.

1.4.9.4. Kredi Riskinin Kaynakları

Pek çok banka için kredi riskinin en geniş ve en görünür kaynağı bankanın kullandığı krediler olmakla birlikte, bir bankanın faaliyetlerine bağlı olarak kredi riskini doğuran başka etmenler de söz konusudur ki; bunlar hem bankacılık ve ticaret defterlerinde hem de bilanço ve bilanço dışı hesaplarda yer almaktadır. Bankalar gün geçtikçe krediler dışında da değişik finansal enstrümanlara ilişkin kredi riski ile karşı karşıya kalmaktadırlar; örneğin interbank işlemleri, kabuller, ticaret finansmanı, döviz işlemleri, swap işlemleri, bonolar, opsiyonlar, vadeli işlemler, garanti ve kefaletler.⁸⁵

Bankaların kredi işlemleri sonucunda ortaya çıkabilecek risk banka içi etkenlerden kaynaklanabileceği gibi banka dışı etkenlerden de kaynaklanabilmektedir.

1.4.9.4.1. Banka İçi Risk Kaynakları

- **Kredi politikası ve yönetim anlayışı:** Kredi politikasının temelinde kredinin hangi çevrede ve ne şekilde gerçekleşeceğine ilişkin kararlar yer alır. Kredi politikasının oluşmasında karşılaşılabilen risk kaynakları daha çok maddi sonuçlara yol açar. Risk nedenlerinden biri kredi kurumunda kesin tanımlanmış bir kredi politikasının olmaması ya da kredi politikasına ilişkin sınırların yazılı olarak belirtilmemesidir.
- **Krediler bölümünün organizasyon yapısı:** Kademelerin amaca uygun bir şekilde belirlenmemesi ve eksik görev dağılımı olması önemli bir faktördür. Organizasyondaki kişilerin yetki tanımlarının açık olmaması ve konularının açıkça tanımlanmaması ve karar almayı gerektiren durumlarda yetkili bir kişinin bulunmaması gibi.
- **Krediler organizasyonundaki iş akışı:** Kredi müşterisi hakkında güncel eksiksiz bilgi toplanmaması ve elde edilen bilgilerin sistematik

⁸⁵ T.B.B. Araştırmalar- Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, <http://www.tbb.org.tr> , Temmuz 1999 (erişim: 09.04.2013)

bir şekilde değerlendirilmemesi uygulamadaki en önemli tehlike kaynaklarındandır. Kurum içinde doğru etkin çalışan enformasyon sistemi kredinin çeşitli aşamalarında oluşabilecek problemleri ortadan kaldırır.

- **Bilgi ve belge düzeni:** Etkin olmayan bir bilgi toplama ve eksik dokümantasyon negatif gelişmelerin hızlı ve doğru tespit edilmesini engeller. Bu, kredi aşamasında kaçınılmaz olarak bilgi kaybına yol açar. Firma ile ilgili araştırma eksik veya yanlış yapıldığında temel tehlikeler göz ardı edilir. Kredi kullanıcısının yanlış tanımlanması veya açık olmayan araştırma verileri müşteriye ilişkin eksik bilgilerin oluşmasına neden olur.
- **Yetki düzenlemeleri ve risk kaynağı olabilecek kredi kültürü:** Kredi kültürü, oluşması yıllar süren ve kredi işlemiyle ilgili çalışanların paylaştığı değerlerin, düşünce biçiminin ve davranış normlarının toplamıdır. Kredi kurumlarının hedef politikaları ile uyumlu olmayan bir kredi kültürü banka için kolayca tehlike kaynağı olabilir.⁸⁶

1.4.9.4.2. Banka Dışı Risk Kaynakları

- Kredinin ödenmeme (geriye dönmeme) riski,
- Likidite (zamanında ödememe) riski,
- Sunulan teminatlardan kaynaklanan riskler
- Faiz değişme riski,
- Para değerine bağlı satın alma gücü riski,
- İşletme yöneticilerinin hatalarından kaynaklanan riskler,

⁸⁶ Berk, Niyazi, **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım, 2001, s. 66-68

- Yabancı para birimi üzerinden kullanılan kredilerde döviz kuru ve ülke riskidir.⁸⁷

1.4.9.5. Kredi Riskinin Yönetimi

Uluslararası mali piyasalar 1980 ve 1990'lı yıllarda esaslı bir geçiş dönemine tanık olmuştur. Bir taraftan karmaşık ve değişken işlemlerin ortaya çıkması piyasalarda belirsizliği artırırken öte yandan dinamik ve rekabetçi finans sektöründeki piyasa katılımcıları eskisinden daha büyük mali risklerle karşı karşıya kalmışlardır. Kuşkusuz, bu değişimlerin birçok nedeni bulunmaktadır.

Birinci neden, uluslararası piyasaların globalleşmesidir. Bütün dünyadaki piyasalar, sermayenin serbest dolaşımındaki engelleri aşamalı olarak ortadan kaldırarak birleşmiş ve daha geniş bir piyasa sekline dönüşmüşlerdir. Böylece sermaye hareketleri, teknolojinin desteği ile kolay ve geniş bir spektrumda çeşitli araçlarla yer değiştirmiş ve piyasalar entegre olmuştur. Bu, dünyanın bir bölgesinde ortaya çıkan sorunların başka bir bölgedeki piyasalara ve yatırımcılara hemen yansması gibi bir olguyu da beraberinde getirmiştir.

Diğer bir neden, uluslararası piyasaların giderek daha da değişken bir hale gelmesidir. Piyasa fiyatlarının ve rasyoların inişli çıkışlı bir seyir izlemesi anlamına gelen piyasadaki değişkenlik (volatilité), finansal riskin ana kaynaklarından biri olarak gösterilmektedir. Piyasadaki değişkenlik arttığında, piyasa katılımcıları daha büyük belirsizlik ve risklerle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Başka bir neden ise, uluslararası piyasalardaki şartların değişmesi sonucunda karmaşık yapıları yeni yatırım alternatiflerinin ortaya çıkmasıdır. Yatırım araçlarının çeşitliliği, korunma (hedging) amaçlı türev ürünlerde olduğu gibi, diğer yatırım araçlarını da geliştirmeye yöneltmiştir. Türev ürünler,

⁸⁷ Berk, Niyazi, a.g.e. , s. 214

finansal piyasalarda riski azaltmak için giderek artan bir seyirde kullanılmakla birlikte bunlardan kaynaklanan zararlar da kullanımlarıyla doğru orantılı bir şekilde artmaktadır.

Dünyada kredi fonları arzındaki artış, finansal risklerin de hızla artmasında önemli bir rol oynamakta ve bu artış, daha büyük belirsizliklerle birlikte finansal risklerin realize olması sonucu, hatırı sayılır kayıplara neden olmaktadır. Son on yılın finans haberleri hep peş peşe gelen felaket hikâyeleriyle dolmuştur. Bu gelişmeler doğal olarak ekonomi politikalarındaki yanlışlar ve yetersiz gözetimden etkilense bile çoğu durumda piyasa oyuncularının zayıf risk yönetiminden kaynaklanmaktadır. Bunun da ötesinde temel sorun, önceden bilinemeyen durumlara karşı mali sistemin hazırlıksız yakalanmasıdır.⁸⁸

Yukarıda bahsedildiği üzere finansal piyasaların gittikçe daha da globalleşen, birbiriyle entegre olan ve değişkenliği artan yapısı nedeni ile firmaların farklı risklerle karşı karşıya kalmaları, kredibiliteleri açısından belirsiz bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Firmaların kredibilitelerinde ortaya çıkan bu belirsizlik hali, en temel işlevi en basit şekliyle mevduat oluşturup kredi kullanırmak olan bankalar açısından olumsuz bir ortam doğurmuştur. Konu riski bertaraf etme isteği bankalar açısından risk yönetimini önemli hale getirmiştir.

Bankalar açısından **risk yönetiminin önemli bir hale gelmesinin nedenlerini** şu şekilde sıralayabiliriz:⁸⁹

- Son dönemlerde bankaların iş ortamlarında çok büyük değişiklikler meydana gelmektedir. Finansal pazarlarda hızla yaratılan ürünler mevcuttur.
- Değişen çalışma ortamlarına bağlı olarak daha fazla rekabet oluşmaktadır. Yeni fırsatların ve ürünlerin artan rekabet ortamı

⁸⁸ Beim, David ve Calomiris, Charles, **Emerging Financial Markets**, Mc Graw Hill, New York, 2001, s. 344-345; Okay, Esin, "Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, Sayı:2, Aralık 2002, s. 123-124'den

⁸⁹ Tezel, Nuri, "Bankacılık Risk Alma İşidir. O Zaman Risk Yönetimine Artan Önemle Yaklaşım Nedendir?", **Active Bankacılık ve Finans Makaleleri**, s. 44.

yaratması bankalar üzerinde, banka hissedarları tarafından oluşan baskıları arttırmaktadır.

- Kurumların yapıları karmaşıklaşmıştır. Risk alma sorumlulukları tam ve net olarak tanımlanmamıştır. Sistemin işlemsel yetersizlikleri fazladır.
- İş ortamındaki işleyişler ve işlemler karmaşıklaşmış, şeffaflık sağlanamamıştır.
- Teknolojide çok hızlı bir değişim meydana gelmektedir. Bu da karmaşık hesaplamaların daha az zamanda, daha az maliyetle yapılmasını mümkün hale getirmiş ve bu gelişme risk yönetiminde yeni bir dönemin başlangıcı olmuştur.
- Stratejik alanlarda yapılan yönetim ve uygulama hataları maliyetleri çok yükseltmektedir ve olası bir kontrol eksikliğinin etkisi genelde olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.
- Vade yapıları ve döviz pozisyonları arasında aşırı dengesizlikler vardır.
- Yatırımcılar, müşteriler ve hissedarlar risk yönetim sürecine daha fazla önem vermektedirler.

Kredi vermek bankaların en temel faaliyetidir. Kredi işlemleri, bankaların kendilerinden fon talep edenlerin yani kredi alanların kredibilitesi konusunda doğru kararlar vermesini gerektirir. Bu kararlar her zaman doğru alınamayabilir ya da fon ödünç alanların kredibilitesi zaman içinde pek çok faktörün değişmesi neticesinde azalabilir. Dolayısı ile bankaların maruz kaldığı en temel risk kredi riskidir⁹⁰ ve bankacılık sistemi karşılaşılan risklerin bankanın karlı, güvenli ve sağlıklı bir şekilde varlığını devam ettirebilmesi için yönetilmesi üzerine kurulu bir sistemdir.⁹¹

Temel işlevleri çerçevesinde bankacılık bir risk alma ve yönetme işi olduğundan, bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin gereğince

⁹⁰ Alkın, Emre, Savaş, Tuğrul ve Akman, Vedat, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş**, 1. Baskı, İstanbul: Çetin Matbaacılık, s. 110

⁹¹ Candan Hasan ve Özün, Alper, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, İstanbul:Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006, s. 5

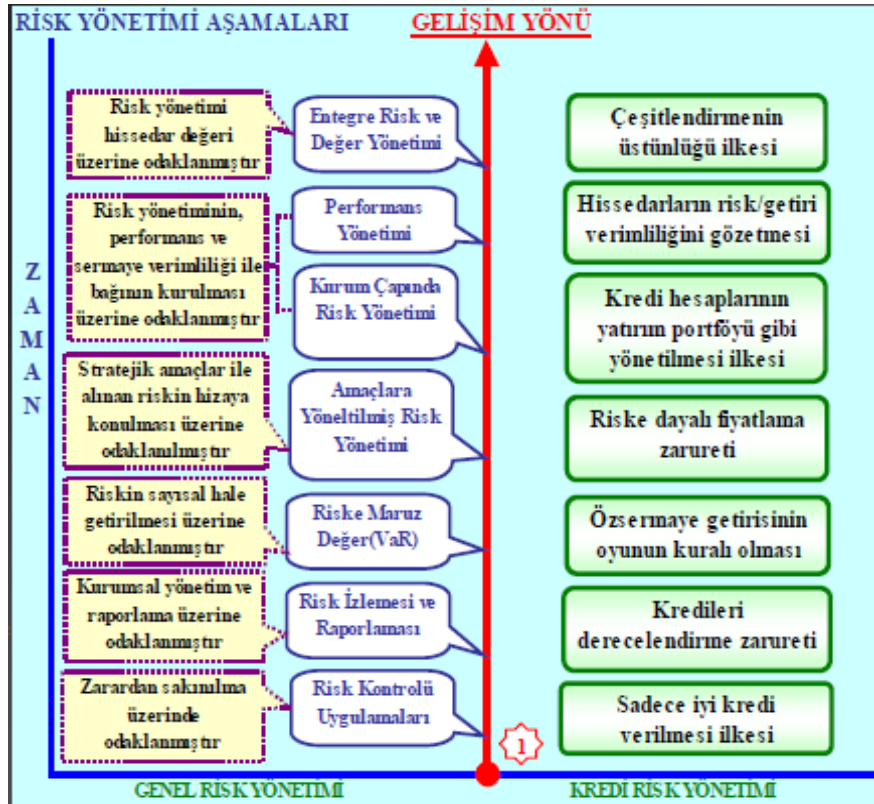
anlaşılması, ölçülmesi ve iyi yönetilmesi gereklidir. Zaman içinde yukarıda bahsedilen durumların oluşması ve gözlemlenerek çözümlerin uygulanmaya çalışılması ile gerek Genel Risk Yönetimi gerekse Kredi Riski Yönetimi'ne bakış açısı değişmiştir. Genel Risk Yönetimi ve Kredi Riski Yönetimi'nin zaman içerisindeki gelişimi Grafik 4'te yer almaktadır.⁹²

Kredi riski yönetiminin amacı uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Bankalar, portföylerindeki tüm kredi risklerini ve bireysel kredilere (individual credits) ve işlemlere ilişkin risklerini yönetmek durumundadırlar. Bankalar ayrıca kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de göz önünde bulundurmalıdır. Kredi riskinin etkin şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarından birisidir.

Kredi riskine maruz kalınması dünya çapında banka problemlerin en önemli kaynağı olmaya devam ettiğinden, bankalar ile gözetim ve denetim otoriteleri geçmiş tecrübelerden yararlanmalı ve ders almalıdırlar. Bankalar şimdi, kredi riskinin tanınması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrolünün yapılmasında olduğu kadar bu riskleri karşılamak için yeterli sermayeyi ayırmak konusunda da hevesli ve bilinçli olmalıdırlar⁹³

⁹² Yüzbaşıoğlu, A. Nejat, Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi, Risk Yönetimi Konferansı Sunumu, Risk Yöneticileri Derneği-Finans Dünyası, İstanbul:16.01.2003, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Sunumlar/1977__www.bddk.org.tr_turkce_yayinlarveraporlar_sunumlar_riskmanagementNY.pdf (10.04.2013)

⁹³ TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, s. 2-5, www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Arastirmalar (erişim: 09.04.2013)

Grafik 4: Genel Risk Yönetimi ve Kredi Riski Yönetimi Anlayışının Gelişimi

Kaynak: A. Nejat Yüzbaşıoğlu-BDDK, "Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi", Risk Yöneticileri Derneği – Finans Dünyası; Risk Yönetimi Konferansı Sunumu, 16.01.2003-İstanbul, s.3

1.4.9.6. Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler

Kredi faaliyetlerinin yapısına ve karmaşıklığına göre kredi riski yönetiminde bankalar arasında farklı uygulamalar olmakla birlikte, kapsamlı bir kredi riski yönetim programı;

- Kredi riskiyle ilgili uygun ortamının oluşturulması,
- Kredi verme sürecinin etkin biçimde işlemesi,
- Uygun kredi yönetimi, ölçümü ve izleme işlevlerinin sürdürülmesi,
- Kredi riskinin yeterli kontrolünün sağlanması,

alanlarını da içine alır. Bu uygulamalar aynı zamanda kredi riskinin açıklanması, karşılık ve rezervlerin yeterliliği, aktif kalitesinin değerlendirilmesi ile ilgili etkin uygulamalarla birleştirilerek ele alınmalıdır.⁹⁴

1.4.9.6.1. Kredi Riski Konusunda Uygun Ortamın Oluşturulması

Banka Yönetim Kurulu düzenli olarak bankanın kredi riski stratejisini ve önemli kredi riski politikalarını gözden geçirmelidir. Söz konusu strateji, bankanın kredi riskine ilişkin müsamaha derecesini ve aldığı çeşitli kredi riskleri karşılığında elde etmeyi beklediği kar seviyesini yansıtmalıdır.

Üst düzey yönetim, Yönetim Kurulunca onaylanan kredi risk stratejisinin uygulanmasından ve kredi riskinin tanınması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine yönelik politika ve prosedürlerin geliştirilmesinden sorumlu olmalıdır. Söz konusu politika ve prosedürlerde bankanın hem bireysel kredilerde hem de portföyünde taşıdığı tüm bankacılık faaliyetlerine ilişkin kredi risklerine yer verilmelidir.

Bankalar, tüm ürün ve faaliyetlerine ilişkin kredi risklerini tanımalı ve yönetmelidirler. Bankalar yeni ürün ve faaliyetlerine ilişkin risklerin, Yönetim Kurulu ya da uygun bir komite tarafından onaylanmadan önce uygun ve yeterli prosedürlere ve kontrole tabi olmasını sağlamalıdır.

1.4.9.6.2 Güvenilir Kredi Verme İşlevinin Bulunması

Bankalar, güvenilir ve açıkça tanımlanmış kredi verme kriterlerine uygun olarak çalışmalıdırlar. Bu kriterler, hem kredi alan hem de kredinin yapısı, alınmasındaki amaç ve geri ödeme kaynağı hakkında yeterli bilgi edinilmesine imkân verir içerikte olmalıdır. Hem bankacılık ve ticaret defterlerinde hem de bilanço ve bilanço dışı hesaplarda önemli risklere yol

⁹⁴ TBB, Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler, s. 2-5, www.tbb.org.tr/tr/Arastirma_ve_Yayinlar/Arastirmalar (erişim: 09.04.2013)

açabileceği yaklaşımla, bağlantılı şirketlerin oluşturduğu gruplara ve bireysel kredi müşterilerine yönelik genel kredi limitleri oluşturulmalıdır.

Bankaların, yeni kredilerin onaylanması ve mevcut kredilerin artırılmasına ilişkin açıkça tanımlanmış kuralları olmalıdır. Kredi verme işlemlerinde temkinli olunmalı ve özellikle, şirketlere ve bireysel müşterilere verilen krediler yakından izlenmeli ve bağlantılı kredilere ilişkin risklerin kontrolü ve azaltılmasına ilişkin diğer uygun önlemler alınmalıdır.

1.4.9.6.3. Kredilerin Uygun Yönetimi, Ölçümü ve İzlenmesi

Bankaların, portföylerinden kaynaklanan çeşitli kredi risklerinin süreklilik içinde yönetimine yönelik bir sistemleri olmalıdır. Yeterli karşılık ayrılması ve rezervlerin belirlenmesini de içerecek şekilde, bireysel kredilerin izlenmesine yönelik bir sistem hazırlanmalıdır.

Bankalar kredi riskinin yönetiminde kurum içi rating sistemlerini geliştirmeli ve kullanmalıdırlar. Rating sistemi, bankanın faaliyetlerinin yapısı, büyüklüğü ve karmaşıklığı ile uyumlu olmalıdır.

Hem bilanço hem de bilanço dışı faaliyetlerdeki kredi riskinin ölçümüne yönelik bilgi erişim sistemleri ve analitik tekniklere sahip olunmalıdır. Bilgi erişim sistemleri, bankanın kredi portföy kompozisyonu ve risk yoğunlaşmasının tespitine yönelik yeterli bilgiyi temin edebilmelidir.

Bankalarda, kredi portföyünün niteliğini ve kompozisyonunu izleme sistemlerine yer verilmelidir. Bireysel krediler ve kredi portföyleri değerlendirilirken, ekonomik koşullarda ortaya çıkabilecek olası değişimlerin dikkate alınması gerekmektedir.

1.4.9.6.4. Kredi Riskinin Uygun Kontrolünün Yapılması

Bankalar, kredi riskinin kontrolünü, kredilerin incelenmesine yönelik bağımsız ve aralıksız bir sistem kurarak ve söz konusu incelemelerin sonuçlarını doğrudan banka yönetim kuruluna ve üst düzey yönetime ileterek yapmalıdır.

Kredi riskinin kontrolü yapılırken; kredi verme fonksiyonlarının uygun biçimde yönetilmesi ve maruz kalınabilecek kredi risklerinin ihtiyati standartlar ve dahili limitlere uygun seviyelerde tutulması gerekmektedir. Ayrıca sorunlu kredilerin yönetimine ilişkin bir sistemin oluşturulması da, kredi riskinin kontrolünde oldukça önemli bir yer tutmaktadır.

1.4.9.6.5. Gözetim ve Denetim Otoritesinin Rolü

Gözetim ve denetim otoritesi, risk yönetimine genel yaklaşımın bir unsuru olarak, bankalarda kredi risklerinin tanınması, ölçümü, izlenmesi ve kontrolüne yönelik etkin bir sistemin olmasını öngörmelidir. Gözetim ve denetim otoritesi, bir bankanın kredi verme işlevi ve portföylerinin aralıksız yönetimine ilişkin politika, strateji, prosedür ve uygulamalarını bağımsız olarak değerlendirmelidir. Ayrıca, bankaların bireysel müşterileri ya da bağlantılı şirketlerden oluşan gruplar dolayısıyla maruz kalabilecekleri riskleri sınırlandırmak amacıyla ihtiyati limitleri oluşturmalıdır.

Bankalar bu yapıda bir kredi risk yönetimi sistemini kurduktan sonra bu sistemin meydana getireceği süreç içerisinde çeşitli teknikler ve araçlar vasıtası ile kredi risklerini azaltmaya çalışmaktadırlar. Kredi riskini yönetmek, azaltmak ve bertaraf etmek amacı ile geliştirilen teknikler ve kullanılan araçlara "Basel II Standartları Çerçevesinde Kredi Riski Yönetimi" bölümünde değinilecektir.

1.4.9.7. Kredi Risk Yönetiminde Uygulanan Politikalar

Kredilerin geri dönmemesinden kaynaklanan risklere karşı koymak için uygulanan politikalar iki grupta incelenebilir. Bunlardan ilki, riskin zarara dönüşmeden önlemesini hedefleyen aktif politikalar diğeri ise risk gerçekleşip zarara dönüştüğünde bunun etkilerini karşılamaya yönelik ön rezervler oluşturan pasif politikalar⁹⁵

1.4.9.7.1. Kredi Riskini Önlemeye Yönelik Politikalar

Bankalar uygulamış oldukları kredi politikaları ile riski ölçme ve kontrol etme çabası içerisindedirler. Bankaların risk yönetimindeki amaçları; meydana gelebilecek kayıpları belirlemek ve bu kayıplardan kaçınmak için risk ile getiri arasında karşılaştırma yaparak risk alıp almama kararını vermektir.⁹⁶

Risk yönetimi açısından birincil olan kredi riskini önlemeye yönelik politikalar şu şekilde sınıflandırılabilirler;

- Kredi Süreci
- Riskin Yansıtılması
- Riskin Sınırlandırılması
- Riskin Paylaştırılması
- Riskten Korunma
- Riskin Farklılaştırılması
- Uyarı Sistemi
- Erken Derecelendirme

⁹⁵ Kaval, Hasan, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000, s. 61

⁹⁶ Yılmaz, Songül, Ticari Bankalarda Kredi Portföyü ve Kredi Riski Yönetimi-Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama, Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, s. 72

Kredi Süreci:

Kredi süreci kredilendirmenin bütün aşamalarını içinde barındıran, kredi ilişkisine girilmesinden kredinin sonlanmasına kadar geçen süreci kapsayan bir süreçtir. Dolayısı ile iyi oluşturulmuş bir kredi süreci, Bankalara risk yönetimi açısından çok faydalı olacaktır.

Kredi süreci açısından önemli noktalar şunlardır;

- Amaç kredinin sorunsuz geri dönmesi ise, kredi süreçlerinde firma mali analiz ya da derecelendirme sisteminin yeterli olması önem taşımaktadır.
- Bankalar kredi süreçlerinde, kredi yoğunlaşmasını önleyecek tedbirler almalıdırlar.
- Kredi teminatları konusunda süreçler yeterli, geçerli ve değeri doğru belirlenmiş teminatlar alınmasını içermeli, uygulamada da buna uyulması sağlanmalıdır.
- Kredi kullandırımı sırasında yukarıda belirtilen güvenlik unsurları ihlal edilmeden müşteri ile tüm ilişkilerde dikkate alınarak maksimum gelir sağlamak hedeflenmelidir.⁹⁷

Riskin Yansıtılması:

Kredi riskinin müşteriden alınarak, başka bir unsur üzerine aktarılmasıdır. Kredinin anapara veya faizinin ödenmediği durumlarda, bankanın zararını tazmin edecek bir teminatın alınması şeklinde uygulanır. Banka herhangi bir olumsuz gelişme durumunda bu teminata başvurarak zararını tamamen veya kısmen telafi edecektir.⁹⁸

Kredinin emniyet prensipleri içerisinde kullandırılması ve sorun yaşanmadan geri dönüşünü sağlamak amacı ile kredilerin azami ölçüde

⁹⁷ Temel, Halime, a.g.e. , s. 134

⁹⁸ Kaval, Hasan, a.g.e. , s. 61

teminata bağlanması bankalar için önemlidir. Kullandığı kredi karşılığında teminat almayan bankanın, kredi takibe düştüğü takdirde, alacağını tahsil zorlaşacaktır. Krediler vadeli işlemlerdir ve ancak vadesi dolduktan sonra tahsil edilebilir. Firmanın finansal durumu kredinin verildiği tarihte iyi olabilir ancak ileride firmanın finansal durumunun nasıl olacağını kesin olarak saptamak mümkün değildir. Bu nedenle verilen krediler için teminat alınması çok önemlidir.⁹⁹

Güvenceye alınmış bir kredide, borcun vadesinde ödenmemesi halinde, bankanın teminatı nakde dönüştürerek kredinin kapatılmasında kullanmaya hakkı vardır. Bankalar müşterilerini, genelde teminat karşılığında kredilendirirler. Bankalar ancak çok iyi tanıdıkları büyük ve finansal yapısı sağlam müşterilerine teminatsız vadeli kredi verebilirler.¹⁰⁰

Riskin Sınırlandırılması:

Riskin sınırlandırılması tek bir kredi üzerinde değil, krediler toplamı üzerinde yoğunlaşır ve bankanın verebileceği toplam kredilere üst sınırlar getirir. Bu üst sınırlar toplam kredi üzerine olabileceği gibi, herhangi bir sektör, bölge ve müşteri grubu üzerine de olabilir. Bankalar, zorunlu olarak uyguladıkları üst sınırları kendi risk alma tercihleri doğrultusunda daha alt seviyelere çekebilirler. Böylece riskin büyüklüğü kontrol altına almaya çalışılır.¹⁰¹

Riskin sınırlandırılmasına bankacılık dilinde limit denmektedir. Kredi işlemlerinde limit, banka genel müdürlüğü veya yetkili diğer birimlerince Bankacılık Kanunu'ndaki sınırlamalar dahilinde, bir gerçek veya tüzel kişiye kullanılmak üzere tahsis edilen kredinin azami tutarıdır.¹⁰²

⁹⁹ Takan, Mehmet, a.g.e. , s.330

¹⁰⁰ Berk, Niyazi, **Kredi Yönetimi**, 2001, 3.Baskı, İstanbul: Beta Yayın Dağıtım A.Ş. , s. 34

¹⁰¹ Candan, Hasan ve Özün, Alper, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel-II**, 1. Baskı,2006, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 119

¹⁰² Türkiye Halk Bankası A.Ş., Temel Bankacılık Ders Notları, Ankara, Mart 2012, s. 110.

Bahsedilen bu risk sınırlamaları yalnızca inisiyatif olarak belirlenmemektedir. Konu ile ilgili olarak yasal düzenlemeler de bulunmaktadır. 4389 sayılı Bankalar Kanunu 11. Maddesi'nde konu sınırlamalar şu şekilde tanımlanmaktadır;

“Bir bankanın vereceği nakdi krediler ile teminat mektupları, kefaletler, aval, ciro ve kabuller gibi gayri nakdi krediler, satın alacağı tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette vereceği ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdi krediler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler ve ortaklık payları izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır.

Bir banka gerçek veya tüzel bir kişiye doğrudan veya dolaylı olarak özkaynaklarının yüzde yirmi beşinden fazla kredi veremez, aval ve kefaletlerini kabul edemez. Bir adi ortaklık tarafından kullanılmak üzere verilecek krediler, sorumlulukları oranında ortaklara verilmiş kredi sayılır.

Bir gerçek ya da tüzel kişiye doğrudan veya dolaylı olarak banka öz kaynaklarının yüzde onundan daha fazla bir oranda verilen krediler ile kabul edilen aval ve kefaletler büyük kredi sayılır ve kabul edilen aval ve kefaletler hariç olmak üzere bunların toplamı öz kaynakların sekiz katını aşamaz.”¹⁰³

Riskin Paylaştırılması:

Riskin paylaştırılması, planlanan ya da kararlaştırılmış bir kredi tutarının farklı yapıdaki birden fazla banka tarafından karşılanmasıyla söz konusu olur.¹⁰⁴ Risk paylaşımı iki şekilde yapılabilmektedir; krediye katılım (sendikasyon kredileri) ve menkul kıymetleştirme.

¹⁰³ 4389 sayılı Bankalar Kanunu (23.06.1999 tarih 23734 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.)

¹⁰⁴ Berk, Niyazi, Kredi Yönetimi, 3.Baskı, 2001, İstanbul:Beta Yayın Dağıtım A.Ş., s. 228

Bir grup finansal kuruluşun bir araya gelerek ortak şartlarla tek bir borçluya kredi sağlamasına sendikasyon kredisi denmektedir.¹⁰⁵ Sendikasyon kredisi ile müşterinin ihtiyaç duyduğu ve tek bir bankanın karşılayamayacağı kredi talepleri karşılanabilmektedir. Bankalar açısından ise bir araya gelme sonucunda gerek maliyetler açısından gerekse risk açısından avantajlar ortaya çıkmaktadır.

Menkul kıymetleştirme, gelecekte bir nakit girişi doğuracak alacaklar, bireysel krediler ve benzeri borçlanma araçlarının bir araya getirilerek havuz oluşturulması, bu havuzlara dayalı olarak menkul kıymetler türetilmesi ve kredibilitelerinin zenginleştirilerek ve derecelendirilerek üçüncü taraf yatırımcılara satılmasıdır.¹⁰⁶

Menkul kıymetleştirme, geleneksel aracılara ortadan kaldırarak, fon ihtiyacı duyanların doğrudan para ve sermaye piyasalarından, fon ihtiyaçlarını temin etmelerini mümkün kılmaktadır. Sistem oldukça karmaşık görünse de, temelleri ve mantığı oldukça basittir. Menkul kıymetleştirme sisteminde geleneksel yatırımcıların, tasarruf kurumlarının yerini, alacak havuzunu oluşturan kaynak kuruluşlar, kredi zenginleştiriciler, derecelendirme kuruluşları, özel amaçlı kurumlar, yatırım bankaları, yerel ve global yatırımcılar almıştır.¹⁰⁷

Riskten Korunma/Kredi Türevleri:

Bankacılıkta türev ürünler hem riskten korunma hem de spekülasyon amacıyla kullanılabilir.

Çalışmada kredi türevleri ile ilgili bir bölüm olduğundan bu bölümde kısa bir açıklamayla yetinilecek, detay bir anlatıma girilmeyecektir.

¹⁰⁵ Kalaycıoğlu, Öktem, "Sendikasyon Kredileri", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, sayı 4, s. 1

¹⁰⁶ Ceylan, Ali ve Korkmaz, Turhan, **Sermaye Piyasası ve Menkul Değerler Analizi**, 2000, Bursa: Ekin Kitabevi, s.329

¹⁰⁷ Ceylan, Ali, **Finansal Teknikler**, 2002, Bursa: Ekin Kitabevi, s.438

Riskin Farklılaştırılması:

Riskin farklılaştırılması, miktarı dikkate alınmadan riskin nitelik olarak farklı gruplara yayılmasını öngören politikalardır. Örneğin; tüketiciler, küçük ticari müşteriler, büyük ticari müşteriler, şirketler ve kurumsal yatırımcılar gibi farklı müşteri grupları oluşturulabilir. Pazarlama politikaları da bu gruplara uygun geliştirilerek, grup bazında kullanılabilir olacak kredilerin üst sınırları belirlenir ise aynı anda hem kredi risk sınırlaması hem de risk farklılaştırması yapılmış olacaktır. Risk farklılaştırması bölgesel ve sektörel olarak yapılabilir. Toplam kredilerin hangi bölgelerde ve ne ölçüde kullanılacağı veya hangi sektörlerde hangi oranlarda kullanılacağı şeklindeki kararlar da risk farklılaştırmasıdır. Başka bir farklılaştırma vadeler itibari ile yapılabilir. Toplam kredi hacminin kısa, orta ve uzun vadeler şeklinde miktar olarak bölünmesi, ekonomik konjoktüre ve faiz oranlarının değişim hızına göre bu miktarların yeniden düzenlenmesi, kredilerin donuk olmaktan çıkartılıp daha akıcı hale getirilmesi risk farklılaştırması olarak nitelenir.¹⁰⁸

Risk sınıflandırması açısından bakıldığında, risk primi oldukça iyi bir örnek teşkil etmektedir. Çünkü risk priminin belirlenmesinin amacı sınıflandırılmış fiyatlandırma yapabilmektir.

Risk priminin belirlenmesinde üç aşamalı bir yol izlenebilir;¹⁰⁹

- Kredi portföyündeki olası riskler belirlenir,
- Gruplandırılmış kredileri kapsayan bir raporlama sistemi oluşturulur,
- Son aşamada ise risk yapıları belirlenmiş krediler fiyatlanır.

Erken Uyarı Sistemi:

Portföydeki ya da müşterilerin veya kredi borçluların faaliyetlerindeki ve mali durumlarındaki sorunların erken tespiti bankaya zamanında ve uygun nitelikte müşteri stratejileri geliştirme fırsatı sağlayacaktır. Erken uyarı

¹⁰⁸ Kaval, Hasan, a.g.e. , s. 64

¹⁰⁹ Savaşal, Mustafa, Kredi Türleri ve Kredi ve Risk Yönetimi, TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri, 6-8 Ekim 2003, Temel, Halime, a.g.e. , s. 134'ten

sinyalleri aynı zamanda, bankanın toplam kredi portföyünü etkileyen ya da etkilemesi muhtemel olan belli başlı risklerin değerlendirilmesine yardımcı olacaktır.¹¹⁰

1.4.9.7.2. Kredi Riskinin Etkilerini Karşılama Yönelik Politikalar

Bu politikalar, riskin tamamen giderilemeyeceği düşüncesiyle riskleri karşılayacak potansiyel yaratılması şeklindeki politikalar. Risk zarara dönüştüğü anda, bankanın hazırlıklı olmasını sağlayan bu politikalar, risk doğduğunda banka içi ve dışı kaynaklardan yararlanılarak riski karşılayacak şekilde geliştirilirler. Bu politikalar, daha çok bankanın öz sermayesinin yeterli olması, zararı da karşılayacak esas ve ek sermayenin oluşturulması, banka dışı güvencelerin sağlanması şeklindedir.¹¹¹

1.4.9.8. Basel Standartları Çerçevesinde Kredi Riski Yönetimi

1.4.9.8.1. BIS ve Basel'in Gelişim Süreci

BIS (Bank of International Settlements)- Uluslararası Yatırım Bankası, 17 Mayıs 1930'da, uluslararası ödemeler sistemini düzenlemek amacıyla kurulmuştur. BIS, 1960'larda, Bretton Woods sisteminin işlerliğini sağlamak için önemli çalışmalar yapmıştır. 1980'lerdeki petrol krizlerinin arkasından da ödemeler sisteminin aksamamasına çalışmıştır. Merkez bankaları için bir işbirliği forumu oluşturma çabalarının yanı sıra, uluslararası piyasalarda istikrarı sağlamaya yönelik araştırmalar yapmak ve öneriler getirmek (örneğin sermaye yeterlilik rasyosu) gibi görevleri de olan BIS, merkez bankası

¹¹⁰ Babuşcu, Şenol, Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, 4C Basım, Eylül 2005, s. 130

¹¹¹ Kaval, Hasan, a.g.e. , s. 34-68

müşterileri ve uluslararası organizasyonlar için temel bankacılık faaliyetleri de yapmaktadır.¹¹²

BIS Yönetim Kurulu'nun şu an 19 üyesi bulunmaktadır. 6 temel üye (Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, İngiltere Merkez Bankaları Başkanları ve ABD Merkez Bankaları Kurulu Başkanı) ve bu üyelerin kendi ülkelerinden seçtikleri 6 ek üyenin yanı sıra, seçimle iş başına gelmiş 7 üyesi (Kanada, Japonya, Hollanda, İsveç ve İsviçre) bulunmaktadır.¹¹³

Basel Komitesi, 1974 yılında G-10 ülkelerinin (Belçika, Kanada, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, İspanya, İsveç, İsviçre, İngiltere ve ABD) Merkez Bankası Başkanları tarafından oluşturulmuş, BIS bünyesinde faaliyet gösteren bir kuruluştur.

Komite'nin kuruluşunun temelinde 1974 yılında petrol fiyatlarında aşırı artışlara bağlı petrol krizinin dünya uluslararası para ve sermaye piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratması ve bu durumun bankalara olumsuz yansımaları bulunmaktadır. Komite, hiçbir uluslar üstü denetim yetkisine sahip değildir. Düzenlemeleri tavsiye niteliği taşımakta, ancak düzenlemelerine uymayan ülkelerin bankacılık sistemleri uluslararası platformda ikinci sınıf olarak değerlendirilmekte ve uluslararası piyasalardaki risk primleri olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla Komite'nin aldığı kararlar ülkelerin büyük çoğunluğunda ve hemen hemen aynı şekilde uygulanmaktadır. Son 20 yıl içerisinde denetim-gözetim otoritesi haline gelen BIS, sürekli yayımladığı çalışmalar ile bankacılık sektörünün de içinde olduğu dünya finansal piyasalarca kabul gören uluslararası düzenlemelerin mimarı konumundadır.¹¹⁴

¹¹² Dağ, Kâşif, Türk Bankacılığında Basel-II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Projesi, Mayıs 2008, s. 19

¹¹³ <http://www.bis.org/about/board.htm> (erişim: 16.03.2012)

¹¹⁴ Dağ, Kâşif, a.g.e. , s. 19

1.4.9.8.2. Basel Düzenlemeleri

1.4.9.8.2.1. Basel-I

Gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan Basel Bankacılık Denetim Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini birbirleriyle uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası platformda geçerli olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayımlamıştır. Söz konusu Uzlaş, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince kabul görmüş olup, şu an itibariyle 100'den fazla ülke, sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini Basel-I'i temel alarak oluşturmuş durumdadır.

Bir takım dezavantajlar taşımaya rağmen şu an için uluslararası bir sektör standardı haline gelmiş olan Basel-I'i temel alan bir sermaye yeterliliği ölçüm yöntemi, 1989'da yayımlanan ve üç yıllık bir geçiş sürecini de içeren düzenleme ile ülkemizde de uygulanmaya başlanmıştır.¹¹⁵

Varlıkların risk ağırlıklarının ilk olarak belirlendiği 1988 dökümanı Basel-I olarak adlandırılmaktadır. 1996 yılında ilave edilen piyasa riski dahil olmak üzere Basel-I Uzlaşısı'na göre sermaye yeterlilik oranı (SYR) aşağıdaki şekilde hesaplanmaktadır;

$$\text{SYR} = \frac{\text{ÖZ KAYNAK(SERMAYE TABANI)}}{\text{TOPLAM RİSK AĞIRLIKLIL}} \text{VARLIKLAR}$$

VARLIKLAR

$$\text{TOPLAM RİSK AĞIRLIKLIL} = \text{KREDİ RİSKİNE} + \text{PİYASA RİSKİNE}$$

VARLIKLAR

ESAS TUTAR

ESAS TUTAR

¹¹⁵ Dağ, Kâşif, a.g.e. , s. 19

Bu formülasyonun paydasında yer alan Kredi Riski Ağırlıkları şu şekilde belirlenmiştir:

Tablo 2: Basel-I'e Göre Kredi Riski Ağırlıkları

Risk Ağırlığı	Varlıklar
%0	OECD üyesi ülke Hazine, Merkez Bankası ve ECA'larına açılan krediler
%10	OECD üyesi ülke kamu kuruluşlarına açılan krediler.
%20	Çok taraflı Kalkınma Bankaları ve OECD üyesi ülkelerin bankalarına açılan krediler.
%50	Konut ipoteği karşılığı açılan krediler.
%100	OECD üyesi olmayan ülkelere ve bankalarına açılan krediler ile özel sektör kuruluşlarına açılan krediler.

Kaynak: BIS, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts, Temmuz 1988; Cenan Aykut, BASEL-II Standartları, s. 2'den,

Komitenin 1996 değişiklik metninde piyasa riski, bankaların bilanço içi ya da dışı pozisyonlarında piyasa fiyatlarındaki muhtemel görülen değişiklikler nedeni ile karşılaşılabileceği kayıp riski olarak tanımlanmış, bankalara piyasa riski ölçümünde standart ve içsel modellerin kullanılması yaklaşımı olmak üzere iki farklı yaklaşımdan birini tercih etme imkânı verilmiş ve öz kaynak hesabına 3. Kuşak sermaye de ilave edilmiştir.¹¹⁶

1.4.9.8.2.2. Basel-II

Sadece kredi ve piyasa risklerini dikkate alan Basel-I'in yayımlanmasının ardından, bankaların finansal yapılarında piyasa risklerinin de oldukça önemli bir rol üstlendiği hususunun daha iyi anlaşılması ve sektörde ortaya çıkan gelişmeler paralelinde, Basel Bankacılık Denetim

¹¹⁶ Aykut, Cenan, Basel-II Standartları, s. 2'den, <http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi30/basel.pdf>, (erişim: 02.06.2013)

Komitesi tarafından piyasa risklerinin sermaye yeterliliğine dahil edilmesini içeren bir doküman üç yıllık bir çalışma neticesinde son hali verilerek 1996 yılında yayımlanmıştır.

Bu çerçevede ilk olarak Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile ülkemizde de piyasa riskleri ilk olarak sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir.

Basel Komitesi, finansal piyasalarda meydana gelen gelişmeleri ve Basel-I'in sermaye yeterliliği ölçümüne ilişkin eksikliklerini dikkate alarak Haziran 1999'da Yeni Basel Sermaye Yeterliliği Uzlaşısına (Basel-II) ilişkin ilk istişari metni (Consultative Paper-1) yayımlamıştır. Ardından 2001 yılı başında ikinci istişari metin (Consultative Paper-2), Nisan 2003'te ise üçüncü istişari metin (Consultative Paper-3) yayımlanmıştır. Söz konusu istişari metinler, gerek ülke denetim otoritelerinden gerekse bankalar ve diğer ilgili taraflardan alınan yorumlar çerçevesinde revize edilerek yenilenmiş ve Basel-II'ye ilişkin nihai metin Haziran 2004'te yayımlanmıştır.¹¹⁷

1.4.9.8.2.2.1. Basel-II'ye Genel Bakış

Basel-II bankalarda etkin risk yönetimini ve piyasa disiplini geliştirmek, sermaye yeterliliği ölçümlerinin etkinliğini arttırmak ve bu sayede sağlam ve etkin bir bankacılık sistemi oluşturmak ve finansal istikrara katkıda bulunmak için sunulmuş önemli bir fırsattır.

Basel-II içerisinde sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, maruz kalınan risklerin nasıl yönetileceği, sermaye yeterliliğinin nasıl değerlendirileceği ve nasıl kamuya açıklanacağına ilişkin hükümler mevcuttur. Basel-II içerisinde risk ölçümüne ilişkin olarak basit aritmetiğe dayalı standart yöntemler ile kredi, piyasa ve operasyonel riske ilişkin

¹¹⁷ BDDK, 10 Soruda Yeni BASEL Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), Ocak 2005, s. 1-2, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf, (erişim: 13.06.2013)

istatistiki/matematiksel risk ölçüm metotlarını içeren yöntemler bulunmaktadır.

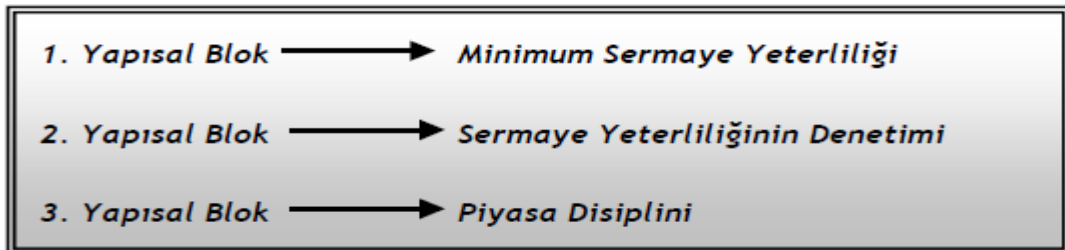
Basel-II süreci aslında risk yönetimine ilişkin son yıllarda gözlemlenen gelişmelerin bir devamı niteliğindedir ve gelişmiş ülkelerde sektör standardı olarak yürütülen uygulamalar Basel-II ile birlikte mevzuat şekline dönüşmüştür.¹¹⁸

Basel-II, risklerin daha duyarlı ölçülmesi, her bankanın risk profilinin ayrı ayrı belirlenmesi, banka üst yönetimine düşen sorumlulukların artırılması ve finansal tabloların bankanın gerçek durumunu en iyi biçimde yansıtacak şekilde açıklanması suretiyle finans sektörünün oyuncuları arasındaki asimetrik bilginin minimize edilmesini ve bu sayede daha rekabetçi, sağlam ve istikrarlı bir finans sektörüne erişilmesini hedeflemektedir.

Günümüzde hızla değişen mali piyasalar, kapsamlı ve esnek bir sermaye yeterlilik çerçevesi gerektirmektedir. Basel Komite, hedeflerini üç temel yapı ile gerçekleştirebileceğine inanmaktadır;¹¹⁹

- **Birinci Yapısal Blok:** Minimum sermaye yeterliliği,
- **İkinci Yapısal Blok:** Sermaye yeterliliğinin denetimi,
- **Üçüncü Yapısal Blok:** Piyasa disiplini.

Şekil 1: Basel'e Göre Sermaye Yeterliliğinin Temelleri



Kaynak: TBB, Bankacılar Dergisi Özel Sayı: Basel- II Çalışma Raporları, sayı:58, İstanbul: Eylül 2006, s. 6

¹¹⁸ BDDK, 10 Soruda Yeni BASEL Sermaye Uzlaşısı (BASEL II), Ocak 2005, s. 1, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf, (erişim: 13.06.2013)

¹¹⁹ TBB, Bankacılar Dergisi Özel Sayı: Basel- II Çalışma Raporları, sayı:58, İstanbul: Eylül 2006, s. 6

Birinci yapısal blok, nicel değerlendirmenin yapılmasına ve riske daha duyarlı asgari sermaye şartlarının ortaya konulmasına ilişkindir. İkinci yapısal blok, niteleyici değerlendirmenin yer aldığı güçlendirilmiş denetim otoritesinin incelemesi sürecidir. Son blok ise, kamuya artan oranda açıklama yapma yoluyla piyasa disiplininin sağlanmasına ilişkin bölümdür.¹²⁰

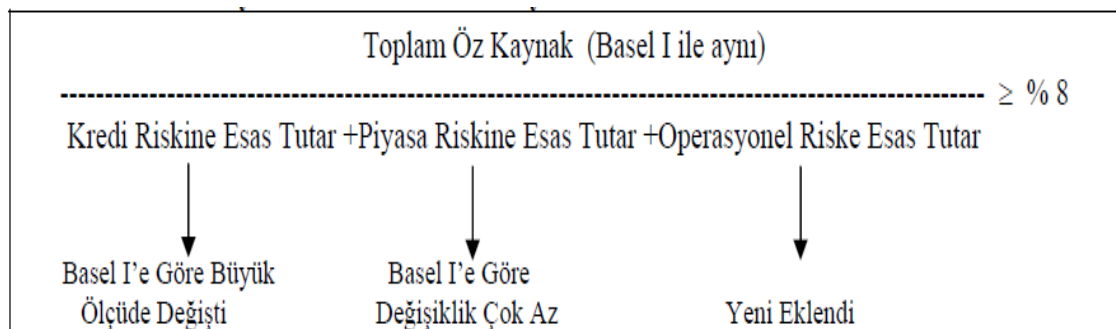
Basel-II'nin ilk prensibi olan **Minimum Sermaye Yeterliliği** ile kurumların maruz kaldıkları piyasa, kredi ve operasyonel riskleri için minimum sermaye gerekliliğinin hesaplanması amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliği standart rasyosu, asgari yüzde 8 seviyesinde olmalıdır. Basel II hükümleri gereği, sermaye yeterlilik standart rasyosu şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$\text{SYSR} = \text{Sermaye Tabanı}^* / \text{Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayrinakdi Krediler ve Yükümlülükler} \geq \%8$$

$$(*) \text{ Sermaye Tabanı} = (\text{Ana Sermaye} + \text{Katkı Sermaye} + \text{Üçüncü Kuşak Sermaye}) - \text{Sermayeden İndirilen Değerler}$$

Başka bir gösterimle ise şu şekilde ifade edebiliriz;

Şekil 2: Basel II'ye Göre SYR Formülasyonu



Kaynak: Cenan Aykut, Basel II Standartları Bilgi Notu, s. 4

¹²⁰ Öker, Ayşegül, Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi – Bir Uygulama, Marmara Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul: 2007, s. 180-181

Risk ağırlıklı varlıkları belirleyen;

Kredi riski, bankanın kullandığı kredinin, satın aldığı menkul kıymetin veya herhangi bir şekilde verdiği paranın geri dönüşünün kısmen ya da tamamen olmamasını,

Piyasa riski, finansal piyasalarda oluşan volatiliteye bağlı olarak, faiz oranları, döviz kurları ve hisse senedi fiyatlarında meydana gelen değişimler sonucunda, bir bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskini,

Operasyonel risk ise, bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar, sistemler ya da dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskini, ifade etmektedir.

Tablo 3: Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler İçin Hesaplama Yöntemleri

KREDİ RİSKİ	Standart Yaklaşım	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	
			Temel Düzey	Gelişmiş Düzey
PİYASA RİSKİ	Standart Yaklaşım		İçsel Model Yaklaşımı (RMD)	
OPERASYONEL RİSK	Temel Gösterge Yaklaşımı		Standart Yaklaşım	İleri Ölçüm Yaklaşımları

Kaynak: TBB, Bankacılar Dergisi Özel Sayı: BASEL II Çalışma Raporları, sayı:58, İstanbul: Eylül 2006, s. 7

Görüldüğü üzere risk ağırlıklı varlıkların belirlenmesinde etkili olan bu üç risk için de pek çok hesaplama yöntemi tanımlanmıştır. Fakat çalışmada, konu itibari ile Kredi Riski Hesaplama Yöntemleri ileriki bölümde detaylı olarak incelenecektir.

Basel-II'de öngörülen kredi riski ölçüm modelleriyle, bankaların kredi riskini üstlenmesi, yönetmesi ve nihayetinde bu risk için asgari sermaye

gereksinimini belirlemesi hedeflenmektedir. Piyasa riskinin hesaplanmasında standart yaklaşım ve içsel hesaplama teknikleri kullanılırken, Basel-II ile birlikte ilk defa 'operasyonel risk' bölümü sayısal riskin hesabına değişken faktör olarak eklenmiştir.¹²¹

Basel-II'nin ikinci yapısal bloğu olan **Sermaye Yeterliliğinin Denetimi**, bankanın risk yönetimi yaklaşımını denetim otoritesinin incelemesi sürecini açıklamaktadır. Bu bölümde; risk yönetimi rehberliği, denetimsel şeffaflık ve hesap verilebilirliğe ilişkin temel prensiplerin yanında bankacılık hesaplarındaki faiz oranı riskinin, kredi riskinin (stres testi, temerrüt tanımı, artık risk ve kredi yoğunlaşması riski) operasyonel riskin, menkul kıymetleştirmenin ne şekilde ele alınacağını açıklamıştır.

Sermaye yeterliliğinin denetiminde hedeflenen bankaların taşıdıkları bütün riskleri için yeterli sermayeye sahip olmalarını sağlamak ve bankaların risklerini izlemesi ve yönetmeleri esnasında daha iyi risk yönetim tekniklerini geliştirmelerini ve kullanmalarını teşvik etmektir.¹²²

Basel-II'nin üçüncü ve son yapısal bloğu olan **Piyasa Disiplini**'nde ise amaçlar şu şekilde özetlenebilir:¹²³

- Birinci yapısal blokta yer alan Minimum Sermaye Yükümlülüklerini ve İkinci yapısal blokta yer alan denetimsel gözden geçirme sürecini tamamlamak üzere piyasanın banka ile ilgili temel ve önemli bilgilere erişebilmesini sağlayacak bir kamuyu bilgilendirme sürecini oluşturarak piyasa disiplinini teşvik etmek.
- Bankalar ve finansal kurumların sürekli değişen ve güncellenen detaylı finansal ve ilintili diğer bilgilerinin muhtelif formlar vasıtası ile kamuya açıklanması yoluyla mudilerin, yatırımcıların ve ilgili diğer kişilerin finansal kararlarını belirlemeleri ve söz konusu kurum ve kuruluşların riskleri sağlıklı bir şekilde değerlendirmelerini sağlamak.

¹²¹ TBB, Bankacılar Dergisi Özel Sayı: Basel-II Çalışma Raporları, sayı:58, İstanbul: Eylül 2006, s. 6-7

¹²² Temel, Halime, a.g.e. , s.69

¹²³ Küçüközmen, C. Coşkun, "Basel-II Üçüncü Yapısal Blok (Pillar 3): Piyasa Disiplini", s. 7-8, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1317Pillar-3.pdf, (13.06.2013)

- Yatırımcıların yatırım kararlarını etkileyebilecek her türlü bilginin piyasa katılımcılarına zamanında, eş zamanlı, eksiksiz ve öngörülen standart ve niteliklere haiz bir şekilde açıklanmasını sağlamak.

1.4.9.8.2.2.2. Basel-II'de Kredi Riski Ölçüm Yaklaşımları

Basel-II'de öngörülen kredi riski ölçüm yöntemlerinin kullanılmasında iki farklı etken göz önünde bulundurulmaktadır. Öncelikle borçlunun kredi değerliliği (mali tablo analizleri, mali performans öngörülleri, kalitatif değerler), sonra kredi işlem riskini belirleyen teminat, garanti, kredi türevleri ve/veya netleşme anlaşmaları gibi unsurlar dikkate alınarak sermaye yükümlülüğü hesaplanmaktadır.

Kredi riskinin hesaplanması için, Standart Yaklaşım (Standardised Approach), Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based-IRB), Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB) olmak üzere dört farklı metod belirlenmiştir.¹²⁴

1.4.9.8.2.3. Basel-I ve Basel-II Arasındaki Farklılıklar

Basel-I açısından yetersiz bulunan, güncellenmesi gereken kriterler zaman içerisinde belirlenmiş ve Basel-II bu durumlar göz önünde bulundurulmuş ve oluşturulmuştur. Basel-I'in yetersiz bulunduğu ve saptanan yetersizliğin Basel-II ile düzenlendiği kriterler aşağıda özetlenmiştir:¹²⁵

- Basel-I'de yer alan, kredi riski açısından sermaye yükümlülüğünün OECD ülkesi olup olmama kriterine göre belirlenmesi prensibine dayanan "kulüp kuralı (club rule)" Basel-II ile birlikte kaldırılmaktadır.

¹²⁴ TBB, Bankacılar Dergisi Özel Sayı: Basel- II Çalışma Raporları, sayı:58, İstanbul: Eylül 2006, s. 7

¹²⁵ BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (BASEL II), Ocak 2005, s. 2, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf, (erişim: 17.07.2012)

- Basel-II'de kredi riski, krediyi alan tarafların derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Basel-II'de yer alan bazı yöntemler bağımsız derecelendirme şirketleri (ör. Standard&Poors, Fitch, Moodys, vb) tarafından verilen derecelendirme notlarını kullanırken, bazı ileri yöntemlerde bankacılık denetim otoritesi iznine tabi olmak üzere bankaların kendi değerlendirmelerine dayanarak verdikleri derecelendirme notları dikkate alınmaktadır.
- Basel-I'de sadece kredi ve piyasa riskleri için sermaye zorunluluğu bulunmaktadır. Basel-II'de ise bu risklere ilaveten operasyonel risk sermaye yükümlülüğü de eklenmiştir. Basel-II'de operasyonel risk, yetersiz veya aksayan iç süreçler, insanlar ya da sistemler ya da harici olaylar sonucu ortaya çıkan zarar riski olarak tanımlanmakta (örneğin zimmet, deprem, bilgi işlem arızası sonucu ortaya çıkan zararlar) ve bankalardan bu riskleri için de sermaye bulundurmaları istenmektedir.
- Basel-II içerisinde bankaların sermaye yeterliliklerini kendilerinin değerlendirmesi istenmekte ve hem sermaye yeterliliği hem de bankanın kendisini değerlendirme sürecinin bankacılık denetim otoritesi tarafından denetlenmesi ve değerlendirilmesi istenmektedir.
- Basel-II kapsamında sermaye yeterliliğine ilişkin olarak Basel-II'ye özgü detaylı bilgilerin kamuya açıklanması zorunluluğu getirilmektedir. Bu husus Basel-I'de yer almamaktadır.

Tablo 4: Basel-I ve Basel-II'nin Karşılaştırılması

Basel-I Standartları	Basel-II Standartları
SYR hesaplamasında sadece kredi ve piyasa risklerinin dikkate alınması	Kredi riskinin daha kapsamlı ele alınması yanında operasyonel riskin de dikkate alınması. SYR'nin riske daha duyarlı hale getirilmesi
Kredi riskine ilişkin ağırlıkların belirlenmesinde OECD ve OECD üyesi olmayan ülke ayrımı.	Kredi riskinin standart yöntem ile ölçülmesinde kredi derecelendirme kuruluşlarının ülke ve kuruluş için verdiği risk derecelerinin kullanılması.
Tek bir risk ölçüm yönteminin kullanılması	Her bir risk kategorisi için alternatif yöntemlerin varlığı nedeniyle sağlanan esneklik yanında bankaların içsel risk ölçüm yöntemlerinin kullanılmasının özendirilmesi.
Denetim otoritesince tüm finansal kuruluşlara aynı yaklaşım	Risk yönetiminin önemine ve risk kültürünün banka genelinde yaygınlaşmasına yapılan vurgu
Sadece asgari SYR'ye yapılan vurgu	Üçlü yapı, SYR yanında, gözetim ve denetimin önemi ile piyasa disiplininin gerekliliğine yapılan vurgu ve ilgili düzenlemeler.

Kaynak: BIS, International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts, Temmuz 1988; BIS, I International Convergence of Capital Measurement and Capital Standarts, Haziran 2004 ; Cenan Aykut, Basel-II Standartları, s. 4'den

1.4.9.8.2.4. Basel-III

Haziran 2004'te yayımlanan Basel-II metni, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin 14.06.2006 tarihli, 2006/48 ve 2006/49 sayılı Direktifleri (CRD) ile Avrupa Birliği (AB) müktesebatına dâhil edilmiştir. Söz konusu direktiflerde, Basel-II metninde ayrıntıları verilen sermaye yükümlülüğünün nasıl hesaplanacağı, gözetim ve denetim hususları ve de kamuya açıklama yükümlülükleri hüküm altına alınmış, bununla beraber bazı hususların üye ülkeler tarafından belirlenebileceği ifade edilmiştir.

Eylül 2008'de Lehman Brothers'ın iflasını duyurması, ABD'deki büyük yatırım bankalarının banka holding şirketlerine dönüştürülmesi, Fannie Mae

ve Fredi Mac'in ulusallaştırılması, AIG'in çöküşün eşiğine gelmesi, Fortis'in parçalanması ve satılması, İzlanda'nın en büyük ticari bankasının ardından ülkenin bankacılık sisteminin çökmesi, birçok ülkenin bankalarına ciddi destekler vermesine yol açması gibi bir kısım olaylar henüz kriz durumları için yeterince önlemin alınmadığını ve mevcut sistemin ciddi eksiklikler içerdiğini göstermiştir. Finansal krizin hem çok maliyetli hem de sıkıntılı geçmesi, bankacılık ve finans sisteminin gelecekte karşılaşılabilecek krizlere karşı daha dirençli olmasını sağlamak amacıyla likidite, sermaye kalitesinin artırılması, ekonomik döngünün dikkate alınması ve sermaye yükümlülüğünün artırılması gibi önemli reformların gerekliliğini gözler önüne sermiştir.¹²⁶ Bu kapsamda BIS 12 Eylül 2010 tarihinde yapılan Merkez Bankaları ve Denetim Otoriteleri Başkanları (GHOS) Grubu toplantısı ardından, mevcut sermaye gereksinimi düzenlemelerini güçlendiren ve 26 Temmuz 2010'da varılan uzlaşmayı onaylayan bir açıklamada bulunmuştur.¹²⁷

Basel-III, Basel-II gibi sermaye gereksinimi hesaplama yöntemini tümünden değiştiren bir "devrim" değil ancak Basel-II'nin özellikle son finansal krizde gözlemlenen eksikliklerini tamamlayan bir ek düzenlemeler seti niteliğindedir. Bununla birlikte BIS tarafından bahsi geçen değişikliklerin "Basel-III" başlığı altında yayımlanmış olması kamuoyunda Basel-II'nin tamamen yürürlükten kalktığı ve yerine Basel-III kurallarının ikame edildiği izlenimine yol açmıştır. Ancak bu algılamamanın yanlış olduğu üzerinde durulması gereken bir noktadır. Yukarıdaki hususlara ilave olarak belirtilmesi gereken önemli bir nokta da Basel-III'ün yeni finansal düzenlemelerin önemli bir parçası olsa da tek parçası olmadığıdır. Bu konudaki koordinasyon Finansal İstikrar Kurulu (Financial Stability Board-FSB) tarafından

¹²⁶ Cangürel, Ozan ve diğerleri, Sorularla Basel-III, BDDK Risk Yönetimi Dairesi, Aralık 2010, s. 3-4, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf (erişim:19.07.2013)

¹²⁷BDDK,Risk Bülteni, Ekim 2010, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Risk_Bultenleri/8588bulten_ekim_2010.pdf, (erişim:19.07.2013)

yapılmaktadır. Basel-III olarak adlandırılan düzenleme değişiklikleriyle amaçlanan hususlar kısaca aşağıda ele alınmıştır: ¹²⁸

- **Daha Nitelikli Sermaye:** Gerçekleştirilen düzenlemelerle ana sermaye ya da çekirdek sermaye (common equity) bünyesinde en kaliteli sermaye kalemlerinin¹²⁹ kalması sağlanmış, diğer bazı sermaye kalemleri¹³⁰ ise ana sermaye hesaplamasında indirim kalemi olarak dikkate alınmıştır.
- **Niceliği Artırılmış Sermaye:** Çekirdek Sermaye Oranı, Ana Sermaye Oranı ve Toplam Yasal Sermaye oranı artırılmıştır. Bu kapsamda Çekirdek Sermaye Oranı %7'ye; Ana Sermaye Oranı %8,5'e kademeli olarak yükseltilecektir. Ancak Ana Sermaye Oranı'nın % 8,5'lik seviyesi bir asgari seviye olmaktan ziyade bazı konularda bankaların rahat hareket etmeleri(örneğin kar dağıtımında bankaların serbest hareket edebilmesi) için gerekli düzey olarak tespit edilmiştir.¹³¹
- **Sermaye Tamponu Oluşturulması:** Ekonomik çevrimlerin pozisyonuna göre tutulması gereken sermaye düzeyi %0-%2,5 arasında ilaveye tabi tutulabilecektir.
- **Risk Bazlı Olmayan Kaldıraç Oranı:** Belirli dönüşüm oranlarıyla dikkate alınmış bilanço dışı kalemler ve aktifler toplamı ile ana sermaye arasında risk bazlı olmayan bir asgari oranın tesis edilmesi planlanmaktadır. Öngörülen kaldıraç oranı %3¹³² olup, kademeli bir geçiş hedeflenmektedir.

¹²⁸ Cangürel, Ozan ve diğerleri, a.g.e. , s.1-3,
www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/8742sorularla_basel_iii_29_11_2010_.pdf
(erişim:19.07.2013)

¹²⁹ Ödenmiş sermaye en kaliteli sermaye kalemidir.

¹³⁰ Örneğin imtiyazlı hisselerle tekabül eden sermaye tutarının hesaplama esnasında ana sermayeden düşülmesi söz konusu olabilecektir.

¹³¹ Çalışmada yer alan "Bu çalışmada Birinci kuşak sermaye, Tier 1 ve Ana sermaye aynı anlamda ve birbirlerinin yerine kullanılmıştır." ifadesi doğrultusunda, Tier 1 ve Birinci Kuşak Sermaye yerine Ana Sermaye ifadesi kullanılmıştır.

¹³² Diğer bir deyişle ana sermayenin (Tier 1'in) yaklaşık 33 katı kadar bir bilanço büyüklüğünün oluşturulmasına izin verilmektedir

- **Likidite Düzenlemeleri:** Asgari seviyeleri %100 olacak şekilde Likidite Karşılama Oranı ve Net İstikrarlı Fonlama Oranı isimli iki adet oranın düzenlemelere dâhil edilmesi planlanmaktadır. 2018'e kadar süren geniş bir uyum süreci hedeflenmektedir.
- Karşı Taraf Kredi Riskinin ve Alım Satım Hesaplarına ilişkin sermaye yeterliliğinin hesaplanmasında hali hazırda devam eden değişiklik çalışmaları bulunmaktadır. Ancak Basel-III olarak tabir edilen yeni düzenleme taslaklarının odak noktasını daha ziyade yasal sermayeye ilişkin çalışmalar oluşturmaktadır.

Ülkemizde, paralel uygulama sürecinin 30 Haziran 2012'de tamamlanmasını takiben 1 Temmuz 2012 itibarıyla 'kesin' uygulama sürecine geçilmiş olup, nihai Basel-II düzenlemeleri 28 Haziran 2012 tarih ve 28337 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.¹³³ Genelde risk yönetimi tekniklerinin gelişmesi özelde de Basel-III ile beklenen başlıca faydalar şunlardır:¹³⁴

- Bankalarda risk yönetiminin etkinliğinin artması,
- Bankaların aracılık fonksiyonlarını daha etkin biçimde yerine getirmesi,
- Bankaların sermaye düzeylerinin maruz kaldıkları risklere paralel olması,
- Bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplininin artması,
- Bankaların müşterileri konumundaki şirketlerin kurumsal yönetim yapılarında iyileşme.

¹³³ “Basel-II’de 1 Temmuz itibarıyla kesin uygulama sürecindeyiz.”, www.dunya.com/basel-iide-1-temmuz-itibariyle-kesin-uygulama-surecindeyiz-158663h.html, (erişim:19.07.2012)

¹³⁴ BDDK, 10 Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel-II), Ocak 2005, s. 3, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/125010_Soruda_Basel-II.pdf, (erişim:19.07.2012)

İKİNCİ BÖLÜM

KREDİ TÜREVİ KAVRAMI, KREDİ TÜREVLERİNE DAYALI FİNANSAL UYGULAMALAR VE ÜRÜNLER

2.1. KREDİ TÜREVİ KAVRAMI VE TANIMI

Finansal piyasalar, gerçekleştirilen alım-satım işlemi sonucunda el değiştiren kıymetlerin vadesine bağlı olarak spot ve vadeli piyasalar olmak üzere ikiye ayrılır.

- **Spot piyasalar**, belli miktarda bir mal veya kıymetin ve bunların karşılığı olan paranın, işlemin ardından el değiştirmesini sağlayan piyasalardır. İMKB bünyesinde faaliyet gösteren Hisse Senetleri Piyasası ve Tahvil ve Bono Piyasası spot piyasalara örnek teşkil eder.
- **Vadeli piyasalar**, ilerideki bir tarihte teslimatı yapılmak üzere herhangi bir malın veya finansal aracın, bugünden alım satımının yapıldığı piyasalardır. Vadeli piyasaların tanımı; forward, swap, futures ve opsiyon işlemlerinin tamamını içermektedir.

Vadeli işlem piyasalarının temelini oluşturan futures ve opsiyon işlemleri çoğunlukla organize borsalarda işlem görmekte, bunun doğal bir sonucu olarak da, vade, sözleşme büyüklüğü, alınacak teminatlar, fiyat adımları gibi işlem kriterleri, ilgili borsalar tarafından belirlenmektedir. Organize borsalarda işlem gören vadeli işlem sözleşmelerinin (futures ve opsiyon sözleşmeleri) standartlaştırılmasının en önemli nedeni piyasanın likit olmasını sağlamaktır.

Forward işlemlerin en temel özelliği ise, organize borsalarda yapılmaması ve dolayısıyla fiyat, miktar vade gibi unsurların standart olmaması ve tarafların karşılıklı anlaşmasıyla belirlenmesidir. Forward işlemlerde, doğal olarak, takas garantisi de bulunmamaktadır.

Swap işlemleri ise döviz kuru ve faiz oranı risklerinden korunabilmek, düşük maliyetli finansman sağlamak, kısa dönem aktif pasif yönetimi stratejilerini uygulamak, spekülasyon yapmak ve komisyon geliri elde etmek amacı ile gerçekleştirilmekte olup başlıca türleri Para Swapı ve Faiz Swapıdır.¹³⁵

Vadeli piyasalarda işlem gören bu araçlara aynı zamanda türev araçlar da denmektedir. Bunun nedeni söz konusu ürünlerin spot piyasada işlem gören hisse senedi, tahvil gibi temel yatırım araçları kullanılarak oluşturulması; değerlerinin dayandıkları spot piyasada işlem gören temel yatırım araçlarının değerinden türetilmiş olmasıdır.

Türev ürün, değeri dayandığı varlığın değerinden türetilen ürün anlamına gelmektedir.¹³⁶ Diğer bir ifade ile, orijinal bir sözleşmeden ya da varlıktan yeni bir sözleşme oluşturulması kavramıdır. Tanımı genişletecek olursak, türev ürün bir veya daha fazla temele ve bir veya daha fazla miktara veya ödeme koşuluna sahip olan üründür. Örneğin, bir hisse senedi türevi, ilgili hisse senedini portföyden çıkarmadan, hisse senedi fiyatlarında meydana gelebilecek hareketlilik esas alınarak oluşturulan bir sözleşmedir. Türev ürünlerin kullanılmasıyla işletmeler maruz kaldıkları risklerden korunabilir ve ilgili varlığın sahipliği transfer edilmeden riskin yönünü değiştirebilirler. Bu nedenlerin etkisi ve dünyada yaşanan ekonomik krizlerle birlikte türev piyasaları daha yoğun bir şekilde gündeme gelmiştir.¹³⁷

Kredi türevleri, referans varlığa ilişkin olarak borcun ödenmemesi ya da iflas gibi bir kredi olayının gerçekleşmesi ihtimaline dayanarak gelecekteki bir işlem için iki grubun anlaşmaları sözleşmelerdir. Temelde anlaşma

¹³⁵ İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. Takas Üyeliği Eğitim Notları, Eylül 2012, s. 3

¹³⁶ Baldwin, Kevin, Investor Education Workshop: Futures Trading: Understanding the Economic Functions Of Futures And The Nature Of Various Kinds Of Risks That Can Be Mitigated Using Futures”, TürkiyeTürevKonferansıSunumu,19-20.09.2011, <http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/detailsPage.aspx?tabid=628>

¹³⁷ Özyurt, Gülsün, “Kredi Türevleri”, **Active Finans ve Bankacılık Dergisi**, Sayı:31, Temmuz-Ağustos 2003, s.

taraflarından birini, referans varlıklarının yükümlülükleri üzerinde doğabilecek geri ödememe riskine karşı korumak için tasarlanmışlardır.¹³⁸

Kredi türevleri, genelde bono, kredi, ülke veya şirket üzerindeki kredi riskinin satın alınmasında veya azaltılmasında kullanılan finansal sözleşmelerdir. Sözleşme iki taraf arasında olmaktadır ve doğrudan bağlı bulunduğu kıymeti ihraç eden taraf bu ilişkiye dâhil değildir.¹³⁹

Örneğin ofis ekipmanları konusunda tecrübeli bir A Bankası ve tekstil sektöründe deneyim sahibi olan B Bankası düşünelim. Her iki banka da kendi sektörlerinde deneyim sahibi olmakla beraber portföylerinde çeşitliliğin olmamasından dolayı riske maruz kalmaktadırlar. Her iki bankanın da yapması gereken portföylerini konsantre oldukları alanlar dışındaki sektörlerle de çeşitlendirmek olmalıdır. Bu durumda A Bankası ofis ekipmanları ile ilgisiz bir sektör olan tekstil alanına girebilir, B Bankası da tekstil sektörüyle ilgisiz olmasından dolayı ofis ekipmanları alanına girebilir. Fakat her iki banka da bu yeni alanlar hakkında bilgiye sahip değildirler. Burada kredi türevleri kolay bir çözüm ortaya sunmaktadır; her iki banka da portföylerini elden çıkarmadan riskleri dağıtabilirler. B Bankası A Bankasının portföyündeki risklerin bir kısmını, A Bankası da B Bankasının portföyündeki risklerin bir kısmını belli bir ücret karşılığında üstlenebilir. Böylece her iki taraf da portföylerini elde tutarken çeşitlendirmiş olur. Aynı şekilde riskler ve getiriler de çeşitlendirilmiş olur. Çünkü sözleşme gereği alınacak ücret diğer bankanın elindeki portföyden gelen bir gelirdir.

Bu şekilde portföyün içindeki kredi riski menkul kıymetleştirilmekte ve sermaye piyasasında diğer araçlar gibi işlem görebilmektedir. Kredi türevlerinin kredi riskini gidermek için kullanılan diğer araçlardan en büyük farkı altta yatan varlıklardan ayrı olarak işlem görmeleridir.¹⁴⁰

Kredi türevleri temelde şu amaçlarla kullanılırlar;

¹³⁸ Clarke, Sally, “Kredi Türevleri: Pazarda Büyüme Sürdürülebilir mi? ”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı 25, 2002, s.4.

¹³⁹ JP Morgan, Credit Derivatives Hand Book, New York-London: December 2006, s. 6

¹⁴⁰ Demirci, Deniz, Kredi Türevleri ve Kullanımı, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara:2003, s. 40-41

- Tek bir varlık veya birkaç varlıktan oluşan bir portföyde, diğer varlık/varlıkların görebileceği hasardan bağımsız olarak, pozitif veya negatif itibar oluşturmak,
- Tahvil/bono sahipliğinden kaynaklanan riski azaltmak.¹⁴¹

Kredi türevi sözleşmesi aracılığıyla, koruma alıcısı bankalar, kredi riskinin kaynağını oluşturan varlığın tarafı ile mevcut ticari ilişkilerini bozmadan kredi riskini ve öngörülen koşulların yerine getirilmesi halinde de sermaye yükümlülüklerini azaltabilmektedirler. “ Kredi kullandır ve bilançoda tut (originate and hold)” şeklinde adlandırılan geleneksel kredi politikasının alternatifi olarak “kredi kullandır ve riski dağıt (originate and distribute)” şeklinde tanımlanan kredi politikasını uygulayabilme serbestisine kavuşmaktadırlar. Zira banka ile kredi kullandırılan müşteri arasındaki ilişkiye dayalı olarak gerek banka gerekse de kredi müşterisi kredinin satılmasını ya da menkul kıymetleştirilmesini istemeyebilirler. Dolayısıyla, kredi türevleri vasıtası ile bankalar hem kredi riskini dağıtabilme hem de yeni aracılık faaliyetlerini yürütmek için gereken fonu sağlama maliyetini düşürebilme esnekliği kazanmaktadırlar.

Kredi türevi sözleşmesi ile kredi riskini devralan koruma satıcısı taraf ise kredi riskini oluşturan işlemin tarafı ile ticari bir ilişkiye girmeden ve herhangi bir fon kullandırmadan yatırım yapma imkanına sahip olmaktadır. Kredi riski, özellikle kurumsal yatırımcılar için ayrıştırılabilecek ve farklı bir yatırım aracı şeklinde fiyatlanabilecek bir varlık türü olarak ortaya çıkmaktadır.¹⁴²

¹⁴¹ JP Morgan, a.g.e. , s. 6

¹⁴² Minton, Bernadette, Stulz, A, René, and Williamson, Rohan, How Much Do Banks Use Credit Derivatives To Reduce Risk?, Fisher College Of Business Working Paper, 2005, s. 13; Duffie, Darrell, Innovations in Credit Risk Transfer: Implications for Financial Stability, Stanford University Research Paper , 2007, s. 9; Das, Satyajit, Credit Derivatives – CDOs & Structured Credit Products, 3rd Edition, Wiley Finance:2005, s. 6, Delikanlı, İhsan Uğur, Bankacılıkta Kredi Türevlerinin Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkan Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 271, İstanbul:2010, s. 86'dan

2.2. KREDİ RISKİNİN TRANSFERİNDE KULLANILAN ARAÇLAR

Günümüzde kredi riski, bankaların en önemli risk kaynaklarından biri olmaya devam etmektedir. Kredi riskinin yönetiminde riskin dağıtılması, kredi satışları veya Varlığa Dayalı Menkul Kıymet (VDMK) işlemleri gibi geleneksel yöntemler kısmi çözümler sunmaktadır. Özellikle son on yılda kredi riskinin yönetilmesi amacıyla geliştirilen kredi türevlerinin kullanımında, geleneksel yöntemlere kıyasla daha az maliyetli ve etkin olduğu için oldukça hızlı gelişmeler gözlenmiştir. Kredi türevlerine ilişkin piyasalar diğer türev piyasalarla karşılaştırıldığında, daha küçük hacimli olmasına rağmen çok hızlı büyüme kaydettiği belirtilmektedir.¹⁴³

Kredi türevlerinin en temel amacı anlaşmanın bir tarafını kredi riskine karşı korumaktır. Kredi riskine karşı korunma sağlayan en temel finansal ürün kredi türevleri olmakla birlikte risk transferi için yalnızca kredi türevleri kullanılmamaktadır. Son yıllarda farklı şekillerde karşımıza çıkan yapılandırılmış finansal ürünler, firmaların ve yatırımcıların finansal risklerden korunma ve spekülasyon ihtiyaçlarını karşılaması sebebi ile oldukça talep görmektedir.¹⁴⁴

Kredi riski transferi için kullanılan araçlar Tablo 7’de yer almaktadır.

¹⁴³ Bolgün, K. Evren ve Akçay, M. Barış, “Risk Yönetimi 3. Baskı- Türk Finans Piyasalarında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları-23. Bölüm: Finans Mühendisliği Uygulamaları Sunumu”, Ocak 2003, Ocak 2003, s. 29

¹⁴⁴ Bolgün, K. Evren ve Akçay, M. Barış, a.g.e. , s. 24

Tablo 5: Kredi Riski Transfer Araçları

Bankacılık/Sermaye Piyasası Ürünleri			Sigorta Ürünleri			
Kredi Türevleri	Yapılandırılmış Ürünler		Kredi Satışı	Kefalet Bonosu	Garanti	Kredi Sigortası
	Varlığa Teminatlı Değerler	Sentetik Ürünler				
Kredi Temerrüt Swabı, Toplam Getiri Swabı, Kredi Spread Opsiyonu, Krediye Bağlı Tahvil	Varlığa Teminatlı Menkul Kıymetler, İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler, Teminatlı Borç Yükümlülüğü	Sentetik Teminatlı Borç Yükümlülüğü, v.b.	Sendikasyon Kredileri			

Kaynak: ECB, Avrupa Birliği Bankalarında Kredi Riski Transferi: Faaliyetler, Riskler ve Risk Yönetimi, 2004:Mayıs, s.11

Görüldüğü üzere Kredi Türevlerinin yanında Varlık Teminatlı Menkul Kıymetler (V.T.M.K), İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler, Teminatlı Borç Yükümlülükleri, Kredi Sigortası, Kefalet Bonosu ve Garanti de kredi riskinin transferi amacı ile kullanılmaktadır. Kredi riski transferi için kullanılan ürünler 2 ana başlık altında toplanmaktadır; Bankacılık/Sermaye Piyasası Ürünleri ve Sigorta Ürünleri. Bu ürün çeşitlerinden ikincisi olan Sigorta Ürünleri (Kefalet Bonosu, Kredi Sigortası, Garanti) sermaye piyasasında alınıp satılmamakta fakat sigorta şirketlerinin müşterileri tarafından alınmakta ve sigorta korumasının sonuna kadar elde tutulmaktadır. Kredi Temerrüt Swabı gibi kredi türevleri ise bankalar ve sigorta şirketleri gibi yatırımcılar tarafından da satın alınıp elde tutulabilmekte, ayrıca da alınıp satılabilmektedirler.¹⁴⁵

Varlık Teminatlı Menkul Kıymetler (VTMK) ihraççıların genel yükümlülüğü niteliğinde olan, alacaklar ve duran varlıkların teminatı altında ihraç edilen borçlanma senetleridir. Varlık teminatlı menkul kıymet ihraç

¹⁴⁵ European Central Bank, Credit Risk Transfer By EU Banks: Activities, Risks And Risk Management, Frankfurt, Mayıs 2004, s. 11

edecek kuruluşlar, ihraç limiti, ihraç şartları, teminat gösterilebilecek alacak ve varlık türleri, teminat gösterilebilecek varlıklara ilişkin sınırlamalar, teminat gösterilen alacak ve varlıkların değerlendirilmesi ve raporlanmasına ilişkin usul ve esaslar Kurulca (SPK) belirlenir.¹⁴⁶

Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) “Varlık Teminatlı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Tebliği”ne göre ülkemizde bankalar, finansman şirketleri ve finansal kiralamaya yetkili kuruluşlar, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, kendi kanunlarınca menkul kıymet ihraç etmeye yetkili kamu kurum ve kuruluşları VTMK ihraç edebilmektedirler.¹⁴⁷

Tebliğ teminat niteliği olan varlıkları tüketici kredileri, ticari krediler, finansal ve operasyonel kiralama sözleşmelerinden doğan alacaklar, ihracat işlemlerinden doğan alacaklar ile T.C. Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı'nın gayrimenkul satışından kaynaklanan alacaklar olarak belirlemiştir. VTMK ihraç etmek isteyen ihraççıların, belirtilen alacak türlerini bir başkasından devralmasına da tebliğ ile imkân verilmiştir.

İkili bir koruma içeren VTMK ile yatırımcılar hem ihraççının VTMK için ayırdığı varlıkların kendilerine teminat olarak verilmesinden yararlanmakta, hem de bu teminatların yetersiz kalması durumunda alacaklarını doğrudan ihraççıdan talep etme hakkına sahip olmaktadır. Ayrıca teminat varlıkların, teminat niteliğini koruyup korumadığını kontrol etmek üzere bir bağımsız denetim kuruluşunun teminat sorumlusu olarak atanıyor olması, VTMK'yi diğer sermaye piyasası araçlarından ayıran en önemli unsurlardan biridir.

Bu yönüyle, güvenli bir yatırım aracı olarak düzenlenen VTMK'nın, yatırımcıların yanı sıra ihraççılara da sağlayacağı önemli faydalar bulunmaktadır. Öncelikle bilanço içinde yer alan teminat havuzu sistemi ve ihraççının tüm malvarlığıyla sorumlu olması hususlarının sağladığı ek güven mekanizması sayesinde VTMK, ihraççıların daha düşük maliyetlerle borçlanmasına imkan vermektedir. Ayrıca menkul kıymetleştirme ile şirketin

¹⁴⁶ Can, Bilal; “İpotekli Konut Finansmanına Yönelik Hukuki Düzenlemeler ve Diğer Ülkelerle Mukayesesi”, **TBB Dergisi**, 2011/97, s. 256

¹⁴⁷ SPK, Varlık Teminatlı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Tebliği, 12.09.2009 tarih ve 27347 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmıştır.

bilançosunda yer alan varlıkların likiditesi artmakta ve şirketlere bilançonun yönetilmesi, aktiflerin ortalama vadesinin kısılması, sermaye ve aktif karlılığının artması gibi avantajlar sağlamaktadır. Öte yandan ihraççılar için fon kaynaklarının ve yatırımcı tabanının çeşitlendirilmesine katkıda bulunabilecek VTMK, alacaklara ilişkin faiz riskinden korunmak için de alternatif bir yöntem olarak kullanılabilir. ¹⁴⁸

İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler (İTMK), ihraççıların genel yükümlülüğü altında oluşturdukları teminat havuzundaki varlıklar karşılık gösterilerek ihraç ettikleri borçlanma senetleridir. İTMK'lar aslında Avrupa'da özel kanunlarla düzenlenen "mortgage bonds" ya da "covered bonds" olarak adlandırılan menkul kıymetlerin mevzuatımıza uyarlanmasıdır. ¹⁴⁹

Teminatlı Borç Yükümlülükleri (Collateralized Debt Obligation-CDO), borçlar, yüksek getirili tahviller, tut-sat kredileri (mortgage kredileri), yapılandırılmış menkul kıymetler, türev araçlar gibi araçlardan oluşan bir portföye dayanılarak farklı risk derecelerini içeren yatırım dilimlerinde ihraç edilen varlığa dayalı menkul kıymetlerdir.

CDO'lar, kredi riskinin aktarılmasını sağlayan kredi türevlerinin de önemli araçlarından biridir. Kredi portföylerindeki riskin yatırımcılara aktarılması ile finansal kuruluşlar kendi risk ve getirilerini optimize etme imkânına sahip olmaktadır. Bununla birlikte, finansal kuruluşlar, CDO ihraç ederek spekülasyon kazanç fırsatlarından yararlanmakta, finansman maliyetlerini düşürmekte, yasal sermaye gereksinimini sağlamakta ve getiri ve likidite açlarından bilanço yapılarını iyileştirmektedirler. ¹⁵⁰

¹⁴⁸ S.P.K. Duyurusu: Varlık Teminatlı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Tebliği Resmi Gazete'de yayımlandı <http://www.spk.gov.tr/duyurugoster.aspx?aid=2009916&subid=0&ct=c>, (erişim: 21.07.2012)

¹⁴⁹ Topaloğlu, Mustafa, İpoteğe Dayalı ve İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler (Mortgage-Backed Securites & Mortgage Bonds), TSRSB & TSEV III. Ulusal Sigorta Sempozyumu Sunumu, 18 Ekim 2007, s. 14

¹⁵⁰ Yanpar, Atila, Yapılandırılmış Finansal Araçların Sermaye Piyasası Mevzuatı ve İlgili Diğer Mevzuat Çerçevesinde Değerlendirilmesi, S.P.K. Yeterlilik Etüdü, Ankara: Kasım-2007, s. 9

2.3. KREDİ TÜREVLERİNİN ORTAYA ÇIKIŞ NEDENLERİ

Kredi türevlerinin ortaya çıkış nedenleri aşağıda maddeler halinde özetlenmektedir;¹⁵¹

- Finansal aracı kuruluşların kendilerini kredi riskine karşı daha etkin bir şekilde korumak istemeleri,
- Piyasa risk yönetimi (faiz ve döviz kuru) ile kredi risk yönetimi arasındaki tutarsızlığın giderek artması,
- 1988'de uygulanmaya başlanan Basel-I bankaların sermaye yeterliliği düzenlemeleri, finansal aracı kuruluşların, risk ve getiri ilişkisini sadece sermaye yeterliliği anlamında değil ayrıca dinamik bir şekilde aktif pasif yönetimine geçmelerini zorunlu kılması,
- Tezgâh üstü piyasaların (over-the-counter) üstel büyümesi ve finansal aracı kuruluşların bu piyasalarda daha aktif hale gelmeleri türev işlemlerinde karşı tarafa verilen limitlerin kontrolsüz şekilde aşılmasını beraberinde getirerek finansal aracı kuruluşları yeni kredi limitleri oluşturma ve çözümler aramaya sevk etmesi,
- Piyasaya yeni dahil olan araçlar ve oyuncuların baskısıyla aracılık ve işlem payları daralmasıyla, bu tür finansal araçları geliştiren ve piyasaya tanıtan kuruluşlar için kredi türevlerinin, geleneksel ürünlere göre daha yüksek kar getiren ürünler geliştirme konusunda stratejik bir ihtiyacı karşılaması.

2.4. KREDİ TÜREVLERİNİN ÇEŞİTLERİ

Kredi türev piyasaları esas itibari ile tezgah üstü piyasa olarak faaliyet göstermektedirler. Sentetik ürünlerde dahil olmak üzere çok çeşitli tür ve yapıda kredi türevi inşa etmek mümkündür fakat kuşkusuz ki kredi

¹⁵¹ Bruyere, Richard ve diğerleri, Credit Derivatives and Structured Credit: A Guide for Investors, Wiley, 2005, s.24; Gümrah, Ümit, Kredi Türevleri ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kredi Temerrüt Swapları Üzerine Bir Araştırma, İstanbul Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul: 2009, s. 30-31'den

türevlerinin en önemlisi Kredi Temerrüt Swapları(CDS)'dir.¹⁵² Bu bölümde kredi türev ürünlerinin belli başlıca olanları tanıtılacaktır.

2.4.1. Kredi Spread Opsiyonu-CSO

CSO, kredi spreadlerindeki değişikliklere karşı koruma ve aynı zamanda alım-satım imkanı veren bir kredi türevi türüdür.

Kredi spreadi genel anlamıyla, kredi riski doğuran tahvilin ya da kredinin getirisi ile risksiz bir menkul kıymetin getirisi arasındaki farkı ifade etmektedir. Çok farklı kredi spread türü olduğu için CSO'nun da değişik şekilleri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Varlık Takas Spreadi (Asset Swap Spread Based Options, Asset Swaption)'ne, Temerrüt Takası Spreadi (Default Swap Spread Based Options, Default Swaption)'ne ve Getiri Spreadi (Yield Spread Based Options on Defaultable Bonds)'ne dayalı opsiyonlardır.

Örneğin, bir bankanın bir kredi müşterisine nakdi kredi tahsis ettiğini (kullandırma garantisi verdiğini) varsayalım. Kredi müşterisi tahsis edilen krediyi kullanmadıkça bankanın da bu kredinin temerrüte düşme olasılığına karşı koruma satın almasına gerek kalmayacaktır. Kredi müşterisinin daha uygun koşullarla kredi kullanmayı teklif edecek bir başka banka bulamaması ya da kredibilitesinin kötüleşmesi halinde bankadan krediyi kullanacaktır. Bu durumda da bankanın satın alacağı Temerrüt Takası Spreadi için ödeyeceği prim artacaktır. Söz konusu prim maliyetindeki artışa karşı banka kredi tahsis kararının verildiği tarihte satın alacağı Temerrüt Takası Spreadine Dayalı Opsiyon ile koruma sağlayacaktır.

Normal opsiyon işlemlerindeki put (satma hakkı opsiyonu) ya da call (satın alma hakkı opsiyonu)'a benzer şekilde Kredi Spreadi Opsiyonları içinde put call durumu geçerlidir. Kredi spreadlerinin daralması durumunda

¹⁵² Tözüm, Haluk, **Kredi Türevleri; Fiyatları, Trading, TMS'ye Göre Muhasebesi, Mevzuattaki Yeri, Küresel Krizdeki Rolü, Uygulama, Örnekler- Uygulamada CDS'ler**, 1. Baskı, Ankara: Dumat Ofset, Temmuz 2009, s. 13

kredi spreadi üzerine call opsiyonu, genişlemesi durumunda da kredi spreadi üzerine put opsiyonu daha cazip olmaktadır.

CSO, varlıktan kaynaklanabilecek kredi riskine karşılık koruma sağlamayıp, kredi riskindeki gelişmelere karşı gelir ya da giderlerdeki değişimler için koruma sağlamaktadır. Ancak, Kredi Spread Opsiyon primlerindeki gelişmeler değerlendirilerek kredi riskinin azaltılması ya da kredi riski için koruma satın alımı yoluna gidilmesi gibi stratejiler geliştirilebilmesi mümkündür.¹⁵³

Satın alma (call) ve satma (put) opsiyonları bir zorunluluk değildir, sadece bir varlığı satma veya alma hakkı sağlar. Kredi Spread Opsiyonları belli bir borçlunun kredi spreadine dayanan bir opsiyondur. Kredi Temerrüt Swaplarından ve Toplam Getiri Swaplarından farkı, karşı tarafın spesifik kredi olaylarını tanımlamak zorunda olmamasıdır.

Yatırımcı, banka oranına dayanarak kredi spread değerinin ve dolayısıyla borç enstrümanının ana değerinin etkilenebileceğine inandığı durumlarda bu opsiyon türüne başvurmalıdır. Opsiyon alan kişi parçalar halinde, bir kerede hepsini ödeyebilir veya ödenecek tutar amorti edilir. Opsiyon satan kişi, borçlunun kredi spread değeri belli bir eşik değerini aştığı zaman, bütün ödemeyi yapmayı kabul eder. Sabit oranlı getiri sağlayan şirket bonoları içinde emeklilik fonları, tipik bir örnek olabilir. Piyasadaki faiz oranlarının artması sonucunda bononun piyasa değeri düşer. Bu kaybın kaydedilmesi sonucunda, fon yöneticisi portföyün değerindeki düşüşe karşılık koruma sağlamak ister.

Benzer bir şekilde, yatırımcı bononun kredi derecelendirmesindeki düşüşe karşın oluşacak riskten de kendini korumak ister. Bu durum bononun kredi spreadinin genişlemesine ve bononun fiyatının düşmesine neden olur. Menkul kıymet çıkarıcıların temerrüde düşme riskine yatırımcılar

¹⁵³ Das, Satyajit, **Credit Derivatives – CDOs & Structured Credit Products**, 3rd Edition, 2005, Wiley Finance, s. 18-20; Schönbucher, Philipp J., **Credit Derivatives Pricing Models**, Wiley Finance, 2003: West Sussex, England s. 41; Tavakoli, Janet M., **Credit Derivatives & Synthetic Structures – A Guide to Instruments and Applications**, 2001: John Wiley & Sons Inc. 148, Delikanlı, İhsan Uğur, a.g.e., s.105-106'dan

katlanmaktadırlar. Bu riski telafi etmek içinde ödenen prim getirilerinin bir parçası kredi spreadleridir. Örneğin, üç yıl vadeli şirket tahvillerinin vade sonu getirisi % 7,0 ve buna benzer üç yıl vadeli devlet tahvilinin getirisi ise %6,0'dır. Şirket tahvili için kredi spread değeri %1,0'dır. Çünkü devlet tahvilinin temerrüt riski sıfırdır. Sağlanan ek getiri ise, yatırımcıların şirketin temerrüde düşme riskine katlanmalarından kaynaklanmaktadır.

Bu işlemde, opsiyon alan taraf periyodik veya ilk başta toplam olarak opsiyon satan tarafa ödeme yapar. Karşılığında ise, spread değerinin önceden belirlenen seviyeyi aşması durumunda opsiyon satan taraf, opsiyon alan tarafa ödeme yapar. Bu spread değeri, genellikle aynı vadedeki referans varlık ile faiz oranı swapının getiri farkına dayanarak hesaplanır.¹⁵⁴

2.4.2. Toplam Getiri Swabı (Total Return Swap-TRS)

Toplam Getiri Swabı (TRS), kredi kullandıran bankaların hem kredi anaparası hem de faizi için koruma satın almasını sağlar. Koruma satın alan taraf söz konusu krediden kaynaklanan her türlü nakit akışı ve değer artış kazancını koruma satan tarafa aktarırken, koruma sağlayan taraf sabit bir faiz ve her türlü kredi değer azalışını karşılamayı taahhüt eder. Koruma alan taraf kredi mülkiyetini devretmeden kredi riskini hedge ederken, koruma satan taraf kredi kullandırmanın maliyetlerine kaynaklanmadan portföyünü çeşitlendirmiş olacaktır.¹⁵⁵

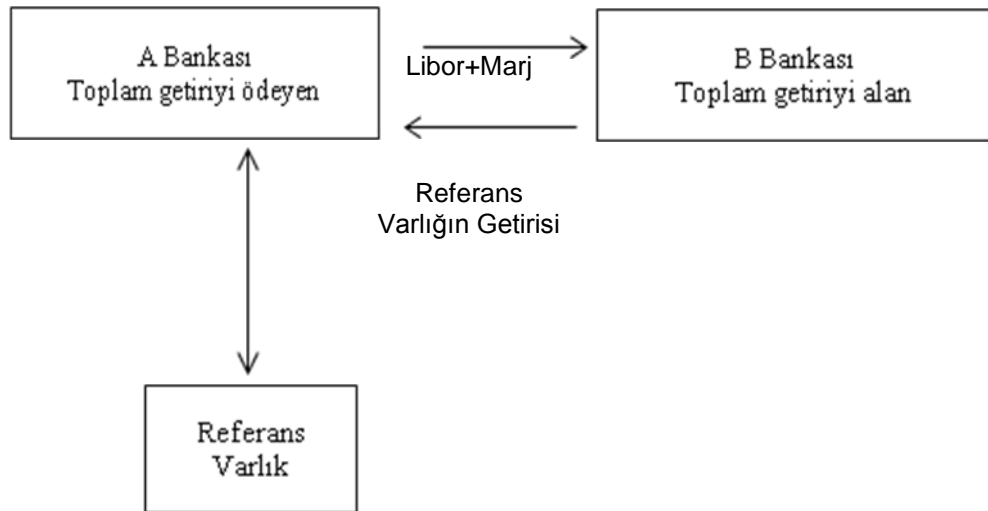
Toplam Getiri Swap işleminde, taraflar öncelikle bir referans varlıkta, genellikle ikincil piyasada işlem gören bir bono ya da kredi ile referans bir faizde anlaşmaktadırlar. Bir taraf referans varlıkla ilgili tüm getiriyi riski üstlenen tarafa (garantöre) ödemeyi kabul ederken, karşılığında "libor+spread" gibi bir getiri sağlamaktadır. Referans varlıklar genellikle, bir özel sektör tahvili, hazine bonusu veya alımı/satımı yapılabilen banka

¹⁵⁴ Demirer, Sevinç, Kredi Riski Yönetim Aracı Olarak Kredi Temerrüt Swapları ve Uygulamaları, International Finance Symposium, İstanbul:2005, s. 9

¹⁵⁵ Avcı, Gürcan, "Menkul Kıymetleştirme ve Kredi Türevleri Bilgi Notu", www.gurcanavci.com/menkul.htm , (erişim tarihi: 22.07.2013)

kredilerinden oluşmaktadır. Bu işlemde mülkiyet devri olmamakta, sadece risk devredilmektedir. Koruma alan taraf kredi riskinden, koruma satan taraf da doğrudan kredi kullandırımından kaynaklanan idari maliyetlerden kurtulmaktadır. Diğer bir ifade ile Toplam Getiri Swap işleminde koruma alan taraf, kredi işlemine konu varlığı portföyünde tutarak, kredi işleminden sağlanan toplam getirinin belli bir oranının altına düşme riskini transfer ederken, garantör taraf da doğrudan kredi kullandırmanın işlem maliyetlerinden kurtulmaktadır. Bu avantajlarının yanı sıra bankalar toplam getiri swap işlemine kredi konsantrasyonu riskini azaltmak amacıyla da girmektedirler.¹⁵⁶

Şekil 3: Toplam Getiri Swapı İş Akışı



Kaynak: İhsan Uğur Delikanlı, Bankacılıkta Kredi Türevlerinin; Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkan Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması, Başkent Üniversitesi Muhasebe-Finansman Doktora Programı Doktora Tezi, Ankara: 2010, s.92

2.4.3 Krediyeye Bağlı Tahviller (Credit Linked Notes-CLN)

Kredi Bağlantılı Finansal Araçlar (Credit Linked Notes- CLN), aslında Kredi Temerrüt Swapı iliştilirilmiş bir menkul kıymettir. Dolayısıyla, bir swap

¹⁵⁶ Bolgün, K. Evren ve Akçay, M. Barış, a.g.e. , s. 30

sözleşmesi ile yapılan risk transferinin menkul kıymetleştirmeye yapılmasına olanak sağlamaktadır. Kredi Bağlantılı Tahviller, sigorta/garanti sağlayan üçüncü tarafları aradan çıkararak maliyeti düşürmektedir. Dünya uygulamaları gözden geçirildiğinde, Özel Amaçlı Kuruluş (Special Purpose Vehicle-SPV) veya Trustee¹⁵⁷ kullanılarak ihraç edildiği gözlemlenmiştir.¹⁵⁸

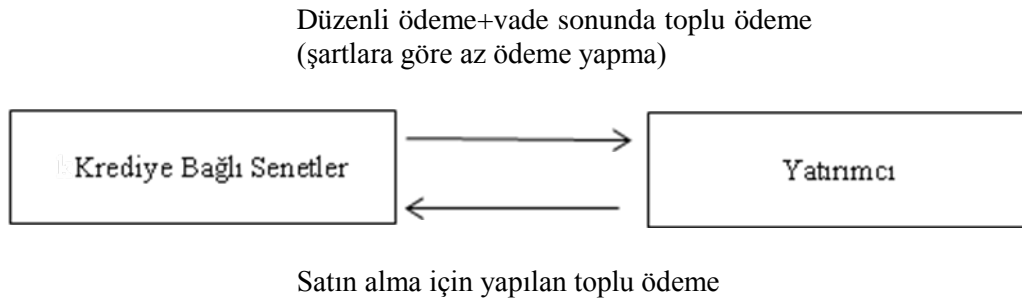
İşlem finansal bir varlıkla kredi temerrüt swaplarının bileşiminden oluşmaktadır. Tahviller CDS'deki koruma satın alan banka tarafından veya özel bir menkul kıymet kuruluşu tarafından ihraç edilmiş olabilir. Koruma satın alan banka komisyon karşılığında riskini koruma satan kuruluşa transfer eder ve temerrüt halinde bankanın zararı bu kuruluş tarafından karşılanır. Koruma satan kuruluş ise krediye bağlı tahvil ihraç edip karşılığında AAA rating notlu tahvil satın alır. Temerrüt koruması karşılığında bankadan tahsil ettiği komisyonu ve AAA notlu tahvilin faizini tahvilini satın alan yatırımcılara öder. (Tabi makul karını da alır.) Koruma satan temerrüt yükümlülüğünü yerine getirdikten sonra kalan aktif bakiyesi yatırımcılara aittir. Tabi ki burada önce temerrüt yükümlülüğü yerine getirilmelidir. Yani temerrüt hali gerçekleşirse koruma satan özel kurum veya bankanın oluşturduğu havuzda sattığı tahvil alacaklılarının önünde kredi alacaklısı olan banka vardır. Burada yatırımcılar krediye bağlı tahvil satın alan kimselerdir. Kredi borçlularının temerrüt risklerini dolaylı olarak üstlenme karşılığında AAA rating notuna sahip tahvilin dönem notunun üzerinde bir dönemsel getiri sağlarlar. İşte

¹⁵⁷ **Özel Amaçlı Kuruluş (Special Purpose Vehicle- SPV) veya Trustee** alacakları ihraççıdan devralarak bu alacaklar karşılığında menkul kıymet ihraç eden kuruluşlardır. Söz konusu devir işlemi esasen alacağın temlik hükümleri çerçevesinde gerçekleştirilir. Alacakların özel amaçlı kuruluşa devredilmesinin nedeni geri ödenmesi ihraççının faaliyet ve finansal risklerinden etkilenmeyecek bir menkul kıymet ihracının gerçekleştirilmesidir. Böylelikle ihraç edilecek menkul kıymetin dayanağını oluşturacak alacak havuzu ile ihraççı şirketin bağlantısı kesilmiş olacak ve ihraççının iflası veya ödeme gücüne düşmesi halinde yapılandırılmış finansal araç yatırımcılarının hakları bu durumdan etkilenmeyecektir. Ülkemiz mevzuatında düzenlenmemiş olan Trustee, menkul kıymetleştirme işlemi yer alan taraflar arasında aracılık yaparak alacak havuzundan sağlanan nakit akımlarının yatırımcılara aktarılması, portföydeki alacakların durumunun izlenerek bunlara ilişkin raporların yatırımcılara iletilmesi görevlerini yürütür. ABD'de genellikle ihraççı Trustee'dir Özel Amaçlı Kuruluş daha çok ABD ve İngiltere gibi Anglo-Sakson hukukunun uygulandığı ülkelerde kullanılmaktadır. Özel Amaçlı Kuruluşlar belirli bir projeyi gerçekleştirmek, yönetmek veya proje ile ilgili varlıkları edinmek gibi belirli bir amaç için kurulmuş ve bu amaç dışında bir fonksiyonu olmayan kuruluşlardır.

¹⁵⁸ Yanpar, Atila, a.g.e. , s.11

sağladıkları ek dönemsel getiri koruma satın alan bankanın bulunduğu ülkeye göre değişecek risk primidir(uluslar arası arenada önemlidir).¹⁵⁹

Şekil 4: Krediye Bağlı Tahvillerde İş Akışı



Kaynak: Deniz Demirci, Kredi Türevleri ve Kullanımı, Ankara Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Ankara; 2003, s.61

2.4.4. Kredi Temerrüt Swabı (Credit Default Swap-CDS)

2.4.4.1. Kredi Temerrüt Swabı Kavramı

Kredi Temerrüt Swapları piyasada en çok işlem gören kredi türevlerinden biridir ve isminden de anlaşılacağı üzere swap işlemini içermektedirler.

Swap, kelime anlamı olarak değiş tokuş demektir. Swap bir şeyin bir başka şeyle değiştirilmesidir. Swap işlemi tarafların gelecekteki nakit akışlarını karşılıklı olarak değiştirmelerini sağlamaktadır. Değişime konu nakit akışları işlemin türüne göre faiz, anapara veya hem faiz hem anapara olabilmektedir.¹⁶⁰

Swap işlemi bir tezgah üstü-borsa dışı piyasa işlemidir. İşlemin tezgah üstü olması, standart bir şeklinin olmamasına ve tarafların ihtiyaçlarına göre

¹⁵⁹ Avcı, Gürcan, “Menkul Kıymetleştirme ve Kredi Türevleri Bilgi Notu”, www.gurcanavci.com/menkul.htm, (erişim tarihi: 22.07.2013)

¹⁶⁰ Yalçın, Kürşat ve diğerleri, **Finansal Teknikler ve Türev Araçlar**, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, Ekim 2008, s. 145

şekillenen bir işlem türü olmasına neden olmaktadır. Bu nedendir ki, bu serbesti çok çeşitli swap türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Fakat swapların en temel iki türü vardır ki, bunlar para swapı ve faiz oranı swapıdır.¹⁶¹

Para swapı, farklı para birimlerinden oluşan aynı büyüklükteki iki ayrı paranın, vade tarihinde orijinal para birimleri üzerinden ve daha önce üzerinde anlaşılmış belirli bir kur hesabı ile geri ödenmek üzere değiştirilmesidir.¹⁶²

Faiz oranı swapları ise, belirli bir para birimi cinsinden, belirli büyüklükteki farazi bir borcun, farklı faiz oranlarının, karşılıklı olarak değiştirilmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır. İki tarafın birbirinden bağımsız olarak edindikleri, aynı büyüklükteki ve aynı para birimindeki borçlarının faiz ödemelerinin karşılıklı olarak değiştirildiği sözleşmelerdir.¹⁶³ Faiz swapları genellikle faiz oranı oynamalarından korunmak isteyen şirketler veya yatırımcılar tarafından kullanılmaktadır. Faiz oranlarının düşeceğini bekleyen bir yatırımcı sabit faiz oranı borçlanarak karşılığında değişken faiz oranı ödeyeceği faiz swapı işlemi yapabilir. Değişken faiz oranı genellikle LIBOR artı belirli bir spread olarak belirlenmektedir.

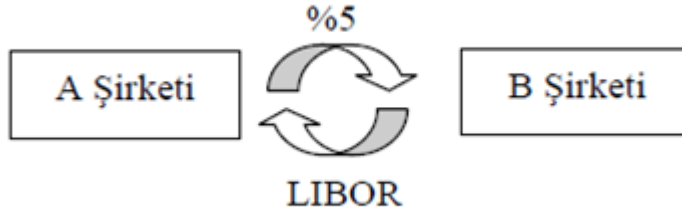
Aşağıdaki şekilde Şekil 5'de A şirketi ile B şirketi arasında yapılan faiz swapı işlemi gösterilmektedir. Vadenin 3 yıl, miktarın 100 Milyon Dolar, sabit faizin %5 ve değişken faizin LIBOR olduğu varsayıldığında A şirketi B şirketine 3 yıl boyunca 6 ayda bir %5 faiz öderken, karşılığında LIBOR oranını almaktadır. Bu durumda A şirketi faiz oranlarının yükseleceğini beklerken, B şirketinin beklentisi faiz oranlarının düşeceği yönündedir.

¹⁶¹ Yalçınar, Kürşat ve diğerleri, a.g.e. , s. 151

¹⁶² Ceylan, Ali, **Finansal Teknikler**, 2002, Bursa: Ekin Kitabevi, s.98

¹⁶³ Yalçınar, Kürşat ve diğerleri, a.g.e. , s. 151

Şekil 5: Faiz Swapı İşlemi



Kaynak: Turhan Baran Erdil, Finansal Türevler ve Kredi Temerrüt Swaplarının Teori ve Uygulamaları, Kadir Has Üniversitesi Finans ve Bankacılık Doktora Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul; 2008, s.76

Tablo 7'de B şirketinin faiz swapı sonucunda elde edeceği nakit akımları yer almaktadır. Bu durumda faiz oranları gerilediğinden faiz swapı işlemi B şirketi açısından karlı olmaktadır. Faiz swapı işleminde taraflar arasında anaparalar el değiştirmemektedir, sadece faiz farkları ödenmektedir.

Tablo 6: B Şirketinin Faiz Swapı Nakit Akımları

	6 AY LIBOR (%)	Sabit Nakit Akım (Milyon \$)	Değişken Nakit Akım (Milyon \$)	Net Nakit Akım (Milyon \$)
6 ay	5.20	2.50	-2.60	-0.10
12 ay	5.10	2.50	-2.55	-0.05
18 ay	5.00	2.50	-2.50	0.00
24 ay	4.90	2.50	-2.45	0.05
30 ay	4.85	2.50	-2.43	0.08
36 ay	4.75	2.50	-2.38	0.13
Toplam				0.10

Kaynak: Turhan Baran Erdil, Finansal Türevler ve Kredi Temerrüt Swaplarının Teori ve Uygulamaları, Kadir Has Üniversitesi Finans ve Bankacılık Doktora Ana Bilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul; 2008, s.76

Bu örnekte faiz oranları düştüğü için B şirketinin geliri artmaktadır. İlk 1 sene B şirketi toplam 150.000 USD öderken daha sonra faiz oranlarının %5'in altına gerilemesiyle birlikte B şirketinin geliri artmıştır ve swap vadesi sonucunda B şirketi 100.000 USD kar elde etmiştir.

Diğer swaplarda olduğu gibi CDS'lerde de iki türlü ödemenin değişimi söz konusudur. Koruma satın alan taraf koruma satan tarafa düzenli olarak

ödeme yapmaktadır. Koruma satan taraf ise ancak kredi olayının gerçekleşmesi sonunda koruma alan tarafa ödeme yapmaktadır.¹⁶⁴

Kredi Temerrüt Swap işlemi kredinin temerrüt riskinin (default risk) transfer edilmesini sağlayan bir sözleşmedir. Koruma alan banka, yapılan sözleşmenin nominal değeri üzerinden, kredi riskinin boyutuna bağlı olarak genellikle belli bir primi, koruma satan tarafa (garantöre) ödemektedir. Garantör, ancak referans varlıkta herhangi bir temerrüt durumunun gerçekleşmesi halinde koruma alan tarafa ödeme yapmaktadır. Kredi Temerrüt Swap işlemindeki en önemli konulardan biri, temerrüt durumunun ve ödeme şartlarının sözleşmede iyi tanımlanmış olması gerekliliğidir. Temerrüt tanımı, herhangi bir belirsizliğe meydan vermeyecek ölçüde açık ve kesin olarak yapılmalıdır. Bu çerçevede, kredi opsiyonlarının ortak bir şekli olan Kredi Temerrüt Swapları da gerçekte bir kredi ya da bono portföyü için bir satım opsiyonu (put option) niteliğindedir. Şöyle ki, temerrüt durumunun gerçekleşmesi halinde, swap işleminin sahibi ancak daha önceden belirlenmiş bir tutar ya da sayıdaki kredi veya bononun tahsil edilememesi halinde belli bir ödeme almaktadır. Diğer bir ifade ile Kredi Temerrüt Swapları kredi riskini sınırlandırırken, yatırımcıların düşük bir kredi riskine maruz kalmalarına karşılık daha büyük zararlara karşı korunmalarını sağlamaktadır. Belli bir komisyon karşılığında yatırımcı portföyündeki bir ya da iki adet bono/kredi de temerrüt riski ile karşı karşıya kalabilmekte ancak daha fazla zarara karşı korunmuş olmaktadır.¹⁶⁵

Kredi temerrüt swapları 1998 yılında Uluslararası Swap ve Türev Ürünler Birliği (ISDA) tarafından standart hale getirilmiş ve bu tarih itibarıyla kullanımı yaygınlaşmıştır. Oldukça karmaşık bir yapısı olduğu düşünülen bu ürünü anlamak için bir diğer finansal ürün olan araç kaskosu (otomobil sigortası) kullanılabilir. Kullanıcı, otomobilini ileride oluşabilecek risklerden, kazalardan veya zararlardan korumak için bir sigorta şirketiyle belirli bir süreliğine anlaşır. Bu süre boyunca kullanıcı, sigorta şirketine belirli primler

¹⁶⁴ Erdil, Turhan Baran, Finansal Türevler ve Kredi Temerrüt Swaplarının Teori ve Uygulamaları, Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul:2008, s.75-77

¹⁶⁵ Bolgün, K. Evren ve Akçay, M. Barış, a.g.e. , s. 32

öder. Prim otomobilin daha önceki kaza kayıtları ve otomobilin değeriyle doğrudan ilişkilidir. Sigorta süresi boyunca otomobile gelebilecek her türlü zarar sigorta şirketi tarafından karşılanır. CDS örneğinde ise Türkiye bonolarını dayanak varlık olarak düşünürsek ve bu bonoları Türkiye'nin kredi riskine karşı korumak istersek sahip olduğumuz bono miktarına ve koruma süresine bağlı olarak bir prim ödememiz gerekecektir. Bu prim "CDS spread" olarak tanımlanmaktadır. Koruma satın alan taraf her dönem başında karşı tarafa prim ödemesi yapacaktır. Buna karşılık Türkiye bu bonoların anaparasını ya da faizini ödeyemez, vadesini değiştirir, farklı bir para birimi ile ödemeyi yapmak ister veya yatırımcıyı zarara uğratacak bir karar alır ise; koruma satan taraf bu zararı karşılamak zorundadır. Kısacası CDS kontratları bir sigorta poliçesinden farksızdır ve primi de poliçenin imzalandığı gündeki risklere göre değişmektedir.¹⁶⁶

2.4.4.2. Kredi Temerrüt Swaplarına İlişkin Terimler ve Açıklamaları

CDS işlemlerini tanımlayan dört parametre vardır. Bunlardan ilki **kredi unsurudur**. CDS kontratları altta yatan varlığın (tahvil veya kredi) kredi riskine endekslidir. Herhangi bir temerrüt durumunda koruma satan taraf, alan tarafa ödeme yapmaktadır. Diğer bir unsur nominal miktardır. **Nominal miktar**, transfer edilen kredi riskinin miktarını göstermektedir. Bu miktar CDS satın alan taraf ile satan taraf arasında anlaşma ile belirlenmektedir. Üçüncü parametre ise spreaddir. **Spread**, periyodik olarak yapılan prim ödemelerini göstermektedir. Ödemeler 3 ayda bir olduğu gibi 6 ayda bir de yapılmaktadır. Yaygın kullanım alanı 6 ayda bir yapılan prim ödemeleridir. CDS'i tanımlayan son unsur ise, vadedir. **Vade**, kontratın son bulunduğu tarihtir. Piyasada gösterge vade genelde 5 yıldır. Kontratın vadesi dolduğunda bu tarihten

¹⁶⁶ Çevik, Pınar, Şener, Emrah ve Ülutaş, Sevan , "Volatilite Yayılması-1: Vadeli Endeks Kontratları, Eurobond ve Kredi Temerrüt Takası ", **Vobjektif-Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Haber Bülteni**, Sayı 12, Ocak-2010, s. 56-57

sonra prim ödemesi yapılmamaktadır. Herhangi bir temerrüt durumunda yine ödeme yapılmamaktadır.¹⁶⁷

Bir Kredi Temerrüt Swapı ile temerrüde düşme, iflas, kredi notunun düşmesi gibi spesifik kredi olayları sonucu, finansal varlığın uğrayacağı potansiyel kayıplar transfer edilmektedir.¹⁶⁸ Kredi temerrüt swapları için üç durum söz konusudur;¹⁶⁹

- Koruma alan taraf, belirlenmiş bir referans varlık üzerine koruma sağlamak için, koruma satan tarafa bir ücret veya prim öder.
- Eğer referans olan tarafla ilgili bir kredi olayı olursa, koruma satan taraf koruma alan tarafın maruz kaldığı kaybı kapatmak için kabul edilmiş olan ödemeyi yapar.
- Eğer kredi olayı gerçekleşmemiş ise, koruma satan taraf hiçbir ödeme yapmaz.

Bu durumlardan yola çıkılarak CDS'lerin unsurlarını şu şekilde sıralayabiliriz;

Koruma alıcısı, referans varlıktan kaynaklanan kredi riskini bir kredi türeviyle kısmen ya da tamamen üçüncü kişilere aktaran tarafı, **koruma satıcısı** ise referans varlıktan kaynaklanan kredi riskini bir kredi türeviyle kısmen ya da tamamen üstlenen tarafı ifade etmektedir,¹⁷⁰

Referans varlık, söz konusu borcu oluşturan varlıktır. Referans varlık, önceden belirlenmiş ticareti yapılabilen bir bono veya kredidir. Referans olan tarafça çıkarılır veya garanti altına alınırlar. Varlığın ilk fiyatı, işlemin başlangıcında taraflar tarafından kabul edilir. Temerrüt durumunda nakdi uzlaşma yapılması tasarlanmışsa bu gereklidir. Çünkü nakdi uzlaşma,

¹⁶⁷ Erdil, Turhan Baran, a.g.e. , s. 78

¹⁶⁸ Karabıyık, Lale ve Anbar, Adem; "Kredi Temerrüt Swapları ve Kredi Temerrüt Swaplarının Fiyatlandırılması", **MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:31, Temmuz: 2006, s. 2-3

¹⁶⁹ Sağlık, Fatih, Seçilmiş Global Risk Seviyesi Göstergeleri İle IMKB Endeksleri Arasındaki Korelasyon İlişkisinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tez Projesi, Ankara: 2009, s. 10'dan

¹⁷⁰ BDDK, Kredi Türevlerinin Standart Metoda Göre Sermaye Yeterliliği Standart Oranı Hesaplamasında Dikkate Alınmasına İlişkin Tebliğ, 03.11.2006 tarih ve 26335 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

kıymetin referans fiyatı ile temerrüt sonrası fiyatı arasındaki farklılığa dayanan bir uzlaşma şeklidir. Referans varlık, fiyat şeffaflığından ötürü genellikle piyasada işlem gören tahvillerdir. Bonolara göre kredilerin daha heterojen olması ve likit olmamasından dolayı, banka kredilerinin referans varlık olma ihtimali bonolara göre daha azdır.

Referans olan taraf, Kredi Temerrüt Swapının dayanak varlığına ilişkin borçlu tüzel kişidir. Referans olan tarafı etkileyen belirli bir kredi olayının gerçekleşmesi durumunda, koruma satan tarafından koruma alan tarafa bir ödeme yapılır. Hem Toplam Getiri Swaplarında hem de kredi marjına dayalı işlemlerde, bir referans varlığına ihtiyaç vardır. Fakat kredi temerrüt swaplarında bir referans olan taraf kavramı da yer alır. Referans taraf hem ülkeleri hem de işletmeleri içermektedir.

CSD'lerde **kredi olayı**, ödemeyi gerçekleştirilme veya iflas/acizlik hali olarak tanımlanabilir. Kredi olayının gerçekleşmesi sonucu temerrüt durumundan kaynaklanan kaybin kapanması için, Kredi Temerrüt Swap sözleşmesinden kaynaklanan ödemelerin yapılmasına başlanır.¹⁷¹

2.4.4.2.1. Temerrüt Halleri

Kredi türevleri iki taraflı özel görüşmelerle yapılan tezgah üstü piyasa ürünleridir. Bu nedenle, taraflar arasında uzlaşmaya bağlanması gereken çok sayıda önemli özellik yer alır ve bir işlem gerçekleştirilmeden önce birçok konunun sözleşmede açık biçimde tanımlanması gerekmektedir. Bu yüzden bazı yasal belgeleme problemlerinin ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu sorunların giderilmesi amacıyla belgeleme çalışmaları ISDA¹⁷² tarafından

¹⁷¹ Sağlık, Fatih, a.g.e., s. 12

¹⁷² **ISDA (International Swaps and Derivatives Association)**, türev piyasalarda işlem yapan katılımcılara, bütün varlıklarla ilgili olan (faiz, para, mal, enerji, kredi vb.) swap ve opsiyonların tanımlamalarını yapan global bir kurumdur. ISDA 1985 yılında kurulmuştur. Bugün 6 kıtada 59 ülkede 835'in üzerinde üyesi bulunmaktadır. Bu üye kurumlar, türev araçlarının kullanımına önderlik etmesinin yanında ticaret yapan, dünyanın en büyük kurumlarıdır. Üyelik, kurumsal servis sağlayıcısı olma ve danışmanlık yapma görevini de içermektedir. Kurumun öncelikli amacı, türev araçlarının

başlatılmıştır. ISDA ilk defa 1999'da yayımladığı dökümantasyonu yıllar içerisinde pek çok kez güncellemiş, kredi türevlerinde kullanılacak standart sözleşmeleri oluşturmuş ve böylece yasal uyumsuzluklar ortadan kaldırılarak sorunlar büyük ölçüde azalmıştır. ISDA'nın hazırlamış olduğu bu belgeler kredi türevleri piyasasında belirli bir şeffaflığı da sağlayarak, ürünlerin kullanımının artmasına katkıda bulunmuştur.¹⁷³

Kredi Temerrüt Swaplarının dokümantasyonu, işlemin temel ticari amacına etki etmeye çabalamaktadır. Öncelikli amaç, belirli bir varlığın temerrüde düşme veya önemli bir kayıp oluşturma riskinin transfer edilmesidir. Bu amaca ulaşmak, dokümantasyonun etkinliğine büyük oranda bağlıdır.¹⁷⁴

Koruma satıcısının, koruma tutarını koruma alıcısına ödemek zorunda kalacağı olaylara, ödeme koşulu denmektedir. Bu olaylar, herhangi bir belirsizliğe meydan vermeyecek ölçüde açık ve kesin olarak sözleşmede tanımlanmalıdır. Bu kuşkusuz referans borçlunun seçimi ile yakından bağlantılıdır ve ISDA tarafından tanımlanan aşağıdaki olayları içermektedir.¹⁷⁵

2.4.4.2.1.1. İflas

Şirket güçsüz durumunda olduğunda ve borcunu ödeyemez duruma geldiğinde iflas söz konusu olabilmektedir.¹⁷⁶ İflas kavramı referans şirketin borçlarını ödeyememesi veya yükümlülüklerini yerine getiremeyeceğini açıklamasını içermektedir. Varlıklarının likidasyonu için profesyonel yardım istemek veya başvuruda bulunmak da iflas kavramı olarak kabul

tedbirli ve etkin gelişimini sağlamaktır. ISDA kurulduğundan itibaren, türev ve risk yönetimi alanlarındaki risk kaynaklarını tanımlama ve azaltma konusunda öncülük etmektedir.

¹⁷³ Chaplin, Geoff, **Credit Derivatives: Risk Managements, Trading and Investment**, 3th. ed. , John Wiley & Sons Ltd., 2006, s. 145.; Kılıç, Çağlar, Kredi Temerrüt Swap Primini Etkileyen Faktörler ve Türkiye Üzerine Uygulamalar, Kocaeli Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, s. 39-40'dan

¹⁷⁴ Erdil, Turhan Baran, Finansal Türevler ve Kredi Temerrüt Swaplarının Teori ve Uygulamaları, Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul:2008, s.84

¹⁷⁵ Kılıç, Çağlar, a.g.e. , s. 41

¹⁷⁶ Kılıç, Çağlar, a.g.e. , s. 41

edilmektedir. Şirket birleşmeleri ve konsolidasyon iflas kapsamına girmemektedir¹⁷⁷

2.4.4.2.1.2. Ödemenin Gerçekleştirilmemesi

Ödemenin gerçekleştirilmemesi, vadesinde ödeme yükümlülüğü olmasına rağmen referans şirketin borcunu ödeyememesi durumudur. Bu durum, temerrüt ödemesinden farklı olarak, ödemenin yapılması için verilen sürenin bitiminde minimum ödeme şartının yerine getirilememesinden kaynaklanmaktadır.¹⁷⁸

Başka bir tanıma göre, vadesinde ödeme yükümlülüğü olmasına rağmen, referans şirketin borcunu ödeyememesi durumudur. Bu durum, ödemenin yapılması için verilen sürenin bitiminde minimum ödeme şartının yerine getirilememesinden kaynaklanır.¹⁷⁹

Örneğin, ödeme için tanınan süre 30 gün olsun. Sözleşmede “ödeme için süre tanınır” (grace period applicable) ifadesi var ise; kupon ödemesi 26 Mayıs olan tahvilin kupon ödemesi zamanında yapılmadığı takdirde, ödeme için 26 Haziran tarihine kadar beklenir. Bu süreçte tahvil temerrüde düşmüş sayılmaz. Ancak bu tarihte, ödeme gerçekleşmezse tahvil temerrüde düşmüş sayılır. 26 Mayıs tarihi temerrüt tarihi olarak kabul edilir.¹⁸⁰

¹⁷⁷ Anson, Mark ve diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications, and Pricing**, 1st. ed., New York: John Wiley and Sons, 2004, s. 59-60; Kılıç, Çağlar, a.g.e., s. 41'den

¹⁷⁸ Fabozzi, Frank ve Diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications and Pricing**, 2.Basım, New Jersey: John Wiley & Sons Ltd, 2004, s.24, Erdil, Turhan Baran, a.g.e., s. 85

¹⁷⁹ Das, Satyajit, **Swaps and Financial Derivatives: Products, Pricing, Applications and Risk Management**, 4 Volume Set, 2004: Wiley Finance, Turhan Baran Erdil, a.g.e., s. 85

¹⁸⁰ Erdil, Turhan Baran, a.g.e., s. 85

2.4.4.2.1.3. Borcun Hızlandırılmış Ödemesi

Önceden belirlenmiş bir kredi geri ödemesinin, önceden belirlenmiş tarihte yapılmamış olması ve bir mali yükümlülükle ilgili benzer bir “ödememezlik” durumunun ortaya çıkması durumu ifade eder.¹⁸¹

Borcun hızlandırılmış ödemesi somut nedenlere dayanır ve koruma alıcısının karar vermesini kolaylaştırır. Bu nedenle koruma alıcıları tarafından tercih edilmektedir. Örneğin, Türkiye'nin bir kredi borcunu ödeyemediği durumda, uluslararası piyasalarda işlem gören Türk Eurobond'larını elinde bulunduran yatırımcılar hemen anaparalarının vadesinden önce ödenmesini isteyebilirler. Dolayısıyla, burada kredinin ödenmemesi hali, Eurobond'ların anaparalarının vadesinden önce ödenmesi durumunu gündeme getirmekte ve böylece çapraz temerrüt durumu¹⁸² ortaya çıkmaktadır.¹⁸³

2.4.4.2.1.4. Borcun Reddi/Moratoryum¹⁸⁴

Referans borçlunun, borçlarını ödememe kararını açıklaması ya da yükümlülükleri üzerine moratoryum ilan etmesi durumu kapsar. Ek olarak, hükümetin referans borçlunun yükümlülükleri üzerine moratoryum ilan etmesi durumu da içermektedir. Bunun anlamı şudur; CDS koruma satana, kredi riskinin yanında yasal ve politik riskleri de yüklemektedir.

Borcun reddi, devletin tek taraflı bir kararıyla borcunun tamamının ya da bir kısmının ortadan kaldırıldığını duyurmasıdır. Borcun reddi, genellikle olağanüstü durumlarda ve köklü siyasal değişiklikler sonucu ortaya çıkmaktadır. Yeni gelen siyasal yönetimin eski rejimin her türlü tasarrufunu fiilen ve hukuken iptal etmesi durumunda alacaklıların başvuracağı hiçbir

¹⁸¹ International Swaps and Derivatives Association, 2003 ISDA Credit Derivatives Definitions, London: March 2003, s. 30, Çağlar Kılıç, a.g.e., s. 42'den

¹⁸² Çapraz temerrüde düşme: Referans kuruma ait diğer bir yükümlülüğe bağlı olarak bir ödeyememe durumunun gerçekleşmesidir.

¹⁸³ Ateş, Gürkan, “Gelişmekte Olan Piyasalarda Kredi Temerrüt Swapları”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 35 (Şubat 2004), s. 4

¹⁸⁴ International Swaps and Derivatives Association, a.g.e., s. 31, Kılıç, Çağlar, a.g.e., s. 43'ten

hukuki merci kalmayacağı için, borcun geri alınması mümkün olmayacaktır. Devletin moratoryuma gitmesi, borcunu reddetmesinden farklıdır. **Moratoryumda** borç ödemeye bir süre için ara verilir, borçlu ile alacaklılar arasında borcun daha uygun bir ödeme planına bağlanması, hatta bazen borcun miktarında indirim yapılması için görüşmeler yapılır, fakat borç ortadan kalkmaz. Öncelikle, referans borçlunun yetkili yöneticisi ya da hükümet tarafından moratoryum duyurusu yapılmalıdır. Duyuru yapıldıktan sonra belirli bir periyotta ödeme yapılmazsa, referans borçlu temerrüde düşmüş sayılır

2.4.4.2.1.5. Yeniden Yapılandırma¹⁸⁵

ISDA tarafından ilk hazırlanan çalışmada esas yeniden yapılandırma kredisi, referans şartlarında veya yeni yükümlülüklerin zorunlu değiştirilmesi durumunda, ödeme yükümlülüklerinin maddi yapılandırılmasına dayanmaktaydı. 1999 tanımlarında, yeniden yapılandırma kavramları üzerine değişiklikler yer almaktadır. Yeniden yapılandırma durumları, referans varlıklardaki değişikliklere göre belirlenmektedir. Bu değişiklikler şunlardır:

1. Borcun derecelendirilmesi, ödeme önceliklerinde meydana gelen herhangi bir değişiklik,
2. Ödemenin para cinsinde ya da kompozisyonunda değişiklik yapılması (G-7 ülkelerinin, uzun dönemli borç derecesi AAA veya daha yüksek olan OECD ülkelerine kendi yerel paralarıyla yaptıkları ödemeler dışında)
3. Faiz oranlarında ve/veya vadede anapara ödemelerinde indirim
4. Ödeme tarihinde, ödenecek faiz veya anapara tutarında değişme, anapara ve/veya birikmiş faiz ödemelerinin ertelenmesi

¹⁸⁵ Sağlık, Fatih, Seçilmiş Global Risk Seviyesi Göstergeleri İle IMKB Endeksleri Arasındaki Korelasyon İlişkisinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tez Projesi, Ankara: 2009, s. 21.

1999 tanımlarına göre, yeniden yapılandırma, referans şirketin finansal durumunda veya kredi değerindeki düşüşle doğrudan olsun veya olmasın, ilişkili değildir. Yeniden yapılandırma yoluyla temerrüde düşme durumu, çok tartışılan bir kredi olayıdır.

2.4.4.2.1.6. Yükümlülüğün Temerrüdü/Koruma Satan Tarafın Temerrüde Düşmesi

Bir diğer kredi olayı tanımlaması yükümlülüğün temerrüdüdür. Yükümlülüğün hızlandırılmasına bazı yönlerden benzemektedir. Yükümlülüğün temerrüdü, şirketin herhangi bir varlıktaki temerrüt olayının ilgili referans varlığın temerrüdünü etkileyebilme durumudur.¹⁸⁶

2.4.4.2.2. Temerrüt Ödemesi Şekilleri

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere temerrüt halinde ödeme yapılması CDS'in unsurlarından birisidir. Kredi olayı gerçekleşirse ödeme fiziki teslimat şeklinde yapılabileceği gibi nakit ödeme şeklinde de yapılabilir.

- ✓ **Fiziki Teslimat:** Koruma alan taraf, kredi olayı gerçekleştiğinde koruma satan tarafa kabul edilen bir varlığı verir (Bu varlık genellikle referans olan tarafın, konu olan kredisi veya bonosudur. Sözleşmede genellikle referans varlığın yerine aynı koşullara sahip teslim edilebilecek bir borç ya da borç sepeti belirlenir).

Kuramsal olarak, aynı koşuldaki tüm varlıkların tasfiye durumunda aynı değere sahip olması gereklidir, çünkü bunlar şirketin varlıkları üzerinde eşit hakka sahiptir. Teslim edilebilir borçlar sözleşmede açık bir şekilde tanımlanmış olup, genel olarak bono ve kredi olarak belirlenir. Ödeme koşulunun bildirim sonrasında, koruma

¹⁸⁶ Verdier, Pierre, **Credit Derivatives and the Sovereign Debt Restructuring Process**, Harvard Law School LL. M. Paper, 2004, s.52, Erdil, Turhan Baran, a.g.e., s. 86'dan

alıcısı hangi borçların teslim edileceğini belirlemek ve koruma satıcısına bildirmek zorundadır. Tipik olarak, bu borçlar standart bir uzlaşma dönemi içinde teslim edilmekte olup, teslim edilebilir borçlar ve teslim dönemi sözleşmede açık bir şekilde tanımlanmıştır. Fiziksel uzlaşma T+3'de yani bildirimde bulunulduktan üç gün sonra yapılır.¹⁸⁷

Teslim edilebilir borç tutarı, Kredi Temerrüdü Swap'ının koruma tutarına eşit bir nominal tutar olacaktır (bunun istisnası tahakkuk eden faizin dahil edilmesidir ki bu durumda da daha az borç teslim edilir). Burada dikkat edilmesi gereken, sadece tek bir borcun teslim edilmesi zorunluluğunun olmamasıdır. İstenildiği takdirde, aynı koşulları sağlayan borçlardan oluşan bir portföy de teslim edilebilir. Yani, sadece koruma altına alınanın belirli kredi yükümlülüğüne bakılmaz. En ucuzu aktarma seçeneği, temerrüde düşen bono ya da portföyde bulunan daha düşük fiyatlı bono ile fiziki uzlaşmanın gerçekleşmesini olanaklı kılmaktadır.¹⁸⁸

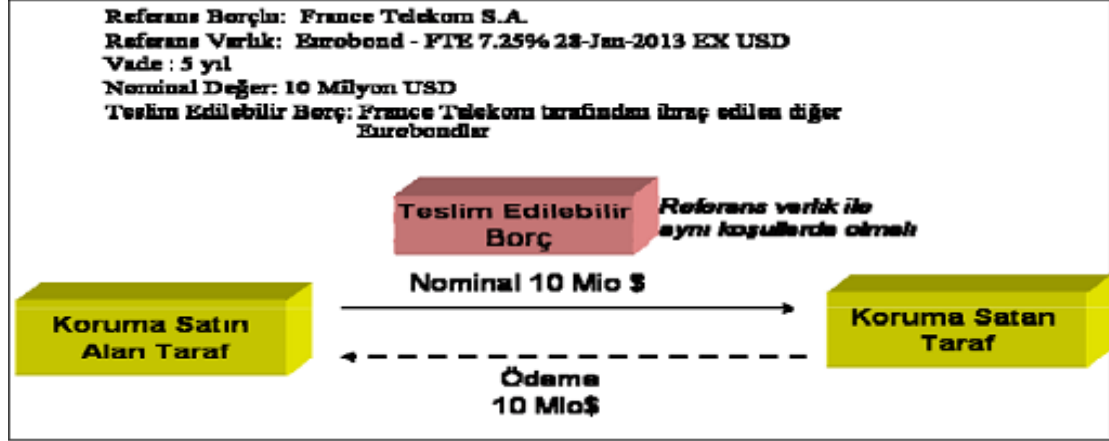
Bazı durumlarda fiziki teslimat yapmak imkansız ya da yasa dışı olabilir. Bu durum, koruma alan ya da satan tarafın yükümlülüklerini etkileyecek olaylar olarak da tanımlanabilir. Gerçekleşen olay, tarafların kontrolü dışında gelişir. İmkansız bir durumun oluşması, teslimat sistemindeki hatalardan ya da başarısızlıktan kaynaklanır. Yasa dışı bir durumun oluşması, herhangi bir kanun ya da kurala uygunsuzluk nedeniyle gerçekleşir. Fiziki teslimatın gerçekleşemediği durumlarda, nakit uzlaşmaya gidilir.¹⁸⁹

¹⁸⁷ Anson, Mark ve diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications, and Pricing**, 1st. ed., New York: John Wiley and Sons, 2004, s. 4 ; Kılıç, Çağlar, a.g.e., s. 46-47'den

¹⁸⁸ Choudhry, Moorad, **An Introduction to Credit Derivatives**, Illustrated Edition, London: Butterworth-Heinemann, 2004, s. 11. , Kılıç, Çağlar, a.g.e., s. 46-47'den

¹⁸⁹ Kılıç, Çağlar, a.g.e., s. 48'den

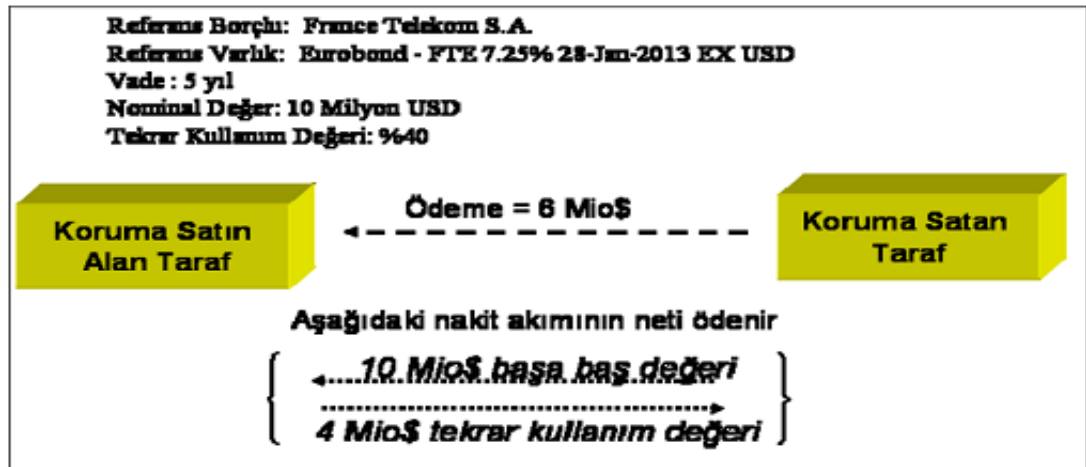
Şekil 6: Fiziki Teslimat Yapısı



Kaynak: Lehman Brothers Int. (Avrupa), Kredi Türevlerinin İzahı: Kredi Araştırması, Londra; Mart 2001, S.65

- ✓ **Nakit Ödeme:** Koruma satıcısı koruma alıcısına referans varlığının nominal değeri ile referans varlığın tekrar kullanım değeri (temerrüt durumundaki fiyatı) arasındaki farkı öder. Herhangi bir teslim edilebilir borç takası söz konusu değildir. Referans varlığının temerrüt durumundaki fiyatı ödeme koşulunun gerçekleşmesinden sonraki 14-30 gün içinde yapılan broker anketi yolu ile belirlenir. Bu gecikmenin amacı tekrar kullanım değerinin dengelenmesini sağlamaktır.

Şekil 7: Nakit Ödeme Yapısı



Kaynak: Lehman Brothers Int. (Avrupa), Kredi Türevlerinin İzahı: Kredi Araştırması, Londra; Mart 2001, S.65

2.4.4.3. Kredi Temerrüt Swaplarının İşleyişi

CDS alıcısı korunma satın alan taraftır. Örneğin bir şirketin tahvilini satın alan bir yatırımcı şirketin kredi riskine karşı CDS işlemi yapabilir. Böyle bir işlemde karşı taraf ise korunma satan ya da swapı yazan kişi konumunda olacaktır. Eğer ki bir kredi olayı gerçekleşirse korunma alan, tahvilin piyasa değerini korunma satan taraftan alabilecektir. Tahvilin piyasa değeri ise genellikle kredi olayını izleyen 30 gün içerisinde belirlenir. Korunma alan, swap anlaşmasını yazan tarafa dönemsel sigorta primi ödemelerinde bulunur. Kredi olayının gerçekleşmesi halinde ise prim ödemeleri son bulur. CDS işlemindeki referans varlık (örneğin şirket tahvili) önem arz etmektedir. Aynı ihraççı tarafından ihraç edilecek farklı tahviller temerrütten (default) sonra farklı fiyata sahip olacaktır. Genellikle korunma alan taraf temerrüt sonrası, referans varlıkla eş değer ödeme hakkına sahip olan herhangi bir tahvili teslim edebilir.¹⁹⁰

CDS sözleşmelerinin işleyişi oldukça basittir. Bir şirkete kullandığı kredilerden kaynaklanan riski çok fazla olan bir bankanın bu tür bir sözleşmeye taraf olarak belirlenen prim karşılığında şirketin borcunu ödeyememesi riskini almaya razı olan bir yatırımcıya bu riski aktarması mümkündür. Şirketin bankaya olan yükümlülüğünü yerine getirmemesi gibi bir durum ortaya çıkmadığında bankanın ödediği prim dışında taraflarca herhangi bir ödeme yapılmaksızın sözleşme sona erecektir. Öte yandan kredi kullanan şirket tarafından yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda, sözleşme ile bu riski satın almış olan yatırımcı bankaya sözleşmede belirtilen ödemeyi yapacaktır. Yatırımcının borçlu şirketin riskini üzerine almasını sağlayan getiriye oluşturan prim ya da marj periyodik olarak ödenebileceği gibi banka tarafından yatırımcıya tek bir ödeme de yapılabilir. Dolayısıyla sözleşme kredi olayının gerçekleşmesi ile sona erdiğinde risk alan tarafından belirli bir ödemenin yapılması gerekmektedir. Önceki bölümlerde de

¹⁹⁰ McDonald, Robert L., **Derivatives Markets**, Second Edition, Pearson Education , 2006, s. 860, Ersan, İhsan ve Günay, Samet, “Kredi Riski Gostergesi Olarak Kredi Temerrüt Swapları (CDSs) ve Kapatma Davasının Türkiye Riski Üzerine Etkisine Dair Bir Uygulama”, **Bankacılar Dergisi**, sayı:71 (Aralık 2009), s. 5’ten

belirtildiği üzere bu ödeme nakit takası şeklinde olabileceği gibi fiziksel bir takas da yapılabilir. Nakit takası söz konusu olduğunda sözleşme ile risk alan taraf sözleşmenin altında yatan varlığın ilk fiyatı ile kredi olayının gerçekleşmesi sonrasındaki fiyatı arasındaki farkı risk satan tarafa ödeyecektir. Fiziksel bir takasın söz konusu olması durumunda ise risk satan taraf referans alınan varlığı (altta yatan varlık) ya da referans kuruluşun (örneğin yukarıdaki örnekte bankaya borcu olan şirket) başka bir finansal yükümlülüğünü (kredi, tahvil, türev sözleşmeleri vb.) değerinin ödenmesi karşılığında risk alan tarafa devretmektedir.¹⁹¹

2.4.4.4. Kredi Temerrüt Swapı Uygulama Örneği¹⁹²

ABC şirketi tarafından çıkarılmış uzun vadeli bir tahvili alarak pozisyon sahibi olan bir yatırımcı olduğunu varsayalım. Tahvil üzerindeki kredi spreadi genişlemiştir. 3 yıllık spreadler swap oranının 115 bps üzerinde, 10 yıllıklar ise 200 bps üzerinde fiyatlanmıştır. Yatırımcı kısa dönem temerrüt riskiyle ilgilenmektedir. Yatırımcı ABC şirketi ile ilgili oluşabilecek kredi riskinden ötürü kendini koruma altına alabilmek için aşağıdaki swapı alır.

Koruma Alan: Yatırımcı

Koruma Satan: Satıcı

Vade: 3 yıl

Referans Olan Taraf: ABC şirketi

Referans Varlık: Referans olan tarafın %8,5 kupon faizi getiren 10 yıllık bonosu,

¹⁹¹ Varotsis, Paul, "Credit Derivatives: A revolution in the Financial Markets", **Euromoney Publications**, Credit Derivatives, London; Sağlık, Fatih, Seçilmiş Global Risk Seviyesi Göstergeleri İle IMKB Endeksleri Arasındaki Korelasyon İlişkisinin İncelenmesi, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tez Projesi, Ankara: 2009, s. 10'dan

¹⁹² Das, Satyajit, **Swaps and Financial Derivatives: Products, Pricing, Applications and Risk Management, 4 Volume Set, 2004: Wiley Finance**, Demirer, Sevim, a.g.e. , s. 27'den

Kredi Olayı: İflas veya acizlik hali, Ödemeyi gerçekleştirilememeye veya Yeniden yapılandırma

Temerrüt Ödemesi:

Kavramsal tutar x [%100 – Kredi olayından sonra referans varlığın piyasa değeri]

Temerrüt Swap Primi: Koruma alan tarafından koruma satan tarafa yıllık %1,25 oranında ödeme

Temerrüt Ödemesinin Ödenme Koşulu: Kredi olayının gerçekleşmesi durumunda koruma satan tarafından, koruma alan tarafa temerrüt ödemesi yapılacaktır.

Bu işlem, yatırımcının 3 yıl boyunca referans olan tarafın temerrüde düşme riskinden korunmasını sağlar.

Standart yapıda bazı değişiklikler yapılabilir. Geleneksel kredi temerrüt anlaşmalarında periyodik yapılan prim ödemeleri, çoğunlukla 3 aylık ve 6 aylıktır. Düşük kredi kalitesine sahip bir referans taraf olduğunda, koruma satan taraf önceden ödeme talep edebilir. Çünkü bu işlem, riskli bir varlık üzerine yapılmaktadır. Bu varlık nominal değerinin çok altında işlem görebilir.

Koruma satan taraf, önceden belli bir tutar olarak bu değer azalışını tahsil edebilir. Bu yapıda iki öge söz konusudur:

- Koruma alan tarafından koruma satan tarafa, Kredi Temerrüt Swap işlemine girildiği an, belli bir tutar ödenir.
- Geleneksel Kredi Temerrüt Swaplarında olduğu gibi, koruma satan tarafa periyodik ödeme yapılır.

Bu iki durumda yapılan toplam ödeme, aynı şartlardaki geleneksel Kredi Temerrüt Swaplarında yapılan ödemeye eşittir.

Kredi Spread işlemleri veya Toplam Getiri Swapları ile Kredi Temerrüt Swapları arasında önemli bir farklılık vardır. Kredi olayı gerçekleştiğinde, CDS'ler, referans kredi veya bononun fiyat riskini transfer ederler. Ancak, kredi kalitesindeki düşüşten kaynaklanan fiyat riskini transfer etmezler.

Çünkü kredi olayı gerçekleşmeden, iki taraf arasında hesap kapanmaz. Fakat, hem Toplam Getiri Swapları hem de Kredi Spread Forward işlemleri kredi kalitesindeki düşüş nedeniyle ortaya çıkan fiyat riskini transfer ederler. Yani kredi spreadinde oluşacak bir değişme, kredi veya bononun fiyatında değişime neden olur. Bu işlemlerde karşılıklı hesap kapanması, piyasa fiyatında veya spreadde oluşacak değişime dayanır.

Bu önemli farklılığa rağmen, Kredi Temerrüt Swap piyasası katılımcıları, Kredi Temerrüt Swaplarının sanki Kredi Spread enstrümanlarıymış gibi ticaretini yaparlar. CDS'lerin fiyatlaması, referans tarafa bağlı olan kredi spreadleri ile ilgilidir. Altta yatan referans tarafın kredi spreadinde bir değişiklik olduğunda, ilgili Kredi Temerrüt Swapının fiyatında da benzer (tam olarak aynı değil) bir değişim olur. Bu durumun gerçekleşmesi, vadeye kalan süreyle de ilgilidir. Vadeye kalan süre kısaltıldıkça, swapın değeri ikili bir enstrümanmış gibi hareket etmeye başlar. Çünkü swapın değeri, göreceli kredi değerlemesinden daha çok, referans olan tarafın temerrüde düşme veya bir kredi olayı yaşama riskine bağlı olarak değişir. Kredi spread beklentilerine bağlı olarak Kredi Temerrüt Swaplarının kullanımı, vadesinden önce pozisyonunu kapaması olası katılımcılar ile çok ilgilidir.

2.4.4.5. Ülke Kredi Riski Göstergesi Olarak CDS

Çalışmanın başından itibaren belirtildiği üzere kredi riski, bir tarafın sözleşmedeki ödeme yükümlülüğünü yerine getirememesi olarak tanımlanabilir. Bu risk bir tarafın diğer tarafa gelecek dönemdeki ödemeler için yükümlülük altına girmesi ile var olacaktır. Kredi riski, banka kredisi, işletme tahvilleri ya da vadeli işlem sözleşmeleri ile ortaya çıkabilir. Burada bahsedilen ödeme yükümlülüğünün yerine getirilememesi, temerrüt olarak ifade edilmektedir. Kredi olayı terimi ise sözleşmelerde genellikle olası temerrüt olaylarını ifade etmek için kullanılmaktadır. Daha önceden incelediğimiz kredi olayına; iflas ilanı, tahvil ödemelerindeki aciziyet,

yükümlülüğün reddi ya da kredi notunun düşürülmesi örnek olarak verilebilir. Tezgâh üstü piyasalarda işlem gören kredi türevleri, kredi riskini bir taraftan diğerine transfer etmek için kullanılan finansal araçlardır. Kredi türevleri arasında en önde gelen ürün Kredi Temerrüt Swapları'dır.

CDS'ler sadece özel şirket borçlanmaları ile sınırlı değildir. Kamu borçlanma senetleri ve Eurotahviller (Eurobondlar) için de CDS alınıp satılabilmektedir. Bu ürünler sadece sigorta amaçlı değil, spekülasyon olarak da kullanılabilir¹⁹³ Ülkeler açısından bakıldığında Kredi Temerrüt Swapı (CDS) oranı, bono ihraç eden ülkenin temerrüde düşmesi durumunda, söz konusu varlığı elinde tutanların önceden belirlenmiş bir miktarda tazminlerini sağlamak amacıyla, CDS satıcılarına ödedikleri, yükümlülük tutarının belirli bir yüzdesi olarak hesaplanan yıllık primlerdir. Bu haliyle, CDS işlemi bir sigorta anlaşmasına benzemekte ve CDS oranları temerrüt riskinin doğrudan bir ölçütü olmaktadır.¹⁹⁴

Bir ülkenin CDS'inin yüksek olması, o ülke tahvillerinin geri ödenmeme riskinin yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Gelişme kaydederek istikrarlı bir büyüme trendine giren ekonomilerde kamunun borç ödeme gücünün artması CDS fiyatlarını düşürürken, istikrarsızlık ve kriz ortamına giren ekonomilerde kamu borçlarına yönelik belirsizlik CDS fiyatlarını yükseltmektedir. Ülke ekonomilerinin iyi olduğu dönemlerde bu tür finansal araçlar sorunsuz olarak el değiştirebilmektedir.¹⁹⁵

Çeşitli vadelerde bir şirketin ya da ülkenin riskini almak isteyen biri CDS satarak; para yatırımtansa bir de üste prim alarak, bunu yapabilmektedir. Örneğin Türkiye Eurobondu'na yatırım yapmak isteyen bir

¹⁹³ McDonald, Robert L., **Derivatives Markets**, Second Edition, 2006: Pearson Education, s. 841; Kakodkar, Atish ve diğerleri, **Credit Derivatives Handbook**, Vol. 1, 2006: Merrill Lynch, s.3, www.ml.com/index.asp?id=7695_15125; Özel, Saruhan "Makro Ekonomi ve Strateji", **Denizbank Haftalık Ekonomi Bülteni**, 21-27 Ocak 2008, Yıl:12 Sayı 3, s. 3, 193; İhsan Ersan ve Samet Günay, "Kredi Riski Göstergesi Olarak Kredi Temerrüt Swapları (CDSs) ve Kapatma Davasının Türkiye Riski Üzerine Etkisine Dair Bir Uygulama", **Bankacılar Dergisi**, TBB, sayı:71, 2009: Aralık, s.3-4'ten.

¹⁹⁴ Akdoğan, Kurmaş ve Chadwick, Meltem Gülenay, "Ekonomi Notları-CDS-Bono Farkı ve Düzeltme Hareketi", **TCMB**, sayı: 2012/01, 12.01.2012, s. 1-2

¹⁹⁵ Saltoğlu, Burak, Türkiye'nin CDS'leri Daha Değerli, <http://ekonomihaberyorum.haberdesin.com/turkiyenin-cdsleri-daha-guvenli/>, (05.06.2013)

yatırımcı 5 yıllık CDS satın alabilir. Son yıllarda CDS spreadleri şirketlerin ve ülkelerin risk algılamaları açısından çok önemli bir gösterge olmuştur. Artık ülke riskini analiz edenler Eurotahvil getirilerine değil CDS spreadlerindeki dalgalanmalara bakmaya başlamışlardır.

Spread terimi genellikle piyasadaki iki faiz oranı arasındaki farkı ifade etmek için kullanılır. Aynı zamanda söz konusu spread, faiz oranları karşılaştırılan iki menkul kıymet ile ilişkilendirilmiş risk farklılığını göstermektedir. Bu risk bünyesinde kredi riski, likidite riski ve kur riski gibi risk faktörlerini barındırmaktadır. Kredi Temerrüt Swap spreadi CDS işleminde kredi korunması satın alan taraftan korunma satan tarafa ödenen primleri gösteren spreadlerdir. CDS spreadlerinin son yıllarda gerek yatırımcılar gerekse de analistler tarafından ilgiyle izlenmesi bu enstrümanların popülaritelerini arttırmış ve finansal piyasalar için bir risk göstergesi olarak kabul görmelerini sağlamıştır.¹⁹⁶

Kredi riski göstergesi olma konusundaki başarıları açısından Kredi Derecelendirme Kuruluşları (KDK) tarafından belirlenen kredi dereceleri ile piyasadaki risk göstergelerinin(CDS primleri, tahvil getirileri vb)¹⁹⁷, kıyaslanmasına son zamanlarda oldukça önem verilen bir konudur ve risk göstergelerinin özellikle CDS primlerinin bir risk göstergesi olarak çok başarılı ve etkin değerlendirmeler sağladığı düşünülmektedir.¹⁹⁸

Örnek Hesaplama:

Bir Avrupa Bankası olan BBVA tarafından Türkiye 5 yıllık CDS spreadinin 09.02.2009 tarihinde alım-satım için 400 bps-410 bps olarak kote edildiğini varsayalım. Bunun anlamı BBVA bankasının Türkiye'nin referans

¹⁹⁶ Özel, Saruhan, a.g.e., s. 3; Anson, Mark ve diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications, and Pricing**, 2004:John Wiley and Sons, Inc., s. 256, Ersan, İhsan ve Günay,Samet, a.g.e., s. 3-4'ten

¹⁹⁷ Partnoy, Frank, The Paradox of Credit Ratings, University of San Diego Law&Econ. Research Paper, no:20, 2006:University of San Diego; Gür, Timur Han ve Öztürk, Hüseyin, "Ülke Riski, Derecelendirme Kuruluşları, Aksaklıklar ve Yeni Düzenlemeler", **Sosyo-Ekonomi Dergisi**, 2001-2, Temmuz-Aralık, s. 79'dan

¹⁹⁸ İhsan Ersan ve Samet Günay, "Kredi Riski Göstergesi Olarak Kredi Temerrüt Swapları (CDSs) ve Kapatma Davasının Türkiye Riski Üzerine Etkisine Dair Bir Uygulama", **Bankacılar Dergisi**, TBB, sayı:71, 2009: Aralık, s.3

varlığı için korunma alıcısı ya da korunma satıcısı olarak işlem yapmaya hazır olduğudur. Yani BBVA 410 bps ile korunma satabilecek ve 400 bps ile korunma alabilecektir. Ayrıca bu işlem için dikkate alınması gereken üç nokta vardır. İlki, prim ödemeleri üçer aylık dönemler halinde yapılacak, ikincisi, swap primi BBVA ile işlem yapacak olan karşı tarafa (da) bağlı olacak, üçüncüsü ise kredi olayı ISDA sözleşmesinde tanımlanan durumlar olacaktır.

Örneğimizde bir varlık yöneticisi 2030 vadeli Türkiye Eurobondu için 10 Milyon USD işlem tutarı üzerinden ve 410 bps CDS spreadi (primi) ile BBVA bankasından 2 yıllık korunma satın almıştır. Teslimat sekli ise fiziksel teslimat olarak belirlenmiştir. Buradaki işlem tutarı fiziksel teslimat için kullanılabilir olan Türkiye Eurobondu'nun nominal değeri değildir. Örneğin 1.000 USD nominal değerli bir Türkiye Eurobond'unun işlem fiyatı 800 USD olsun. Eğer ki bir varlık yöneticisi 12,5 Milyon USD nominal değerli Türkiye Eurobond'una sahipse ve piyasa değeri 10 Milyon USD olan (12,5 Milyon USD'nin % 80'i) referans varlık için korunma satın almak istiyorsa bu durumda varlık yöneticisi 10 Milyon USD işlem tutarı üzerinden CDS işlemine girecektir. Eğer ki kredi olayı gerçekleşirse varlık yöneticisi 10 Milyon USD tutarında ödeme alacak ve 12,5 Milyon USD nominal değerli Türkiye Eurobond'unu teslim edecektir. Bu CDS işleminde standart sözleşme için 3 aylık prim ödemeleri aşağıdaki gibi hesaplanacaktır;

$$\text{CDS PRİMİ} = [\text{SÖZLEŞME TUTARI} * \text{BAZ PUAN} * (\text{GÜN} / 360)]$$

$$\begin{aligned} \text{CDS primi} &= [10.000.000 \text{ USD} * 0.041 * (92 / 360)] \\ &= 104.777,78 \text{ USD} \end{aligned}$$

Kredi olayının gerçekleşmemesi halinde korunma satın alan korunma satana 2 yıl boyunca toplam 8 kez olmak üzere her üç ayda bir prim ödemesinde bulunacaktır. Eğer ki kredi olayı söz konusu olursa kredi olayının gerçekleştiği tarih itibari ile prim ödemeleri son bulacak ve korunma satan taraf olan BBVA, korunma alan tarafa işlem tutarını yani örneğimizdeki 10 Milyon USD ödeyecek ve bunun karşılığında korunma satın alan taraftan

değeri düşmüş olan ve Türkiye tarafından ihraç edilmiş, kabul edilebilir Eurobondları teslim alacaktır.¹⁹⁹

2.5. KREDİ TÜREVLERİNİN KULLANIM ALANLARI

Kredi türevlerinin en temel kullanım alanı çalışmanın önceki bölümlerinde de değinildiği üzere anlaşmanın taraflarından birisini kredi riskine karşı korumaktır. Fakat elbette ki piyasanın ihtiyaçlarına göre oluşturulan ve şekillendirilen bu araçların pek çok farklı kullanım alanı vardır. Bu bölümde kredi türevlerinin bazı spesifik kullanım alanlarına değinilecektir.

2.5.1. Birleşme ve Satın Alma İşlemlerinde Kredi Riskinden Korunma

Kredi türevleri özellikle finansal kuruluşlar tarafından birleşme ve satın alma işlemlerinde satın alınan fonlanmasındaki kredi riskini hedge etmek amacı ile kullanılmaktadır. Bu amaçla özellikle Kredi Spread Put Opsiyonu sıklıkla kullanılmaktadır. Bir Kredi Spread Put Opsiyonunu elinde bulunduran bir finansal kuruluşun, referans kredi üzerindeki spreadi opsiyonun satıcısına satma hakkı bulunmaktadır. Opsiyonun işleme konmasından yani “exercise” edilmesinden elde edilen tutar, birleşen(merged) şirketin rating notunun düşürülmesi ve bunun sonucunda da referans kredinin spreadinin yükselmesi nedeniyle referans kredi üzerindeki zararı tazmin edecektir.²⁰⁰

¹⁹⁹ Anson, Mark J. P. ve Diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications, and Pricing**, John Wiley and Sons, Inc. 2004, s. 51, Ersan, İhsan ve Günay, Samet, “Kredi Riski Gostergesi Olarak Kredi Temerrüt Swapları (CDSs) ve Kapatma Davasının Türkiye Riski Üzerine Etkisine Dair Bir Uygulama”, **Bankacılar Dergisi**, sayı:71 (Aralık 2009), s. 6-7’den

²⁰⁰ Ali, Paul Usman “New Applications For Credit Derivatives”, Working Paper, June 20012; Tözüm, Haluk, a.g.e. , s.18’den

2.5.2. Yabancı Para Konvertibilite Riskinden Korunma

Geleneksel yabancı para türev araçlarından (forward, döviz sözleşmesi, döviz swapları gibi) farklı olarak kredi türevleri, yabancı para konvertibilite riskini hedge etmek amacı ile istenildiği gibi düzenlenebilir. Konvertibilite riski, yabancı ülkenin konvertibiliteye veya paranın ülke dışına çıkarılmasına sınırlama ya da yasak getirmesi halinde söz konusu olmaktadır.

Genel uygulamasında, konvertibilite riskini taşıyan taraf (örneğin, yabancı ülke hisselerine yatırım yapan yatırımcı) Toplam Getiri Swapı sözleşmesi yapar. Bu sözleşmenin ödemeleri 'vekil varlık' (proxy asset) denen bir varlığın kredi kalitesine bağlanmıştır. Burada kullanılan varlık; genellikle yabancı ülkenin ihraç ettiği borçlanma aracıdır (örneğin Eurobond). Bu swap anlaşmasına göre, yatırımcı türev satıcısına ödeme yapma yükümlülüğü altına girer. Buradaki ödeme, yatırımcının söz konusu yatırımının taşıma maliyetine bağlı bir ödeme karşılığında vekil varlığın getirisine eşdeğer bir tutar olacaktır. Eğer uygun bir vekil varlık seçilmişse, döviz kontrolü konulması anılan varlığın değerinde bir azalma ve satıcının net yükümlülüklerinde artış sonucunda yatırımcının yatırımının değerindeki düşüş telafi edilmiş olacaktır.²⁰¹

2.5.3. Dinamik Kredi Riskinden Korunma

Kredi türevleri esas itibari ile 'statik' kredi risklerini (bankaların aktiflerindeki krediler gibi) yönetmek amacı ile kullanılmaktadır. Ancak 2000 yılı başından itibaren, piyasadaki ürünler, özellikle de diğer tezgah üstü piyasa türevleri üzerindeki dinamik kredi riskini yönetmek amacı ile de kullanılmaya başlanmıştır. Bu swaplara "credit intermediation swaps" (kredi aracılık swapları) adı verilmektedir. Piyasadaki ürünler düzenli olarak mark-to-market'e tabi tutulmaktadır. Bu demektir ki, sadece kredi risk düzeyi değil

²⁰¹ Ali,Paul Usman a.g.e.; Tözüm, Haluk, a.g.e., s.18-19'dan

aynı zamanda sözleşme taraflarının yükümlülükleri de değerlemeden değerlemeye geçecektir.

Bir türev satıcısı, karşı tarafın rating notu düşüşünden veya diğer kredi olaylarından kendini korumak amacı ile üçüncü bir tarafla CDS sözleşmesi yapabilir. Bu swap anlaşması uyarınca satıcıya yapılacak net ödeme, piyasadaki ürünün, kredi olayının vuku bulunduğu zamandaki mark-to-market değerine bağlıdır.

2.5.4. Kaldıraçlı Pozisyonlar Yaratılması

Kredi türevleri örneğin Toplam Getiri Swapları, kaldıraçlı pozisyonlar yaratmak amacı ile kullanılabilir. Toplam Getiri Swapında, taraflardan biri diğerine referans kredinin getirisine eşdeğer tutarları ödeme yükümü altına girmektedir. Bunun karşılığında, referans krediyle ilgili birinci tarafın fonlama maliyetine bağlı olarak dönemsel faiz ödemeleri alacaktır. Bu işlemde, bir taraf tüm kredi riskini (yani potansiyel zarar ve kazançları) diğer tarafa transfer etmektedir.

Ancak, Toplam Getiri Swapı, referans kredinin kaldıraçlı finansmanı olarak karakterize edilebilir. Yani, birinci taraf, ikinci tarafın referans krediyi elde etmesini fiilen fonlamaktadır. Bu fiili kredinin vadesi boyunca, ikinci taraf birinci tarafa kredinin faiz ödemelerini yapacaktır. İkinci taraf ayrıca, referans kredinin mülkiyetinden kaynaklanan tüm riskleri taşımaktadır. Söz konusu kredi referans kredinin vadesinde 'satışı' ile serbest bırakılacaktır.

Başka bir anlatımla, birinci taraf, Toplam Getiri Swapı aracılığı ile kaldıraçlı bir pozisyon yaratmaktadır. Bu genellikle, risk pozisyonlarını çeşitlendirmek isteyen finansal kuruluşlar için avantaj sağlamaktadır. Esas itibari ile, bankalar müşterileri ile yeni bir kredi sözleşmesi yapmadan risk

çeşitlendirmesi yapabilmektedirler. Bunu da genellikle diğer finansal kuruluşlarla kredi türevi anlaşması yaparak gerçekleştirebilirler.²⁰²

Uygulamada, Toplam Getiri Swapları, kredi riskinin hedge edilmesi amacıyla ziyade referans kredilerle ilgili kaldıraç pozisyonları yaratmada kullanılmıştır.

2.5.5. Yatırım Getirilerinin Arttırılması

Fon yöneticileri, yatırım getirilerini arttırmak için genellikle yüksek verimli, değerinin altındaki borçlanma araçlarını satın alma yoluna giderler. Bu amaca, borçlanma menkul kıymetlerinden oluşan bir sepete bağlı bir CDS anlaşması yapılarak da ulaşılabilir.

Sepete bağlı CDS'ler genel olarak birincinin temerrüdü (first-to-default) esasına göre yapılandırılmaktadır. Yani, sepetteki kıymetlerden herhangi biriyle ilgili kredi olayının vuku bulması swapın sonlandırılmasına yol açmaktadır ve itfada ödenecek değer ya sabit bir tutar olacak ya da temerrüde uğrayan menkul kıymetin değerindeki düşme kadar olacaktır. Bu swapları çekici yapan husus, yüksek kupon ödemeleridir.

2.5.6. Kredi Arbitrajı Fırsatlarından Yararlanma

Kredi türevleri, fonlama ve sermaye arbitrajı fırsatlarından yararlanmak amacı ile de kullanılabilmektedirler.

Fonlama arbitrajı: Düşük ratingli ya da düşük profilli bankaların yüksek ratingli bankalara nazaran fonlama maliyetleri daha yüksektir. Bu nedenle, bu tür bankalar ya yüksek riskli kredilere plasmada bulunacaklar

²⁰² Goodman, Richard, "The Classification and Regulation of Credit Derivatives", McMillan Binch LLP; Tözüm, Haluk, a.g.e., s. 20'den

ya da kredi değeri yüksek firmalara uygun koşullarda kredi vererek müşteri tabanı yaratacaklardır.²⁰³

2.5.7. Sentetik Varlıklar Yaratma

Sentetik varlıklar yani fon yöneticileri veya diğer yatırımcıların ihtiyaçlarına uygun şekilde oluşturulan varlıklar, kredi türevleri menkul kıymetleştirilmek sureti ile yaratılabilir. Bir önceki bölümde de kısaca tanımlanan Krediye Bağlı Tahvil (Credit-linked-notes) adı verilen bu sentetik varlıklar iki kategoride ele alınabilir;

- **Krediye Bağlı Yapılandırılmış Senetler:** Bunlar, kredi türevinin borçlanma aracı içinde gömülmesi (embedding) suretiyle yaratılmaktadır.
- ✓ Krediye Bağlı Yapılandırılmış Senetlerin en genel formu, bir CDS'in içinde gömülü/saklı olduğu borçlanma araçlarıdır. Bunlar "**Credit Default-Linked Notes**" yani "**Kredi Temerrüdüne Bağlı Tahviller**" olarak adlandırılmaktadır.

Bu tür senetleri elinde bulunduran yatırımcılar söz konusu senedin vadesi boyunca yüksek kupon ödemesi elde edecektir. Kredi temerrüdüne bağlı tahvillerin vadesinden önce veya vadesinde kredi olayı olmazsa, söz konusu tahviller ihraççı tarafından nominal değerleri üzerinden itfa edilecektir. Kredi olayı vuku bulursa, söz konusu tahviller hemen şu şekilde hesaplanacak tutar üzerinden itfa edilecektir;

²⁰³ Ali, Paul Usman, a.g.e. ; Tözüm, Haluk, a.g.e., s. 19-21'den

NOMİNAL DEĞER-REFERANS KREDİNİN O ZAMANKİ PİYASA DEĞERİ

Krediye bağılı yapılandırılmış tahvillerin diğeri iki önemli türü;

- ✓ **Toplam Getirili Krediye Bağılı Tahviller (Total Return Credit-Linked Notes):** Toplam Getiri Swapının borçlanma menkul kıymetleri içinde gömülü/saklı olduğu ürünler,
- ✓ **Kredi Spreadine Bağılı Tahviller (Credit Spread-Linked Notes):** Bir kredi spreadi forward sözleşmesinin içinde gömü/saklı olduğu ürünler,

olarak sayılabilir. Bu iki ürün de yüksek kupon ödemesi sunmaktadır. İlkinde tahvil, kredi olayının akabinde veya vadede referans kredinin piyasa değerinden itfa edilmektedir. Bu suretle söz konusu tahvilleri elinde bulunduran yatırımcılar, referans kredinin yukarı veya aşağı yönlü performansına tümünden katılmış olmaktadır. Alternatif olarak, Kredi Temerrüdüne Bağılı Tahviller ve Toplam Getirili Krediye Bağılı Tahviller fiziken de ödenebilmektedir. Kredi Spreadine Bağılı Tahvillerde ise, tahvil, kredi olayını takiben veya vadede, referans kredinin o zamanki spreadi hesaba katılarak yapılan düzeltme miktarında itfa edilmektedir. Buna göre, eğer spread daralırsa yatırımcı kazanmakta, spread yükseldiğinde de zarar etmektedir.

Anapara Korumalı Krediye Bağılı Tahviller:

Krediye bağılı yapılandırılmış tahvillere anapara koruma özelliği de katılabilir, anapara geri ödemesi garanti altına alınabilir. Yatırımcı yine yüksek bir kupon getirisi (kuşkusuz anapara korumasız olana göre daha düşük) elde edecektir. Anapara Korumalı Krediye Bağılı Tahvillerin vadesinden önce veya vadesinde kredi olayı olmazsa, söz konusu tahviller ihraççı tarafından nominal değerleri üzerinden itfa edilecektir. Kredi olayı gerçekleşirse, kuponlar kesilir ve tahvilin hemen anapara ödemesi karşılığında itfası yapılır.

- **Sentetik Krediye Bağılı Tahviller:** Bunlar, kredi türevlerine karşı borçlanma aracı ihracı suretiyle yaratılmaktadır.

Sentetik krediye bağılı tahviller yaratılmasında süreç şöyle işler; Özel Amaçlı Kuruluş (Special Purpose Vehicle-SPV), bir finansal kuruluşa, bir kredi türevi sözleşmesi şeklinde (genel olarak CDS şeklinde, bazen de Kredi Temerrüdüne Bağılı Tahvil veya Toplam Getiri Oranı Swapı şeklinde) koruma satar. Daha sonra SPV, yatırımcılar için söz konusu kredi türevine dayalı Sentetik Krediye Bağılı Tahviller ihraç eder. Böylece SPV'nin yüklendiği kredi riski yatırımcılara aktarılmış olur. Bu yapılandırmalar uyarınca ihraç edilen tahvillere "Sentetik CLO's" (Collateralised Loan Obligations) veya "Sentetik CDO's" (Collateralised Debt Obligations) adı verilmektedir.

Eğer kredi olayı gerçekleşmezse, söz konusu tahviller, vadede nominal değerleriyle itfa edilirler. Kredi olayı gerçekleşirse, bu takdirde, tahviller hemen şu şekilde hesaplanacak tutar üzerinden ödenecektir;

NOMİNAL DEĞERİ-SPV'NİN FİNANSAL KURULUŞA YÜKÜMLÜLÜĞÜ NEDENİYLE DOĞACAK TUTAR

Bu tür tahviller de yüksek kupon ödemesi sağlamaktadır. Bunun fonlaması ise finansal kuruluş tarafından ödenen ücret ve komisyonlar ile menkul kıymet satış anlaşmasından doğan getiriler ile sağlanmaktadır.

Sentetik Krediye Bağılı Tahviller genellikle çoklu tranşlar²⁰⁴ halinde ihraç olunmaktadır. Söz konusu finansal kuruluş en küçük derecedeki tranşları (most junior tranche) elinde tutmaktadır. Bu tranşa "first loss position" (birinci zarar pozisyonu) veya "equity" (özsermaye) tranşı adı verilmektedir. Bazı yapılarda ise, finansal kuruluş en üst tranşı (most senior tranche) da elinde tutabilmektedir. Sentetik krediye bağılı tahviller çoğunlukla kredi portföylerinin menkul kıymetleştirilmesi amacıyla kullanılmaktadır.

²⁰⁴ **Tranş**, Tahvil ve Bono Piyasası'nda işlem yapabilme limiti içerisindeki her bir kadededir. Tahvil ve Bono Piyasası'nda işlem yapmak isteyen banka ve aracı kurumların her biri için Borsa tarafından tranşlar halinde "işlem yapabilme limiti" tespit edilir. Bu limitin tespit edilmesinde, geçmiş dönemlerdeki sabit getirili menkul kıymet işlem hacimleri, ödenmiş sermaye, öz kaynaklar, temerrüt sayısı gibi çeşitli kriterler esas alınır. (Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Tahvil ve Bono Piyasaları, Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey Lisansı Eğitimi, Mart 2010, s. 11-12)

Kredi türevlerinin en büyük kullanıcıları bankalar olduğundan, konu genellikle banka merkezli olarak ele alınmaktadır. Özne banka olunca, bankaların risk yönetim becerisinin hangi yönde olduğu önem kazanmaktadır. Bankalar kendi kredilerini takip etmede ve kredi riskiyle mücadelede en yetkin kuruluşlardır. Bu nedenle bankaların genel olarak faiz riskinden ziyade kredi riskini hedge etmede daha usta olduğu kabul edilmektedir. Ancak, kredi türevlerinin kullanımının birtakım olumsuz etkilerinin de olacağı ileri sürülmektedir. Zira böyle bir durumda, bankalar kredi borçlularını takip etmede eskisi kadar istekli olmayacaklardır. Bu da, kredi takibe dönüşüm oranının artıp, tahsil oranının azalması sonucunu doğurabilecektir.

Bir kredi satışı ya da menkul kıymetleştirilmesi, teorik olarak bankaların bilançosundan riski tamamen sıfırlamaktadır. Eğer banka, krediyle ilgili herhangi bir riskle uğraşmak istemezse söz konusu işlemler, herhangi bir sermaye gereksinimi ya da ilave risk doğurmaksızın bu amaca ulaşılmasını sağlayacaktır. Ancak reel hayatta kredi satışlarında ve menkul kıymetleştirilmesinde “limon problemi”²⁰⁵ denilen olgu bankaları bağlamaktadır.²⁰⁶

Kredi Türevlerinin Taşıdıkları Riskler

Bilindiği ve daha önceki bölümlerde de bahsedildiği üzere kredi türevi kavramının ortaya çıkmasındaki en büyük neden sözleşmenin taraflarından birini belli bir riske karşı korumaktır. Fakat kredi türev ürünlerin kendi yapılarından kaynaklanan bazı nedenlerden dolayı, kredi türevi kullanımı da bazı risklere maruz kalınmasına neden olabilmektedir. Bu bölümde kredi türev ürün kullanımı nedeni ile maruz kalınabilecek riskler değinilecektir.

²⁰⁵ **Ters Seçim/Limon (Lemons) Problemi:** Hisse senedi alıcısı olan birey, beklenen karları yüksek ve riski düşük olan iyi firma ile beklenen karı düşük ve riski yüksek bir firma arasında ayırım yapamaz. Bu durumda alıcı, ortalama kalitedeki bir hisse senedi fiyatını ödemeye razı olacaktır. Bu fiyat, kötü kaliteli firmanın hisse senedinin fiyatı ile iyi kaliteli firmanın hisse senedinin fiyatı arasında yer alacaktır. Eğer iyi kaliteli firmanın yöneticileri alıcıdan daha fazla bilgiye sahiplerse ve iyi firma olduklarının farkında iseler, ortalama kaliteli bir firmanın hisse senedinin fiyatından hisselerini satmak istemeyeceklerdir. Bu fiyata hisselerini satmaya razı olan firmalar, kötü kaliteli firmalar olacaktır. Alıcı, kötü kaliteli firmaların hisselerini satın almak istemeyeceği için hisse senedi piyasası etkin olarak çalışmayacaktır. (Şen, Ali, Asimetrik Bilgi-Finansal Kriz İlişkisi, s. 3-4, <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/14/1.pdf>, (erişim: 27.02.2013))

²⁰⁶ Ali, Paul Usman, a.g.e. ; Tözüm, Haluk, a.g.e., s. 21-23'den

2.6.1. Kredi Riski

Karşı taraf riski kontratın yapıldığı karşı tarafın, koruma alan veya satan tarafın, kontratta belirtilen yükümlülükleri yerine getirememesi riskidir. Hem koruma alan taraf hem de koruma satan taraf karşı taraf riskiyle karşılaşmaktadır. Koruma satan taraf açısından karşı taraf riski, prim ödemelerinin zamanında ve düzenli tahsil edilememesidir. Koruma alan tarafında ise, kredi olayının gerçekleşmesinin ardından koruma satan tarafın yükümlülüklerini yerine getiremeyip ödeme yapmama riskidir.

Koruma alan taraf açısından bakılacak olursa, kredi olayının gerçekleşmesi durumunda koruma satan tarafın yükümlülüklerini yerine getirememe riskine karşılık, koruma alan taraf karşı tarafa daha az prim ödemek isteyecektir. Böylece koruma alan taraf açısından, karşı taraf riskinin olması CDS spreadinin düşük olmasına neden olmaktadır. Bir başka ifadeyle, referans varlığın kredibilitésinin yanında koruma satan tarafın da kredibilite durumu CDS spreadinin belirlenmesinde esas teşkil etmektedir.

Kredi türevleri referans varlığın temerrüt riskine karşılık korunma sağlamak amacıyla kullanılan finansal kontratlardır. Kredi türevlerinin kullanılması sırasında, özellikle koruma satan taraf açısından karşılaşılan en önemli risk, referans varlıktan kaynaklanan kredi riskidir. Koruma satan taraf, kredi türevi yoluyla kredi riskini üstlendiğinde, öncelikle referans varlığın kredi riski ile karşı karşıyadır. Kredi olayının gerçekleşmesi durumunda koruma satan taraf referans varlığı koruma alan taraftan alarak bunun karşılığında ödeme yapmaktadır. Bu durumda, koruma satan taraf temerrüde düşmüş bir finansal ürünü elinde bulundurmaktadır. Dolayısıyla, referans varlık temerrüt riski sadece koruma satan tarafı etkilemektedir.

Spesifik risk, kredi riskinin piyasa riski üzerindeki etkisidir. Ancak, genellikle kredi riski olarak sınıflandırılmakta ve buna göre yönetilmektedir. Spesifik risk daha çok koruma satan tarafı etkilemektedir. Örneğin TRS (Total Return Swap)'lerde referans varlığın ekonomik performansı tamamıyla koruma satan tarafa transfer edilmektedir. Böylece, referans varlığın kredi

notundaki değişim, herhangi bir olumsuz haber ve piyasadaki hareketler referans varlığın spreadini etkilemekte, dolayısıyla koruma satan tarafı etkilemektedir.

Korelasyon riski, sadece koruma alan tarafı etkilemektedir. Koruma alan taraf, karşı taraf ile referans varlık arasındaki korelasyondan kaynaklanan riske maruz kalmaktadır. Örneğin, koruma alan taraf Arjantin Eurobondunun temerrüdüne karşılık bir Brezilya bankasıyla kredi türevi işlemi yapıyorsa bu işlemde korelasyon riski bir hayli yüksektir. Korelasyon riskini oluşturan her iki unsurun (referans varlık ve karşı taraf) ortak temerrüt olasılıklarının düşük olmasının tercih edilmesi efektif bir korelasyon riski hedge yöntemidir. Eğer olasılık yüksek ise, koruma alan taraf daha düşük spreadden kontratın düzenlenmesini tercih etmelidir.

Basket ürünler gibi birden fazla referans varlıktan oluşan kredi türevleri ürünlerinde de korelasyon riski yüksektir. Basket kredi türevlerinde bir referans varlığın temerrüt durumu basket içinde yer alan diğer referans varlıkların temerrüde düşmesine neden olabilir. Koruma alan taraf korelasyon riskini azaltmak adına, basket içindeki varlıkları bu riski dikkate alarak belirlemelidir.

Baz riski ise, kredi türevleri işlemlerinde sadece koruma alan tarafı etkilemektedir. Baz riski, koruma alan tarafın koruma sağlamak istediği finansal ürün ile kontratın düzenlendiği referans varlığın birbirleriyle uyuşmamasından kaynaklanan risk türüdür. Örneğin, portföyündeki Arjantin kağıdının temerrüt riskine karşılık koruma satın alan bir yatırımcı kredi türevi kontratındaki referans varlığı ikincil piyasada daha likit olarak işlem gören Brezilya tahvili üzerine belirlediyse bu işlemde baz riski ortaya çıkmaktadır. Asıl amacı Arjantin temerrüdüne karşı koruma sağlamak olan yatırımcı, amacının dışında kontratta referans varlık olarak Brezilya tahvilini belirlemiştir.

Koruma alan taraf ayrıca kontratta belirlenen yasal terimler nedeniyle de baz riski ile karşı karşıya kalabilmektedir. Örneğin kredi türevi

sözleşmesinin düzenlendiği referans varlığın spreadi kredi notu indirimi nedeniyle oldukça yükselmiş olabilir, ancak kontratta kredi notu indirimi kredi olayı olarak sayılmıyor ise koruma alan taraf baz riskine maruz kalmaktadır. Böylece koruma alan taraf spreadin artmasından dolayı kayba uğrarken, bu durum kredi olayı sayılmadığından koruma satan tarafından herhangi bir ödeme yapılmamaktadır.²⁰⁷

2.6.2. Likidite Riski

Kredi türevlerinde likidite riski üç durumda ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, kredi türevleri piyasasının gelişmemiş olduğu piyasalarda işlem hacimleri düşük olarak gerçekleşmektedir. Ayrıca, bu piyasalarda kredi türevi ürünleri standartlaştırılmamıştır. Bu durum hem alıcı hem de satıcı açısından işlemin karşı tarafını bulmada sorun yaratmaktadır.

İkinci bir durumda, likidite riski referans varlık nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Genel olarak referans varlıklar piyasada yoğun olarak işlem gören ve likidite sorunu olmayan varlıklardan seçilmelidir. Ancak kredi olayı sonucu teslimat durumunda referans varlığın likiditesinin düşük olması kredi türevlerinin değerinin bozulmasına yol açmaktadır.

Üçüncü likidite riski durumu ise, kredi türevi kontratının vadesi ile referans varlığın vadesinin uyuşmamasından kaynaklanmaktadır. Örneğin kontratın vadesinin kısa, referans varlığın vadesinin uzun olduğu bir durumda, koruma alan taraf kontratın vadesi geldiğinde ikinci bir kredi türevi işlemi yapmak durumunda kalmaktadır. Böylece ikinci işlem anındaki varlığın likiditesi önem kazanmaktadır. Bu durum ikinci işlemde koruma alan

²⁰⁷ Gregory, John, "Credit Derivatives: The Definitive Guide", **Londra: Risk Books**, 2003, s.31. ; Euromoney Books, "Credit Derivatives: Applications for Risk Management", Londra: Euromoney Publications, 1998, s.38 ; Erdil, Turan Baran, Finansal Türevler ve Kredi Temerrüt Swaplarının Teori ve Uygulamaları, Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul: 2008, s. 66-68'den.

açısından maliyetlerin yükselmesine yol açabilir. Bu tip likidite riskine “roll-over risk” denilmektedir.²⁰⁸

2.6.3. Piyasa Riski

Piyasa riski kredi spreadleri, bono veya tahvil fiyatları, faiz oranları, emtia veya hisse senedi fiyatları, varlık volatiliteleri gibi piyasa değişkenlerinde meydana gelen değişimlerden kaynaklanan zarar olasılığını belirten risk türüdür. Kredi türevlerinde işlem yapan yatırımcılar kredi spreadleri, faiz oranları gibi değişkenlerden kaynaklanan piyasa risklerine maruz kalmaktadırlar. Faiz oranlarındaki değişimler referans varlığın beklenen nakit akımlarını ve mark-to-market (günlük) değerlemesini etkilemektedir. Dolayısı ile, faiz oranlarındaki dalgalanmalar kredi türevlerinin değerlerini etkilemektedir.

Piyasa riski sınıflamasında iki önemli risk türü ortaya çıkmaktadır. Bunlar **kredi spreadi riski** ve **baz riskidir**. **Kredi spreadi riski**, iki varlık arasındaki piyasa performansından kaynaklanan piyasa spreadlerindeki dalgalanmaları içeren risk çeşididir. Örneğin kredi riski taşıyan bir finansal ürün ile risksiz tahvil olarak kabul edilen ABD hazine bonusu arasındaki spreadden kaynaklanan değişimler kredi spreadi riski kapsamına girmektedir. Kredi spreadleri tahvil piyasasındaki arz-talep dengesi, sektör durumları gibi faktörlerden etkilenmektedir. Bu faktörler çok çabuk değişim gösterdikleri için bu risklerin yönetilmesi piyasa riski açısından önem kazanmaktadır.

Bir diğer piyasa riski türü ise **baz riskidir**. Baz riski kredi spreadi riskinin aksine yapı olarak birbirinden bağımsız olan iki varlığın fiyat değişimlerinden kaynaklanan risktir. Örneğin bir şirketin kredi portföyünü elinde bulunduran bir yatırımcı, aynı şirketin ihraç ettiği tahvil üzerine kredi türevi işlemi yaparak kredi riskini hedge etmek istediğinde her zaman doğru sonuca ulaşamayabilmektedir. Kredinin ve tahvilin risk, likidite gibi unsurları

²⁰⁸ Euromoney Books, s.40. , Erdil, Turan Baran, a.g.e., s. 69’ dan

bazen birbirinden farklı olabileceğinden bu durumda baz riski ortaya çıkmaktadır.

2.6.4. Operasyonel Risk

Operasyonel risk, teknik veya kontrol mekanizmalarındaki içsel veya dışsal hatalardan kaynaklanan risk çeşididir. Kredi türevlerinin içerdiği operasyonel riskler; uygunluk riski, yasal ve dokümantasyon risk, model risk, sistem riskidir.

Uygunluk riski, ahlaki risk (moral hazard) olarak da adlandırılmaktadır. Uygunluk riski yatırımcı veya işleme konu olan tarafların finansal varlığın içsel risklerden tam olarak haberdar olmamasıdır. Bazı durumlarda kredi türevi işlemi yapan tarafların riskten korunma yerine spekülasyon amaçlı işlem yapmaları da operasyonel risk sınıfına girmektedir.

Yasal ve dokümantasyon riski ortadan kaldırmak adına ISDA (International Swaps and Derivatives Association) kredi olayı kapsamına giren temerrüt durumlarını belirlemiş ve kredi türevleri ile ilgili belirsizlikleri ortadan kaldırmıştır.

Sistem riski ise kredi türevlerinde işlem yapan tarafların bilgisayar sistemleri veya programlamalarını piyasa geneline uyduramaması riskidir. Kredi türevlerinin her geçen gün popülerlik kazanması ve piyasada değişik ürünlerin de işlem görmesiyle firmaların ve bankaların bilgisayar sistemleri bu gelişmelere ayak uyduracak şekilde esnek yapıda olmalıdır.²⁰⁹

²⁰⁹ Banks, Erik, Glantz, Morton ve Siegel, Paul, Credit Derivatives: Techniques to Manage Credit Risk for Financial Professionals, New York: McGraw-Hill Companies, 2007, s. 19, Erdil, Turan Baran, a.g.e., s. 70'den

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK BANKACILIK SİSTEMİNDE BİR UYGULAMA

3.1. ARAŞTIRMA HAKKINDA

Araştırma, “Kredi Riski Yönetim Arası Olarak Kredi Temerrüt Swapı ve Türk Bankacılık Sisteminde Bir Uygulama” konulu yüksek lisans tezinin uygulama kısmına yönelik olarak yapılmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Örneği ekte yer alan anket formu açıklayıcı çoktan seçmeli ve kapalı uçlu toplam 19 sorudan oluşmaktadır. Sorular hazırlanırken esas olarak amaçlanan sektörde yer alan bankalar arasında CDS’lerin derinlemesine bilinirliğini ve kullanımını sorgulamaktır.

Araştırmanın öncelikli amaçlarına ek olarak, bankaların kredi riski yönetimi amacı ile uyguladıkları yöntemleri tespit etmek, bu yöntemlerin arasında CDS’in yerini ve önemini saptamaktır. CDS kullanan bankaların özelliklerinin (ne tür banka oldukları, kredi riskinden korunmak için başka yöntemler kullanıp kullanmadıkları v.b.) neler olduğunu tespit etmek de bir başka amaçtır.

Belirtilen amaçlar doğrultusunda hazırlanan bu çalışma, diğer kredi riski yönetim araçlarının ve kredi riski göstergelerinin arasındaki yerini her geçen gün daha da sağlamlaştıran ve dünya ekonomisinin önemli bir aktörü haline gelen Kredi Temerrüt Swaplarına (CDS) Türkiye’de verilen önemin ortaya konulması ve Türkiye’de atfedilen değerle yanlış bilgiden kaynaklanan algı hataları var ise bunların düzeltilebilmesine ışık tutabilecek olması açısından önemlidir.

3.1.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırmanın sınırlılıkları; ulaşılabilen örneklem sayısı ve araştırma evreni olarak Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılmak isteyen bankalardır.

Anket çalışması için bankalarda türev ürünlerle ilgili çalışmaları sürdüren ve bankaların bu konuda uzman birimleri olan risk yönetimi birimleri ile iletişime geçilmiştir. Çalışma için spesifik bir birim seçilmesinin nedeni konu birimlerde istihdam edilen personelin banka içerisindeki personel arasında, risk yönetimi ile ilgili en doğru ve güvenilir bilgiye sahip olmasıdır. Çalışmanın başlıca amaçlarından birisi Kredi Temerrüt Swap'larının Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar arasındaki kullanım yaygınlığını ölçmek olduğundan ve konu ile ilgili her bir bankanın cevabı kesin olacağından ilgili birimlerde çalışan her bir personelin cevabı banka cevabı olarak kabul edilmiştir.

Araştırmanın diğer sınırlılıkları; veri toplamada kullanılan anket tekniğinin nitelikleri, anketle toplanan nicel verilerin geçerlilik ve güvenilirliği, katılımcıların araştırma konusu ile algıları ve sosyal bilimler alanındaki çalışmalardaki genel sınırlılıklardır.

3.1.3. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırma; katılımcıların anketteki soruları okuyup anlayabildikleri, tarafsız olarak ve bankaları adına cevap verdikleri, katılımcıların araştırmanın amacına uygun olarak seçildikleri, veri toplamak üzere yazılan anket sorularının araştırmanın amacını gerçekleştirmeye uygun olduğu, katılımcılardan elde edilen verilerin ve ulaşılabilecek sonuçların Türk bankacılık sisteminde faaliyet gösteren bankaların bütünü için genellenebileceği varsayımlarına dayanmaktadır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu bölümde araştırmanın modelinden, örnekleminin nasıl yapıldığında, veri toplama tekniklerinden bahsedilecektir.

3.2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, araştırmanın amacına uygunluğu açısından, mevcut durumu belirlemeye yönelik “Tanıtıcı Araştırma Modeli” uygulanmıştır. Tanıtıcı araştırmalarda amaç belirli bir ana kütlenin, ilgilenilen özelliklerini ortaya koymak, ana kütlenin birden fazla özelliği arasındaki ilişkileri belirlemektir.²¹⁰

3.2.2. Araştırmanın Örnekleme

Araştırmanın ana kütlesini, Türkiye’de faaliyet gösteren bankalar oluşturmaktadır. Ancak ana kütle sınırlı sayıda olduğu için ana kütlenin tamamı araştırma kapsamına alınarak 1/1 örnekleme yöntemi uygulanmıştır.

3.2.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket yöntemi seçilmiştir. Anket yöntemi yüz yüze görüşme ve elektronik posta yolları kullanılarak uygulanmıştır. Ankete katılan bankalara anketin yüz yüze görüşerek mi elektronik posta yoluyla mı uygulanacağı kararı bankaların faaliyette bulunduğu ile göre verilmiş, anket, Ankara dışında faaliyet sürdüren bankalara elektronik posta ile uygulanırken Ankara’da faaliyet sürdürenler ile yüz yüze görüşülmüştür. Ayrıca bankaların belirtilen süre içerisinde ve doğru bir şekilde katılım sağlamaları amacı ile bankalar telefon ile de aranmıştır.

²¹⁰ Seyidoğlu, Halil, **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, İstanbul:2009, s: 27-29

3.3. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN VERİLERİN ANALIZI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırma ile ilgili olarak yapılan anketlerden elde edilen veriler, SPSS(Statistical Package for Social Sciens) programına aktarılmış ve SPSS programı kullanılarak yüzde frekans ve çapraz tabloların analizleri yapılmıştır.

Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların toplam sayısı 49'dur. Bu bankaların 3'ü Kamu Sermayeli Mevduat Bankası, 12'si Özel Sermayeli Mevduat Bankası'dır. Toplam sayısı 16 olan Yabancı Sermayeli Bankaların 10'u Türkiye'de Kurulmuş Yabancı Sermayeli Banka, 6'sı Türkiye'de Şube Açan Yabancı Sermayeli Bankadır. Ayrıca toplam sayısı 13 olan Kalkınma ve Yatırım Bankaları'nın 3'ü Kamusal Sermayeli, 6'sı Özel Sermayeli ve 4'ü Yabancı Sermayelidir. 4 tanesi ise Katılım Bankası'dır.

Yapılan anket uygulaması sonucunda, 30 farklı banka katılımcısından geri dönüş alınmıştır. Bu katılımcılardan, soru bazında elde edilen sonuçlar aşağıda yer almaktadır. Devamında ise, elde edilen sonuçlar üzerinden istatistiksel analizler yapılmıştır.

✓ Anketin ilk sorusu, katılımcının hangi banka türünü temsil ettiğini tespit etmeye yöneliktir. Bunun sonucunda oluşan frekans dağılımı tablosu aşağıda yer almaktadır.

Tablo 7: Ankete Katılan Banka Türü Sayıları

	Frekans	Yüzde
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	10,0
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	30,0
Yabancı Sermayeli Banka	11	36,7
Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	23,3
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki frekans tablosuna göre, ankete katılan bankaların %36,7'si Yabancı Sermayeli Banka, %30'u Özel Sermayeli Banka, %23,3'ü Kalkınma ve Yatırım Bankası , %10'u ise Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası'dır.

Yabancı Sermayeli Banka'ların anket katılımının diğer bankalara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Ayrıca sektörde yer alan banka çeşidi sayılarına bakıldığında 16 Yabancı Sermayeli Banka'nın 11'i yani %68,7'si, 12 Özel Sermayeli Banka'nın 9'u yani %75'i, Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları'nın tamamı yani %100'ü ve 13 Kalkınma ve Yatırım Bankası'nın 7'si yani 53,8'i ankete katılım göstermiştir. Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları ve Özel Sermayeli Bankaların ankete katılımı en yüksek düzeydedir.

✓ Katılımcılara, bankacılık sektöründeki risk algılamalarını ortaya çıkarmak amacı ile sıralama yapabilecekleri bir soru sorulmuştur. Çalışmanın ana amaçlarından birisi Türk bankacılık sektöründe Kredi Temerrüt Swap'ı kullanım yaygınlığını tespit etmektir. Daha önce de belirtildiği üzere her bir katılımcı, personeli olduğu bankayı temsil etmektedir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevap, bankanın risk algısı ile ilgili bilgi verecek ve sorulan bu soru algılanan riskin yönetilmesi amacı ile uygulanan yöntemleri test eden sorulara bir giriş hazırlamış olacaktır.

Soruda katılımcıların bankacılık sektörü risklerini önem derecelerine göre puanlandırarak sıraya dizmesi istenmiştir. Alınan cevaplara göre aşağıda yer alan önem derecesi sıralama tablosu oluşturulmuştur.

Tablo 8: Bankacılık Sektörü Risklerinin Önem Derecesi Sıralaması

	Birinci	İkinci	Üçüncü	Dördüncü	Skor
Likidite Riski	4	3	7	16	95
Faiz Oranı Riski	2	12	10	4	72
Döviz Kuru Riski	8	9	10	5	76
Kredi Riski	16	6	3	5	57
	30	30	30	30	

Tablonun hazırlanmasında, her cevap şıkkı için katılımcı tercihlerinin frekansı kullanılmış ve buradan toplam skorlar sıralama ölçeğine göre

hesaplanmıştır.²¹¹ Yukarıdaki puanlamada ankette belirtilen önem derecesi ile o seçeneğe yönelik frekanslar çarpılıp birlikte toplamından her risk türü için skorlar hesaplanmıştır. Çalışmada ankete katılanlardan istenen, riskleri önem sırasına göre 1'den 5'e kadar, kendileri için en önemli olan risk 1 ve en az önemli olan risk 5 olacak şekilde sıralamalarıdır. Yani küçük olan skor katılımcıların en büyük önemi affettiği riski göstermektedir. (Birinci satır için örnek hesaplama; $(4 \times 1) + (3 \times 2) + (7 \times 3) + (16 \times 4)$)

Bu şekilde elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ankete katılan bankalar arasından genel kanı bankacılık sektörü açısından en önemli riskin Kredi Riski olduğu yönündedir. Bunu Faiz Oranı Riski onu ise Döviz kuru Riski takip etmektedir. En sonda ise Likidite Riski yer almaktadır. Yukarıdaki puanlamada toplam skorun değer aralığı 30-120'dir. 30'a yaklaştıkça önem derecesi artacak, 120'ye yaklaştıkça ise önem derecesi azalacaktır.

Sonuçlar beklendiği şekilde oluşmuştur. Temel faaliyetlerinden biri kredi vermek olan bankaların en önemli risk olarak Kredi Riskini algılamaları olağan bir durumdur. Benzer şekilde gerçekleştirdiği temel faaliyetlerden bir diğeri de mevduat toplamak olan bankaların, en basit şekilde ifade edilirse, mevduata ödedikleri faiz gideri ile kredi vererek elde ettiği faiz geliri arasındaki farkta beklenmedik ve aşırı değişimlerin olmasından çekinmesi de çok olağandır. Yani bankalar tarafından Kredi Riski'nden sonra ikinci derecede önemin Faiz Oranı Riski'ne atfedilmesi beklenen bir durumdur. Kredi Riski ve Faiz Oranı Riski'ni Döviz Kuru Riski ve Likidite Riski takip etmektedir.

✓ Anketin 3. sorusu, anket katılımcılarının çalıştıkları bankada kredi riskinin yönetilmesine yönelik olarak herhangi bir yöntem kullanılıp kullanılmadığını test etmek için sorulmuştur. Cevaplar doğrultusunda katılımcı bankaların hepsinin kredi riskini yönetmek amacı ile ez az bir yöntem kullandıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bir önceki soruda bankalar tarafından verilen cevaplardan en önemli risk olarak algılanan riskin

²¹¹ Gegez, Ercan, **Pazarlama Araştırmaları**, Geliştirilmiş İkinci Basım, Beta Yayınevi, İstanbul, 2007, s. 202

Kredi Riski olmasını doğrular niteliktedir. Daha önce de belirtildiği üzere esas faaliyetlerinden birisi ihtiyaç sahiplerine kredi vermek yolu ile finansman sağlamak olan bankaların kredi riskinden korunmak amacı ile bir yöntem kullanıyor olmaları beklenen bir durumdur. İlgili sonuç aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 9: Kredi Riski Yönetimi Amacı İle Yöntem Kullanımı

	Frekans	Yüzde
Evet	30	100,0
Hayır	0	0
Toplam	30	100,0

✓ 4. soruda, kredi riskini yönetmek için bir yöntem kullanan katılımcılardan -ki daha önce de belirtildiği üzere ankete katılım sağlayan bütün bankalar kredi riskini yönetmek için bir yöntem kullandıklarını beyan etmişlerdir-, en çok kullanılan kredi riski yönetim yöntemin hangisini olduğunu ortaya çıkartmak amacı ile 5 farklı seçenek arasından önem derecesine göre sıralama yapmaları istenmiştir.

Tablo 10: Kredi Riskinden Korunmak İçin Kullanılan Yöntemlerin Sıralaması

	Birinci	İkinci	Üçüncü	Dördüncü	Beşinci	
Teminatlar	22	6	2	0	0	40
Bilanço İçi Netleştirme	2	12	15	1	0	75
Kredi Türevleri	6	12	8	4	0	70
Menkul Kıymetleştirme	0	0	5	25	0	115
Diğer	0	0	0	0	30	150
	30	30	30	30	30	

Alınan cevaplar sonucunda yukarıdaki Tablo 12 hazırlanmıştır. Tablonun hazırlanmasında, her cevap şıkkı için katılımcı tercihlerinin frekansı kullanılmış ve buradan toplam skorlar sıralama ölçeğine göre

hesaplanmıştır.²¹² Yukarıdaki puanlamada ankette belirtilen öncelik derecesi ile o seçeneğe yönelik frekans çarpılıp birlikte toplamından her risk korunma yöntemi için skor hesaplanmıştır. Çalışmada ankete katılanlardan istenen, kullanılan yöntemleri kullanım çokluğuna göre 1'den 5'e kadar, en çok kullanılan yöntem 1 ve en az kullanılan yöntem 5 olacak şekilde sıralamalarıdır. Yani en küçük skor bankaların en çok kullandıkları kredi riski yönetim yöntemini, en büyük skor ise en az kullanılan kredi riski yönetimi yöntemini ifade etmektedir. (Birinci satır için örnek hesaplama; $(22 \times 1) + (6 \times 2) + (2 \times 3) + (0 \times 4) + (0 \times 5)$)

Bu şekilde elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, ankete katılan bankalar arasından en yoğun kullanılan kredi riskinden korunma yönteminin Teminatlanma olduğu görülmektedir. Bunu Kredi Türevleri, Bilanço İçi Netleştirme ve Menkul Kıymetleştirme takip etmektedir. En son sırada ise Diğer seçeneği gelmektedir. (Yukarıdaki puanlamada toplam skorun değer aralığı 30-150'dir. Yani 30'a yaklaşıldıkça kullanım artmakta, 150'ye yaklaşıldıkça kullanım azalmaktadır.

Kullanılan yöntemlerin arasında ilk sırada Teminatlanma gelmesi beklenen bir sonuçtur. Bankalar kredi ilişkisine girerken istisnai durumlar hariç hemen hemen her durumda teminat karşılığı işlem yaparlar. Teminatlanma, finansmanı sağlayan-kredi veren banka için adından da anlaşılacağı üzere bir teminat, bir güvencedir. Verilen kredinin geri dönmeme riskine yönelik olarak bankalarca kullanılabilecek en temel kredi riski yönetim yöntemidir. Bu soruya katılımcılar genel olarak ilk dört şıktan birini seçerek cevap vermiş, diğer seçeneğine serbest olarak yapan yalnızca bir katılımcı banka olmuştur. Bankanın 'Diğer' seçeneğine yazdığı yöntem Banka İçi Rating Sistemi olmuştur. Kredi riski yönetimi açısından seçenek olarak belirtilen bu yöntem portföy kalitesinin izlenebilmesi için önemli araçlardan biridir. İyi geliştirilmiş bir Banka İçi Rating Sistemi bankaların, maruz kalabilecekleri farklı risklerden korunmak amacı ile firmaların kredi değerliliğinin ölçülmesi açısından iyi bir yöntemdir.

²¹² Gegez, Ercan, a.g.e. , s. 202

✓ 5. soruda bankalara kredi türevleri arasında en likit olduğunu düşündüklerinin hangisi olduğu sorulmuş ve Kredi Temerrüt Swabı (CDS) algısının likidite açısından ne durumda olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Elde edilen sonuçlar ile aşağıdaki frekans dağılımı tablosu oluşturulmuştur.

Tablo 11: Bankalar Açısından En Likit Kredi Türevi

	Frekans	Yüzde
Toplam Getiri Swapı (TRS)	3	10,0
Krediye Bağlı Tahviller (CLN)	2	6,7
Kredi Temerrüt Swabı (CDS)	25	83,3
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki tabloya baktığımızda, katılımcıların %83,3 gibi önemli bir bölümü Kredi Temerrüt Swap'larını en likit kredi türevi olarak değerlendirmiştir. Bunu Toplam Getiri Swap'ları ve daha sonra Krediye Bağlı Tahviller takip etmektedir.

✓ Bir diğer soru katılımcıların Kredi Temerrüt Swap'ları hakkında bilgi sahibi olup olmadığını ortaya çıkarmak amacıyla sorulmuş ve elde edilen sonuçlara göre aşağıdaki frekans dağılımı tablosu oluşturulmuştur.

Tablo 12: Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler İle İlgili Bilgi Sahipliği

	Frekans	Yüzde
Evet	30	100,0
Hayır	0	0
Toplam	30	100,0

Bunun sonucunda katılımcıların tamamının Kredi Temerrüt Swapları hakkında bilgi sahibi olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Beklenen sonuç ta budur çünkü anket çalışması bankaların risk yönetimi birimlerinde çalışan personeli ile yapılmıştır. İlgili personelin Kredi Temerrüt Swap'ı ile ilgili bilgiye sahip olmaması bankada Kredi Temerrüt Swap'larının kullanılmadığının göstergesi olabileceği gibi aynı zamanda banka personelinin kredi riski yönetimi ile ilgili yeterince eğitilmediğinin de göstergesi olacaktır.

✓ Katılımcılara bir diğer soru olarak, bankalarında CDS kullanılıp kullanılmadığı sorusu sorulmuştur. Elde edilen frekans dağılımı tablosu aşağıdaki gibidir.

Tablo 13: Bankalarda Kredi Temerrüt Swapı-CDS Kullanımı

	Frekans	Yüzde
Evet	4	13,3
Hayır	26	86,7
Toplam	30	100,0

Tabloda da görülebileceği üzere, bankaların % 86,7'si gibi önemli bir bölümünde Kredi Temerrüt Swap'ı kullanılmamakta, ankete katılan bankalar arasından yalnızca 4'ünde –katılımcı bankaların %13,3'ü- Kredi Temerrüt Swap'ları kullanılmaktadır.

✓ 8. soru yalnızca Kredi Temerrüt Swap'ı kullanılmayan bankalara yönelik olarak, Kredi Temerrüt Swap'ının neden kullanılmadığının tespit edilmesi amacı ile hazırlanmıştır. Alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans dağılımı tablosu elde edilmiştir.

Tablo 14: Kredi Temerrüt Swaplarının-CDS'lerin Bankalarca Kullanılmama Nedenleri

	Frekans	Yüzde
Bilgi Eksikliği	1	3,8
Kredi riskinin diğer yöntemler ile yönetilmesi	23	88,5
Maliyetli bir işlem olması	1	3,8
Diğer	1	3,8
Toplam	26	100,0

Yukarıdaki tabloya göre, Kredi Temerrüt Swap'ı kullanılmayan bankaların % 88,5 gibi çok yüksek bir bölümü kredi riskinin diğer yöntemler ile yönetilmesinden dolayı bankalarında konu yöntemin kullanılmadığını beyan etmişlerdir. Kredi riskinin yönetilmesi amacı ile uygulanan yöntemlerin test edildiği 4. soru ile beraber yorumlandığında, kredi türevlerinin kullanım

sıklığı açısından Kredi Türevlerinin 2. sırada yer almasına rağmen Kredi Temerrüt Swap'larının çok sık kullanılmaması bankaların başka türev ürünler ya da Kredi Türevleri dışındaki yöntemleri kullanarak kredi riskini yönettiklerini göstermektedir. Bu sorunun cevabı 4. sorudan alınan sonuç ile uyumlu görünmektedir.

Kredi Temerrüt Swap'ı kullanılmamasının nedeninin kredi riskinin başka yöntemler ile yönetilmesi olduğu ağırlıklı alınan cevap olup, bunun dışında, bilgi eksikliği, maliyetli bir işlem olması gibi önemsiz sayılabilecek düzeyde cevaplar da alınmıştır. Alınan 1 adet 'Diğer' cevabında ise ilgili banka, "Daha az komplike diğer türev ürünlerin kullanımının yeterli görülmesi" ifadesini kullanmıştır. Ki bu da Kredi Temerrüt Swap'larının karışık ve ayrıntılı bir yöntem olarak algılandığı anlamına gelmektedir.

✓ Bir önceki sorunun hedef kitlesinin tam tersi olan Kredi Temerrüt Swap'ı kullanan bankalara, Kredi Temerrüt Swap'ının hangi amaçlarla kullanıldığını tespit etmek amacı ile bir soru sorulmuştur. İlgili soruda katılımcıların birden fazla seçeneği seçme olanağı bulunmaktadır. Alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans dağılımı tablosu oluşturulmuştur.

Tablo 15: Bankalarda CDS'in (Kredi Temerrüt Swapları) Kullanım Amaçları

	Frekans	Yüzde
Riskten korunma (hedging)	2	40,0
Spekülasyon(trading)	2	40,0
Arbitraj	1	20,0
Toplam	5	100,0

Daha önce belirtildiği üzere, Kredi Temerrüt Swapı kullanımı bankalar arasında yaygın değildir. Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kredi Temerrüt Swapı kullanan banka sayısının az olması nedeni ile net yorumların ortaya çıkmadığı görülebilecektir. Ancak yine de verilen seçenekler arasından alınan cevaplar doğrultusunda, riskten korunma ve spekülasyon gibi amaçlarla Kredi Temerrüt Swapı'nın kullanıldığı yorumu yapılabilecektir.

✓ Kredi Temerrüt Swapı kullanılan bankalara yönelik olarak, bir diğer soru, Kredi Temerrüt Swapları'nın en çok hangi çeşit kredilerin riskinden korunmak için kullanıldığını ortaya çıkarmak amacı ile sorulmuştur. Sorulan soru için alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans dağılımı tablosu oluşmuştur.

Tablo 16: Kredi Temerrüt Swapları-CDS'lerin Riskinden Korunmak İçin Kullanıldığı Kredi Çeşidi

	Frekans	Yüzde
Kamu Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler	1	25,0
Kurumsal Krediler	2	50,0
Bireysel Krediler	1	25,0
Toplam	4	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kredi Temerrüt Swapı kullanan banka sayısının az olması nedeni ile net yorumların ortaya çıkmadığı görülebilecektir. Ancak yine de verilen seçeneklere alınan cevaplar doğrultusunda, daha çok kurumsal kredilerinin riskinden korunmak için Kredi Temerrüt Swaplarının kullanıldığı yorumu yapılabilecektir. Daha önceki sorulara verilen cevaplar doğrultusunda, bankalar arasındaki kanının Kredi Temerrüt Swapı'nın maliyetli bir işlem olduğu saptanmıştır. Bu nedenle bireysel kredilere yönelik koruma sağlaması yerine daha yüksek tutarlarda kullandırılan kurumsal kredilere yönelik olarak koruma sağlaması amacı ile kullanımları tercih ediliyor olabilir. Aynı zamanda kamu kuruluşlarına kullandırılan krediler, gerek geri dönüşü açısından gerekse devlet güvencesinde olması açısından diğer iki seçenekte yer alan kredilere göre daha güvenli kabul edilmekte, riskinden korunmak amacı ile Kredi Temerrüt Swapı kullanımı tercih edilmemekte olabilir.

✓ Kredi Temerrüt Swapları hakkında bilgi sahibi olan anket katılımcılarına yönelik olarak sorulan bir diğer soru, Kredi Temerrüt Swaplarında temerrüt halinin gerçekleşmesinin en önemli nedeninin ne

olduğunun tespit edilmesine yöneliktir. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 17: Kredi Temerrüt Swaplarında-CDS'lerde Temerrüt Halinin Gerçekleşmesinin Nedenleri

	Frekans	Yüzde
İflas	4	13,3
Ödemenin Gerçekleştirilememesi	23	76,7
Yükümlülüğün Temerrüdü/Koruma Satan Tarafın Temerrüde Düşmesi	3	10,0
Borcun Hızlandırılmış Ödemesi	0	0
Borcun Reddedilmesi/Moratoryum İlanı	0	0
Yeniden Yapılandırma	0	0
Toplam	30	100,0

Temerrüt halinin gerçekleşmesi için ISDA tarafından pek çok durum tanımlanmıştır ve sorunun şıkları bu tanımlara göre hazırlanmıştır. Konu şıkların arasında yapılan seçimler doğrultusunda, ödemenin gerçekleştirilememesi nedeni ile temerrüde düşülmesine daha sık rastlandığı sonucuna varılmıştır.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kredi Temerrüt Swaplarında temerrüt halinin gerçekleşmesinin en önemli nedeni olarak %76,7 ile “Ödemenin Gerçekleştirilememesi” sonucu çıkmıştır. Onu %13,3 ile “İflas” ve %10 ile “Yükümlülüğün Temerrüdü/Koruma Satan Tarafın Temerrüde Düşmesi” takip etmektedir. Herhangi bir katılımcı Borcun Hızlandırılmış Ödemesi, Borcun Reddedilmesi/Moratoryum İlanı ve Yeniden Yapılandırma şıklarından birini seçmemiştir.

✓ Kredi Temerrüt Swapı kullanılan bankalara yönelik bir diğer soru, Kredi Temerrüt Swaplarında temerrüt halinde genellikle ne çeşit ödeme yapıldığını tespit etmek amacıyla sorulmuştur. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 18: Bankalarca Kullanılan Kredi Temerrüt Swapları'nda-CDS'lerde Temerrüt Halinde Yapılan Ödeme Şekli

	Frekans	Yüzde
Nakit ödeme	0	0
Fiziki Teslimat	4	100,0
Toplam	4	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, Kredi Temerrüt Swapı kullanan banka sayısının az olması nedeni ile net yorumların ortaya çıkmadığı görülebilecektir. Fakat verilen seçeneklere alınan cevaplar doğrultusunda, Kredi Temerrüt Swaplarının temerrüdü halinde Fiziki Teslimat yapıldığı yorumu yapılabilecektir.

Gelişmekte olan piyasalarda fiziki teslimat daha çok yapılmaktadır. Çünkü temerrüt durumunda tahvil piyasasının likiditesi azalmakta, temerrüt sonrası referans varlığın gerçek fiyatının tayin edilmesi zorlaşmakta, özellikle finansal kriz ortamında faizlerin çok yükselmesiyle bono fiyatları çok düşmektedir. Bu durumda koruma satan tarafın zararı katlanmaktadır. Bu yüzden genellikle koruma satan taraf, zararını kısmen de olsa telafi edebilmek amacıyla nakdi uzlaşma yerine fiziki uzlaşmayı tercih etmektedir.²¹³

✓ Katılımcıların hepsine yönelik bir diğer soru, günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli nedenleri tespit etmek amacı ile sorulmuştur. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

²¹³ Özyurt, Gülsün, "Kredi Türevleri", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2609, 2003, s.78, Erişim Tarihi: 07.07.2013

Tablo 19: Kredi Riski Yönetiminin Öneminin Artış Nedenleri

	Frekans	Yüzde
Rekabetin küresel bir hale gelmesi	1	3,3
Küreselleşen ekonomi	7	23,3
Şirket iflasları	10	33,3
Ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye	5	16,7
Kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi	6	20,0
Diğer	1	3,3
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, verilen cevaplar doğrultusunda, günümüzde kredi riski yönetiminin önemini artıran en önemli nedenin %33,3 ile şirket iflasları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunu %23,3'le küreselleşen ekonomi, %20 ile kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi, %16,7 ile ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye ve %3,3 ile rekabetin küresel hale gelmesi ve diğer nedenler izlemektedir.

Yani bankalarca, fon açığı nedeni ile finansman ihtiyacı doğan gerçek/tüzel kişilere kredi verilmesi yolu ile aktarılan kaynağın geri dönmeme riskini bertaraf etmek amacı ile kredi riski yönetim tekniklerinin kullanılıyor olmasının en önemli nedeni şirket iflasları olarak görülmektedir.

✓ Kredi Temerrüt Swapı kullanıyor olsun ya da olmasın bütün katılımcı bankalara yönelik olarak hazırlanan 14. soruda, kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel risklerin neler olduğunun cevabı aranmaktadır. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 20: Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler

	Frekans	Yüzde
Kredi Riski	2	6,7
Operasyonel Risk	5	16,7
Karşı Taraf Riski	22	73,3
Fiyatlama Riski	1	3,3
Likidite Riski	0	0
Yasal Risk	0	0
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde, kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel risklerin en önemlisi olarak %73,3 ile karşı taraf riskinin görüldüğü anlaşılmaktadır. Bunu %16,7 ile operasyonel risk, % 6,7 ile kredi riski, %3,3 ile de fiyatlama riski takip etmektedir. Katılımcılar likidite riski ile yasal risk şıklarından birisini seçmemişlerdir.

Karşı taraf riski, iki tarafa da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riskini ifade etmektedir. Verilen cevaplardan çıkartılan sonuç şu ki, kredi türevi kullanarak kredi riskine karşı kendini korumak isteyen taraf için, türev kullanımından kaynaklanan nedenlerle de riskler ortaya çıkmaktadır. Bunların arasında en çok karşılaşılan, Türk bankacılık sektörü açısından karşı taraf riski, operasyonel risk, kredi riski ve fiyatlama riskidir.

✓ Kredi Temerrüt Swapları ile ilgili bilgi sahibi olan katılımcılara yönelik olarak sorulan bir diğer soruda katılımcılardan Kredi Temerrüt Swapları ve alternatif kredi riski yönetimi yöntemleri arasında maliyet açısından kıyas yapmaları istenmiştir. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 21: Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler ve Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerinin Maliyet Kıyaslaması

	Frekans	Yüzde
Evet	15	50,0
Hayır	15	50,0
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi kesin yorum yapılması mümkün görünmemektedir. Katılımcıların %50'si Evet derken geri kalan %50'si hayır yanıtını vermiştir.

✓ Kredi Temerrüt Swapları ile ilgili bilgi sahibi olan katılımcılara yönelik olarak bir diğer soru da, Kredi Temerrüt Swapları'nın ülke kredi risk göstergesi olarak kullanıldığı bilip bilmemelerini tespit etmek amacıyla sorulmuştur. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 22: Kredi Temerrüt Swapları'nın-CDS'lerin Ülke Kredi Riski Göstergesi Olarak Kullanımı İle İlgili Bilgi Sahipliği

	Frekans	Yüzde
Evet	30	100,0
Hayır	0	0
Toplam	30	100

Yukarıdaki tablodan da görülebileceği gibi katılımcıların tamamı Kredi Temerrüt Swaplarının ülke kredi risk göstergesi olarak kullanıldığını bildiğini beyan etmiştir. Bu da demek oluyor ki bankalar arasında ülke riskinin göstergesi olarak Kredi Temerrüt Swapları da dikkate alınmakta ve takip edilmektedir.

✓ Kredi Temerrüt Swapları ile ilgili bilgi sahibi olan katılımcılara yönelik olarak sorulan 17. soru, bir önceki soru ile bağlantılı olarak, ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi

olduğunun algılandığını tespit etmek amacı ile sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 23: Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminden Kıyaslaması

	Frekans	Yüzde
Ülke Kredi Değerliliği	7	23,3
CDS Primi	23	76,7
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde katılımcıların %76,7 gibi önemli bir bölümü CDS Primi'nin daha güvenli bir risk göstergesi olduğunu belirtmiştir. Aslında bu ülke kredi değerliliği ve CDS primi kıyaslandığında alınması gereken bir sonuçtur. Çünkü derecelendirme firmaları ülke notlarını genellikle durum somutlaşmadan güncellemezken, CDS primi günlük olarak değişmekte ve dolayısı ile ülke kredi notuna göre daha güncel ve dinamik bir risk göstergesi olarak varlığını sürdürmektedir.

✓ Kredi Temerrüt Swapları ile ilgili bilgi sahibi olan katılımcılara yönelik olarak bir diğer soru da, CDS priminin ülke kredi notu göstergesi olarak kullanılmasına ve piyasanın yanında bu primin de takip edilip edilmediğinin test edilmesine yönelik olarak sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 24: Kredi Temerrüt Swap-CDS Primi'nin Düzenli Takibi

	Frekans	Yüzde
Evet	27	90,0
Hayır	3	10,0
Toplam	30	100,0

30 katılımcı banka arasında %90 gibi önemli bir bölümü, CDS primini takip ettikleri bir ülke olduğunu beyan etmiştir. Bu da ülke kredi notu göstergesi olarak CDS primine atfedilen değer yüksek olduğunu göstermektedir. Yatırımcılar artık ülkeler ile ilgili olarak yalnızca genel

ekonomik verileri takip etmemekte, CDS primi gibi anlık olarak güncellenebilen, dinamik göstergeleri de dikkatler takip etmektedirler.

✓ Kredi Temerrüt Swapları ile ilgili bilgi sahibi olan katılımcılara yönelik olarak hazırlanan son sorunun amacı, Kredi Temerrüt Swapı primi ile ilgili genel beklentilerin ne olduğu, önümüzdeki dönemde ne yönlü bir hareket gerçekleştireceğinin düşünüldüğünü, katılımcı gözünden tespit etmektir. Bu soruya alınan cevaplar doğrultusunda aşağıdaki frekans tablosu hazırlanmıştır.

Tablo 25: Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS Primi İle İlgili Beklenti

	Frekans	Yüzde
Yükselecek	4	13,3
Düşecek	15	50,0
Değişmeyecek	11	36,7
Toplam	30	100,0

Yukarıdaki tablo incelendiğinde katılımcıların %50 si CDS Primi'nin önümüzdeki dönemde düşeceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bunu %36,7 ile değişmeyeceği düşüncesi ve %13,3 ile de yükseleceği düşüncesi takip etmektedir. Buradan katılımcıların gözünden CDS priminin önümüzdeki dönemde yüksek ihtimalle düşeceği yorumu çok sınırlı olmakla birlikte yapılabilecektir.

Bilindiği üzere Kredi Temerrüt Swabı (CDS), bir alacaklının, 3. bir kişiye belli bir ücret ödeyerek, alacağını garantilemesidir. Yani alacaklının, borçlunun iflas riskinden kurtulmasıdır. Bu riski, artık Kredi Temerrüt Swabı satıcısı üstlenmiştir. Kredi Temerrüt Swabı satıcısının borçlunun ödememe riskini üstlenmek üzere talep ettiği ücrete CDS Premium (CDS primi) denir. CDS için ödenmesi gereken bu primi, borçlu ülke/şirketin iflas etme olasılığı belirler. CDS primi yükseldikçe, algılanan risk düzeyi artmaktadır. Her ne kadar piyasalar incelendiğinde Türkiye CDS risk priminin son 2 ay için yükselme eğiliminde olduğu da görülse, bankalar arasında bu yükselmenin geçici olduğu ve uzun dönemde normal seyrine döneceği kanısı hakimdir.

Yapılan anket çalışması sonucunda, yukarıdaki genel bulgular elde edilmiştir. Birbirinden bağımsız olarak alınan cevaplar arasında anlamlı bir bağ oluşturmak amacı ile alınan cevaplar arasında da istatistiksel analizler yapılmıştır. İlgili analizler bu bölümde yer almaktadır.

3.4. İSTATİSTİKİ ANALİZLER

Anket verilerin yorumlanması ve ilişkilerin tespiti amacıyla “Ki-Kare Analizi” yapılmıştır. Ayrıca değişkenler arasındaki farklılıkların tanımlanması amacıyla “Mann-Whitney U Testi” ve “Kruskal Wallis H Testi” kullanılmıştır.

Banka Türleri ile Algılanan Bankacılık Sektörü Riskleri Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H_0 : Banka türü ile bankacılık sektöründe algılanan öncelikli risk arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : Banka türü ile bankacılık sektöründe algılanan öncelikli risk arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 26: Banka Türleri ile Bankacılık Sektörü Riskleri Çapraz Tablosu

Banka Türü		Banka Sektörü Riskleri				Toplam
		Kredi Riski	Faiz Oranı Riski	Likidite Riski	Döviz Kuru Riski	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	3	0	0	0	3
	Yüzde	100%	0,00%	0,00%	0,00%	100,00%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	6	1	1	1	9
	Yüzde	67,70%	11,10%	11,10%	11,10%	100,00%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	6	0	1	4	11
	Yüzde	54,55%	0,00%	9,08%	36,37%	100,00%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	1	1	2	3	7
	Yüzde	14,29%	14,29%	28,57%	42,85%	100,00%
Toplam	Sayı	16	2	4	8	30
	Yüzde	53,30%	16,70%	13,30%	16,70%	100,00%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, bankacılık sektöründe en yüksek algılanan risk, Kamusal Sermayeli Bankaların %100'üne, Özel Sermayeli Mevduat bankalarının %67,7'sine, Yabancı Sermayeli Bankaların %54,55'ine göre Kredi Riski, Kalkınma ve Yatırım Bankalarının ise %42,85'ine göre Döviz Kuru Riski'dir. İlk bölümdeki soruya verilen cevaplar doğrultusunda test edilen ve sektörde en yüksek algılanan risk olan Kredi Riski, Kamusal ve Özel Sermayeli Mevduat Bankaları ile Yabancı Sermayeli Mevduat Bankaları'nca en yüksek risk olarak algılanmaktadır.

Analiz sonucunda elde edilen anlamlılık değeri 0,310 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H0 red edilememiştir. Yani Banka türü ile algılanan bankacılık sektörü riskleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H₀: Katılımcı bankanın türü ile bankacılık sektöründe algıladığı öncelikli risk arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Katılımcı bankanın türü ile bankacılık sektöründe algıladığı öncelikli risk arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 27: Banka Türleri ile Bankacılık Sektörü Riskleri Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Banka Sektörü Riskleri - Genel	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	24,50
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	13,50
	Yabancı Sermayeli Banka	11	12,86
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	18,36
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Banka türünün 2 den fazla grubu olduğu için Kruskal Wallis H testinin kullanılması uygundur. (Eğer 2 olsaydı, Mann Whitney U olacaktı).

Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,096 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H0 red

edilememiştir. Yani katılımcıların bankacılık sektöründe gördükleri öncelikli risklere göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

Banka Türleri ile Likit Kredi Türevi Algısı Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: Banka türü ile algılanan likit kredi türevi arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: Banka türü ile algılanan likit kredi türevi arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 28: Banka Türü ile Likit Kredi Türevleri Çapraz Tablosu

Banka Türü		Likit Kredi Türevleri			Toplam
		Toplam Getiri Swapı (TRS)	Krediye Bağlı Tahviller (CLN)	Kredi Temerrüt Swabı (CDS)	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	1	2	3
	Yüzde	0,00%	33,30%	66,70%	100,00 %
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	1	0	8	9
	Yüzde	11,10%	0,00%	88,90%	100,00 %
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	2	0	9	11
	Yüzde	18,20%	0,00%	81,80%	100,00 %
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	0	1	6	7
	Yüzde	0,00%	14,30%	85,70%	100,00 %
Toplam	Sayı	3	2	25	30
	Yüzde	10,00%	6,70%	83,30%	100,00 %

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, bankacılık sektöründe en likit olduğu düşünülen kredi türevleri Kamusal Sermayeli Bankaların %66,6'sına, Özel Sermayeli Mevduat bankalarının %88,9'una, Yabancı Sermayeli Bankaların

%81,8'ine ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarında %85,7'sine göre Kredi Temerrüt Swapları'dır. İlk bölümdeki soruya verilen cevaplar doğrultusunda sektördeki bütün banka türleri açısından en likit olduğu düşünülen kredi türevi Kredi Temerrüt Swapları'dır.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,318 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani banka türü ile likit kredi türevleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H₀: Katılımcı bankanın türü ile en likit kredi türevi seçimi arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Katılımcı bankanın türü ile en likit kredi türevi seçimi arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 29: Banka Türü ile Likit Kredi Türevleri Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Likit Kredi Türevleri	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	13,50
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	16,22
	Yabancı Sermayeli Banka	11	15,09
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	16,07
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,887 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani katılımcıların en likit kredi türevleri seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

Banka Türleri ile Kredi Riski Yönetiminin Önemi Artıran Nedenler Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: Banka türü ile günümüzde kredi riski yönteminin önemini arttıran nedenler arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: Banka türü ile günümüzde kredi riski yönteminin önemini arttıran nedenler arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 30: Banka Türleri ile Kredi Riski Yönetiminin Önemi Artıran Nedenler Çapraz Tablosu

Banka Türü		Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden						Toplam
		Rekabetin küresel bir hale gelmesi	Küreselleşen ekonomi	Şirket iflasları	Ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye	Kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi	Diğer	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	1	2	0	0	0	0	3
	Yüzde	33,3%	66,7%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,0%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	1	2	3	2	1	9
	Yüzde	0,00%	11,1%	22,2%	33,3%	22,2%	11,1%	100,0%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	0	4	4	1	2	0	11
	Yüzde	0,00%	36,4%	36,4%	9,1%	18,2%	0,0%	100,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	0	0	4	1	2	0	7
	Yüzde	0,00%	0,00%	57,1%	14,3%	28,6%	0,00%	100,0%
Toplam	Sayı	1	7	10	5	6	1	30
	Yüzde	3,3%	23,3%	33,3%	16,7%	20,0%	3,3%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, günümüzde kredi riskinin önemini arttıran en önemli neden Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarına göre %66,7 ile küreselleşen ekonomi, Özel Sermayeli Mevduat Bankalarına göre %33,3 ile ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen

sermaye, Yabancı Sermayeli Bankalara göre %36,4 ile küreselleşen ekonomi ve şirket iflasları, Kalkınma ve Yatırım Bankalarına göre ise %57,1 ile şirket iflaslarıdır. Daha önceki bölümde sorulan soruya alınan cevaplar ile ulaşılan bankacılık sektörü açısından günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden olarak şirket iflaslarının görüldüğü sonucu Kalkınma ve Yatırım Bankaları ve Yabancı Sermayeli Bankalarınca desteklenmektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,093 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani Banka türü ile günümüzde kredi riski yönteminin önemini arttıran nedenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 31: Banka Türleri ile Kredi Riski Yönetiminin Önemini Artıran Nedenler Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	3,67
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	19,78
	Yabancı Sermayeli Banka	11	13,45
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	18,29
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,024 olarak hesaplanmıştır. İlgili

değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H₀ red edilmiştir. Yani katılımcıların günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. Yukarıdaki sıralama tablosu incelendiğinde, bu farklılığın ise daha çok Özel Sermayeli Mevduat Bankaları açısından olduğu ve onu Yabancı Sermayeli Bankaların takip ettiği, en az farklılığın ise Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarında olduğu yorumu yapılabilecektir.

Banka Türleri ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: Banka Türü ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: Banka Türü ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 32: Banka Türleri ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Çapraz Tablosu

Banka Türü		Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler				Toplam
		Kredi Riski	Operasyonel Risk	Karşı Taraf Riski	Fiyatlama Riski	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	2	0	1	0	3
	Yüzde	66,7%	0,00%	33,3%	0,00%	100,0%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	1	8	0	9
	Yüzde	0,00%	11,1%	88,9%	0,00%	100,0%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	0	3	7	1	11
	Yüzde	0,00%	27,3%	63,6%	9,1%	100,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	0	1	6	0	7
	Yüzde	0,00%	14,3%	85,7%	0,00%	100,0%
Toplam	Sayı	2	5	22	1	30
	Yüzde	6,7%	16,7%	73,3%	3,3%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel risklerin başında Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları açısından %66,7 ile kredi riski, Özel Sermayeli Mevduat Bankaları açısından %88, ile, Yabancı Sermayeli Bankalar açısından %63,6 ile ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları açısından %85,7 ile karşı taraf riski yer almaktadır. Bir önceki bölümde sorulan soru için alınan cevaplar bankaların, kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel risklerin en önemlisi olarak karşı taraf riskini gördükleri yönünde idi. Özel Sermayeli Mevduat Bankaları, Yabancı Sermayeli Bankalar ve Kalkınma ve Yatırım Bankaları önceki bölümde sorulan soruya karşı taraf riski cevabını veren banka çeşitleridir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,098 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani Banka türü ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Risk seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskl seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 33: Banka Türleri ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	7,17
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	17,00
	Yabancı Sermayeli Banka	11	15,86
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	16,57
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,164 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani Katılımcıların kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel risk seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

Banka Türleri ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Düşüncesi Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H_0 : Banka Türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Düşüncesi arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : Banka Türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Düşüncesi arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 34: Banka Türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Görüşü Çapraz Tablosu

Banka Türü		Sizce Kredi Temerrüt Swapları- CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem midir?		Toplam
		Evet	Hayır	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	3	3
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,0%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	6	3	9
	Yüzde	66,7%	33,3%	100,0%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	6	5	11
	Yüzde	54,5%	45,5%	100,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	3	4	7
	Yüzde	42,9%	57,1%	100,0%
Toplam	Sayı	15	15	30
	Yüzde	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları açısından %100'üne ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarının %57,1'ine göre Kredi Temerrüt Swapları alternatif kredi riski yönetim yöntemlerine göre daha maliyetli iken, Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının %66,7'sine ve Yabancı Sermayeli Bankalarının %54,5'ine göre Kredi Temerrüt Swapları alternatif kredi riski yönetim yöntemlerine göre daha maliyetli işlemler değildir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,237 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H0 red edilememiştir. Yani Banka türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H₀: Katılımcıların CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 35: Banka Türü ile CDS'lerin Maliyetli Olup Olmadığı Görüşü Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Sizce CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem midir?	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	23,00
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	13,00
	Yabancı Sermayeli Banka	11	14,82
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	16,57
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,252 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani katılımcıların CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

Banka Türleri ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğu Düşüncesi Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: Banka Türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğu Düşüncesi arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: Banka Türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğu Düşüncesi arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 36: Banka Türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Kıyaslaması Çapraz Tablosu

Banka Türü		Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisi daha güvenilir bir risk göstergesidir?		Toplam
		Ülke Kredi Değerliliği	CDS Primi	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	3	3
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,0%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	2	7	9
	Yüzde	22,2%	77,8%	100,0%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	5	6	11
	Yüzde	45,5%	54,5%	100,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	0	7	7
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,0%
Toplam	Sayı	7	23	30
	Yüzde	23,3%	76,7%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloda ülke kredi değerliliği ile CDS primi arasından hangisinin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğu konusunda, banka çeşitlerine göre dağılım yer almaktadır. Bütün bankalar fikir birliğinde olup Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarının %100'ü, Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının %77,8'i, Yabancı Sermayeli Bankaların %54,5'i ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarının %100'ü CDS priminin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğunu düşünmektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,109 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani Banka türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğu düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların Ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğuna yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların Ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğuna yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 37: Banka Türü ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Kıyaslaması Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisi daha güvenli bir risk göstergesidir?	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	19,00
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	15,67
	Yabancı Sermayeli Banka	11	12,18
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	19,00
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,119 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani katılımcıların ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğuna yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

Banka Türleri ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: Banka Türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: Banka Türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 38: Banka Türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS Primiyle İlgili Beklenti Çapraz Tablosu

Banka Türü		Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü			Toplam
		Yükselecek	Düşecek	Değişmeyecek	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	2	1	3
	Yüzde	0,00%	66,7%	33,3%	100,0%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	1	5	3	9
	Yüzde	11,1%	55,6%	33,3%	100,0%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	2	4	5	11
	Yüzde	18,2%	36,4%	45,5%	100,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	1	4	2	7
	Yüzde	14,3%	57,1%	28,6%	100,0%
Toplam	Sayı	4	15	11	30
	Yüzde	13,3%	50,0%	36,7%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloda ankete katılan bankanın türü ile Türkiye'nin CDS priminin önümüzdeki dönemdeki hareket yönü ile ilgili beklentiler arasındaki ilişki yer almaktadır. Genel kanı %50 ile Türkiye'nin CDS priminin önümüzdeki dönemlerde düşeceği yönündedir. Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarının %66,7'si, Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının %55,6'sı ve kalkınma ve yatırım bankalarının %57,1'i, bu görüşü desteklemektedir. Yabancı Sermayeli Bankalara göre ise Türkiye'nin CDS primi önümüzdeki dönem değişmeyecektir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda Asymp. Sig. Değeri 0,943 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H0 red edilememiştir. Yani Banka türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H₀: Katılımcıların CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönüne yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönüne yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 39: Banka Türü ile Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS Primiyle İlgili Beklenti Sıralamalar Tablosu

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	16,33
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	15,28
	Yabancı Sermayeli Banka	11	16,18
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	14,36
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,967 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H0 red edilememiştir. Yani katılımcıların CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönüne yönelik seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 40: CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri Çapraz Tablosu

Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmaktadır mıdır?		Bankacılık Sektörü Riskleri – Genel				Toplam
		Kredi Riski	Faiz Oranı Riski	Likidite Riski	Döviz Kuru Riski	
Evet	Sayı	4	0	0	0	4
	Yüzde	100,00%	0,00%	0,00%	0,00%	100,0%
Hayır	Sayı	12	2	4	8	26
	Yüzde	46,15%	7,69%	15,39%	30,77%	100,0%
Toplam	Sayı	16	2	4	8	30
	Yüzde	53,33%	6,67%	13,33%	26,67%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren ve anket çalışmasına katılım sağlayan firmalar arasında Kredi Temerrüt Swapı kullananların tamamı bankacılık sektöründe karşılaşılan en önemli riskin kredi riski olduğu düşünülmektedir. Kredi Temerrüt Swapı kullanmayan bankaların %46,15'i bankacılık sektöründe karşılaşılan en önemli risk olarak kredi riskini görmekte, %26,67'si döviz kuru riski, %13,33'ü likidite riskini ve %6,67'si ise faiz oranı riskini en önemli risk olarak görmekte. Önceki bölümde sorulan soru ile de tespit edildiği üzere, alınan sonuçlardan da anlaşılıyor ki gerek Kredi Temerrüt Swapı kullanan gerekse kullanmayan bütün bankalar arasında sektörün en önemli riski olarak kredi riski kabul edilmektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,009 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **küçük** olduğu için H₀

red edilmiştir. Yani katılımcı bankaların bankacılık sektöründe algıladıkları öncelikli risklere göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı bir ilişki vardır yorumu yapılabilecektir. İlişkinin yönü ve şiddetine baktığımızda ise Spearman Corelasyon katsayısı -0,489 olarak hesaplanmıştır. Bu değer negatif yönde orta güçlükte doğrusal bir ilişki olduğunu göstermektedir.

H_0 : Katılımcıların bankacılık sektöründe gördükleri öncelikli risklere göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların bankacılık sektöründe gördükleri öncelikli risklere göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 41: CDS Kullanımı ile Bankacılık Sektörü Riskleri Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
Banka Sektörü Riskleri	Evet	4	25,38
	Hayır	26	13,98
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. CDS kullanımının 2 grubu olduğu için Mann Whitney U testinin kullanılması uygundur.

Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,008 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H_0 red edilmiştir. Yani şu sonuç çıkarılır ki, katılımcı bankaların bankacılık sektöründe algıladıkları öncelikli risklere göre bankalarında Kredi Temerrüt Swapı kullanımları arasında anlamlı bir farklılık vardır. Yukarıdaki sıralama tablosu incelendiğinde de görülmektedir ki, bu farklılık en çok bankalarında Kredi Temerrüt Swapı kullanan katılımcılar arasında gözlemlenmektedir.

CDS Kullanımı ile Likit Kredi Türevleri Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: CDS Kullanımı ile likit kredi türevleri arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: CDS Kullanımı ile likit kredi türevleri arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 42: CDS Kullanımı ile Likit Kredi Türevleri Çapraz Tablosu

Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?		En Likit Kredi Türevi			Toplam
		Toplam Getiri Swapı (TRS)	Krediye Bağlı Tahviller (CLN)	Kredi Temerrüt Swapı (CDS)	
Evet	Sayı	0	1	3	4
	Yüzde	0,00%	25,0%	75,0%	100,0%
Hayır	Sayı	3	1	22	26
	Yüzde	11,5%	3,8%	84,6%	100,0%
Toplam	Sayı	3	2	25	30
	Yüzde	10,0%	6,7%	83,3%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, bankacılık sektörüne göre en likit kredi türevi %83,3 ile Kredi Temerrüt Swaplarıdır. Bunu Toplam Getiri Swapları ve bunu da Krediye Bağlı Tahviller takip etmektedir. Kredi Temerrüt Swapı kullanan bankaların %75'i, kullanmayanların ise %84,6'sı Kredi Temerrüt Swaplarının en likit kredi türevleri olduğunu düşünmektedir. Yani önceki bölümde sorulan soruya verilen cevaplar doğrultusunda, sektördeki bankalar arasında en likit kredi türevi olarak Kredi Temerrüt Swapını gösterenlerin arasında hem Kredi Temerrüt Swapı kullanan hem de kullanmayanlar vardır.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda Asymp. Sig. Değeri 0,243 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **büyük** olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani CDS Kullanımı ile Likit kredi türevleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların en likit kredi türevi seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların en likit kredi türevi seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 43: CDS Kullanımı ile Likit Kredi Türevleri Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
En Likit Kredi Türevi	Evet	4	14,63
	Hayır	26	15,63
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda Asymp. Sig. Değeri 0,742 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani katılımcıların en likit kredi türevi seçimlerine göre bankalarında Kredi Temerrüt Swapı kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

CDS Kullanımı ile günümüzde kredi riski yönetimini arttıran nedenler Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H_0 : CDS kullanımı ile günümüzde kredi riski yönetimini arttıran nedenler arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : CDS kullanımı ile günümüzde kredi riski yönetimini arttıran nedenler arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 44: CDS Kullanımı İle Günümüzde Kredi Riski Yönetiminin Önemi Arttıran Nedenler Çapraz Tablosu

		Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden						Toplam
		Rekabetin küresel bir hale gelmesi	Küreselleşen ekonomi	Şirket iflasları	Ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye	Kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi	Diğer	
Evet	Sayı	1	1	1	0	1	0	4
	Yüzde	25,0%	25,0%	25,0%	0,00%	25,0%	,0%	100,0%
Hayır	Sayı	0	6	9	5	5	1	26
	Yüzde	0,00%	23,1%	34,6%	19,2%	19,2%	3,8%	100,0%
Toplam	Sayı	1	7	10	5	6	1	30
	Yüzde	3,3%	23,3%	33,3%	16,7%	20,0%	3,3%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, daha önceki bölümde sorulan soruya verilen cevaplar doğrultusunda tespit edilen “Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar arasındaki kanı günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli nedenin %33,3 ile şirket iflasları olduğu yönündedir. Şirket iflaslarını %23,3 ile küreselleşen ekonomi, %20 ile kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi, %16,7 ile ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye ve %3,3 ile rekabetin küresel hale gelmesi ve diğer nedenler takip etmektedir. Ayrıca Kredi Temerrüt Swapı kullanan %13,34’ün yani 4 bankanın her biri ayrı bir nedenin günümüzde kredi riski yönetiminin önem kazanmasında etkili olduğunu söylemiştir. Rekabetin küresel bir hale gelmesi, küreselleşen ekonomi, şirket iflasları ve kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi bu nedenlerdir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,181 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **büyük** olduğu için H0

red edilememiştir. Yani CDS Kullanımı ile günümüzde kredi riski yönetimini arttıran nedenler arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 45: CDS Kullanımı İle Günümüzde Kredi Riski Yönetiminin Önemi Arttıran Nedenler Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden	Evet	4	11,50
	Hayır	26	16,12
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,314 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani katılımcıların günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 46: CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Çapraz Tablosu

Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?		Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler				Toplam
		Kredi Riski	Operasyonel Risk	Karşı Taraf Riski	Fiyatlama Riski	
Evet	Sayı	1	0	3	0	4
	Yüzde	25,0%	0,00%	75,0%	0,00%	100,0%
Hayır	Sayı	1	5	19	1	26
	Yüzde	3,8%	19,2%	73,1%	3,8%	100,0%
Toplam	Sayı	2	5	22	1	30
	Yüzde	6,7%	16,7%	73,3%	3,3%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankalar arasında en yaygın düşünce %73,3 ile kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek en olası riskin karşı taraf riski olduğu yönündedir. Bunu %16,7 ile operasyonel risk, %6,7 ile kredi riski ve %3,3 ile fiyatlama riski takip etmektedir. Bu sonuç Kredi Temerrüt Swapı kullanan bankalar arasında da doğrulanmakta, konu bankaların %75'i kredi türevi kullanımı sırasında karşılaşılabilecek en olası riskin karşı taraf riski olduğunu, %25'i ise kredi riski olduğunu düşünmektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,354 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **büyük** olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı sırasında

ortaya çıkabilecek potansiyel riskler arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H₀: Katılımcıların kredi türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların kredi türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 47: CDS Kullanımı ile Kredi Türevi Kullanımı Sırasında Ortaya Çıkabilecek Potansiyel Riskler Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler	Evet	4	14,25
	Hayır	26	15,69
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,694 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani Katılımcıların Kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel riskler seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

CDS Kullanımı ile CDS'lerin Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerine Göre Daha Maliyetli Olarak Algılanıp Algılanmaması Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: CDS Kullanımı ile CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli algılanıp algılanmaması arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: CDS Kullanımı ile CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli algılanıp algılanmaması arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 48: CDS Kullanımı ile CDS'lerin Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerine İle Maliyet Kıyaslaması Çapraz Tablosu

Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?		Sizce Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem midir?		Toplam
		Evet	Hayır	
Evet	Sayı	0	4	4
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,0%
Hayır	Sayı	15	11	26
	Yüzde	57,7%	42,3%	100,0%
Toplam	Sayı	15	15	30
	Yüzde	50,0%	50,0%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, CDS kullanan bankaların tamamı CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli olduğunu düşünmemektedir. CDS kullanmayan bankaların ise %57,7'si CDS'i daha maliyetli bulmakta, %42,3'ü ise daha maliyetli olduğunu düşünmemektedir. Toplam katılımcı sayısı açısından bakıldığında eşit bir durum olduğu görülmektedir yani katılımcı bankaların %50'si CDS'in alternatif yöntemlere göre daha maliyetli olduğunu düşünmekte, %50'si ise düşünmemektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,032 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **küçük** olduğu için H₀ red edilmiştir. Yani CDS Kullanımı ile CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli algılanıp algılanmaması arasında anlamlı bir ilişki vardır yorumu yapılabilecektir. İlişkinin yönü ve şiddetine

baktığımızda ise Spearman Corelasyon katsayısı -0,392 olarak hesaplanmıştır. Bu değer negatif yönde orta güçlükte doğrusal bir ilişki olduğunu göstermektedir.

H_0 : Katılımcıların CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 49: CDS Kullanımı ile CDS'lerin Alternatif Kredi Riski Yönetimi Yöntemlerine İle Maliyet Kıyaslaması Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
Sizce CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem midir?	Evet	4	23,00
	Hayır	26	14,35
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,035 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H_0 red edilmiştir. Yani bankaların, CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. Yukarıdaki sıralama tablosu incelendiğinde, bu farklılığın ise en çok bankalarında CDS kullanan katılımcılar arasında olduğu yorumu yapılabilecektir.

CDS Kullanımı ile Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminden Hangisinin Daha Güvenilir Bir Risk Göstergesi Olduğu Görüşleri Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: CDS kullanımı ile ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğu görüşleri arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: CDS kullanımı ile ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğu görüşleri arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 50: CDS Kullanımı ile Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminin Kıyaslanması Çapraz Tablosu

Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?		Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisi daha güvenilir bir risk göstergesidir?		Toplam
		Ülke Kredi Değerliliği	CDS Primi	
Evet	Sayı	0	4	4
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,00%
Hayır	Sayı	7	19	26
	Yüzde	26,90%	73,10%	100,00%
Toplam	Sayı	7	23	30
	Yüzde	23,30%	76,70%	100,00%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların, CDS kullanın veya kullanmasın görüşü, %76,7 ile CDS priminin daha güvenilir bir risk göstergesi olduğudur. Bu görüşü Kredi Temerrüt Swapı(CDS) kullanan bankaların tamamı, kullanmayan bankaların ise %73,10'u desteklemektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,236 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **büyük** olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani CDS Kullanımı ile Ülke kredi değerliliği ve Kredi

Temerrüt Swap-CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğu görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların Ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğuna yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların Ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğuna yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 51: CDS Kullanımı ile Ülke Kredi Değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS Priminin Kıyaslanması Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisi daha güvenli bir risk göstergesidir?	Evet	4	19,00
	Hayır	26	14,96
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,244 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani Katılımcıların Ülke kredi değerliliği ve CDS priminden hangisinin daha güvenli bir risk göstergesi olduğuna yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur yapılabilecektir.

CDS Kullanımı ile CDS Priminin Önümüzdeki Dönemde Hareket yönünün Ne Olacağı Görüşü Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H₀: CDS kullanımı ile CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönünün ne olacağı görüşü arasında anlamlı ilişki yoktur.

H₁: CDS kullanımı ile CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönünün ne olacağı görüşü arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 52: CDS Kullanımı ile CDS Priminin Yönü İle İlgili Beklenti Çapraz Tablosu

Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?		Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü			Toplam
		Yükselecek	Düşecek	Değişmeyecek	
Evet	Sayı	1	2	1	4
	Yüzde	25,0%	50,0%	25,0%	100,0%
Hayır	Sayı	3	13	10	26
	Yüzde	11,5%	50,0%	38,5%	100,0%
Toplam	Sayı	4	15	11	30
	Yüzde	13,3%	50,0%	36,7%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, sektördeki genel algı, %50 ile önümüzdeki dönemde CDS priminin düşeceği yönündedir. Bunu %36,7 ile değişmeyeceği görüşü, %13,3 ile yükseleceği görüşü izlemektedir. Sektör oranı ile paralel bir şekilde, CDS kullanan bankaların da %50'si CDS priminin önümüzdeki dönemde düşeceğini düşünmekte, %38,5'i değişmeyeceğini ve %11,5' i yükseleceğini düşünmektedir.

Yapılan Ki-kare analizi sonucunda anlamlılık değeri 0,725 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **büyük** olduğu için H₀ red edilememiştir. Yani CDS Kullanımı ile CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü görüşleri arasında anlamlı bir ilişki yoktur yorumu yapılabilecektir.

H_0 : Katılımcıların Türkiye'nin CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönüne yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların Türkiye'nin CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönüne yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 53: CDS Kullanımı ile CDS Priminin Yönü İle İlgili Beklenti Sıralamalar Tablosu

	Bankanızda CDS Kullanılıyor mu?	N	Sıralama Ortalaması
Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönü	Evet	4	12,88
	Hayır	26	15,90
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Mann Whitney U analizi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,480 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden büyük olduğu için H_0 red edilememiştir. Yani katılımcı bankaların Türkiye'nin CDS priminin önümüzdeki dönemde hareket yönüne yönelik seçimlerine göre CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık yoktur yorumu yapılabilecektir.

Banka Türü ile CDS Kullanımı Arasındaki İlişkilerin ve Farklılıkların Tespiti

H_0 : Banka Türü ile CDS Kullanımı arasında anlamlı ilişki yoktur.

H_1 : Banka Türü ile CDS Kullanımı arasında anlamlı ilişki vardır.

Tablo 54: Banka Türü ile CDS Kullanımı Çapraz Tablosu

Banka Türü		Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?		Toplam
		Evet	Hayır	
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	2	1	3
	Yüzde	66,7%	33,3%	100,0%
Özel Sermayeli Mevduat Bankası	Sayı	0	9	9
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,0%
Yabancı Sermayeli Banka	Sayı	2	9	11
	Yüzde	18,2%	81,8%	100,0%
Kalkınma ve Yatırım Bankası	Sayı	0	7	7
	Yüzde	0,00%	100,0%	100,0%
Toplam	Sayı	4	26	30
	Yüzde	13,3%	86,7%	100,0%

Yukarıdaki çapraz tabloya göre, Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarının %66,7'si, Yabancı Sermayeli Bankaların ise 18,2'si CDS kullanmaktadır. Ancak Özel Sermayeli Mevduat Bankaları ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarının tamamı ile yabancı Sermayeli bankalarının %81,8 gibi önemli bir bölümü CDS kullanmamaktadır.

İlişki tespiti için yapılan Ki-kare analizi sonucunda Asymp. Sig. Değeri 0,018 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden **küçük** olduğu için H0 red edilmiştir. Yani Banka türleri ile CDS Kullanımı arasında anlamlı bir ilişki vardır yorumu yapılabilecektir. İlişkinin yönü ve şiddetine baktığımızda ise Spearman Corelasyon katsayısı 0,310 olarak hesaplanmıştır. Bu değer pozitif yönde orta güçlükte doğrusal bir ilişki olduğunu göstermektedir.

H₀: Katılımcıların Bankalarında CDS kullanımlarına göre banka türleri arasında anlamlı farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların Bankalarında CDS kullanımlarına göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 55: Banka Türü ile CDS Kullanımı Sıralamalar

	Banka Türü	N	Sıralama Ortalaması
Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?	Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası	3	7,50
	Özel Sermayeli Mevduat Bankası	9	17,50
	Yabancı Sermayeli Banka	11	14,77
	Kalkınma ve Yatırım Bankası	7	17,50
	Toplam	30	

Yukarıdaki hipotezlerin testi için Kruskal Wallis H testi yapılmıştır. Banka türünün 2 den fazla grubu olduğu için Kruskal Wallis H testinin kullanılması uygundur. (Eğer 2 olsaydı, Mann Whitney U olacaktı).

Yapılan test sonucunda anlamlılık değeri 0,021 olarak hesaplanmıştır. İlgili değer 0,05 anlamlılık değerinden küçük olduğu için H₀ red edilmiştir. Yani Katılımcıların Bankalarında CDS kullanımlarına göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. Yukarıdaki sıralama tablosu incelendiğinde, bu farklılığın ise daha çok Özel Sermayeli Mevduat bankalarında ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarında olduğu görülmektedir. Onu Yabancı Sermayeli Bankaların takip ettiği, en az farklılığın ise Kamusal Sermayeli Mevduat Bankalarında olduğu yorumu yapılabilecektir.

SONUÇ

İstikrarlı bir ekonomide, finansal sistem ile ekonominin tümü arasında bir uyumun olması beklenir. Sistem içerisinde oluşan fon fazlasının fon açığı olan kesime aktarılması, finansal sistemin en önemli işlevlerindedir ve sistemdeki fon akışı, aracı kurumlar vasıtası ile gerçekleşir. Bu kurumların arasında en önemlilerinden birisi de bankalar olup, bankaların günümüzde para-kredi ve sermaye konularında önemli görev ve fonksiyonları bulunmaktadır.

Türkiye’de bankanın net olarak bir tanımı bulunmamakta olup, Bankalar Kanunu’nda bankacılık faaliyetleri tanımlanmıştır. Bu faaliyetler zaman içerisinde oluşan ihtiyaçlara göre şekillendirilmiş olup bankaların ilk olarak oluşmaya başladığı M.Ö. 3500’lü yıllardan günümüze gelene kadar pek çok değişiklik yaşamıştır. 17. Yüzyılın başlarından itibaren modern anlamda bankacılık oturmaya ve bugünkü şekliyle bankalar kurulmaya başlanmıştır. Bilinen ilk modern anlamdaki banka 1609 yılında kurulan Amsterdam Bankası’dır.

Bankacılık esas olarak bir risk alma işidir ve bankalar yukarıda sayılan faaliyetlerini her birini yerine getirirken bir risk üstlenirler. Bankaların faaliyetleri sırasında karşı karşıya kaldıkları riskler; bilanço riski, karlılık riski, sermaye yeterliliği riski, piyasa riski, faiz oranı riski, likidite riski, kur riski, operasyonel risk ve kredi riski, en temel faaliyetlerinin ellerinde fon fazlası olan kişi ve kuruluşlarla fon ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlar arasında aracılık yapmak olduğu düşünüldüğünde bankacılık faaliyetleri ile en yakın ilişki kredi riski arasında bulunmaktadır. Literatürde kredi riskinin pek çok tanımı vardır. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu’nun 1.11.2006 tarihli ve 26333 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmeliği’nin 3. Maddesinde ise “kredi riski: kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen

zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığını ifade etmektedir”²¹⁴ olarak tanımlanmaktadır.

Temel işlevleri çerçevesinde üstlendikleri riskleri iyi yönetemeyen bankalar, faaliyetlerini sürdürmez hale gelme durumu ile karşı karşıya kalabileceklerdir. Bu yüzden bankacılık faaliyetlerinden kaynaklanan risklerin gereğince anlaşılması, ölçülmesi ve iyi yönetilmesi gereklidir.

Kredi riski yönetiminin amacı uygun parametreler içinde bankanın maruz kalabileceği riskleri yöneterek bankanın risk ayarlı getirisini maksimize etmektir. Buna yönelik olarak bankalar, portföylerindeki tüm kredi risklerini ve bireysel kredilere ve işlemlere ilişkin risklerini yönetmek durumundadırlar. Bankalar ayrıca kredi risklerinin diğer risklerle ilişkisini de göz önünde bulundurmalıdır. Kredi riskinin etkin şekilde yönetimi, risk yönetiminde kapsamlı bir yaklaşımın önemli unsurlarından birisidir.

Kredi riskinin yönetimine yönelik olarak bankalarca uygulanabilecek politikalar, riskin zarara dönüşmeden önlemesini hedefleyen aktif politikalar ve risk gerçekleşip zarara dönüştüğünde bunun etkilerini karşılamaya yönelik ön rezervler oluşturan pasif politikalar olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Kredi riskinin etkilerini karşılamaya yönelik politikalar riskin tamamen giderilemeyeceği düşüncesiyle riskleri karşılayacak potansiyel yaratılmasını amaçlayan politikalardır. Bu politikalar, daha çok bankanın öz sermayesinin yeterli olması, zararı da karşılayacak esas ve ek sermayenin oluşturulması, banka dışı güvencelerin sağlanması şeklindedir.

Risk yönetimi açısından önemli bir potansiyele sahip olan kredi riskini önlemeye yönelik politikaları; kredi sürecinin yönetimi, riskin yansıtılması, riskin sınırlandırılması, riskin paylaşılması, riskten korunma, riskin farklılaştırılması, erken uyarı sistemi ve derecelendirme şeklinde sınıflandırabiliriz. Kredi riski esas olarak kredi süreci içerisinde oluşan bir risk olduğundan kredi sürecinin doğru yönetimi, kredi riskinin banka faaliyetlerinde meydana getirebileceği potansiyel zararın minimuma

²¹⁴ Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik (R.G. 01.11.2006/26333)

indirilmesini sağlayacaktır. Kredi riski, müşterinin üzerinden alınarak teminat gibi çeşitli unsurların üzerine yansıtılabilir; kullanılacak krediye üst sınır belirleyerek sınırlandırılabilir; kredinin farklı yapıdaki birden fazla banka tarafından karşılanmasıyla ile paylaştırılabilir; kredinin miktarı dikkate alınmadan nitelik olarak farklı gruplara yayılarak farklılaştırılabilir; kurulacak bir erken uyarı sistemi ile bertaraf edilebilir. Ayrıca bankacılıkta türev ürünler hem riskten korunma hem de spekülasyon amacıyla kullanılabilir.

Türev ürün, değeri dayandığı varlığın değerinden türetilen ürün anlamına gelmektedir. Yani türev ürün bir referans varlık veya sözleşmeden yararlanılarak oluşturulan yeni bir varlık veya sözleşmedir. Türev ürün kullanarak işletmeler, maruz kalabilecekleri potansiyel risklerden korunabilir ve ilgili varlığın sahipliğini kaybetmeden riskin yönünü değiştirebilirler. Forward, swap, futures ve opsiyon türev ürünlerin başlıcaları olmakla birlikte, kredi türevleri de türev ürünlerin bir çeşididir. Kredi türevleri, temelde anlaşma taraflarından birini, referans varlıklarının yükümlülükleri üzerinde doğabilecek geri ödememe riskine karşı korumak için tasarlanmıştır.

Kredi türevlerinin işlem gördüğü kredi türev piyasaları, esas itibari ile tezgâh üstü piyasa olarak faaliyet göstermektedirler. Bu piyasalarda işlem gören kredi türevlerinin başlıcaları; Kredi Spread Opsiyonu-CSO, Toplam Getiri Swabı-TRS, Krediyeye Bağlı Tahviller-CLN ve Kredi Temerrüt Swabı-CDS 'dir.

Konu çalışmanın uygulaması temelde kredi temerrüt swaplarının Türk bankacılık sistemindeki yerini saptamaya yönelik olarak yapılmıştır. Yukarıda bahsedildiği üzere, Kredi Temerrüt Swabı bir çeşit kredi türevidir ve kredi türevlerinin başlıca kullanım amacı taraflardan birini, kredi riskine karşı korumaktır. Türk bankacılık sektöründeki genel kanının, en önemli riskin kredi riski olup olmadığını saptamak üzere, ankete katılım sağlayan bankalardan bankacılık sektöründe karşılaşılabilecekleri riskleri önem derecesine göre sıralamaları istenmiştir. Alınan cevaplara göre en önemli risk kredi riskidir. Bunu faiz oranı riski, onu ise döviz kuru riski takip etmektedir. En sonda ise likidite riski yer almaktadır. Sonuçlar beklendiği şekilde oluşmuştur. Temel

faaliyetlerinden biri kredi vermek olan bankaların en önemli risk olarak kredi riskini algılamaları olağan bir durumdur.

Ankete katılan bankaların tamamında, kredi riskini yönetmek amacı ile ez az bir yöntem kullanılmaktadır. En temel faaliyetleri fon fazlasını mevduat olarak toplayıp ihtiyacı olan kesime kredi olarak vermek olan bankalarda, kredi riskini yönetmek amacı ile bir yöntem kullanılıyor olması beklenen bir sonuçtur. Çünkü iyi yönetilmeyen kredi riski bankayı finansal sıkıntı içerisine sokabilir ve sorunun giderilememesi bankayı iflasa kadar sürükleyebilir.

Anket katılımcılarından kredi riskini yönetmek için kullanılan yöntemlerin arasında, kullanım yoğunluğuna göre sıralama yapmaları istenmiştir. Alınan cevaplardan en yoğun kullanılan yöntemin teminatlanma olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Teminat, riskin çok çeşitli nedenlerle tasfiye edilmesinde ortaya çıkabilecek gecikmenin giderebilmesi ve kredi alanın krediyi geri ödememesi konusunda caydırıcı olması amacıyla alınan ve nakde çevrilmesi sonucu o ana kadar ödenmemiş anapara, faiz, vergi ve diğer masrafları karşılayabilecek değere sahip olması beklenen maddi ve maddi olmayan varlıklardır. Dolası ile teminat bir kredinin en önemli kullanım koşuludur. Teminatı kredi türevleri, bilanço içi netleştirme ve menkul kıymetleştirme takip etmektedir. Görüldüğü üzere Türk bankacılık sisteminde kredi riskini yönetmek için kullanılan yöntemlerin arasında kullanım yoğunluğu açısından kredi türevleri ikinci sırada gelmektedir.

Bir kredi türevi olan kredi temerrüt swapları katılımcı bütün bankalar tarafından bilinmekte ve bankaların %13,3'ü kredi temerrüt swaplarını kullanmaktadır. Katılımcı bankalar arasında kredi temerrüt swapının kullanılmamasının en büyük nedeni ise kredi riskinin diğer yöntemler ile yönetilmesidir.

Kredi temerrüt swapı kullanan bankalara, bu türevin en çok hangi amaçla kullanıldığı sorulmuş, banka sayısı fazla olmadığından amaçlar arasında öncelik sıralaması yapılamamıştır. Kredi temerrüt swaplarını riskten korunma, spekülasyon ve arbitraj amaçları ile kullanılmaktadır.

Katılımcı bankaların tamamının kredi temerrüt swapları hakkında bilgi sahibi olduğu daha önceden belirtilmişti. Katılımcı bankaların tamamına yönelik olarak Kredi temerrüt swaplarında temerrüt halinin gerçekleşmesinin en önemli nedeninin ne olduğu sorulmuş ve %76,7 ile ödemenin gerçekleştirilememesi cevabı alınmıştır. Kredi temerrüt swaplarında temerrüt hali yani kredi olayı, ödemeyi gerçekleştirilmeme veya iflas/acizlik hali olarak tanımlanabilir.²¹⁵ Temerrüt hali herhangi bir belirsizliğe sebebiyet vermeyecek ölçüde açık ve kesin olarak tanımlanmalıdır. Temerrüt halinin gerçekleşmesi halinde koruma sağlayan taraf Kredi temerrüt swap sözleşmesinin düzenlendiği tarihteki değeri ile temerrüt halinin gerçekleştiği tarihin hemen akabinde oluşan ve geri kazanılabilir değer arasındaki farkın nakit olarak ödemekte veya varlığı fiziki teslimi karşılığında önceden kararlaştırılan değeri (Kredi temerrüt swapının nominal değeri) ödemektedir.²¹⁶

Kredi temerrüt swapı kullanan bankalara temerrüt halinin gerçekleşmesi durumunda genel olarak nakit ödemenin mi fiziki teslimatın mı yapıldığı sorulmuştur. Bankalar, fiziki teslimatın yapıldığı konusunda görüş birliğindedirler. Gelişmekte olan piyasalarda fiziki teslimat daha çok yapılmaktadır. Çünkü temerrüt durumunda tahvil piyasasının likiditesi azalmakta, temerrüt sonrası referans varlığın gerçek fiyatının tayin edilmesi zorlaşmakta, özellikle finansal kriz ortamında faizlerin çok yükselmesiyle bono fiyatları çok düşmektedir. Bu durumda koruma satan tarafın zararı katlanmaktadır. Bu yüzden genellikle koruma satan taraf, zararını kısmen de olsa telafi edebilmek amacıyla nakdi uzlaşma yerine fiziki uzlaşmayı tercih etmektedir.²¹⁷

Günümüzde kredi riskine maruz kalınması dünya çapında banka problemlerin en önemli kaynağı olarak görülmektedir. Maruz kalınan kredi riskinin yönetilmesi, pek çok etken dolayısı ile daha da önemli hale

²¹⁵ Sağlık, Fatih, a.g.e., s. 12

²¹⁶ Das, Satyajit. Credit Derivatives – CDOs & Structured Credit Products. 2005, 3rd Edition, Wiley Finance. s.29

²¹⁷ Özyurt, Gülsün, 2003. “Kredi Türevleri”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2609, Erişim Tarihi: 22.07.2013

gelmektedir. Anket katılımcılarına günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli nedenlerin ne olduğu sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda, günümüzde kredi riski yönetiminin önemini artıran en önemli nedenin %33,3 ile şirket iflasları olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunu %23,3'le küreselleşen ekonomi, %20 ile kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi, %16,7 ile ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye ve %3,3 ile rekabetin küresel hale gelmesi ve diğer nedenler izlemektedir. Kredi kullandırmak sureti ile kredi verilen bir şirketin ödeme aczine düşmesi ve iflas etmesi, kredi geri dönüşlerini en çok etkileyen neden olarak görülmektedir.

Bankacılık bir risk alma işidir ve bankalar üstlendikleri risklerden kendilerini korumaya veya risk gerçekleşmeden önce önlem almaya çalışırlar. Kredi türevleri, her ne kadar kullanıcılarını kredi riskinden korumak amacı ile kullanılıyor da olsa, kendi bünyelerinden kaynaklanan riskler bulunmaktadır. Bunların başlıcaları kredi riski, operasyonel risk, karşı taraf riski, fiyatlama riski, likidite riski ve yasal risktir. Ankete katılan bankalardan, kendileri açısından kredi türevi kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek en önemli riskin ne olduğunu belirtmeleri istenmiş ve %73,3'le karşı taraf riski cevabı alınmıştır. Karşı taraf riski, iki tarafa da yükümlülük getiren bir işlemin muhatabı olan karşı tarafın, bu işlemin nakit akışında yer alan son ödemeden önce temerrüde düşme riskini ifade etmektedir. Görüldüğü üzere, kredi riskinden korunmak için kullanılan konu ürünlerin kendinden kaynaklanan bir risk unsuru da bulunmaktadır.

Katılımcılara Kredi temerrüt swaplarının kredi türevi olmasının yanında, ülke kredi riski göstergesi olarak ta kullanıldığını bilip bilmedikleri; Kredi temerrüt swaplarının mı ülke risk notlarının mı daha güvenli bir risk göstergesi olduğunu düşündükleri sorulmuştur. Katılımcıların %76,7 gibi önemli bir bölümü CDS Primi'nin daha güvenli bir risk göstergesi olduğunu belirtmiştir. Aslında bu ülke kredi değerliliği ve CDS primi kıyaslandığında alınması gereken bir sonuçtur. Çünkü derecelendirme firmaları ülke notlarını genellikle durum somutlaşmadan güncellemezken, CDS primi günlük olarak

değişmekte ve dolayısı ile ülke kredi notuna göre daha güncel ve dinamik bir risk göstergesi olarak varlığını sürdürmektedir. Ayrıca 30 katılımcı banka arasında %90 gibi önemli bir bölümü, CDS primini takip ettikleri bir ülke olduğunu beyan etmiştir. Bu da ülke kredi notu göstergesi olarak CDS primine atfedilen değer yüksek olduğunu göstermektedir. Yatırımcılar artık ülkeler ile ilgili olarak yalnızca genel ekonomik verileri takip etmemekte, CDS primi gibi anlık olarak güncellenebilen, dinamik göstergeleri de dikkatler takip etmektedirler.

Son olarak; Kredi temerrüt swapları ile ilgili bilgi sahibi olan katılımcılara yönelik olarak hazırlanan son sorunun amacı, Kredi temerrüt swapı primi ile ilgili genel beklentilerin ne olduğu, önümüzdeki dönemde ne yönlü bir hareket gerçekleştireceğinin düşünüldüğünü, katılımcı gözünden tespit etmektir. Alınan cevaplara göre katılımcıların %50 si CDS Primi'nin önümüzdeki dönemde düşeceğini düşündüğünü belirtmiştir. Bunu %36,7 ile değişmeyeceği düşüncesi ve %13,3 ile de yükseleceği düşüncesi takip etmektedir. Buradan katılımcıların gözünden CDS priminin önümüzdeki dönemde yüksek ihtimalle düşeceği yorumu çok sınırlı olmakla birlikte yapılabilecektir. Bu da ülke kredi notu göstergesi olarak CDS primine atfedilen değer yüksek olduğunu göstermektedir. Yatırımcılar artık ülkeler ile ilgili olarak yalnızca genel ekonomik verileri takip etmemekte, CDS primi gibi anlık olarak güncellenebilen, dinamik göstergeleri de dikkatler takip etmektedirler

Bu çalışma ile ulaştığımız sonuçlara göre, bankalar, karşılaştıkları riskler, kredi türevleri ve Kredi temerrüt swapları ile ilgili şunlar söyleyebilecektir;

- Katılımcıların günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden seçimlerine göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. bu farklılığın ise daha çok Özel Sermayeli Mevduat banklarında olduğu ve onu Yabancı Sermayeli Bankaların takip ettiği, en az farklılığın ise Kamusal Sermayeli Mevduat Banklarında olduğu yorumu yapılabilecektir

- Katılımcıların Banka sektöründe gördükleri öncelikli risklere göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. Bu farklılığın ise en çok Bankalarında CDS kullanan katılımcılar arasında olduğu yorumu yapılabilecektir.
- CDS Kullanımı ile CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli algılanıp algılanmaması arasında anlamlı bir ilişki vardır yorumu yapılabilecektir. İlişkinin yönü ve şiddetine baktığımızda ise negatif yönde orta güçlükte doğrusal bir ilişki olduğunu göstermektedir.
- CDS'lerin alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem olup olmadığına yönelik seçimlerine göre bankalarında CDS kullanımları arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. bu farklılığın ise en çok Bankalarında CDS kullanan katılımcılar arasında olduğu yorumu yapılabilecektir.
- Banka türleri ile CDS Kullanımı arasında anlamlı bir ilişki vardır yorumu yapılabilecektir. İlişkinin yönü ve şiddetine baktığımızda ise pozitif yönde orta güçlükte doğrusal bir ilişki olduğunu göstermektedir.
- Katılımcıların Bankalarında CDS kullanımlarına göre banka türleri arasında anlamlı farklılık vardır yorumu yapılabilecektir. Bu farklılığın ise daha çok Özel Sermayeli Mevduat banklarında ve Kalkınma ve Yatırım Bankalarında olduğu görülmektedir. Onu Yabancı Sermayeli Bankaların takip ettiği, en az farklılığın ise Kamusal Sermayeli Mevduat Banklarında olduğu yorumu yapılabilecektir.

KAYNAKÇA

AKDOĞAN, Kurmaş ve CHADWICK, Meltem Gülenay, Ekonomi Notları-CDS-Bono Farkı ve Düzeltme Hareketi, **TCMB**, sayı: 2012/01, 12.01.2012

AKGÜÇ, Öztin, **100 Soruda Türkiye’de Bankacılık**, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1987

AKYÜZ, Meltem, Mali Başarısızlık Riskinin Genel Olarak Değerlendirilmesi ve Türk Mevduat Bankaları Üzerine Bir Deneme, Çukurova Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Adana: 1996

ALİ, Paul Usman “New Applications For Credit Derivatives”, Working Paper, June 20012

ALKIN, Emre, SAVAŞ, Tuğrul ve AKMAN, Vedat, **Bankalarda Risk Yönetimine Giriş, 1. Baskı**, İstanbul: Çetin Matbaacılık

ALOĞLU, Ziya Tunç, Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri, T.C.M.B. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: Mart 2005

ALPER, C. Emre, BERUMENT, M. Hakan, MALATYALI, N. Kamuran, “Enflasyonla Mücadele Programı ve Türk Bankacılık Sektörünün Yapısı”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, İstanbul: Mart-Nisan 2001

ANBAR, Adem “Bankalarda Kredi Riskli Yönetim Aracı olarak Teminatlı Borç Yükümlülükleri”, **Finans- Politik ve Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı: 490, yıl:42, Ocak 2005

ANDREAU, Jean, **Banking and Business in the Roman World. New York: Cambridge University Press**, 2003

ANSON, Mark J. P. ve Diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications, and Pricing**, John Wiley and Sons, Inc. 2004

ARAS, Güler, "Ticari Bankalarda Kredi Portföyünün Yönetimi", **Sermaye Piyasası Kurulu Yayınları**, Ankara: 1996

ATAMAN ERDÖNMEZ, Pelin, "Türkiye'de 2001 Yılındaki Mali Kriz Sonrasında Kurumsal Sektörde Yeniden Yapılandırma", **Bankacılar Dergisi**, Sayı: 47/2003

ATAN, Murat, **Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama**, Gazi Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, Ankara ; 2002

ATEŞ, Gürkan, "Gelişmekte Olan Piyasalarda Kredi Temerrüt Swapları", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı: 35 (Şubat 2004)

BABUŞCU, Şenol, Basel-II Düzenlemeleri Çerçevesinde Bankalarda Risk Yönetimi, 4C Basım, Eylül 2005

BAHAR, Serdar, **Kredi Risk Yönetimi Araçlarından Kredi Temerrüt Takasları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2008

BAKDUR, Alper, **Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri**, Devlet Planlama Teşkilatı Uzmanlık Tezi, Yayın no: DPT: 2678, Eylül 2003, s. 11

Bankalarımız 1994, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No: 194, İstanbul: Mayıs 2005

Bankaların İç Denetim ve Risk Yönetimi Sistemleri Hakkında Yönetmelik (R.G. 01.11.2006/26333)

BANKS, Erik, GLANTZ, Morton ve SİEGEL, Paul, **Credit Derivatives: Techniques to Manage Credit Risk for Financial Professionals**, New York: McGraw-Hill Companies, 2007

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Birbiriyle Uyumlaştırılması (Yeni Basel

Sermaye Uzlaşısı) Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Türkçe Çeviri), Haziran: 2004, www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Basel/1317Pillar-3.pdf

Basel Bankacılık Denetim Komitesi, Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslar arası Düzeyde Uyumlaştırılması Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Yeni Sermaye Uzlaşısı-Kapsamlı Versiyon) (Türkçe Çeviri), Haziran: 2007

BDDK Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik 22.06.2012 tarih 28337 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

BDDK, Finansal Piyasalar Raporu, Sayı:4

BDDK, Kredi Türevlerinin Standart Metoda Göre Sermaye Yeterliliği Standart Oranı Hesaplamasında Dikkate Alınmasına İlişkin Tebliğ, 03.11.2006 tarih ve 26335 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır.

BEİM, David ve CALOMİRİS, Charles, **Emerging Financial Markets**, Mc Graw Hill, New York, 2001

BERK, Niyazi, **Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi**, 3. Baskı, İstanbul: Beta Basım, 2001

BOLAK, Mehmet, **Risk ve Yönetimi**, İstanbul: Birsen Yayınevi, 2004

BOLGÜN, K. Evren ve AKÇAY, M. Barış, "Risk Yönetimi 3. Baskı- Türk Finans Piyasalarında Entegre Risk Ölçüm ve Yönetim Uygulamaları-23. Bölüm: Finans Mühendisliği Uygulamaları Sunumu", Ocak 2003

BRUYERE, Richard ve diğerleri, **Credit Derivatives and Structured Credit: A Guide for Investors**, Wiley, 2005

Bursa Ticaret ve Sanayi Odası (BTSO), **Alacakların Yönetimi**, Tüccarın El Kitabı Serisi-1, Kasım 2007

CAN, Bilal, “İpotekli Konut Finansmanına Yönelik Hukuki Düzenlemeler ve Diğer Ülkelerle Mukayesesi”, **TBB Dergisi**, 2011/97

CANDAN, Hasan ve ÖZÜN, Alper, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2006

CHAPLİN, Geoff, **Credit Derivatives: Risk Managements, Trading and Investment**, 3th. ed., John Wiley & Sons Ltd., 2006

CHOUDHRY, Moorad, **An Inroduction to Credit Derivatives**, Illustrated Edition, London: Butterworth-Heinemann, 2004

CLARKE, Sally, “Kredi Türevleri: Pazarda Büyüme Sürdürülebilecek mi? ”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, Sayı 25, 2002

COŞKUN, M. Necat ve diğerleri, “**Türkiye’de Bankacılık Sektörü Piyasa Yapısı, Firma Davranışları ve Rekabet Analizi**”, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayını, Şubat 2012

ÇELİK, Faik, “Türk Bankacılığında Risk Yönetimi Yönetmeliği Dönemi ve Piyasa Riski Ölçüm Metotları”, **İktisat Dergisi**, Eylül 2001

ÇEVİK, Pınar, ŞENER, Emrah ve ÜLÜTAŞ Sevan , “Volatilite Yayılması-1: Vadeli Endeks Kontratları, Eurobond ve Kre,di Temerrüt Takası ”, **Vobjektif-Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası Haber Bülteni**, Sayı 12, Ocak-2010

ÇITAK, Serdar, **Geleneksel Risk Yönetiminden Programlanmış Menkul Kıymet İşlemlerine**, İstanbul: Dünya Yayıncılık, 1999, s. 11.

ÇİLLİ, Hüseyin, “Enflasyon, Bankalar ve Risk”, **Türkiye Bankalar Birliği**, İstanbul: 1994

ÇOLAK, Ömer Faruk , “Finansal Serbestleşme Sürecinde Türk Bankacılık Sektörü ve 1980 Sonrasındaki Gelişmeler” , **Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi**, Sayı:30, Ankara: 2000

ÇOLAK, Ömer Faruk, "Finansal Kriz ve Bankacılık Sektöründe Yeniden Yapılandırma Programı Üzerine Bir Eleştiri", **Gazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, 2/2001

DAĞ, Kâşif, Türk Bankacılığında Basel-II Kriterleri Çerçevesinde Risk Yönetimi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Projesi, Mayıs 2008

DAS, **Satyajit Credit Derivatives – CDOs & Structured Credit Products**, 3rd Edition, Wiley Finance:2005

DAS, Satyajit, **Swaps and Financial Derivatives: Products, Pricing, Applications and Risk Management**, 4 Volume Set, 2004: Wiley Finance,

DELİKANLI, İhsan Uğur, **Bankacılıkta Kredi Türevlerinin Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkân Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması**, Türkiye Bankalar Birliği Yayın No: 271, İstanbul:2010

DEMİRCİ, Deniz, **Kredi Türevleri ve Kullanımı**, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Ankara:2003, s. 40-41

DEMİNER, Sevinç, Kredi Riski Yönetim Aracı Olarak Kredi Temerrüt Swapları ve Uygulamaları, **International Finance Symposium**, İstanbul:2005

DİNÇER, Yeşim, Kredilendirme Teknikleri, **T.B.B. Eğitim Seminer Notları**, İstanbul: Nisan 2001, s.

DOĞUKANLI, Hatice, **Uluslar arası Finans**, Adana: Nodel Yayınları, 2001

DUFFİE, Darrell, Innovations in Credit Risk Transfer: Implications for Financial Stability, **Stanford University Research Paper**, 2007

ER, Emrah, **Banka Başarısızlıklarının Sağkalım Analizi ile Açıklanması: Türkiye Örneği (1989–2008)**, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi

ERÇEL, Gazi, Konuşmalar 1999-Bankacılıktaki Son Gelişmeler, İstanbul : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (T.C.M.B.), **İktisadi Kalkınma Vakfı-AKDANET**, 2000

ERÇEL, Gazi, **Konuşmalar 1999-Türk Bankacılık Sistemi**, TCMB Yayınları, Ankara: Şubat 1999

ERDİL, Turan Baran, **Finansal Türevler ve Kredi Temerrüt Swaplarının Teori ve Uygulamaları**, Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul: 2008

ERSAN İhsan ve GÜNAY, Samet, “Kredi Riski Gostergesi Olarak Kredi Temerrüt Swapları (CDSs) ve Kapatma Davasının Türkiye Riski Üzerine Etkisine Dair Bir Uygulama”, **Bankacılar Dergisi**, sayı:71 (Aralık 2009)

Euromoney Books, Credit Derivatives: Applications for Risk Management, Londra: Euromoney Publications, 1998

European Central Bank, Credit Risk Transfer By EU Banks: Activities, Risks And Risk Management, Frankfurt, Mayıs 2004, s. 11

EYÜPGİLLER, Servet, **Bankalarda Denetim**, Ankara: Kısmet Matbaası, 1985

EYYÜBOĞLU AKSEL, H. Ayşe, **Risk Yönetim Aracı Olarak Futures Piyasaları**, 1. Basım, Sermaye Piyasası Kurulu, Ankara,:1995

FABOZZİ, Frank ve Diğerleri, **Credit Derivatives: Instruments, Applications and Pricing**, 2.Basım, New Jersey: John Wiley & Sons Ltd, 2004

FEROZ, Ahmad, **The Making of Modern Turkey**, Taylor & Francis e-Library: Routledge

GEGEZ, Ercan, **Pazarlama Araştırmaları**, Geliştirilmiş İkinci Basım, Beta Yayınevi, İstanbul; 2007

GOODMAN, Richard, “**The Classification and Regulation of Credit Derivatives**”, McMillan Binch LLP

GREGORY, John, “Credit Derivatives: The Definitive Guide”, **Londra: Risk Books**, 2003

GÜMRAH, Ümit, **Kredi Türevleri ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Kredi Temerrüt Swapları Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul: 2009

GÜR, Timur Han ve ÖZTÜRK, Hüseyin, “Ülke Riski, Derecelendirme Kuruluşları, Aksaklıklar ve Yeni Düzenlemeler”, **Sosyo-Ekonomi Dergisi**, 2001-2, Temmuz-Aralık

Hasan Candan ve Alper Özün, **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel-II**, 1. Baskı, 2006, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

International Swaps and Derivatives Association, 2003 ISDA Credit Derivatives Definitions, London: March 2003

İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş. Takas Üyeliği Eğitim Notları, Eylül 2012.

İŞCAN, Ayşen, Banka Kredilerindeki Daralmanın Ekonomik Etkileri ve Krizlerdeki Gelişimi, T.C.M.B. Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Ankara: 2003

JP Morgan, Credit Darivatives Hand Book, New York-London: December 2006

KAKODKAR, Atish ve diğerleri, Credit Derivatives Handbook,, Vol. 1, 2006: Merrill Lynch, www.ml.com/index.asp?id=7695_15125;

KALAYCIOĞLU Öktem, “Sendikasyon Kredileri”, **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, sayı 4.

KANAT, Mehmet Mete, Basel II Düzenlemelerinin Getirdikleri ve Bu Düzenlemelerin Bankacılık Sistemimize Etkileri, Yetki Etüdü Raporu, BDDK, İstanbul: 2003

KARABIYIK, Lale ve ANBAR, Adem, “Kredi Temerrüt Swapları ve Kredi Temerrüt Swaplarının Fiyatlandırılması”, **MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:31, Temmuz: 2006

KAVAL, Hasan, **Bankalarda Risk Yönetimi**, Ankara: Yaklaşım Yayınları, 2000

KENNETH J., THYGERSON K.J , **Financial Markets and Institutions “A Managerial Approach”**, Harper Collins College Publishers, New York U.S.A. : 1992

KILIÇ, Çağlar, **Kredi Temerrüt Swap Primini Etkileyen Faktörler ve Türkiye Üzerine Uygulamalar**, Kocaeli Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi

MANDACI, Pınar Evrim, “Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5, Sayı:1, İzmir: 2003

MCDONALD, Robert L., **Derivatives Markets**, Second Edition, Pearson Education , 2006

MISHKIN, F.S. , **The Economics of Money, Banking, and Financial Markets**, A. Wesley, U.S.A 2002, 6th edi

MINTON, Bernadette A., STULZ, René, and WILLIAMSON, Rohan, How Much Do Banks Use Credit Derivatives To Reduce Risk?, Fisher College Of Business Working Paper, 2005

Niyazi Berk, **Kredi Yönetimi**, 3.Baskı, 2001, İstanbul:Beta Yayın Dağıtım A.Ş.

O'HANLON, John and ROCHA, Maria, **Electronic Banking for Retail Customers**, London: Banking Technology Ltd., 1993

OKAY, Esin, "Bankacılıkta Risk Yönetiminin Gelişimi ve Önemi", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, Sayı:2, Aralık 2002

ÖKAY, Esin, "Türk Bankacılık Sektöründe Risk ve Kriz", **İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi**, İstanbul: Aralık 2002, Sayı. 2

ÖKER, Ayşegül, **Ticari Bankalarda Kredi ve Kredi Riski Yönetimi – Bir Uygulama**, Marmara Üniversitesi S.B.E. Doktora Tezi, İstanbul: 2007

ÖZÇELİK, Osman, **Bankacılıkta Risk Analizi, Yönetimi ve Riskten Korunma**, Trakya Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Ocak 2006

ÖZEL, Saruhan, "Makro Ekonomi ve Strateji", **Denizbank Haftalık Ekonomi Bülteni**, 21-27 Ocak 2008, Yıl:12 Sayı 3

ÖZYURT, Gülsün, "Kredi Türevleri", **Active Bankacılık ve Finans Dergisi**, http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=2609, 2003

ÖZYURT, Gülsün, "Kredi Türevleri", **Active Finans ve Bankacılık Dergisi**, Sayı:31, Temmuz-Ağustos 2003

PAMUK, Şevket, "The Evolution of Financial Institutions in the Ottoman Empire, 1600-1914", **Financial History Review**

PARASIZ, İlker, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2005

PARASIZ, İlker, **Türkiye'de Bankacılığın Tarihsel Gelişimi: 75. Yılda Paranın Serüveni**, İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları

PARLAKKAYA, Raif, **Finansal Türev Ürünler ile Mali Risk Yönetimi ve Muhasebe Uygulamaları**, 2. Baskı, Nobel Yayınevi, Ankara: 2005

PARTNOY, Frank, The Paradox of Credit Ratings, University of San Diego Law&Econ. Research Paper, no:20, 2006:University of San Diego

R.G. 01.11.2005/25983-19.10.2005 tarih ve 5411 sayılı Bankacılık Kanunu

R.G. 23.06.1999/23734, 4389 sayılı Bankalar Kanunu

SAĞLIK, Fatih, **Seçilmiş Global Risk Seviyesi Göstergeleri ile IMKB Endeksleri Arasındaki Korelasyon İlişkisinin İncelenmesi**, Ankara Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi Projesi, Ankara: 2009

SALTOĞLU, Burak, Türkiye'nin CDS'leri Daha Değerli, <http://ekonomihaberyorum.haberdesin.com/turkiyenin-cdsleri-daha-guvenli/>

SAUNDERS, Anthony, **Financial Institution Management**, McGraw-Hill Higher Education, Third Edition

SAVAŞAL, Mustafa, Kredi Türleri ve Kredi ve Risk Yönetimi, **TBB Eğitim ve Tanıtım Grubu Semineri**, 6-8 Ekim 2003, Halime Temel.

SCHÖNBUCHER, Philipp J. , **Credit Derivatives Pricing Models**, Wiley Finance, 2003: West Sussex, England

SEYİDOĞLU, Halil, **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, İstanbul:2009, s: 27-29

Songül Yılmaz, **Ticari Bankalarda Kredi Portföyü ve Kredi Riski Yönetimi-Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama**, Kadir Has Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi

SPK, Varlık Teminatlı Menkul Kıymetlere İlişkin Esaslar Tebliği, 12.09.2009 tarih ve 27347 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

Standart&Poor's Yapısal Finans-Seküritizasyonla İlgili Terimler Sözlüğü

ŞAHİN, Hüseyin, **Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişimi ve Bugünkü Durumu**, İstanbul: Ezgi Kitabevi, 2009

ŞAKAR, Hakan, **Genel Bankacılık Bilgileri**, İstanbul: Strata Yayıncılık, Temmuz 2000

ŞEN, Ali, Asimetrik Bilgi-Finansal Kriz İlişkisi, <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/14/1.pdf>

TAKAN, Mehmet, **Bankacılık Teori Uygulama ve Yönetim**, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, 2001

TARLAN, Selim, "Tarihte Bankacılık", Ankara: **Maliye Bakanlığı, Araştırma, Planlama ve Koordinasyon Kurulu Yayını**, 1986

TAVAKOLİ, Janet M., **Credit Derivatives & Synthetic Structures – A Guide to Instruments and Applications**, 2001: John Wiley & Sons Inc.

TBB, Bankacılar Dergisi Özel Sayı: BASEL II Çalışma Raporları, sayı:58, İstanbul: Eylül 2006

TCMB Finansal İstikrar Raporu, Mayıs 2013, Sayı: 16

TEMEL Halime, **Basel-II Kriterlerine Göre Ticari Bankalarda Kredi Riski Yönetimi**, T.C. Yıldız Üniversitesi S.B.E. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: 2006

TEZEL, Nuri, "Bankacılık Risk Alma İşidir. O Zaman Risk Yönetimine Artan Önemle Yaklaşım Nedendir?", **Active Bankacılık ve Finans Makaleleri**

TOPALOĞLU, Mustafa, İpoteğe Dayalı ve İpotek Teminatlı Menkul Kıymetler (*Mortgage-Backed Securites & Mortgage Bonds*), **TSRSB & TSEV III. Ulusal Sigorta Sempozyumu Sunumu**, 18 Ekim 2007

TÖZÜN, Haluk, **Kredi Türevleri; Fiyatları, Trading, TMS'ye Göre Muhasebesi, Mevzuattaki Yeri, Küresel Krizdeki Rolü, Uygulama,**

Örnekler- Uygulamada CDS'ler, 1. Baskı, Ankara: Dumat Ofset, Temmuz 2009

TUNABOYLU, Osman; "Enflasyonla Mücadele ve Banka Sisteminin Durumu", **Asomedy Dergisi**, Ankara: Ocak 2001

TUTCUOĞLU, Rabia Saliha, **Dünya'da ve Türkiye'de Bireysel Bankacılığın Gelişimi Nedenleri ve Bankacılık Sektörü Açısından Oluşturduğu Riskler**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul: Ocak 2012

Türkiye Bankalar Birliği, 2001 Yılında Türk Bankacılık Sistemi, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:42, İstanbul: Eylül 2002

Türkiye Bankalar Birliği, 2002 Yılında Türk Bankacılık Sistemi, **Bankacılar Dergisi**, sayı 45

Türkiye Bankalar Birliği, Özel Sayı: Basel II Çalışma Raporları, **Bankacılar Dergisi**, Sayı:58, Eylül 2006

Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye'de Bankacılık Sektörü 2009-2013 Haziran Araştırması

Türkiye Halk bankası A.Ş. Temel Bankacılık Ders Notları, Ankara, Mart 2012

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, **Tahvil ve Bono Piyasaları**, Sermaye Piyasası Faaliyetleri Temel Düzey Lisansı Eğitimi, Mart 2010

URAL, Mert, "Finansal Krizler ve Türkiye", **Dokuz Eylül Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt:18, Sayı: 2003

VAROTSİS, Paul, "Credit Derivatives:A revolution in the Financial Markets", Euromoney Publications, Credit Derivatives, London

VERDIER, Pierre, **Credit Derivatives and the Sovereign Debt Restructuring Process**, Harvard Law School LL. M. Paper, 2004

YALÇINER, Kürşat ve diğerleri, **Finansal Teknikler ve Türev Araçlar**, 1. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, Ekim 2008

YANPAR, Atila, **Yapılandırılmış Finansal Araçların Sermaye Piyasası Mevzuatı ve İlgili Diğer Mevzuat Çerçevesinde Değerlendirilmesi**, S.P.K. Yeterlilik Etüdü, Ankara: Kasım-2007

YÜZBAŞIOĞLU, A. Nejat, Risk Yönetimi ve Bankaların Denetimi, **Risk Yönetimi Konferansı Sunumu**, Risk Yöneticileri Derneği-Finans Dünyası, İstanbul:16.01.2003,

www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Sunumlar/1977__www.bddk.org.tr_turkce_yayinlarveraporlar_sunumlar_riskmanagementNY.pdf

<http://www.bis.org/about/board.htm>

<http://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/yayinlar/EkonomikSorunlarDergisi/sayi30/basel.pdf>

<http://www.senolbabuscu.com>

<http://www.tbb.org.tr>

<http://www.tbb-bes.org.tr>

<http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/detailsPage.aspx?tabid=628>

www.baskent.edu.tr/~gurayk/finpazcarsamba16.doc

www.bddk.org.tr/

www.dunya.com

www.tbb.org.tr

EKLER

EK 1: Anket Formu

Sayın Katılımcı,

Elinizde bulunan bu anket formu tamamen Akademik bir amaçla hazırlanmış olup, değerli katılımınız sonrası elde edilecek sonuçlar bilimsel bir çalışmanın sonuçlarını ile ilgili yardımda bulunacak, başka bir amaç için kesinlikle kullanılmayacaktır.

Katılımınızdan dolayı teşekkür ederim.

Sebahat Ceren ODABAŞ

İletişim Bilgileri: Tel: 0 506 724 61 61

E-posta: cerenodabas@gmail.com

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı Finansman Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Bankanız ne tür bir bankadır?
 - a. Kamusal Sermayeli Mevduat Bankası
 - b. Özel Sermayeli Mevduat Bankası
 - c. Yabancı Sermayeli Banka
 - d. Kalkınma ve Yatırım Bankası

2. Bankacılık sektörü risklerinin önem derecesi sıralaması sizce nasıldır? (**Lütfen en önemli olduğunu düşündüğünüz risk 1, en önemsiz olduğunu düşündüğünüz risk 4 olacak şekilde sıralayınız.**)
 - a. Kredi Riski
 - b. Faiz Oranı Riski
 - c. Likidite Riski
 - d. Döviz Kuru Riski

3. Bankanızda Kredi Riskini yönetmek için herhangi bir yöntem uygulanmakta mıdır?
 Evet Hayır Bilmiyorum

4. Bankanızda kredi riskinden korunmak için kullandığınız yöntemleri en çoktan en aza doğru sıralar mısınız? (**Diğer kutucuğunu işaretlediyseniz, lütfen hangi yöntemin kullanıldığını noktalı alana yazınız.**)

(Lütfen en çok kullandığınız yöntem 1, en az kullandığınız yöntem 5 olacak şekilde sıralama yapınız.)

- Teminatlar
- Bilanço İçi Netleştirme
- Kredi Türevleri
- Menkul Kıymetleştirme
- Diğer:

5. Sizce en likit kredi türevi hangisidir?
- a. Toplam Getiri Swapı (Total Return Swap-TRS)
- b. Krediyeye Bağlı Tahviller (Credit Linked Notes-CLN)
- c. Kredi Temerrüt Swabı (Credi Default Swap-CDS)

6. Kredi türevlerinden birisi olan Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler ile ilgili bilgi sahibi misiniz?

Evet Hayır

7. Bankanızda Kredi Temerrüt Swapı-CDS kullanılmakta mıdır?

Evet Hayır Bilmiyorum

7. soruda cevabınız hayır ise lütfen 8. soruyu da cevaplayınız. Cevabınız hayır değil ise lütfen 9. soruya geçiniz.

8. Kredi Temerrüt Swaplarının-CDS'lerin bankanızca kullanılmamasının nedeni sizce nedir?

(**Diğer şıkkını işaretlediyseniz, lütfen noktalı alana size göre nedenin ne olduğunu yazınız.**)

- a. Bilgi eksikliği
- b. Kredi riskinin diğer yöntemler ile yönetilmesi,
- c. Maliyetli bir işlem olması,
- d. Kendi içinde de risk unsurları barındırması,
- e. Diğer:

9. Bankanızda CDS'ler (Kredi Temerrüt Swapları) hangi amaç/amaçlarla kullanılmaktadır?

- a. Riskten korunma (hedging)
- b. Spekülasyon(trading)
- c. Arbitraj

10. Bankanızda Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler en çok hangi çeşit kredinin riskinden korunmak için kullanılmaktadır? **(Diğer şıkkını işaretlediyseniz, lütfen noktalı alana hangi çeşit kredi olduğunu yazınız.)**
- Kamu Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler
 - Kurumsal Krediler
 - Bireysel Krediler
 - Diğer:
11. Kredi Temerrüt Swaplarında-CDS'lerde temerrüt halinin gerçekleşmesinin en önemli nedeni sizce nedir?
- İflas
 - Ödemenin Gerçekleştirilememesi
 - Borcun Hızlandırılmış Ödemesi
 - Borcun Reddedilmesi/Moratoryum İlanı
 - Yeniden Yapılandırma
 - Yükümlülüğün Temerrüdü/Koruma Satan Tarafın Temerrüde Düşmesi
12. Bankanızda kullanılan Kredi Temerrüt Swapları'nda-CDS'lerde temerrüt halinde genellikle ne çeşit ödeme yapılmaktadır?
- Nakit ödeme
 - Fiziki teslimat
13. Günümüzde kredi riski yönetiminin önemini arttıran en önemli neden sizce nedir? **(Diğer şıkkını işaretlediyseniz, lütfen noktalı alana size göre önemli olan nedeni yazınız.)**
- Rekabetin küresel bir hale gelmesi
 - Küreselleşen ekonomi
 - Şirket iflasları
 - Ortadan kaldırılan sınırlılıklar sonrası daha akışkan hale gelen sermaye
 - Kredi riskiyle her daim karşı karşıya kalan bankaların konu ile ilgili daha bilinçli hale gelmesi
 - Diğer:
14. Kredi Türevi Kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek potansiyel risklerden en önemlisi sizce hangisidir?
- Kredi Riski
 - Operasyonel Risk
 - Karşı Taraf Riski
 - Likidite Riski
 - Fiyatlama Riski
 - Yasal Risk
15. Sizce Kredi Temerrüt Swapları-CDS'ler alternatif kredi riski yönetimi yöntemlerine göre daha maliyetli bir işlem midir?

Evet Hayır

16. Kredi Temerrüt Swapları'nın-CDS'lerin ülke kredi riski göstergesi olarak da kullanıldığını biliyor muydunuz?

Evet Hayır

17. Ülke kredi değerliliği ve Kredi Temerrüt Swap-CDS priminden hangisi sizin için daha güvenli bir risk göstergesidir?

Ülke Kredi Değerliliği CDS Primi

18. Kredi Temerrüt Swap-CDS primini takip ettiğiniz bir ülke var mıdır?

Evet Hayır

19. Türkiye'nin Kredi Temerrüt Swap-CDS priminin önümüzdeki dönemde ne yönde hareket edeceğini düşünüyorsunuz?

- a. Yüksелеcek
- b. Düşecek
- c. Değişmeyecek